

Kari Ilmonen

KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖ JA KULTTUURIARVOSTUKSET

CHYDENIUS-INSTITUUTIN TUTKIMUKSIA
5/1992
CHYDENIUS-INSTITUTET UNDERSÖKNINGAR

Kari Ilmonen

Kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvostukset

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS-INSTITUUTTI
KOKKOLA 1992

ISBN 978-951-39-9419-8 (PDF)
URN:ISBN:978-951-39-9419-8

ISBN 951-680-920-0
ISSN 0789-0710

ESIPUHE

Kulttuurin tutkimus on kuulunut alun alkaen Chydenius–Instituutin painopistealoihin. Nyt julkaistava Kari Ilmosen tutkimus on jatkoa tälle työlle. Se on ensimmäinen osa laajempaa tutkimusprojektia, jolla kartoitetaan kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuurin merkitystä kahdessa kaupungissa ja kahdessa maaseutukunnassa. Raportti perustuu kyselytutkimukseen, jonka aineisto kerättiin Halsualta, Kaustiselta, Kokkolasta ja Pietarsaaresta. Tutkimus on mukana yhteispohjoismaisessa NordREFOn koordinoimassa hankkeessa. Tässä julkaistavia tuloksia esitelläänkin myös ruotsinkielellä sekä Instituutin omassa sarjassa että NordREFOn julkaisusarjassa.

Ansio tutkimuksen käynnistymisestä kuuluu Kokkolan kaupungille, jolta niin aloite tutkimukseen kuin pääosa rahoituksestakin on tullut. Rahoitusta tutkimukseen on saatu myös Keski–Pohjanmaan kulttuurirahastolta, Jyväskylän yliopistolta ja NordREFOlt.

Tutkimuksen kyselyaineiston käsittelyyn ovat osallistuneet Marja Aho, Carita Bystedt ja Jaana Okkonen. Raportin sisältöä ovat kommentoineet Pirkkoliisa Ahponen, Eila Asikainen, Jaakko Joki ja Leif Vikstrand. Kieliasun tarkistivat Pirjo Kylliäinen ja Matti Outakoski. Kiitämme heitä kaikkia, mutta ennen kaikkea kyselyyn vastanneita. Viime kädessä tutkimus on sittenkin juuri heidän puheenvuoronsa.

Leo Granberg

Kari Ilmonen

SISÄLTÖ

1.tJOHDANTO	1
2.tTUTKIMUSKUNNAT	7
2.1. Kokkolat	7
2.2. Pietarsaarit	10
2.3. Kaustinent	14
2.4. Halsuat	18
3.tKULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖ	21
3.1. Teatterit	21
3.2. Musiikit	23
3.3. Kirjastot	27
3.4. Taidenäyttelyt	28
3.5. Museot	29
3.6. Kulttuuripalvelujen käyttö erit väestöryhmissä	30
3.7. Yhteenvetot	36
4.tKULTTUURIARVOSTUKSET	42
4.1. Arvostetut piirteet kunnissa	42
4.2. Kulttuurin toimintaperiaatteet	43
4.3. Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutukset	58
4.4. Kulttuuri ja sosio-spatiaalinen integraatio	64
4.5. Kulttuuri itseisarvona	81
4.6. Kulttuurin arvostusprofiilit kunnissa	88
4.7. Yhteenveto	92
5.tKULTTUURIN ARVOT STRATEGIOISSA	100
5.1. Järjestys – kaaos – järjestys?	100
5.2. Kulttuurin strategiassa	104
5.3. Kulttuurin imagot ja merkitys	110
5.4. Kulttuuri ja sosio-spatiaalinen identiteetti	113
5.5. Kulttuuri ja talous	117
6.tLOPUKSI	123
KIRJALLISUUS	127
LIITE 1: Kuvaus tutkimuksen suorittamisesta	134
MUUT LIITTEET	147

1. JOHDANTO

Tämä keskipohjalaisten kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuuriarvostuksia kartoittava kyselytutkimus tehtiin marras-joulukuussa 1991. Kysely osui ajankohtaan, jossa taloudellinen tilanne Suomessa oli ratkaisevasti vaikeutunut. 1980-luvun loppuvuosien suotuisa taloudellinen kehitys ja sen suuntaama hyvinvointivaltion kannatus olivat kääntyneet laskuun. Työttömyyden jyrkkä kasvu vuonna 1991 oli vasta alkusoittoa tulevalle. Julkunen (1991, 15) toteaa, että taloudellinen epävakaisuus ja hyvinvointivaltion jännitteet ovat tulkittavissa oireiksi epookkisesta murroksesta, jopa yhteiskuntamuodostuman vaihtumisesta, jossa vanhat rakenteet murenevat ja uudet yhteiskunnalliset muodosteet ja käytännöt ovat poliittisten, ideologisten ja diskursiivisten kamppailujen kohteena.

Yhteiskunnalliset murrokset heijastuvat myös kulttuuripolitiikkaan ja kulttuuripalveluihin. Vuonna 1993 astuu voimaan uusi valtiosuusjärjestelmä, joka mahdollistaa kunnille aiempaa suuremman itsenäisyyden suunnitella ja rahoittaa – tai olla rahoittamatta – paikallista kulttuuria. Kulttuuristakin tulee yhä näkyvämmän päämäärärationaalisen strategioinnin kohde, kun kunnissa etsitään taloudellisesti ja imagollisesti kannattavia painopistealueita. Tässä prosessissa talouden, politiikan ja kulttuurin käytännöt näyttäisivät solmiutuvan yhteen entistä lujemmin (ks. Ahponen 1991a, 34–35).

Laman ja säästövaateiden puristuksessa useat kunnat ovat leikanneet kulttuurimenojaan. Gallupeissa suomalaisten toivotuimpia säästökohteita ovat olleet maatalouden tuki, maanpuolustus, teollisuuden tuki, liikennemenot – sekä kulttuuri ja vapaa-aika (Allardt et al. 1992, 35; myös Varhe et al. 1990, 91 ja Suomen maakuntien liitto 1992, 66). Galluppien kysymyksenasettelut ja asiayhteydet ovat kuitenkin olleet varsin epäedullisia kulttuurin kannalta. Niiden taustalla on usein esiintynyt inhimillisiin perustarpeisiin liittyviä vertailukohteita, kuten terveys- ja sosiaalipalvelut. Kulttuurin arvostuskuva näyttää muuttuvan kuitenkin vivahteikkaammaksi ja jopa positiivisemmaksi, kun kuntalaiset voivat arvioida kulttuurin merkitystä yksityiskohtaisemmin ja itsenäisenä kokonaisuutena.

Valtakunnallisissa kyselyissä on tiedusteltu kansalaisten mielipiteitä julkisten palveluiden yksityistämisestä, jota onkin melko yleisesti pidetty taloudellisesti rationaalisenä toimenpiteenä. Tosin kansalaismielipide ei ole antanut yksiselitteistä vastausta tähän seikkaan. (Suomen maakuntien liitto 1992, 178.) Sitä paitsi yksityistämiskysymys muodostuu erityisen ongelmalliseksi, jos kohteina ovat julkispainotteiset kulttuuripalvelut, kuten teatteri-, kirjasto- ja museotoiminta.

Kulttuuria preferoidaan voimakkaimmin naisten, kouluttautuneiden ja suurkaupunkilaisten keskuudessa. Naisten kohdalla puhutaan miehiä "pehmeämmästä, sosiaalisemmasta ja kulttuurisemmasta orientaatiosta". (Suomen maakuntien liitto 1992, 66–70.) Institutionaalisten kulttuuripalvelujen – varsinkin "korkeakulttuurin" – yliverlainen käyttö ylemmissä sosiaaliryhmissä on puolestaan tulkittu hyvinvointivaltioprojektin ja kulttuurin tasa-arvoistamisen osittaiseksi epäonnistumiseksi.

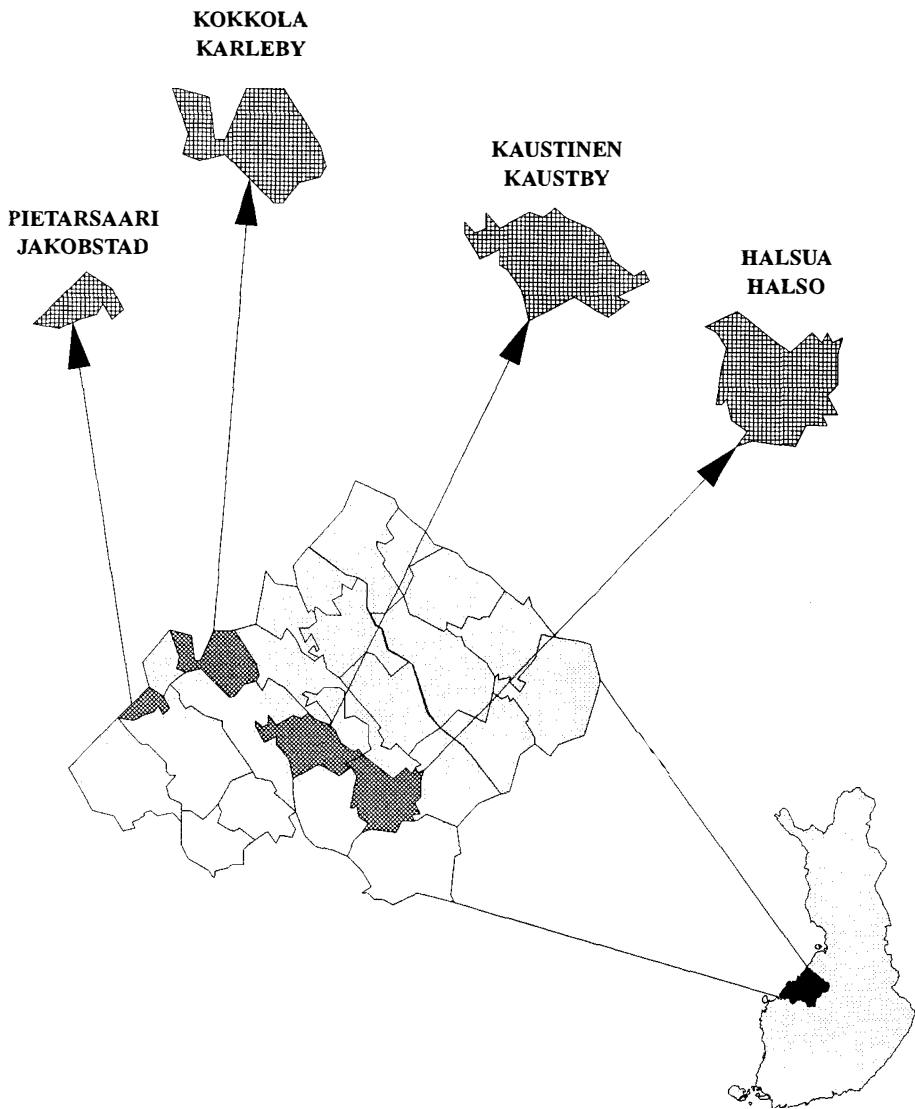
Kysymystä kulttuuripalvelujen markkinaperustaisista tai hyvinvointimalliin pohjautuvista toimintaperiaatteista voidaan tarkastella myös Euroopan yhdentymiskehityksen valossa. Duellund (1991, 33) katsoo, että vaikka EY:n virallinen ideologia sisältää humanismin, moniarvoisuuden, moninaisuuden ja demokratian, vaarana on täysin päinvastaiset suuntaukset: *yhtenäiskulttuuri, kulttuurin teollistuminen ja kulttuurin alistaminen taloudellis-tekni- sen kasvun välineeksi*. Duellund haluaakin puolustaa niitä hyvinvointivaltioillisia päämääriä ja periaatteita, jotka ovat olleet pohjoismaiden kulttuuripolitiikan ja pohjoismaisen yhteistyön perustana.

Käsillä olevassa tutkimuksessa tarkasteltiin ensinnäkin kokkolalaisten, pietarsaarelaisten, kaustislaisten ja halsualaisten kulttuuripalvelujen käyttöä, jonka oletettiin suuntautuneen teatteri-, näyttely-, museo-, musiikki- ja kirjastotoimintaan. Toiseksi kiinnostus kohdistui kuntalaisten kulttuuriarvostuksiin, ts. siihen, miten kuntalaiset arvostivat kulttuurin aineellisia ja henkisiä ulottuvuuksia etupäässä paikallisen ja alueellisen kehityksen kannalta. Empiiriset tutkimusongelmat jaettiin seuraaviin osakysymyksiin:

A. KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖ

– *kuinka aktiivisesti kuntalaiset käyttivät kulttuuripalveluja?*

**KESKI-POHJANMAA
MELLERSTA ÖSTERBOTTEN**

- minne kulttuurikäynnit suuntautuivat?
- oliko kuntalaisten kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuus muuttunut runsaan kymmenen vuoden aikana?
- poikkesiko kuntalaisten kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuus valtakunnallisista ja ruotsalaisista tilastoista?
- oliko kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuus erilaista eri väestöryhmissä?

B. KULTTUURIARVOSTUKSET

- mitä piirteitä kuntalaiset arvostivat nykyisellä asuinpaikkakunnallaan?
- miten kuntalaiset arvostivat kulttuurin aineellisia ja henkisiä ulottuvuuksia?
- poikkesivatko kulttuuriarvostukset eri väestöryhmissä?
- poikkesivatko kulttuuriarvostukset erilaisissa kulttuurin käyttäjäryhmissä?

Teoreettispainotteisesti käsiteltiin kulttuurin suunnitteluun liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä, joita peilattiin myös tutkimuksen empiirisessä osassa esille tulleisiin ongelmiin ja tuloksiin. Käsitteellinen tarkastelu noudatteli tematiikkaa: moderni–postmoderni kulttuurin suunnittelun kannalta, kulttuurin tehostuva strategiointi, kulttuurin imago– ja merkkiluonne, kulttuurin identiteettiä luova voima ja kulttuurin taloudelliset kysymykset.

Tutkimuksen empiirisessä osassa *kulttuurin toimintaperiaatteita* koskevien arvostuksien aiheina olivat muun muassa kysymykset kulttuurin ja taiteen julkisesta, kaupallisesta sekä kuluttajapainotteisesta rahoituksesta, toisin sanoen hyvinvointivaltion ja markkinavoimaisen ideaalin vastakkainasettelusta. Tässä yhteydessä kiinnitettiin huomiota myös kuntalaisten käsityksiin kulttuurin rahoituksen ja kulttuurin sisällön välisestä suhteesta. Kulttuurin strategioiden luomisessa kysymys kunnallisesta demokratiasta muodosti keskeisen teeman kulttuurin toimintaperiaatteita koskevien asenteiden kartoittamiseksi. *Kulttuurin imago– ja säteilyvaikutuksiin* kohdistuvia arvostuksia peilattiin näkyviin kielellisillä visioilla, jotka kuvasivat oletettua todellisuutta kulttuurin työllistävästä, matkailua edistävästä ja kuntakuvaa parantavista vaikutuksista. Strukturoituja, varsin arkipäiväiseen kieleen sidottuja merkityksenantoja kulttuurin

merkkiarvoisista ulottuvuuksista oletettiin saatavan selville esimerkiksi esittämällä kuntalaisille väite: "Jokaisella kunnalla tulisi olla jokin vetävä mainosvaltti, kuten 'Taidekaupunki Kookola.'" *Kulttuuri ja sosiaalinen integraatio* -tematiikkaa pyydettiin arvottamaan etupäässä akselilla paikallisuus-alueellisuus-kansainvälisyys. Tässä yhteydessä kiinnostuksen kohteena oli kuntalaisten asennoituminen kulttuurin sosiaalista ja spatiaalista identiteettiä luoviin vaikutuksiin. Myös taiteen luokka- tai habitusluonnetta selvitettiin väittämällä kuntalaisille hieman provokatorisesti, että "taide on vain 'hienostoväen' harrastus". *Kulttuurin itseisarvoisia ulottuvuuksia* selvitettiin kannanotoilla, jotka koskivat muun muassa taiteen ja vanhan rakennuskulttuurin merkitystä kuntalaisille. Yksinkertaistavasti asetettiin taiteilijan ja liikemiehen yhteiskunnallinen tärkeys vertailun kohteeksi. Niinikään vertautettiin taide ja urheilu keskenään.

Kuntalaisten kulttuuriarvostuksia arvioitiin 30 Likert-asteikon muuttujalla. Likertin (1932, 11–15) kehittelemän asennetutkimusmetodin suuntaisesti yksinkertaistetut, selkiytetyt ja lyhyet väittämät ilmaisivat pikemminkin arvostuksia kuin tosiseikkoja koskevia mielipiteitä. Arvostukset ymmärrettiin tässä eräänlaisina affektien, kognitioiden ja toimintavalmiuksien muodostelmina (Krech et al., 1962, 177–178), joita kuntalaisia pyydettiin kohdistamaan tutkimuksessa rakennettuihin kulttuuria ja taidetta koskeviin kuvitelmalauseisiin. Arvostuksiin oletettiin kietoutuvan persoonallisuutta, arvoja, asenteita, mielipiteitä ja uskomuksia, joita tässä ei kuitenkaan asetettu tiukkaan hierarkkiseen syvyyjärjestykseen (vrt. Oppenheim 1966, 109–110).

Sosiaalipsykologian näkökulmasta Krech et al. (1962, 199–200) katsovat, että vaikka sosiaalisten ryhmien arvoilla on tärkeä asema yksilön asenteiden kehitymisessä ja organisoitumisessa, asenteissa esiintyy myös persoonallisuuserojen aiheuttamaa vaihtelua. Tämä näkökulma jäi tässä tutkimuksessa kuitenkin taka-alalle. Sosiologisemmin asenteita ja arvostuksia voi lähestyä Willisin (1978, 191–193) käyttämän "homologisen analyysin" kautta, jolloin yksilöiden merkityksenannoilla katsotaan olevan rakenteellisesti yhtenäinen perusta jonkin sosiaalisen ryhmän, osakulttuurin tai yhteiskuntaluokan arvomaailmassa. Myös Bourdieun (1984) kuvaama "habitus" ankkuroi yksilöiden asenteet osittain sosiaalisissa ryhmissä ja kerrostumissa esiintyviin toiminta-, ajatus- ja tunnepositioiden järjestelmiin.

Tutkimuksessa käytetty *kulttuurin käsite* liukuu kapean ja laajan määritelmän välimaastossa riippuen asiayhteydestä. Kulttuuripalvelut tai julkinen kulttuurisektori sellaisenaan edustavat määrittelyssä tietenkin kulttuurin rajallisinta aluetta. Mutta kun puhutaan kulttuuripalvelujen käytöstä ja kulttuuriarvostuksista esimerkiksi erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä, kulttuurin käsite avartuu elämäntavoiksi, arvoiksi ja symboleiksi, joista tilastollisten tutkimusmenetelmien kautta heijastuu meille vain liikkumattomia varjoja kuvioiden ja taulukoiden muodossa. Nekin voivat luoda perustan kulttuuria koskeville kuntalaiskeskusteluille. Vasta avoimessa ja "herruudettomassa" kommunikaatiossa kuntalaisten kulttuuriset merkitykset ja tulkinnat voivat ilmetä parhaimmillaan kaikessa syvyydessään ja kirjavuudessaan.

Tutkimus pääsi mukaan pohjoismaiseen KULTUR OG REGIONAL UDVIKLING I NORDEN –kulttuuritutkimusprojektiin, joka toteutetaan NordREFOn (Nordisk institutt for regionalpolitisk forskning) alaisuudessa. Tutkimusprojektissa ovat mukana Suomen Keski-Pohjanmaan lisäksi Tanskan Fyns Amt, Norjan Førde-regionen i Sogn og Fjordane fylke ja Ruotsin Lund. Kokkolassa syksyllä 1991 pidetty pohjoismaisten kulttuuritutkijoiden seminaari kulminoitui projektin teoreettisia lähtökohtia esittelevään julkaisuun *Kulturens spændetrøje* (toim. Duelund 1992). Kevätalvella 1993 ilmestyy tutkimusprojektin empiirispainotteinen loppuraportti.

Tämän keskipohjalaisten kulttuuriaktiivisuutta ja kulttuuriarvostuksia kartoittaneen selvityksen jälkeen tekijä jatkaa tutkimuksella, joka perustuu lähinnä kokkolalaisten taiteilijoiden ja kulttuuripoliitikkojen teemahaastatteluihin.. Kiinnostuksen kohteena on heidän tulkintansa kulttuurin ja alueellisen kehityksen vuorovaikutuksesta. Tällöin metodologia on toisentyypinen, nimittäin hermeneuttinen, so. ymmärtävä lähestymistapa.

2. TUTKIMUSKUNNAT

Kuntien kulttuurihistoriaa, -laitoksia, -toimintaa ja -elämää koskevat kuvaukset aloitetaan erilaisissa mainostyyppisissä opasteissa esiintyvillä termeillä ja lauseilla. Ne useimmiten avaavat turistille ja ohikulkijalle, joskus myös oman kunnan asukkaalle, ensimmäisen kielikuvallisen kosketuksen kuntaan. Opasteiden kielelliset merkit muodostavat – samaan tapaan kuin rajatut valokuvatkin – mielikuvallisia "tunneleita", joiden kautta lukija johdatellaan tulkitsemaan ja näkemään kuntakohteita. Jotkut tarjotut tulkinta- ja havaitsemismallit jäävät elämään, jotkut sammuvat nopeasti. Seuraavissa alaluvuissa kuntien kulttuurikuvailut muuntuvat edetessään vähitellen faktisemmiksi, tosin tutkijan valikoivasti kohdistaman suurennuslasin kautta. Osa todellisuudesta jää esittämättä, mutta varsin runsaasti ainakin edustavia seikkoja sattuu suurentavaan linssiin.

2.1. Kokkola

Kunta- ja matkailuesitteissä Kokkolan kaupunki esittäytyy "maakunnan hallinnollisena, taloudellisena ja kulttuurisena keskuksena", joka on "aito ja värikäs". Kaupunkia edustava kielellisten merkkien kirjo on rönsyilevä ja tarkoitettu tietenkin houkuttelevaksi: "monipuolinen liikunta- ja vapaa-ajankaupunki", "vilkas musiikkikaupunki", "teollisuus- ja kauppakaupunki", "urheilukaupunki", "ostoskaupunki", "merikaupunki" ja viimein makujen kentällä kenties ylevimpänä "kulttuurikaupunki", joka ulkoiseksi imagoksi tarkoitettuna saa vahvistusta maininnasta vanhan puutalokaupunginosan säilymisestä. Sitä paitsi Kokkola antaa lupauksen olla "avoimesti sympaattinen". Nykyaikaisinta merkkikieltä edustaa kuitenkin kaupungin kehittämisstrategia, joka puristuu lauseeseen: "Kokkolan kaupunki on kansainvälisesti suuntautunut, valtakunnallisesti osaamiskeskuksena tunnettu, merellinen yhteistyökaupunki." Yhtenä pohdittavana kehittämistavoitteena on julistautua "taidekaupungiksi" tai "luovuuden kehdoiksi".

Tekstuaalisessa esittäytymisessään tämä *Kustaa II Aadolfin* vuonna 1620 perustama kaupunki ammentaa menneisyyttänsä kirkkoherra, taloustieteilijä ja valtiopäivämies *Anders Chydeniuksen* (1729–1803) ajasta ja elämäntyöstä ja museoi sitä aineellisiksi ja henkiseksi merkkiarvoiksi, jotka tarjoavat kaupungin nykyhetkelle yhä uudestaan vaihtoarvoista gloriaa. "Kaupungin elinvoimaista nykypäivää" sävyttää "värikä historia", jolla halutaan viitata myös merenkulkuun, kauppaan, tervan välitykseen ja laivanrakennukseen nojaavaan "suuruudenaikaan".

Kaupungin keskustassa sijaitsee liikemies ja mesenaatti *K. H. Renlundin* nimeä kantava taidemuseo (Roosin talo vuodelta 1813) ja historiallinen museo (pedagogio vuodelta 1696), joka on Suomen vanhin ei-kirkollinen puinen kaupunkirakennus. Museoalueella sijaitsee myös Lassanderin talo vuodelta 1748 ja taidenäyttelytilana toimiva kivirakennus vuodelta 1816. Historiallisessa museossa on erillinen kamerakokoelma. Luontomuseossa on esillä luonnonhistoriallisia kokoelmia. Kaupungin laidalla entisen Kaarlelan kunnan puolella on Kirkonmäen kotiseutumuseo, jonka alueella voi tutustua mm. Suomen vanhimpaan käytössä olevaan puupappilaan, *Anders Chydeniuksen* muistihuoneeseen, nahkamuseoon ja myöhäiskeskiaikaiseen kivikirkkoon, jossa Chydenius suoritti sakramentit. Muita museaalisia kohteita ovat Tankarsaassa vuonna 1754 rakennettu kalastajien kirkko (Tankarin kappeli), hylkeenpyyntimuseo ja Tankarin majakkatorni vuodelta 1889, Öjassa kalastajamuseo ja kotiseutumuseo sekä kaupungin keskustan läheisyydessä Englantilainen venehuone.

Kokkolan kulttuurilaitoksia ovat pääkirjasto auto- ja sivukirjastoineen sekä kotipalveluineen, kaupunginteatteri, Keski-Pohjanmaan Konservatorio, Lasten ja nuorten kuvataidekoulu ja kaikkialta Pohjolasta kotoisin olevia kuvataideopiskelijoita kouluttava Pohjoismainen taidekoulu sekä Keski-Pohjanmaan balettikoulu ja -opisto. Klassisen musiikin arvostettuja tukipilareita ovat kansainvälisestikin meritoitunut Keski-Pohjanmaan Kamariorkesteri, Kokkola-kvartetti ja sinfoniamusiikkia tuottava Kokkolan Orkesteri. Konserttisaleja ovat Snellman-sali, Raatihuone ja Konservatorion sali sekä kirkot.

Musiikin, tanssitaiteen, sanataiteen, kuvataiteen, kotiseututyön ja näyttämötaiteen aloilla toimii yhteensä viitisenkymmentä kulttuurijärjestöä. Näyttämötaiteen alalta mainittakoon ruotsinkielinen Karleby Ungdomsförenings Teatergrupp (perustettu 1894) ja Ykspihlajan Työväen Näyttämö (perustettu 1907) sekä Kokkolan Iltanäyttelijät. Kaupungissa on runsaasti toimivia kuoroja, kuten Kokkolan Nuorisokuoro, Keski-Pohjanmaan Kamarikuoro ja Lauluveikot. Kevyttä musiikkia, varsinkin tanssi-, rock- ja jazzmusiikkia, harrastetaan ja esitetään aktiivisesti sekä soitetaan myös ammattiluonteisesti jonkin verran. Ammattitaiteilijoiksi ja taidepedagogeiksi luokiteltavia henkilöitä oli kaupungissa vuonna 1991 satakunta, joista suuri osa työskenteli näyttämötaiteen ja klassisen musiikin parissa. Ammattitaiteilijoita löytyi varsinkin kuvataiteen mutta myös taideteollisuuden, valokuvauksen ja tanssitaiteen saroilta. Kirjailijoita oli muutama.

Vuonna 1991 kaupunginteatterissa oli esityksiä 172 ja yhteenlaskettu yleisömäärä lähes 18 000. Teatterikävijöiden lukumäärät 80-luvulla ovat vaihdelleet siten, että varsinaista tendenssiä on vaikea tulkita. Esimerkiksi vuonna 1981 katsojia oli 147 esityksessä yhteensä yli 26 000, mutta dramaattinen pudotus tapahtui jo kaksi vuotta myöhemmin 111 esityksellä noin 13 000 katsojaan. Taidemuseossa puolestaan järjestettiin vuonna 1991 18 näyttelyä, joissa kävi 11 700 ihmistä. Taidemuseo järjestää vuosittain myös kaksi viikon kestäväää kuva- ja poikkitaiteellista lastentapahtumaa. Kaupungissa toimii kaksi yksityistä galleriaa. Keski-Pohjanmaan Kamariorkesteri, Kokkolan Orkesteri ja Kokkola-kvartetti esiintyvät etupäässä Kokkolassa mutta myös muualla maassa vuonna 1991 55 kertaa. Kuuntelijoita kertyi kaikkiaan lähes 13 000.

Kokkolassa huomattavimmat kulttuuritapahtumat ovat Kokkolapäivät ja kesäkauden päättäjäiset Venetsialaiset. Vuonna 1991 järjestettiin kaupungissa vielä Kulttuuriviikot, joiden tulevaisuus on epävarma. Vuoden 1992 kulttuuritoimintoja olivat Keski-Pohjanmaan Kamariorkesterin 20-vuotisjuhlakonsertti, Keski-Pohjanmaan Konservatorion saneerauksen valmistuminen, Ukri Merikannon monumentin "Maalla ja merellä" paljastaminen ja kaupunginteatterin monitaiteellinen produktio "Kullervo". Kokkolan kaupunki on tehnyt selvitystä Anders Chydeniuksen elämäntyötä ja aikakautta esittelevän

museon perustamiseksi. Vireillä on ollut pitkään uuden kirjastotalon rakentaminen.

Kulttuurilaitoksille, -tapahtumille ja -järjestöille kaupunki myönsi yhteensä vuosina 1989 *23.9 miljoonaa markkaa*, 1990 *27.6 miljoonaa markkaa* ja 1991 *28.6 miljoonaa markkaa*. Jotta tutkimuskuntien kulttuurille myöntämät subventiot olisivat vertailukelpoisia ja rahan arvon muutos tulisi otettua huomioon, tässä asukaskohtaiset tukimarkat lasketaan vuoden 1991 rahassa (KOP:n taloudellinen katsaus 1992). Edellämainitut Kokkolan kaupungin kulttuurille myöntämät tukimarkat muotoutuvat seuraavanlaisiksi:

v. 1989 **760 mk/as.**

v. 1990 **827 mk/as.**

v. 1991 **824 mk/as.**

Taloudellisen laman ja säästövaatimusten paineessa kaupunki aikoo karsia kulttuurin määrärahoja kautta linjan. Kulttuurin yksityistä sponsorointia koskevat tulevaisuuden näkymät ovat edelleenkin heikot.

Kokkolassa työllisestä työvoimasta vuoden 1989 lopussa toimi 33.1 % jalostuksen ja 60.9 % palveluiden sektoreilla. Kaupungin työllisyystilanne vuonna 1991 oli muihin tutkimuskuntiin verrattuna heikoin; työttömyysaste oli tuona vuonna ennennäkemätön 11.4 ja oli lähes puolet suurempi kuin edellisenä vuonna. Verrattuna Vaasan läänin keskimääräiseen työttömyysasteeseen Kokkolan työttömyys on ollut 80-luvulla ja erityisesti vuosikymmenen loppupuolella jatkuvasti korkeampi. (Vaasan läänin tilastokatsaus 1992, 28, 34.)

2.2. Pietarsaari

Sotapäällikkö *Jacob de la Gardien* lesken *Ebba Brahen* vuonna 1652 perustamaa Jaakobin kaupunkia markkinoiva videoesitys ilmoittaa suorasukaisesti, että "merenläheisellä ja ainutlaatuisella Pietarsaaren historialla on selviä heijastuksia nykypäivän Pietarsaari-identiteetille ja elinkeinoelämälle". Avainmerkeiksi nostetaan "merenkulku-, tupakka-, teollisuus-, koulu-, urheilu- ja kulttuuri kaupunki". Ajanmukaisuudesta ja sitä kuvaavasta strategis-

kielellisestä osaamisesta muistuttaa varmuuden vuoksi lause: "Tämän päivän Pietarsaari on dynaaminen teollisuus- ja palvelukaupunki." Pietarsaaren mielikuvallinen ydin rakentuu merellisen menneisyyden ja urbaanin nykyajan aineistojen yhteensaattamisesta, mikä palvelee matkailullisia tarkoituksia sekä tarjoaa monikulttuuriselle ja kaksikieliselle kaupungille yhtenäisen identiteettiperustan. Pietarsaari on "museoiden luvattu kaupunki", todetaan matkailuesitteessä, mutta viikonloppuisin myös "mahtavan menon" ja "mannermaisen meiningin" kaupunki, josta osoituksena esite kertoo paikallisen nuorisokulttuurin erikoisuudesta, katurallista.

Historiallinen merkkihenkilö on kansallisrunoilija *Johan Ludvig Runeberg* (1804–1877), joka syntyi merikapteenin poikana ja eli lapsuutensa Pietarsaareissa. Runebergin muistoa vaalitaan kaupungissa muun muassa museaalisissa pyhätöissä, Runebergin ensimmäisessä koulussa Westmaninmuorin tuvassa ja metsästys- ja kalastusmajana toimineessa Runebergin tuvassa.

Kaupunkia symboloidaan kokonaisella 40 korttelin puutaloalueella "Skatalla", jonka rakennukset ovat suurimmaksi osaksi 1800-luvulta ja vanhimmat puutalot 1700-luvulta. Tämä alunperin merimiesten ja käsityöläisten ja myöhemmin etupäässä tehdastyöläisten asuttama yhteisö on eräs kaupungin tärkeimmistä suojelukohteista. Työläismiljöö on kuitenkin elämäntavaltaan rapautunut ja muuttunut sosiaalisesti ja kulttuurisesti monipiirteisemmäksi. Kaupungin monikulttuurisuus perustuu muun muassa kaksikielisyyteen, pohjalaisissa olosuhteissa harvinaisen näkyvään työväenliikkeeseen ja vahvaan poliittiseen vasemmistoon, eri vapaakirkollisiin suuntauksiin ja ruotsinkielisten omaehtoiseen kulttuuriin. Sekä uskonnolliset että työväenliikkeen historialliset raittiusaatteet ovat eettisesti kulminoituneet keskiolutkielloksi, joka on harvinainen ilmiö Suomen kaupungeissa. Myös agrariselta Järviseudulta kaupungin tehtaisiin työhön saapuneet muodostavat omintakeisen osakulttuurin, jota vaalitaan muun muassa Järviseututalossa. Niinikään Etelä-Pohjanmaan härmäläiset ovat aikoinaan tuoneet kaupunkiin kulttuuriset erityispiirteensä. Tarkoituksena on kokonaisvaltaisen kaupunkikuvan ylläpitäminen, mitä heijastaa esimerkiksi kaupunkilaistenkin mielipiteitä kartoittanut "Hyvä kaupunki paremmaksi" –kaupunkisuunnitteluprojekti. Miljööhankkeen tuloksena Pietarsaaren keskustassa on kävelykatu ja useita

suojelukohteita. Pietarsaari sai arkkitehtien valtakunnallisen SAFA-palkinnon vuonna 1987.

Muita museaalisia kohteita ovat kaupungin sisääntuloväylän kupeessa sijaitseva *Malmin* laivanvarustaja- ja kauppiasuvun rakennus, joka toimii kaupunginmuseona, Pedersören kotiseutumuseo, Pedersören (tai Pietarsaaren pitäjän) osittain keskiaikainen kirkko, Villa Sveden, sikurimuseo, Strengbergin tupakkamuseo, moottoripyöräsalonki ja kaupungin hiekkarantojen läheisyyteen rakennettu arktinen museo Nanoq. Kaupunginmuseon yhteydessä on myös kauppiasmuseo ja 1950–60 -lukujen maalaiskauppainteriööri. Todelliseksi tulevaisuuden postmoderniksi museo- ja virkistysalueeksi voidaan luonnehtia Wanhaa Satamaa, jossa sijaitsee 1700-luvun kaksimastoisen kaljaasin lähes täydellinen simulaatio "Jakobstads Wapen", Suomen vanhin käytössä oleva veneveistämö, tekoaaltoja muodostava FantaSea Park, uimaranta, ortodoksinen tsasouna, kesäravintola, venesatama ja jalkapallokenttä sekä kuntopolku. Kaljaasi Jakobstads Wapenin osittain talkoohenkiset rakennustyöt ovat elvyttäneet vanhoja laivanrakennukseen liittyviä käsityötaitoja, mikä jo sellaisenaan ennen purjelaivan valmistumista on herättänyt laajalti kiinnostusta näyttelyineen ja "Wapen-tapahtumineen".

Pietarsaassa on kaupunginkirjasto ja kaksikielinen musiikkioppilaitos, jonka konservatorio-osasto on maan ainoa pelkästään ruotsinkielinen. Taidetoiminta rakentuu suurimmaksi osaksi harrastuspohjaisuuteen. Yhdistyksiä on peräti yli 400, joista useat kymmenet ovat toimintoiltaan selkeästi kulttuuripainotteisia. Vapaakirkkojen panos kulttuurin saralla on voimakas. Harrastajateatterit ovat vuonna 1894 perustettu ruotsinkielinen Teater Jacob ja vuonna 1902 perustettu suomenkielinen Pietarsaaren Näyttämö, jotka järjestävät yhteensä useita kymmeniä näytöksiä vuosittain. Sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuoroja on lukuisia. Klassista musiikkia tuottaa Pietarsaaren Orkesteri. Kaupungin musiikkielämässä erityisen vahva piirre on ja on ollut rockmusiikki, jonka saralla useat kokoonpanot ovat menestyneet muun muassa rockin SM-kilpailuissa. Eri taidealoilla toimii viitisenkymmentä päätoimiseksi taiteilijaksi tai pedagogiksi tulkittavaa henkilöä. Erityispiirteenä voidaan mainita vahva ruotsinkielisten kirjailijoiden osuus; heitä on peräti toistakymmentä.

Kulttuurin toimintatiloja ovat mm. Palokunnantalo, Runebergin sali, nuoriso- ja monitoimitalo Tupakkamakasiini näyttely-, harjoitus- ja studiotiloineen, kaupungintalon tanssisali, Viktor Sundin tupa ja yksi yksityinen galleria. Myös Villa Svedenissä järjestetään pienimuotoisia näyttelyitä. Klassisen, hengellisen ja kuoromusiikin konsertteja pidetään Pedersören kirkossa. Huomattavimmat kulttuuri- ja taidetapahtumat ovat muun muassa monipäiväinen kesäkarnevaali Jaakon Päivät, Runeberg-viikko ja tulevaisuuden kannalta epävarmat Ars Jakobin taidenäyttelyt. Esimerkiksi vuonna 1990 Pietarsaareissa järjestettiin parisataa erilaista ja eri kokoista kulttuuritilaisuutta (ks. liite 11). Vuonna 1992 kaupungissa järjestettiin muun muassa valtakunnalliset kansalais- ja työväenopistojen teatteripäivät, Jakobstads Wapenin vesillelaskujuhiat ja pohjoismainen kuoroviikko Nordklang 8. Tulevaisuuden suuria kulttuurihankkeita ovat uuden kirjastotalon rakentaminen ja Wanhan Sataman merimuseaalisen kokonaisuuden valmiiksi saattaminen sekä taidemuseon sijoittaminen mahdollisesti Tullikamariin.

Pietarsaaren kaupunki myönsi kulttuurille kokonaisuudessaan vuosina 1989 *12.2 miljoonaa markkaa*, 1990 *14.2 miljoonaa markkaa* ja 1991 *16.9 miljoonaa markkaa*. Vuoden 1991 rahassa mitattuna asukaskohtaiset tukimarkat olivat seuraavat:

v. 1989 **674 mk/as.**

v. 1990 **742 mk/as.**

v. 1991 **846 mk/as.**

Näinä vuosina kaupungin kulttuurille osoittamat rahalliset tuet ovat selvästi kasvaneet, mutta yleisten kunnallisten säästötoimenpiteiden mukaisesti kulttuurin rahoitusta koskevia supistuksia on luvassa. Pietarsaareissa yhteisöt ja yritykset sponsoroivat kulttuuria verrattain runsaasti. Erityisesti kaljaasi Jakobstads Wapenin rakennustöitä ovat sponsoroineet yhteensä miljoonilla markkoilla paikalliset, kansalliset ja kansainvälisetkin yritykset.

Pietarsaarelaisesta työllisestä työvoimasta vuoden 1989 lopussa toimi 42.2 % jalostusaloilla ja 53.7 % palvelualoilla. Pietarsaaren työttömyysaste on ollut koko 1980-luvun korkeampi kuin Vaasan läänissä keskimäärin. Vuonna 1991 työttömien osuus oli 9.4 %. (Vaasan läänin tilastokatsaus 1992, 28, 34.)

2.3. Kaustinen

Pelimannikulttuuria ja modernia maaseutuyhteisöä selvittävässä tutkimuksessa todetaan, että "Kaustisesta on muotoutunut jaloilleen päässeen ja ennennäkemättömällä tavalla mittansa ylittäneen maaseutukulttuurin avainsymboli, jonka myyntiarvo bisneksen leimaamassa yhteiskunnassa on melkoinen" (Ilmonen 1986, 66). "Kaustinen" on kiihdytetty kollektiivisissa representaatioissa supermerkiksi, johon kiedotaan lähes mytologiaksi muotoutunut sankaritarusto kansanmusiikin historiallisista tukipilareista, kuten *Kreetta Haapasalosta*, *Hintrik Peltoniemestä*, *Viljami Niittykoskesta* ja *Konsta Jylhästä*. Unenhohtoinen ja vähän salaperäinen maaseutuidylli esitty viikoittelevasti ylivertaisina kielellisinä tiivistyminä: "kulttuuri ympäröi kyläläisiä", "maaperä on otollista", "kulttuuri yhteisenä asiana" ja "kaustislainen kulttuurihenki". Myös taloutta ja yritystoimintaa kerrotaan pyöritettävän poikkeuksellisella "henkisellä pääomalla".

Vuonna 1968 Kaustisella järjestettiin ensimmäiset kansanmusiikkijuhlat, jonka esikuvana pidetään walesilaisen pikkukaupungin Llangollenin kansainvälisiä musiikkijuhlia. Kaustisen ensimmäisillä juhlilla kävi neljän päivän aikana 30 000 ihmistä, mikä hämmästytti asianharrastajia. Juhlien katsotaan olleen käännekohta kansanmusiikin uudelle nousulle Kaustisella ja muuallakin Suomessa. Kansanmusiikkijuhlien syvämerkityksistä kirjoittaa Laitinen (1979, 167) seuraavasti: "Kaustisen juhlat ovat koko historiansa ajan olleet enemmän kuin vain pelkät kansanmusiikkijuhlat. Niiden merkitys on kertautunut yli mittojensa, ne ovat synnyttäneet 'kaustislaisuuden', joka on tosin usein merkinnyt vain muodikasta ja pinnallista perinnehakuisuutta, mutta ehkä vielä useammin kaupungistumisensa ja teollistumisensa kivullosesti kokevan yhteisön terapeutista prosessia, hakeutumista turvalliseen, talonpoikaiseen lähtökohtaan". Voidaan puhua kaustislaisen pelimanniperinteen uudelleenrakenteistumisesta ja sen "kulttuurisesta siltaluonteesta", jonka kautta talonpoikainen (post)traditionaalisuus on voinut suunnata yhteisön selviytymisstrategiaa nopeasti kapitalisoituneessa ja modernisoituneessa yhteiskunnassa (vrt. Ilmonen 1986, 68). Tämä yhteisön kannalta positiivinen selitys lienee hyväksyttävämpi kuin se postmoderni tulkinta, että "kulttuurinen siltaluonne" pelkistyisi merkkiarvoksi, joka merkkien kiihtyvässä pelissä ja

leikissä houkuttelisi ja myisi, mutta tyhjenisi terapeuttisesta ja identiteettiä luovasta sisällöstään.

Kesällä 1991 Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys ry järjesti 24. kansainväliset kansanmusiikkijuhlat – "Kaustinen Folk Music Festival", jonka teemana oli hääperinne. Juhlat pidennettiin ensimmäisen kerran yhdeksänpäiväisiksi. Juhlatilaisuuksia oli kaikkiaan 223 – kolmekymmentä enemmän kuin kuin edellisenä vuonna. Kotimaisia esiintyjä oli 2 622, joista huomattava osa oli kansantanssijoita. Ulkomaisia esiintyjä oli 270 kahdestatoista maasta. Eri tilaisuuksissa kävi yhteensä noin 92 000 ihmistä. Juhlilla esittäytyi monipuolinen kirjo kansanmusiikin tyyliä, myös maailmanmusiikkia. Erilaiset workshopit sekä ravintola- ja ulkoilmajamit muodostivat oleellisen osan festivaalien ohjelmaa. Paikalle saapui ulkomaisiakin lehtitoimittajia USA:sta, Kanadasta, Neuvostoliitosta, Ruotsista ja Italiasta. Kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistyksen toimintakertomuksen mukaan juhlien kokonaistulot 4.04 milj. markkaa koostuivat lipputulosta (54.1 %), majoitustuloista (9.4 %), valtionavusta (15.3 %), kunnan avusta (5.9 %) ja sponsorituesta (2 %) sekä muusta, lähinnä oheismyyntituloista (13.3 %).

Kaustisella kansanmusiikki- ja kansanperinnetoiminta on vuosien myötä institutionalisoitunut ja pedagogisoitunut. Kunnassa on vuonna 1974 perustettu Kansanmusiikki-instituutti, jonka tehtäviin kuuluu tutkimus-, julkaisu-, tiedotus-, tallennus-, arkistointi- ja koulutustoiminta. Kansanmusiikin kesäkurssia tarjoaa Ala-Könni-Opisto. Suomen kansansoitinmuseossa on näytteillä tämän vuosisadan pelimannisoittimia. Kaustiselle on sijoittunut myös maan ainoa kansanmusiikin ammattiyhtye Tallari, joka on konsertoinut Suomen lisäksi Euroopan eri maissa ja Yhdysvalloissa. Tallari on julkaissut useita levyjä ja nauhoittanut lukuisia teoksia Yleisradion kantanauhoille. Kansanmusiikkia ovat modernisoineet yhtyeet JPP, Salamakannel ja Folkkarit. Kaustisella valmistetaan myös ammattimaisesti kansansoitinmuseo. Lähivuosien suurhanke on Kansantaiteenkeskus, josta on tarkoitus muodostaa valtakunnallinen, "kansalliselta pohjalta uutta luova" kulttuuri-, koulutus-, tutkimus- ja taidekeskus. Tähän instituutioon keskitetään siis soitinmuseo, Kansanmusiikki-instituutti, festivaalitoimisto, Tallari, Keski-Pohjanmaan konservatorion toimipiste, vaihtuvien näyttelyiden tila ja suurehko musiikkisali.

Aaro Kentala ja myöhemmin *Mauno Järvelä* ovat systemaattisesti pitäneet vireillä kaustislaisten lasten ja nuorten – Näppäreiden – kansanmusiikki- ja viulunsoittoharrastusta. Kunnassa sijaitseva Keski-Pohjanmaan konservatorion kanssa yhteistyötä tekevä musiikkilukio luo nuorille institutionaalisen pohjan laaja-alaisemmallekin musiikkiharrastukselle ja musiikin jatko-opinnoille. Kaustisen kylissä toimii harrastuspohjaisesti useita perhe- ja kyläyhtyeitä. Pelimanni-iltoja järjestetään jatkuvasti muun muassa häiden yhteydessä. Eräät vanhan polven kyläpelimannit ovat olleet huolissaan siitä, että kansanmusiikin pedagogisoitumisen myötä soittotyylit samanlaistuvat, toisin sanoen henkilökohtaiset ja kyläkohtaiset vivahteet ja säröt katoavat. Kyläpelimannien soittotyyleissä vivahte-erot ovat ilmenneet lähinnä kappaleiden rytmityksessä ja jousenkäytössä, jotka taidot ovat siirtyneet kylissä korvakuulolla sukupolvelta toiselle (ks. Ilmonen 1986, 50).

Kaustisella toimii kaksi lasten ja nuorten tanhuryhmää – Häkkyrät ja Ottoset – sekä useita esiintyviä kuoroja, kuten Hääkuoro, Kirkkokuoro ja Mieskuoro. Kaustisen seurakunta on erityisen aktiivinen kirkkomusiikin vaalija. Kevyempää musiikkia harrastavat muun muassa pari rockyhtyettä, Kaustisen torviseitsikko, Pauanne bigband ja Kaustisen viihdeorkesteri. Korkeakulttuurin merkkituotteiksi ovat muotoutuneet Kaustisen kvartetti, eräät yksittäiset klassisen musiikin ammattitaitelijat ja erityisesti talvikaudella pidettävä Kaustisen kamarimusiikkiviikko, johon kutsutaan esiintyjä omalta alueelta, muualta Suomesta ja myös ulkomaista. Kaustisen kunnalla on tapana tilata kamarimusiikkiviikolle jonkin merkittävän kotimaisen tai ulkomaisen säveltäjän kantaesitys. Tapahtuman taiteellisena johtajana on aiemmin toiminut musiikkiviikon perustaja, kaustislaistunut säveltäjä Pehr Henrik Nordgren ja nykyisin kaustislainen viulisti Jari Valo. Konsertteja pidetään kirkonkylän ala-asteen salissa, Kaustisen kirkossa ja vastavalmistuneessa Friiti-salissa.

Kaustisella on parikymmentä toimivaa kulttuuriyhdistystä. Harrastaja-teatteritoimintaa harjoittavat muun muassa teatteriyhdistys Palavat Olkilyhteet ja Salonkylän nuorisoseura. Myös musiikkilukio on järjestänyt musiikki-teatteriesityksiä. Ulkopuoliset teatterivierailut mukaanlukien Kaustisella esitetään parikymmentä teatterinäytöstä vuodessa. Kuvataiteen näyttelyt kulminoituvat vuosittain yhteen päänäyttelyyn valtuustosalissa, kutsunäyttelyyn kamarimusiikkiviikon yhteydessä ja paikallisten kuvataideharrastajien

näyttelyihin kunnantalon aulassa. Kaustisella toimivat Perhonjokilaakson kuvataideyhdistys ja kameraseura. Ammattitaiteilijoita ja taidepedagogeja kunnassa on alun kolmattakymmentä, joista suurin osa toimii kansanperinteen ja musiikin aloilla. Kotiteollisuuteen liittyviä taitoja voi opetella eri neuvonta-
asemilla.

Museaalisia kohteita Kaustisella ovat soitinmuseon lisäksi kotiseutumuseo ja Kansanmusiikki-instituutin toimipisteenä oleva Pelimannitalo. Kaustisen kirkko ja tapuli ovat kaustislaisen *Kuorikosken* kirkonrakentajasuvun käsialaa. Kirjailija ja sanomalehtimies *Maiju Lassila* (oikealta nimeltään Algot Tietäväinen, 1868–1918) toimi lyhyen ajan opettajana Kaustisen Vintturin koululla. Hän perusti kouluun kirjaston, jossa alkuperäisiä teoksia säilytetään. Lassilan muistoksi rakennuksen seinään on kiinnitetty muistolaatta.

Kansanparannustaitoja Kaustisella on vaalittu eräissä suvuissa useiden sukupolvien ajan. Kansanparannusperinteitä ylläpidetään yhteistyössä virallisen lääketieteen kanssa Kansanlääkintäkeskuksessa, jossa harjoitetaan myös alan tutkimusta. Erityisesti vapaiden taiteiden keskuksen "Pauanteen" toiminnalle on ollut ominaista valtakulttuurista poikkeavan – jopa shamanistisen – elämäntavan etsintä.

Kaustisen kunta tuki kulttuuria vuosina 1989 *2.3 miljoonalla markalla*, 1990 *4.7 miljoonalla markalla* ja 1991 *5.3 miljoonalla markalla*. Tukimarkkojen raju kasvu johtui kirjaston kunnostus- ja laajennustöistä sekä Friiti-salin rakentamisesta. Huomattava osa kulttuurin tukimarkoista suunnattiin kansanmusiikin ja kansanperinteen kokonaisorganisaatiolle. Asukaskohtaiset tukimarkat olivat

v. 1989 **566 mk/as.**

v. 1990 **1 087 mk/as.**

v. 1991 **1 178 mk/as.**

Edellä mainittujen rakennushankkeiden vuoksi Kaustisen kunnan subventiot olivat 1990-luvun alussa muihin tutkimuskuntiin verrattuna selvästi mittavammat. Kunnassa on päätetty lakkauttaa vapaa-aikasektorin virkoja. Kulttuurisihteerin virka on muutettu kulttuuriohjaajan viraksi.

Vuoden 1989 lopussa kaustislaisesta työllisestä työvoimasta toimi 29 % maa- ja metsätaloudessa, 22.6 % jalostussektorilla ja 42.9 % palvelualoilla. 1980-

luvun alussa Kaustisen työttömyysaste oli alhaisempi kuin läänissä keskimäärin. Myöhemmin se on kivunnut lähelle läänin keskiarvoa, ajoittain ylikin. Muihin tutkimuskuntiin verrattuna Kaustisen työttömyys on ollut lievempää. (Vaasan läänin tilastokatsaus 1992, 28, 34.)

2.4. Halsua

Kuntaesitteessä Halsua esittäytyy 1800-luvun alkupuolelle saakka "eräänä kaukaisena kylänä", jonka identiteetti ja itsellisen olemassaolon merkit kuvioituvat tunnistettaviksi ja edustuskelpoisiksi vasta kirkollisten mandaattien myötä. Maallisen vallan sijasta kirkollinen valta juurtuu kyläyhteisön elämismaailmaan. Aluksi oli kinkeripiiri, josta kehittyi vuonna 1826 rakennetun kirkon myötä rukoushuonekunta. Ensimmäinen pappila rakennettiin vuonna 1836. Useiden anomusten jälkeen rukoushuonekunnasta muodostettiin kappeli vuonna 1856. Itsenäiseksi seurakunnaksi Halsua tuli vuonna 1906. Seurakunnallinen elämä ja toimintatapa nimetään "isien kirkoksi", joka symboloi ihmisten taistelua ja toivoa. Uskonnollista elämää leimaavat myös herätysliikkeet, erityisesti evankelisuus. Samassa kuntaesitteessä on sekularistisempikin osasto, joka ilmenee iskulauseina: "maineikas urheiluseura – Halsuan Toivo", "perinteiset Miljoonaravit ja väliyö" ja "massajuoksu-tapahtuma Kalliokosken lenkki".

Viiden naapurikunnan kanssa yhteistyössä tehty, yrittäjiä alueelle houkuttelemaan tarkoitettu esite kertoo Halsuan vahvasta raviurheiluperinteestä (kunnassa on toistasataa hevosta) sekä eränkäynti- ja harrastusmahdollisuuksista. Yrittäjille markkinoita ja mahdollisuuksia luvataan mm. luontomatkailusta ja soitinten valmistuksesta. Kunnan vaakunassa on kaksi kannelta, joka onkin tyypillisin perinnesoitin Halsualla. Tunnettu kanteleensoittaja ja laulaja *Kreetta Haapasalo* (1813–1893) asui osan elämästään Halsualla.

Sen lisäksi että Halsuan historiaa tiivistetään ja monistetaan näkyviin uskonnollisten elementtien pohjalta, talonpoikaiskulttuurin ja eettisten arvojen perussymboliksi voidaan nostaa maanviljelijä *Viljami Kalliokoski* (1894–1978),

joka maalaisliittolaisena toimi kansanedustajana ja maatalousministerinä. Hän osallistui aktiivisesti myös kirkon toimintaan ja nuorisoseuratyöhön.

Halsualla on laaja museoalue, joka koostuu muun muassa talonpoikaistyyllisistä tuvista, aitoista, navetasta, riihestä, pajasta ja tuulimyllystä. Vanhimmat rakennukset ovat 1700-luvulta. Talkootyönä ja lahjoituksilla kunnostettu Halsua-talo toimii kokoontumis-, näyttely- ja juhlatilana. Näyttelyissä on esillä muun muassa paikallisten asukkaiden käsitöitä, valokuvia ja maalauksia. Halsualla on pääkirjasto ja kaksi sivukirjastoa. Halsualle on leimallista aktiivinen eläkeläistoiminta. Ammattimaisesti harjoitetaan jonkin verran käsiteollisuutta. Kunnan ainoa ammattitaiteilija on Kaustisella toimivan kansamusiikin ammattiyhtyeen Tallarin muusikkojäsen. Halsualla harrastetaan varsin runsaasti kansanmusiikkia; eräille kanteleen- ja viulunsoittajille on myönnetty mestaripelimannin arvo. Perhonjokilaakson kansalaisopisto on monenlaisen harrastustoiminnan ainoa institutionalisoija.

Jokavuotinen kulttuuritapahtuma on karnevaalityyppinen Kuhilajuhlat. Kuorokonsertteja pyritään järjestämään vuosittain. Vuonna 1991 järjestettiin Halsua-viikot, jonka ohjelmaan sisältyi erilaisia kylätapahtumia, kilpailuja ja illanviettoja. Tapahtumaan ovat perinteisesti saapuneet myös Helsingin halsualaiset. Halsua-viikkojen tulevaisuus on rahapulan vuoksi epävarma. Vuoden 1992 tärkein kulttuuritapahtuma oli Maakuntajuhlat, jotka Halsua järjesti yhteistyössä naapurikuntien Perhon ja Vetelin kanssa.

Halsuan kunta myönsi kulttuurille eli kirjastolle sekä kotiseutu- ja kulttuurilautakunnalle (vuonna 1990 Halsua-talolle) vuosina 1989 *758 000 markkaa*, 1990 *793 000 markkaa* ja 1991 *820 000 markkaa*. Vuoden 1991 rahassa asukaskohtaiset tukimarkat kulttuurille olivat

v.1989 498 mk/as.

v.1990 496 mk/as.

v.1991 499 mk/as.

Vaikka Halsualla ei kyselyajankohtana ollut varsinaista strategiaa kulttuurin rahoituksen supistamiseksi, yleinen suositus oli, että jokainen omalla toimialallaan säästää mahdollisimman paljon. Kulttuuri- ja kotiseutulautakunnan toimialalla voidaan säästää esimerkiksi siten, että kannatusilmoituksista kieltäydytään. Raveja ja etupäässä pesäpalloa ylläpidetään osittain

sponsorivaroin. Kunnalle ominainen talkoohenki on myös harrastusten tärkeä käyttövoima.

Maa- ja metsätalouteen, turkistarhaukseen ja pienimuotoiseen yritystoimintaan nojaavan Halsuan työttömyysaste oli vuonna 1991 9.0. Vuonna 1987 Halsuan työttömyysaste oli jopa alhaisempi kuin Vaasan läänin keskimäärin, mutta muina aikoina se on ollut selvästi korkeampi. (Vaasan läänin tilastokatsaus 1992, 28, 34.)

3. KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖ

Tässä luvussa tarkastellaan kuntalaisten kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuutta, jonka ajatellaan suuntautuneen varsin perinteisiin ja etupäässä institutionaalisiin kulttuurimuotoihin. Toki myös teattereiden, musiikkitalaisuuksien, kirjastojen, taidenäyttelyiden ja museoiden ulkopuolella syntyy kulttuurisia esityksiä ja elämyksellisiä kohtaamisia puhumattakaan kulttuuriharrastusten luomista inhimillisistä ja taiteellisista tilanteista. Ne jäävät kuitenkin tämän tutkimuksen ulottumattomiin. Tässä kuntalaisten kulttuuriaktiivisuutta suhteutetaan eräisiin jokseenkin vertailukelpoisiin tilastomateriaaleihin. Karkeiksi jääviin tilastollisiin vertailuihin kannattaa aina suhtautua joustavasti. Ne eivät kerro koko totuutta, mutta tarjoavat kiinnostavia vihjeitä ihmisten toiminnoista ja totumuksista. Liitteessä 1 kuvataan tutkimuksen tekninen suorittaminen.

3.1. Teatteri

Kuntalaisilta kysyttiin, kuinka monta kertaa he kävivät viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana teatterissa. Huomion kohteina olivat ammatti- ja harrastajateatterit sekä kiertävät teatterit. Kokkolalaisista ja pietarsaarelaisista hieman yli puolet ei käynyt lainkaan teatterissa viimeisen vuoden aikana. Kaupunkilaisten teatteriaktiivisuus oli profiililtaan lähes yhdennäköinen; teatterissa kävi 1–5 kertaa **44–45 %** kaupunkilaisista. Teatterin suurkuluttajia oli Pietarsaareissa (**5 %**) hieman enemmän kuin Kokkolassa (**2.8 %**). Halsualaisista **yli kolmannes** ja kaustislaisista **28 %** kävi teatterissa vähintään yhden kerran kyseisenä ajanjaksona. (Taulukko 1.)

Teatterissa käyneiltä kysyttiin, millä paikkakunnalla he käyttivät teatteripalveluja viimeksi. Kokkolalaisista teatterikävijöistä **76 %** kävi oman kaupungin teattereissa. "Omavaraisuusaste" Pietarsaareissa ja varsinkin maaseutukunnissa oli huomattavasti alhaisempi. Kokkolan teattereissa kävi viimeksi pietarsaarelaisista teatterikävijöistä **4.2 %**, halsualaisista **27.3 %** ja kaustislaisista peräti **43.8 %**. Tutkimuskuntien osalta voi siis todeta, että

Kokkola on alueen teatteripalvelujen keskus. Pietarsaarelaisista, kaustislaisista ja halsualaisista teatterikävijöistä huomattava osa vieraili teattereissa myös muualla Vaasan läänissä ja muualla Suomessa. Teatterikokemusten osuus ulkomailla oli muutaman prosentin luokkaa. Merkillepantavaa on, että pietarsaarelaiset erottautuivat pohjoismaisilla teatterikäynneillään. (Taulukko 2.)

Gösta Willman (1982) teki syksyllä 1980 keskipohjalaisten kulttuuritottumuksia käsittelevän kyselytutkimuksen. Periodilla 1979–80 oli käynyt teatterissa viimeisten 12 kuukauden aikana kokkolalaisista **38 %**, pietarsaarelaisista **44 %**, kaustislaisista **40 %** ja halsualaisista **17 %** (mt., 49). Vaikka näiden tutkimusaineistojen pohjalta ei ole järkevää tehdä mahtipontisia johtopäätöksiä teatteripalvelujen käytön raskaista muutoksista, "pistemäiset" vertailut ovat kiinnostavia. Havaitaan, että yksitoista vuotta myöhemmin teatterissa käyneiden osuus kuntalaisista oli suurempi pietarsaarelaisien ja erityisesti kokkolaisten ja halsualaisten osalta. Kaustisella kävijäosuus oli vuonna 1991 aiempaa pienempi.

Tilastokeskuksen suorittaman ajankäyttötutkimuksen aineistona olivat 10–64-vuotiaat suomalaiset ja ajanjaksona syyskuu 1987 ja kevät 1988. Suomalaisista oli käynyt viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana vähintään yhden kerran teatterissa **42 %**. Tutkimuskuntalaisista kokkolalaiset ja pietarsaarelaiset näyttävät olleen aktiivisempia teatterissa kävijöitä kuin suomalaiset keskimäärin. Valtakunnallisiin tilastoihin verrattuna halsualaiset ja varsinkin kaustislaiset olivat teatterikäyntien suhteen passiivisia. (Taulukko 1.)

Sigvard ja Ulla Rubenowitz (1990) haastattelivat Länsi-Ruotsissa viiden asukasluvultaan ja kulttuuritarjonnaltaan täysin eri suuruisen kunnan (Borås, Skara, Trollhättan, Stenungsund ja Munkfors) 16–70-vuotiaita asukkaita. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuntalaisten kulttuuripalvelujen käyttöä ja sitä, minkälaisen merkityksen kuntalaiset antoivat kulttuuritarjonnalle kunnan vetovoimaisuuden kannalta. Kaikista ruotsalaisista **67 %** ei ollut käynyt kertaakaan teatterissa viimeisen vuoden aikana. Parinkymmenen tuhannen asukkaan kaupungeissa Skarassa ja Stenungsundissa teatterissa oli käynyt viimeisten 12 kuukauden aikana ainakin yhden kerran **34–46 %** kaupunkilaisista. Noin 5 000 asukaan Munkforsissa teatterissa oli käynyt **47 %** kuntalaisista. (Mt., 24.) Näihin tilastoihin verrattuna kokkolalaiset ja

pietarsaarelaiset olivat teatterikäynneiltään aktiivisia, sen sijaan varsinkin kaustislaisten teatterikysyntä oli väestöpohjaan nähden kapea-alaista.

3.2. Musiikki

Kuntalaisille esitettiin kysymys: "Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt konsertissa tai jossakin muussa musiikkitalaisuudessa (esim. kirkkomusiikki, popmusiikki, sinfoniamusiikki, kansanmusiikki, kuoromusiikki)? Kuntalaisia pyydettiin ilmoittamaan myös musiikkitalaisuuden luonne ja paikkakunta. Kaikista suomalaisista **noin viidennes** oli käynyt jossakin musiikillisessa tilaisuudessa kuluneen vuoden aikana, mihin verrattuna kaikki tutkimuskuntalaiset olivat selvästi aktiivisempia; kokkolalaisista **60.6 %**, pietarsaarelaisista **58.8 %** ja halsualaisista **53.3 %** hakeutui kuuntelemaan elävää musiikkia. Kaustislaisista peräti **yhdeksän kymmenestä** oli musiikkitalaisuudessa viimeisten 12 kuukauden aikana. Kaustiselta löytyi myös eniten musiikin suurkuluttajia (**28.1 %**). (Taulukko 1.)

Taulukossa 3 esitetään, minkä tyyppisessä musiikkitalaisuudessa kuntalaiset kävivät viimeksi.

Taulukko 3.
Musiikkitalaisuuden luonne viimeksi (%).

musiikkilaji/kunta	Kokkola	Pietarsaari	Kaustinen	Halsua
rockmusiikki	22.2	27.4	6.8	3.1
muu kevyt musiikki	18.6	13.0	6.8	18.8
klassinen musiikki	16.8	18.6	9.5	0
kuoromusiikki	6.6	16.4	4.1	6.3
kansanmusiikki	7.8	3.4	55.4	46.9
kirkko- ja hengellinen mus.	16.2	21.2	12.2	21.9
muu	11.8	0	5.2	3.0
yhteensä	100	100	100	100

Kokkolassa kiinnostus suuntautui varsin tasaisesti kevyeen ja rockmusiikkiin, klassiseen musiikkiin sekä kirkko- ja hengelliseen musiikkiin. Pietarsaareissa musiikin kysyntä kohdistui varsinkin rockmusiikkiin, mutta myös klassiseen musiikkiin, kuoro-, kirkko- ja hengelliseen musiikkiin. Erityisesti Kaustisella mutta myös Halsualla ylivoimaisesti kysytyin musiikkilaji oli kansanmusiikki. Maaseutukunnissa, varsinkin Halsualla käytiin aktiivisesti myös kirkko- ja hengellisen musiikin tilaisuuksissa. Varsin suuri osa halsualaisista (**18.8 %**) hakeutui viimeksi kuuntelemaan kevyttä musiikkia.

Kokkolalaisista musiikkitalaisuuksissa kävijöistä lähes **kolme neljäsosaa** käytti musiikkitarjontaa viimeksi omassa kaupungissa. Kokkolalaiset suuntasivat musiikkimatkojaan jonkin verran myös Kaustiselle ja muualle Suomeen. Pietarsaarelaisista **66 %** oli musiikkikysynnässään kotikaupunkikeskeisiä, mutta musiikkikokemuksia hankittiin myös Kokkolassa, muualla Keski-Pohjanmaalla ja Suomessa. Kaustislaisista **71.2 %** oli musiikillisesti "omavaraisia", osa hakeutui Kokkolaan ja muualle Keski-Pohjanmaalle. Halsualaisista vain **vajaa kolmannes** kävi viimeksi kotikunnassaan musiikkitalaisuudessa; huomattavassa määrin suuntauduttiin erityisesti Kaustiselle (**30.3 %**) ja muualle Keski-Pohjanmaalle sekä jonkin verran Kokkolaan. (Taulukko 2.)

Willmanin (1982, 58) tutkimuksen mukaan vuonna 1980 viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana musiikkitalaisuuksissa oli käynyt vähintään yhden kerran **43 %** kokkolalaisista, **41 %** pietarsaarelaisista, **62 %** kaustislaisista ja **49 %** halsualaisista. Näihin osuuksiin verrattuna näyttää siltä, että kaikissa tutkimuskunnissa musiikin kysyntä oli yksitoista vuotta myöhemmin aktiivisempaa, erityisesti Kaustisella.

Rubenowitzien (1990, 24) mukaan ruotsalaisista **noin kolmannes** oli käynyt viimeisen vuoden aikana ainakin kerran jossakin konsertissa tai musiikkitalaisuudessa. Länsi-Ruotsin tutkimuskunnissa musiikilliset aktit olivat vähäisempiä kuin Ruotsissa keskimäärin lukuunottamatta 100 000 asukkaan Boråsia, jossa musiikkikävijöiden osuus oli **36 %**. Länsi-Ruotsin musiikkiaktiivisuuteen verrattuna keskipohjalaiset kuuntelivat elävää musiikkia tilaisuuksissa huomattavasti laajapohjaisemmin.

Taulukko 1.
KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖAKTIIVISUUS ALOITTAIN
JA KUNNITTAIN (%).

	Käynyt viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana		
	0 kert.	1–5 kert.	yli 5 kert.
TEATTERI			
Koko maa	58.1	38.1	3.3 (*)
Kokkola	52.4	44.8	2.8
Pietarsaari	51	44	5
Kaustinen	71.7	27.2	1.1
Halsua	65.1	33.3	1.6
MUSIIKKI			
Koko maa (**)	79.6	17	2.7 (*)
Kokkola	39.4	49.1	11.5
Pietarsaari	41.2	43.8	15
Kaustinen	10.1	61.8	28.1
Halsua	46.8	45.2	8.1
KIRJASTO			
Koko maa	38.8	17.9	39.5 (*)
Kokkola	26	26.4	47.6
Pietarsaari	31.5	27.3	41.2
Kaustinen	39.1	26.1	34.8
Halsua	34.9	25.4	39.7
	Ei koskaan	Käynyt joskus	Käynyt viimeisten 12 kk:n aikana
TAIDENÄYTTELY			
Kokkola	12.8	41.9	45.3
Pietarsaari	17.4	33.6	49
Kaustinen	31.5	34.8	33.7
Halsua	25.8	38.7	35.5
HISTORIAALLINEN MUSEO			
Kokkola	10	50.2	39.8
Pietarsaari	11.2	47.3	41.5
Kaustinen	18.2	55.7	26.1
Halsua	18.3	25	56.7

*) Puuttuvat osuudet = ei muista tai ei osaa sanoa.

**) Laskettu keskiarvo pop-, rock- jazz- tai muussa kevyen musiikin konserteissa käyneistä sekä klassisen tai hengellisen musiikin konserteissa käyneistä.

Taulukko 2.**KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖPAIKAT VIIMEKSI. Prosentuaaliset osuudet kulttuuripalvelujen käyttäjistä.**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
TEATTERI										
Kokkola	76.3	0	0	0	2.4	6.5	13.0	0	1.8	0
Pietarsaari	4.2	47.9	0	0	3.5	20.8	18.8	4.2	0.7	0
Kaustinen	43.8	0	12.5	0	3.1	25.0	12.5	0	0	3.1
Halsua	27.3	0	0	22.7	4.5	27.3	13.6	0	4.5	0
TAIDENÄYTTELY										
Kokkola	64.6	0.5	0	0	3.3	2.4	24.1	1.9	3.3	0
Pietarsaari	1.2	57.6	0.6	0	2.9	3.5	20	4.7	8.8	0.6
Kaustinen	8.5	0	36.2	0	12.8	2.1	40.4	0	0	0
Halsua	18.2	0	0	21.2	21.2	3	24.2	3	9.1	0
MUSEO										
Kokkola	47.2	0.5	0.5	0.9	7.9	1.9	28	6.5	6.5	0
Pietarsaari	1.1	43.7	0	0	14.7	3.2	16.3	8.9	11.1	1.1
Kaustinen	3.7	0	31.5	1.9	13	3.7	42.6	0	3.7	0
Halsua	5.4	0	0	73	2.7	2.7	5.4	0	10.8	0
MUSIIKKI										
Kokkola	73.9	0.5	8.7	0	5.4	2.7	7.6	0	1.1	0
Pietarsaari	6.3	66	2.5	0	6.3	4.4	10.1	2.5	1.9	0
Kaustinen	10	0	71.2	0	11.2	1.3	6.3	0	0	0
Halsua	6.1	0	39.4	30.3	18.2	3	3	0	0	0

Numeroiden selitykset:

1 = Kokkola	6 = muu Vaasan lääni
2 = Pietarsaari	7 = muu Suomi
3 = Kaustinen	8 = Pohjoismaat, ei Suomi
4 = Halsua	9 = muu Eurooppa
5 = muu Keski-Pohjanmaa	10 = Euroopan ulkopuoli

3.3. Kirjasto

Kuntalaisten kirjastotoimintaa hyödyntävää käyttäytymistä selvitettiin kysymyksellä: "Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt kirjastossa tai käyttänyt hyväksenne kirjastoauton palveluja?" Kirjastoaktiivisuutta kuvattiin skaalalla: 1) ei lainkaan, 2) 1–5 kertaa ja 3) yli 5 kertaa. Kirjaston käyttö oli väestöpohjaltaan runsainta Kokkolassa, jossa tarkastelujaksolla vähintään yhden kerran kirjastossa käyneiden osuus oli **74 %**. Vastaavat osuudet olivat Pietarsaareissa **68.5 %**, Kaustisella **60.9 %** ja Halsualla **65.1 %**. Kirjastossa käymättömien osuudet tutkimuskunnissa olivat vastaavaan valtakunnalliseen osuuteen (**38.8 %**) verrattuna pienempiä lukuunottamatta kaustislaisia, joista vuoden aikana kirjastokokemuksia vailla oli **39.1%**. Kirjastopalvelujen suurkuluttajia oli runsaasti erityisesti Kokkolassa. Halsualaisten ja pietarsaarelaisten suurkuluttajien osuudet olivat lähellä maan keskitasoa. Vuoden aikana 1–5 kertaa kirjastossa käyneiden osuudet olivat lähes samansuuruiset kaikissa tutkimuskunnissa. (Taulukko 1.)

Willmanin (1982, 63) selvityksestä ilmenee, että 1980–alussa kirjastossa 12 kuukauden aikana käymättä jättäneiden osuudet olivat Kokkolassa **34 %**, Pietarsaareissa **38 %** sekä Kaustisella ja Halsualla vain **noin viidennes**. Tuolloin halsualaiset ja kaustislaiset olivat väestöpohjaltaan ahkerimpia kirjastokävijöitä koko maakunnassa. 1990–luvun alkupuolella kaupunkilaiset käyttivät kirjastopalveluja aiempaa laajemmin ja maaseutukuntalaiset puolestaan aiempaa selvästi vähemmän.

Ruotsalaisista **49 %** ei ollut käynyt vuoden aikana kertaakaan kirjastossa (Rubenowitz 1990, 24). Suomalaisten kirjastoaktiivisuus on täten ollut selvästi voimakkaampaa. Länsi–Ruotsissa esimerkiksi 50 000 asukkaan Trollhättanissa ja pienessä Munkforsissa kirjaston käyttäjiä oli ollut **noin puolet** kuntalaisista. Sen sijaan korkean koulutustason Stenungsundissa kirjastossa oli käynyt **70 %** kuntalaisista tutkittuna ajanjaksona. (Mt., 24–26.)

3.4. Taidenäyttelyt

Taidenäyttelyssä, valokuvanäyttelyssä tai taidemuseossa 12 viime kuukauden aikana kävi kokkolalaisista **45.3 %**, pietarsaarelaisista **49 %**, kaustislaisista **33.7 %** ja halsualaisista **35.5 %**. Taidenäyttelykokemuksia täysin vailla olevia oli eniten Kaustisella (**31.5 %**) ja vähiten Kokkolassa (**12.8 %**). (Taulukko 1.)

Kaikista taidenäyttelykävijöistä kokkolalaiset näyttävät olleen "omavaraisimpia"; **64.6 %** hakeutui viimeksi oman kaupungin näyttelytilaisuuksiin. Kokkolalaiset tutustuivat näyttelyihin myös muualla maassa (**24.1 %**). Pietarsaarelaisista näyttelykävijöistä **57.6 %** hankki viimeksi näyttelykokemuksia omassa kaupungissa. Pietarsaarelaiset vierailivat myös muualla maassa, Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa. Kaustislaisten näyttelytoiminnan kysyntä paikantui viimeksi oman kunnan alueelle **31.5 %**:n osuudella. Näyttelykokemuksia hankittiin jonkin verran Kokkolassa ja muualla Keski-Pohjanmaalla sekä varsinkin muualla Suomessa (**40.4 %**). Halsualaiset näyttelykävijät suuntautuivat varsin tasaisesti omaan kuntaan (**21.2 %**), Kokkolaan (**18.2 %**), muualle Keski-Pohjanmaalle (**21.2 %**) ja muualle Suomeen (**24.2 %**) sekä jonkin verran Eurooppaan (**9.1 %**). (Taulukko 2.)

Suomalaisista oli käynyt näyttelyissä 12 kuukauden periodilla 1987–88 keskimäärin **37.5 %**, johon osuuteen nähden tutkimuksessa mukana olevat kaupunkilaiset sijoittuvat edelle ja maaseutukuntalaiset puolestaan jälkeen. Willmanin (1982, 53) tutkimusaineistosta havaitaan, että näyttelyissä oli käynyt 1979–80 kokkolalaisista **36 %**, pietarsaarelaisista **38 %**, kaustislaisista **35 %** ja halsualaisista **20 %**. Tähän yhdentoista vuoden takaiseen periodiin verrattuna kaupunkilaisten ja halsualaisten näyttelyaktiivisuus vuonna 1991 oli suurempaa, kaustislaisten puolestaan samaa tasoa.

Länsi-Ruotsin tutkimuskunnissa viimeisten 12 kuukauden aikana oli käynyt taidenäyttelyissä **23–38 %** kuntalaisista. Kaikista ruotsalaisista **31 %** oli tutustunut näyttelyihin vuoden aikana. (Rubenowitz 1990, 24.) Näihin tilastotietoihin verrattuna suomalaisten näyttelyaktiivisuus on ollut väestöpohjaltaan jonkin verran laajempaa, myös tutkimuskaupungeissa Kokkolassa ja Pietarsaareissa.

3.5. Museo

Kuntalaisten käyntiä historiallisessa museossa tai kotiseutumuseossa selvitettiin aktiivisuusskaalalla: 1) on käynyt viimeisten 12 kuukauden aikana, 2) on käynyt joskus aikaisemmin ja 3) ei ole käynyt koskaan. Myös mahdollinen museopaikkakunta saatiin näkyviin. Tutkimuspaikkakuntia vertailtaessa havaitaan, että museossa kävi 12 kuukauden aikana kokkolalaisista **39.8 %**, pietarsaarelaisista **41.5 %**, kaustislaisista **26.1 %** ja halsualaisista peräti **56.7 %**. Museoissa käymättömien osuudet kaupungeissa olivat samansuuruiset eli **noin joka kymmenes** ei ollut koskaan käynyt museossa. Maaseutukunnissa **vajaa viidennes** ei ollut käyttänyt koskaan museopalveluja. (Taulukko 1.)

Halsualaiset erottautuivat museopalvelujen suurkuluttajina myös siinä suhteessa, että peräti **73 %** museokävijöistä tutustui viimeksi oman kunnan museokohteisiin. Kokkolalaisista museokävijöistä **47.2 %** vieraili viimeksi oman paikkakunnan museoissa; varsin huomattava osa (**28 %**) heistä tutustui museoihin Vaasan läänin ulkopuolella. Pietarsaarelaisien museoakteista **43.7 %** tapahtui viimeksi oman kunnan alueella ja melko suuri osa suuntautui Keski-Pohjanmaalle ja muualle Suomeen. Kaustislaisten kiinnostus omiin museaalisin kohteisiin oli verrattain vähäistä (**31.5 %**) ja kohdistui jonkin verran Keski-Pohjanmaalle (**13 %**) ja erityisesti muualle Suomeen (**42.6 %**). Ulkomaisia ja varsinkin pohjoismaisia museovierailuja harrastivat etupäässä pietarsaarelaiset. Tutkimuskuntien keskinäinen museomatkailu oli vähäistä. (Taulukko 2.)

Willmanin (1982, 56) tutkimusajankohtana 1979–80 (viimeisten 12 kuukauden aikana) museoissa oli käynyt kokkolalaisista **39 %**, pietarsaarelaisista **45 %**, kaustislaisista **30 %** ja halsualaisista vain **alun toistakymmentä prosenttia**. Merkillepantavaa on, että halsualaisten museopalvelujen kysyntä oli kasvanut valtavasti.

3.6. Kulttuuripalvelujen käyttö eri väestöryhmissä

Teatteri-, musiikki-, kirjasto-, taidenäyttely- ja museopalvelujen kokonaiskäyttöä kuvataan summamuuttujalla, so. kulttuuripalvelujen "käyttöindeksillä" (ks. liite 1). Käytetyn jaottelutavan mukaan koko tutkimusaineistossa saatiin kulttuuripalvelujen pienkuluttajiksi **17 %**, keskikuluttajiksi **68 %** ja suurkanuttajiksi **15 %** kaikista tutkimuskuntalaisista. Kokonaiskäyttötasot ristiintaulukoidaan sosiaalis-taloudellisten ja demografisten taustamuuttujien kanssa.

Taulukossa 4 kuvataan **kieliryhmien** ja kulttuuripalvelujen "käyttöindeksin" yhteydet.

Taulukko 4.

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö (%).

kieli/kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat (N = 119)	keski- kuluttajat (N = 472)	suur- kuluttajat (N = 103)	"käyttö- indeksi" (ka)
suomenkieliset	19	66	15	9.86
ruotsinkieliset	13	73	14	10.05

Suomenkielisten keskuudessa näyttää olleen kulttuuripalvelujen pienkuluttajia selvästi enemmän (**19 %**) kuin ruotsinkielisten keskuudessa (**13 %**). Suurkanuttajien osuudet kummassakin kieliryhmässä olivat lähes samansuuruiset. Käytetyn pisteytysjärjestelmän mukaan ruotsinkielisten kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttöä kuvaava keskiarvo ("käyttöindeksi") on suurempi (**10.05**) kuin suomenkielisten (**9.86**). Ero on varianssianalyysin mukaan tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$).

Taulukossa 5 selvitetään kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttöä **kunnissa**.

Taulukko 5.
Kuntalaisten kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö (%).

kunta/kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
Kokkola	16	70	14	10.08
Pietarsaari	15	68	17	10.00
Kaustinen	22	63	15	9.49
Halsua	22	70	8	9.52

Kulttuuripalvelujen kokonaiskäytön profiili on kaupungeissa samantyyppinen paitsi että Pietarsaareissa kulttuurin suurkuluttajia oli jonkin verran enemmän (17 %) kuin Kokkolassa (14 %). Kummassakin maaseutukunnassa kulttuurin pienkuluttajia oli kaupunkien vastaaviin lukuihin verrattuna enemmän eli **runsas viidennes**. Kaustisella suurkuluttajia, joiden osuus yltää kaupunkien tasolle, oli kuitenkin huomattavasti enemmän kuin Halsualla. Kulttuuripalvelujen keskiarvoindeksit ovat yhtäältä kaupungeissa keskenään ja toisaalta maaseutukunnissa keskenään likimain samansuuruiset.

Kulttuuripalvelujen käyttöintensiivisyyttä peilataan myös **sukupuoleen** taulukossa 6.

Taulukko 6.
Naisten ja miesten kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö (%).

sukup./kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
naiset	11	71	18	10.35
miehet	24	65	11	9.42

Koko tutkimusaineiston valossa havaitaan, että naiset olivat miehiä selvästi aktiivisempia kulttuuripalvelujen käyttäjinä. Naisista lähes viidennes oli kulttuurin suurkuluttajia, miehistä puolestaan kymmenesosa. Kulttuurin pienkuluttajia miehistä oli peräti neljännes ja naisista 11 %. "Käyttöindeksin" osoittama kulttuuriaktiivisuuden ero on miesten ja naisten välillä tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$).

Taulukko 7 kuvaa iän yhteyttä kulttuurin kysyntään.

Taulukko 7.
Kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö ikäryhmittäin (%).

ikä/kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
15–24 v.	13	69	18	10.26
25–34 v.	17	65	18	10.01
35–44 v.	15	67	18	10.11
45–54 v.	17	70	13	9.78
55–64 v.	23	65	12	9.65
65–75 v.	22	72	6	9.22

Kulttuuripalveluja käyttivät vähiten 55–75 -vuotiaat. Yli 65-vuotiaiden joukossa kulttuurin suurkuluttajien osuus oli selvästi pienin (6 %), tosin heidän ikäryhmässään huomattava osuus (72 %) lukeutui keskivertokuluttajiin. Myös 45–54 -vuotiaiden ryhmässä keskikuluttajia oli verrattain runsaasti (70 %). Aktiivisin ikäjoukko löytyy kuitenkin 15–44 -vuotiaista, joiden keskuudessa varsinkin kulttuuria paljon käyttäviä oli eniten (18 %). Merkillepantavaa on, että nuorista vain 13 % oli kulttuurin pienkuluttajia. Myös "käyttöindeksit" osoittavat nuorimpien ikäryhmien ylivertaisen kulttuuriaktiivisuuden.

Taulukossa 8 ristiintaulukoidaan kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö ja koulutustausta.

Taulukko 8.
Kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö eri koulutustasoryhmissä (%).

koulutus/kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
perustaso	23	69	8	9.35
keskitaso	4	73	23	10.83
korkeataso	0	52	48	12.03

Koulutustason yhteys kulttuurin käyttöintensiivisyyteen näyttää olevan kaikkiin muihin sosiaalis-taloudellisiin ja demografisiin tekijöihin verrattuna selkein. Kulttuurin pienkuluttajia oli perustason koulutuksen hankkineista **lähes viidennes**, keskitason koulutuksen suorittaneista **4 %** ja yliopistollista koulutusta saaneista **0 %**. Tosin perus- ja keskitason koulutuksen saaneista kulttuurin keski- ja suurkuluttajien osuudet eivät eroa kovin paljon. Kulttuuripalvelujen suurkuluttajia oli suhteellisesti eniten koulutuksen keskitasoryhmässä (**23 %**) ja erityisesti yliopistoryhmässä (**48 %**). Tämä ei tarkoita tietenkään sitä, että *kulttuuritiakteissa kävijäkuunta* olisi voittopuolisesti pitkälle koulutettua. "Työväenluokkaisen" koulutuksen saaneita maassamme on edelleen määrällisesti eniten, joten pienikin suhteellinen osuus (**8 %**) kulttuurin suurkuluttajia tässä kategoriassa merkitsee määrällisesti suurehkoa joukkoa. Koulutusryhmien "käyttöindeksit" osoittavat niinkään tilastollisesti merkitseviä eroja ($p < 0.001$) kulttuurikysynnässä.

Taulukossa 9 esitetään yhteydet kulttuurin kokonaiskäytön ja **sosio-ekonomisen taustan** välillä.

Taulukko 9.**Kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö eri sosioekonomisissa ryhmissä (%).**

sosioek. tausta/kult. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
maatalousyrittäjät	39	56	5	8.41
muut yrittäjät	36	64	0	8.40
ylemmät toimihenkilöt	4	60	36	11.23
alemmat toimihenkilöt	10	81	9	10.13
työntekijät	27	65	8	9.21
opiskelijat/koululaiset	2	72	26	11.05
työvoimaan ja koulutukseen kuulumattomat	19	74	7	9.53

Maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien joukossa oli suhteellisesti eniten kulttuuripalvelujen pienkuluttajia, mitä osoittavat myös alhaiset kulttuurin "käyttöindeksit". Myös työntekijöistä verrattain suuri osuus (27 %) ei käyttänyt laisinkaan tai käytti niukasti kulttuuripalveluja. Suhteellisesti suurimmat kulttuurin käyttäjäryhmät löytyvät ylemmistä toimihenkilöistä sekä opiskelijoista ja koululaisista. Alemmille toimihenkilöille leimallista oli kulttuurin keskivertokulutus. "Käyttöideksien" osoittamat kulttuuripalvelujen käyttöerot eri sosioekonomisissa ryhmissä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p < 0.001$).

Kulttuuripalvelujen käyttöintensiivisyyden ja **tulojen** yhteyttä tarkastellaan taulukossa 10.

Taulukko 10.**Kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö eri tuloryhmissä (%).**

tulot/kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
alle 50 000 mk	18	68	14	9.86
50 000–99 999 mk	19	69	12	9.74
100 000–149 999 mk	17	64	19	9.98
150 000 mk tai yli	8	71	22	10.71

Kulttuuripalvelujen käyttöä kuvaavien "käyttöindeksien" ja prosenttijakaumien valossa tuloilla ei näytä olevan selkeätä yhteyttä kulttuurin käyttöintensiivisyyteen paitsi hyväituloisten ryhmässä, jossa matalakuluttajien osuus oli pienin ja suurkuluttajien osuus puolestaan suurin. Myös kulttuurin "käyttöindeksi" tässä ryhmässä on verrattain suuri (10.71). Pienituloisten kulttuurin käyttö ei ollut vähäisempää kuin keskituloisten kulttuurikysyntä, mikä johtunee kulttuurisesti aktiivisten opiskelijoitten ja koululaisten suuresta osuudesta pienituloisten ryhmässä.

Kulttuurin käyttöaktiivisuuden yhteyttä **asumisetäisyyteen kunnan keskustasta** selvitetään taulukossa 11.

Taulukko 11.

Kulttuuripalvelujen käyttö ja asumisen etäisyys kunnan keskustasta (%).

asumiset./kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
alle 2 km	11	71	18	10.32
2-5 km	19	67	14	9.86
yli 5 km	24	67	9	9.21

Havaitaan, että mitä lähempänä kunnan keskustaa kuntalaiset asuivat, sitä enemmän he käyttivät kulttuuripalveluja.

Lopuksi selvitetään **asumisen keston** ja kulttuurin kokonaiskäytön yhteyttä taulukossa 15.

Taulukko 12.

Kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö ja asumisen kesto kunnassa (%)

as. kesto/ kult. palv. käyttö	pien- kuluttajat	keski- kuluttajat	suur- kuluttajat	"käyttö- indeksi"
0-5 vuotta	10	68	22	10.37
6-10 vuotta	3	82	16	10.66
11-20 vuotta	15	67	18	10.27
yli 20 v./elämä	20	67	13	9.67

Kulttuuripalvelujen suurkuluttajien osuus kuntalaisista oli suurin (22 %) enintään viisi vuotta kunnassa asuneiden keskuudessa. Kulttuurin keski- ja suurkuluttajia oli suhteellisesti eniten alle kaksikymmentä vuotta kunnassa asuneiden ryhmässä. Sen sijaan kunnassa yli 20 vuotta tai koko elämänsä asuneiden keskuudessa kulttuuripalvelujen käyttö oli verrattain vähäistä; heistä viidennes oli pienkuluttajia, ja heidän "käyttöindeksinsä" on pienin (9.67).

3.7. Yhteenveto

Verrattuna muiden keskipohjalaisten tutkimuskuntien, koko maan* ja Länsi-Ruotsin tilastotietoihin kokkolalaiset olivat ahkeria teatterissa kävijöitä. He hakeutuivat etupäässä oman kaupunkinsa teattereihin. Myös tutkimuskuntien keskinäisiä teatterivierailuja tarkasteltaessa voidaan perustellusti todeta, että Kokkola on alueella teatteripalvelujen keskus. Kokkolalaisten teatteriaktiivisuus oli vuonna 1991 selvästi korkeampi kuin noin yksitoista vuotta aikaisemmin.

*) Suomen kaupunkiliiton tutkimuksessa "Asukkaiden mielipiteet kaupunkien hallinnosta ja palveluista" (Varhe et al. 1990) oli mukana yli kolmekymmentä kaupunkia. Tutkimuksen Kokkolaa koskevassa osaraportissa (Varhe 1990, 32) käy ilmi, että vuoden 1989 aikana kokkolalaisista ei käynyt kertaakaan kirjastossa 28 %, teatterissa 66 %, konsertissa 67 %, taidenäyttelyssä 61 % ja museossa 66 %. Jos otetaan vertailukohteiksi kaikkien tutkimuskaupunkien kuntalaisosuudet, jotka edustavat kulttuuripalvelujen 0-käyttäjiä po. vuonna, voidaan todeta, että kokkolalaiset olivat kulttuuripalvelujen käytössä lähellä kaupunkien keskitasoa kirjasto- ja konsertiaktiivisuuden suhteen. Sen sijaan kokkolalaiset olivat teatteri-, taidenäyttely- ja museopalvelujen käyttäjinä passiivisempia kuin kaupunkilaiset keskimäärin. Kaupunkiliiton vuoden 1983 tutkimusaineistoon verrattuna kokkolalaisten kirjasto-, teatteri- ja taidenäyttelyaktiivisuus oli kasvanut, konsertti-, museo- ja elokuvakysyntä puolestaan oli laskenut. Tässä vuoden 1991 kulttuuripalvelujen käyttöä kuvaavassa tutkimusaineistossa kokkolalaisten kulttuuriaktiivisuus oli kauttaaltaan vahvempaa kuin Varhen tutkimuksessa. Tämä voi johtua seuraavista syistä: 1) Kokkolalaisten kulttuuriaktiivisuus oli todellakin vuonna 1991 suurempi kuin vuonna 1989. 2) Kyselylomakkeet ovat teknisesti erilaiset. Esimerkiksi musiikin osalta Varhen kyselyssä tiedusteltiin konserteissa käymistä. Käsillä olevassa tutkimuksessa puolestaan mainitaan konserttien lisäksi musiikkitalaisuudet, mikä on selvästi väljempi ilmaisutapa ja "haarukoi" siten runsaammin vastaajia musiikin kuluttajaryhmään. 3) Koska käsillä oleva tutkimus keskittyy kokonaan kulttuurialaan, tutkimusaineistossa saattavat painottua "kulttuurimyönteiset vastaajat". Varhen tutkimuksessa kulttuurisektori muodosti vain pienen osan ongelmakentästä.

Väestöpohjaan nähden kokkolalaiset kävivät **musiikk**tilaisuuksissa selvästi enemmän kuin koko maassa ja Länsi-Ruotsissa keskimäärin ja hiukan aktiivisemmin kuin pietarsaarelaiset. Halsualaiset jäivät selvästi jälkeen.. Musiikkipalvelujen kysynnän suhteen kokkolalaiset olivat verrattain kotikaupunkikeskeisiä; erityisen kiinnostuksen kohteena oli kevyt ja rockmusiikki, klassinen musiikki sekä kirkko- ja hengellinen musiikki. Jonkin verran suuntauduttiin Kaustiselle. Muistakin tutkimuskunnista käytiin Kokkolassa musiikkia kuuntelemassa. Musiikin kysyntä oli periodiin 1979–80 verrattuna selvästi voimakkaampaa. Vertailuaineistoihin nähden kokkolalaisten **kirjasto**aktiivisuus oli vahvinta ja se oli runsaassa kymmenessä vuodessa voimistunut. **Taidenäyttelyissä** kokkolalaiset kävivät pietarsaarelaisia hieman vähemmän mutta muuhun vertailuaineistoon nähden runsaammin. Kokkolalaiset olivat taidenäyttelykäynneissään suhteellisen "omavaraisia", tosin he hakeutuivat taidenäyttelyihin myös Vaasan läänin ulkopuolella. Runsaan kymmenen vuoden takaiseen kysyntään verrattuna taidenäyttelyissä käytiin nyt aktiivisemmin. **Museokäyntien** intensiivisyyden suhteen kokkolalaiset käyttäytyivät samansuuntaisesti kuin pietarsaarelaiset, mutta he olivat pietarsaarelaisia jonkin verran kotikaupunkikeskeisempiä. Kokkolalaiset hakeutuivat museaalisiin kohteisiin myös Vaasan läänin ulkopuolella. Vertailuajankohtina 1979–80 ja 1991 museoaktiivisuus oli samansuuruista.

Kokkolaa voidaan luonnehtia kaupungiksi, jota leimaavat ammattimaiset mutta myös harrastuspohjaiset kulttuuri-instituutiot. Kokkolalaiset käyttävät verrattain aktiivisesti ja monipuolisesti kulttuuripalveluja. Kulttuurikysynnässään kokkolalaiset ovat hyvin "omavaraisia". Kaupungin kulttuuritilaisuuksiin, erityisesti teatteriin, hakeudutaan muualtakin.

Pietarsaarelaisten teatteriaktiivisuus muistuttaa suuresti kokkolalaisten teatteripalvelujen käyttöprofiilia ja oli täten keskipohjalaiseen, valtakunnalliseen ja länsiruotsalaiseen vertailuaineistoon nähden voimakasta. Pietarsaareissa oli teatterin suurkuluttajia jopa hieman enemmän kuin Kokkolassa. Teatterissa käytiin etupäässä omassa kaupungissa, mutta verrattain paljon teatteripalveluja haettiin muualta Vaasan läänistä ja kauempaa Suomesta. Myös Kokkolan teattereissa käytiin jonkin verran, tutkijan odotuksiin nähden kuitenkin yllättävän vähän. Willmanin tutkimusaineistoon verraten teatterissa käynti oli vuonna 1991

jonkin verran runsaampaa. **Musiikkitilaisuuksissa** pietarsaarelaiset kävivät lähes yhtä aktiivisesti kuin kokkolalaiset. Musiikin suurkuluttajien osuus sen sijaan oli jonkin verran suurempi kuin Kokkolassa. Valtakunnalliseen ja ruotsalaiseen aineistoon verrattuna pietarsaarelaiset olivat musiikkipalvelujen käyttäjinä aktiivisia. Pietarsaarelaiset suosivat erityisesti rockmusiikkia, mutta myös klassista sekä kuoro-, kirkko- ja hengellistä musiikkia. Kysytyimmät musiikkitilaisuudet olivat enimmäkseen omassa kaupungissa, mutta jonkin verran myös Kokkolassa, muualla Keski-Pohjanmaalla ja muualla Suomessa. **Willmanin tutkimusajankohtaan** verrattuna musiikkiaktiivisuus Pietarsaareissa oli nyt selvästi vahvempi. **Kirjastopalvelujen** käytössä pietarsaarelaiset jäivät jälkeen kokkolalaisista, mutta olivat keskimäärin aktiivisempia kuin muut tutkimuskuntalaiset, suomalaiset ja länsiruotsalaiset. Kirjastopalveluja käytettiin tutkimushetkellä aikaisempaa enemmän. **Taidenäyttelyissä** pietarsaarelaiset kävivät muuhun vertailuaineistoon nähden aktiivisesti. Taidekokemuksia hankittiin oman kaupungin lisäksi muualla maassa, Pohjoismaissa ja Euroopassa. Taidenäyttelyissä pietarsaarelaiset kävivät aktiivisemmin vuonna 1991 kuin Willmanin tutkimusajankohtana. **Myös museoihin** pietarsaarelaiset tutustuivat – kuten kokkolalaisetkin – verrattain runsaasti; oman kaupungin lisäksi museaalisiin kohteisiin suuntauduttiin muualla Keski-Pohjanmaalla ja Suomessa sekä ulkomailla erityisesti Pohjoismaissa. Pietarsaarelaisten museoaktiivisuus oli runsaassa kymmenessä vuodessa hieman laskenut.

Pietarsaari on yhdistysten ja etupäässä ei-ammattillisuuteen rakentuvan kulttuuritoiminnan kaupunki. Pietarsaarelaisten kulttuuripalvelujen käyttö on verrattain aktiivista ja monipuolista sekä suuntautuu myös oman kaupungin ulkopuolelle Pohjoismaita ja muuta Eurooppaa myöten. Muista tutkimuskunnista ei juuri hakeuduta kaupungin kulttuuritilaisuuksiin.

Kaustislaiset olivat tutkimusajankohtana kaikkiin käsillä oleviin vertailuaineistoihin nähden varsin passiivisia teatterikävijöitä. He hakeutuivat verrattain vähän oman kunnan teatteriesityksiin, mutta erityisen selvästi Kokkolan teattereihin ja jonkin verran muualle Vaasan lääniin ja muualle Suomeen. Kaustislaiten teatteriaktiivisuus oli nyt alhaisempaa kuin Willmanin aineistossa. **Musiikkitilaisuuksissa** kaustislaiset kävivät ylivoimaisen runsaasti; tilaisuuksissa he kuuluivat voittopuolisesti kansanmusiikkia, mutta jonkin verran myös kirkko- ja hengellistä musiikkia sekä klassista musiikkia. Kaustislaiset

olivat musiikkitarjonnan vastaanoton kannalta erityisen "omavaraisia", mutta hakeutuivat jonkin verran myös Kokkolaan ja muualle Keski-Pohjanmaalle. Willmanin tutkimusajankohtaan verrattuna kuntalaisten musiikkikysyntä oli entisestään kasvanut. **Kirjastopalvelujen** käyttö Kaustisella oli muihin tutkimuskuntiin nähden verrattain vähäistä, vaikka olikin lähellä maan keskitasoa. Willmanin tutkimusajankohtaan verrattuna kirjastoaktiivisuus oli nyt alhaisempaa. Kotimaisiin vertailuaineistoihin nähden kaustislaiset kävivät **taidenäyttelyissä** melko vähän. Kaustislaiset hakeutuivat näyttelyihin jonkin verran omassa kunnassa, mutta myös Kokkolassa ja muualla Keski-Pohjanmaalla sekä erityisesti muualla Suomessa. Näyttelyaktiivisuus oli samansuuruista vertailun kohteina olevina ajanjaksoina. **Museoihin** kaustislaiset tutustuivat muihin keskipohjalaisiin nähden huomattavan vähän, ja museokokemuksia kuntalaiset hankkivat etupäässä Kaustisen ulkopuolella, varsinkin muualla Suomessa.

Kaustinen on moderni maaseutukunta, jossa kansanmusiikki ja kansanperinne ovat pääosin muotoutuneet instituutioksi, järjestelmälliseksi opetuksiksi ja kestäväksi imagoksi. Kansainvälisyys, kansallisuus ja paikallisuus kohtaavat ammatillisissa painotteissa musiikin suurtapahtumissa. Musiikki on muotoutunut eläväksi monoliitiksi, jonka rinnalla muiden kulttuurialojen kysyntä on verrattain ohutta ja suuntautuu paljolti oman kunnan ulkopuolelle.

Halsualaiset olivat suomalaisiin ja länsiruotsalaisiin verrattuna **teatterin** pienkuluttajia, mutta kaustislaisiin nähden aktiivisempia. Halsualaiset hakeutuivat teatteriesityksiin varsin vähän oman kunnan alueella, mutta leimallisesti Kokkolaan ja muualle Vaasan lääniin sekä jonkin verran muualle Suomeen. Willmanin aineistoon verrattuna teatterissa käynti oli nyt runsaampaa. **Musiikkipalvelujen** käytössä halsualaiset olivat suomalaiseseen ja länsiruotsalaiseen keskitasoon verrattuna varsin toiminnallisia, mutta muihin keskipohjalaisiin – varsinkin kaustislaisiin – nähden passiivisempia. Musiikkikysyntä suuntautui oman kunnan lisäksi erityisesti Kaustiselle ja muualle Keski-Pohjanmaalle sekä jonkin verran Kokkolaan. Halutuimmat musiikkilajit olivat kansanmusiikki, mutta myös kirkko- ja hengellinen musiikki sekä kevyt musiikki. Halsualaistenkin musiikkikysyntä oli runsaan kymmenen vuoden aikana jonkin verran kasvanut. Halsualaisten **kirjastopalvelujen** käyttö

oli verrattain aktiivista, vaikka olikin hiipunut Willmanin tutkimusajoista. Halsualaiset tutustuivat **taidenäyttelyihin** kaustislaisia tarmokkaammin, mutta muuhun kotimaiseen vertailuaineistoon nähden vähäisemmin. Erityisen selvästi hakeuduttiin näyttelyihin oman kunnan ulkopuolella Kokkolassa, muualla Keski-Pohjanmaalla ja muualla Suomessa. Halsualaisten näyttelyaktiivisuus oli po. aikavälillä kasvanut. Kuntalaisten kiinnostus **museaalsiin** kohteisiin oli Halsualla valtava ja sitä paitsi korostuneen "omavarainen", mikä johtuu talonpoikaisen museoalueen laajentumisesta 1980-luvun loppuvuosina.

Halsua on yhtäältä traditionaalinen ja toisaalta moderni maaseutukunta, jossa uskonto, urheilu ja ravitoiminta muodostavat keskeiset osakulttuurit. Ei-institutionaalisen kulttuurin käyttövoimana on talkoohenki. Halsualaiset ovat pienkuntalaisiksi melko aktiivisia kulttuuripalvelujen käyttäjiä ja hakeutuvat erityisesti kunnan ulkopuolelle, mm. musiikin alalla Kaustiselle ja kuvataiteen alalla Kokkolaan. Maaseudun perinteiden tehokas museoiminen on aiheuttanut kuntalaisten museoinnostuksen.

Koko tutkimusaineistossa kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö oli yhteydessä sosiaalis-taloudellisiin ja demografisiin taustoihin siten, että korkea kulttuuriaktiivisuus oli tyypillistä naisille, nuoremmille ikäryhmille, erityisesti akateemisesti koulutetuille, opiskelijoille ja koululaisille sekä ylemmille toimihenkilöille, suurituloisille ja lähellä kunnan keskustaa asuville sekä ruotsinkielisille siltä osin, että kulttuurin pienkuluttajia oli enemmän suomenkielisten joukossa. Merkillepantavaa on, että tutkimuskaupunkien kulttuuriaktiivisuus on profiililtaan samantyyppinen, vaikka kulttuurin tuottamisen rakenteet kaupungeissa ovat varsin erilaiset. Erityisen yllättävää on, että kaustislaisten ja halsualaisten kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttö oli likipitään yhtä intensiivistä, tosin kulttuurin suurkuluttajia oli "kulttuurikunnaksi" esittäytyvällä Kaustisella enemmän kuin Halsualla.

Jos kulttuuripalvelujen käytön taustalle halutaan kuvata sosiaalisia kerrostumia esittävät lavasteet, so. koulutus, sosioekonominen tausta ja tulot, näyttää siltä, että keskipohjalaisissakin oloissa sosiaalinen järjestys ilmenee, uusintuu ja vahvistuukin osittain kulttuuri-instituutioiden käytön kautta. Toisaalta voidaan ajatella, että kulttuuripalvelut muodostavat

mahdollisuuksien kenttiä, joissa vähemmän koulutetut, alhaisen yhteiskunnallisen aseman omaavat ja pienituloiset, erityisesti nuoret, voivat symbolisella tavalla kuroa kiinni etumatkaa, jota yhteisön huipulla olevilla on heihin nähden lähinnä kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman muodossa.

4. KULTTUURIARVOSTUKSET

4.1. Arvostetut piirteet kunnissa

Kuntalaisilta kysyttiin, mitä seikkoja he arvostavat nykyisellä asuinpaikkakunnallaan. Avoimissa vastauksissaan kuntalaiset luettelivat useampiakin arvostamia asioita. Vastaukset luokitellaan osa-alueisiin, jotka kuvaavat kuntalaisten elämäntapaan kuuluvia positiivisiksi koettuja painopistealueita. Tässä yhteydessä voidaan tarkastella myös kulttuurin merkitystä suhteessa muihin elämänlohkoihin. Asiaa kuvataan taulukossa 13.

Taulukko 13.

Kuntalaisten mielipiteet asuinkuntansa arvostettavista painopistealueista (%).

painopisteet/kunta	Kokkola	Pietarsaari	Kaustinen	Halsua
työ tai opiskelu	13.9	8.8	6.5	4.8
luonto	18.7	19.8	20.7	38.1
rauha, turvallisuus, idylli	34.7	37.7	41.3	41.3
ihmisten kanssakäyminen	13.3	9.2	17.4	11.1
kulttuurinen vapaa-aika	11.6	3.8	17.4	11.1
urheil. ja liik. vapaa-aika	12.6	6.9	8.7	4.8
sukulaiset ja "juuret"	6.1	5.3	4.3	3.2
koti ja asuminen	6.1	6.5	6.5	4.8
lyhyet etäisyydet, kulkuyht.	15.0	18.3	3.3	4.8
palvelut	22.4	16.4	31.5	9.5
muu	4.8	11.8	15.2	9.5

Kaikissa tutkimuskunnissa erityisen korostuneesti arvostettiin rauhaa, turvallisuutta ja pikkukaupungin ja -kunnan idylliä. Myös luontoa arvostettiin, erityisesti Halsualla. Kaupungeissa ja varsinkin Kaustisella painotettiin julkisten ja kaupallisten palveluiden toimivuutta. Lyhyet etäisyydet ja kulkuyhteydet painottuivat positiivisesti Kokkolassa ja Pietarsaaressa. Ihmisten kanssakäyminen koettiin tärkeänä varsinkin Kaustisella. Urheilulliset ja liikunnalliset piirteet saivat myönteistä palautetta Kokkolassa, jossa myös työn ja opiskelun merkitys oli verrattain vahva. **Kulttuuriin liittyviä toimintoja**

arvostettiin melko voimakkaasti Kaustisella, mutta yleisesti ottaen kulttuuria ei nostettu "vapaisissa vastauksissa" kovin tärkeälle sijalle. Erityisen niukan painoarvon kulttuuri sai Pietarsaareissa.

4.2. Kulttuurin toimintaperiaatteet

Kuntalaisten ja eri väestöryhmien arvostuksia kulttuurin toimintaperiaatteista selvitettiin yhtäältä markkinavoimia ja toisaalta julkista rahoitusta kuvaavilla painopisteväittämillä. Tarkoituksena oli myös selvittää, miten kuntalaiset suhtautuvat taiteen/kulttuurin sisällön ja rahoitusmuodon väliseen problematiikkaan. Asenteita kulttuurin suunnittelun toimintaperiaatteista valotettiin kysymällä, kuinka tärkeäksi kuntalaiset kokevat omien normatiivisten lähtökohtiensa huomioonottamisen, kun kunnallisia kulttuurilinjauksia tehdään paikallistason poliittisilla näyttämöillä. Näiden kulttuuripoliittinen vaikutusvalta ja itsenäisyys tulevat korostumaan valtiosuusjärjestelmän muutoksen myötä. Arvostusväittämät on lueteltu taulukossa 14.

Väittämään 2 **kulttuuria ei pitäisi avustaa verovaroin** kuntalaiset suhtautuivat varsin kielteisesti (**ka = 2.58**) (kuvio 1). Kulttuurin veropohjaista rahoitusta korostivat erityisesti *naiset* (liite 4), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7), *kunnassa lyhyen ajan asuneet* (liite 9) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Merkillepantavaa on, että veropohjaiseen kulttuuritukeen kiihtisimmin suhtautuivat *yrittäjät*.

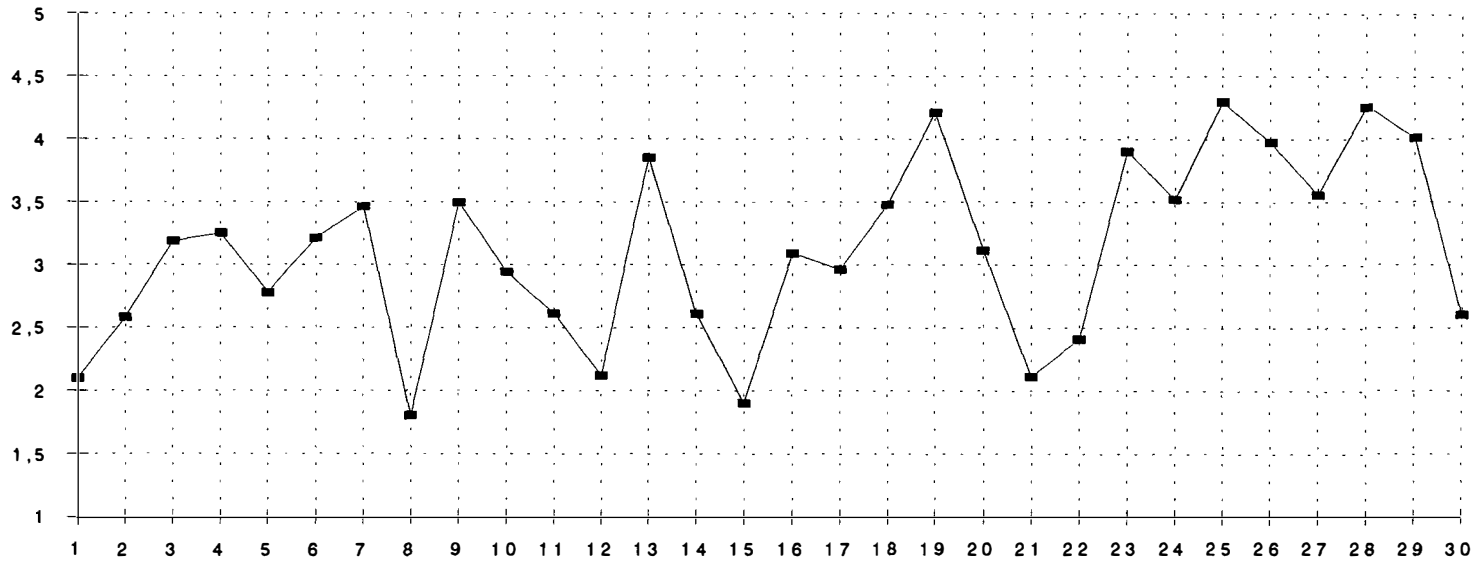
Kuviosta 2 voidaan todeta, että eri mieltä em. väitteen kanssa oli kokkolalaisista **58 %**, pietarsaarelaisista **59 %**, kaustislaisista **44 %** ja halsualaisista **52 %**. Epävarmoja tai neutraaleja oli erityisesti Kaustisella (**25 %**). Myös arvostusväittämien keskiarvot osoittavat, että kaupunkilaiset olivat lievästi maaseutukuntalaisia myönteisempiä kulttuurin veropohjaisen rahoituksen suhteen (liite 3). Cantellin (1991) Kaustisen kansanmusiikkijuhlia koskevassa tutkimuksessa selvisi, että kulttuurin veropohjaista tukemista kannatti peräti **72 %** festivaaliyleisöstä.

Taulukko 14. TUTKIMUKSEN ARVOSTUSVÄITTÄMÄT.

1.s Taitelija on tärkeämpi yhteiskunnalle kuin liikemies.s	18. Taiteen ei pitä sopeutua kaupalliseen ajatteluun
2.s Kulttuuria ei pitäisi avustaa verovaroin.s	19.sKuntamme kulttuuria suunniteltaessa pitäisi ottaa kuntalaisten mielipiteet paremmin huomioon.s
3.s Vilkas kulttuurielämä parantais paikkakuntamme työllisyyttä.s	20.sEuroopan yhdentymisen voisi rikastuttaa paikkakuntamme omaa kulttuuria.s
4.s Kulttuuritilaisuuksissa ihmisten tapaaminen on minulle henkisesti tärkeää.s	21.sKulttuuritapahtumien tulisi olla suurtas bisnestä.s
5.s Paikallisen kulttuurimme tulee suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta.s	22.sKulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla.s
6.s Pankkien ja yritysten tulisi entistä enemmän tukea rahallisesti kulttuuriamme ja taidettamme.s	23. Haluan olla mieluummin "keskipohjalainen" kuin "eurooppalainen"
7.s Jokaisella kunnalla/kaupungilla tulisi olla jokin vetävä mainosvaltti, kuten "Taidekaupunkis Kokkola" tai "Nuorekas Nastola".s	24.sJos pankit ja yritykset ottaisivat päävastuun kulttuurin rahoittamisesta, se yksipuolistais huolestuttavasti kulttuuritapahtumien ohjelmistoa.s
8.s Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yritysiksi.s	25. Vanhat historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää asuinkunnassamme.
9.s Taide laajentaa näkemystä elämästäni.s	26.sVilkas kulttuurielämä lisäisi paikkakuntamme puoleensavetävyyttä.s
10. Kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuurimme.	27.sKuntamme tulisi solmia entistä enemmän pohjoismaisia yhteyksiä kulttuurin alalla.s
11.sAsuinkuntamme tulisi panostaa taidelaitoksiin entistä enemmän.s	28.sKeski-Pohjanmaata voi hyvällä syyllä luonnehtia "kansanmusiikin maakunnaksi".s
12.s"Keskipohjalaista" kulttuuria ei ole.s	29.sRakastan nykyistä asuinseutuani.s
13.sKorkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisäisi matkailua paikkakunnallamme.s	30.sKulttuuriyhteistyö keskipohjalaisten kuntien ja kaupunkien välillä ei kiinnosta minua laisinkaan.s
14.sAmmattitaidet on kiinnostavampaa kuin harrastajataidet.	
15. Taide on vain "hienostoväen" harrastus.	
16.sUrheilu on taidetta tärkeämpi.s	
17.sElinvoimainen kulttuuri ei ratkaisevasti edistä ihmisen juurtumista asuinseudulleen.s	

Kuvio 1 . KULTTUURIARVOSTUKSET. Vastausten keskiarvot koko tutkimusaineistossa.

Täysin samaa mieltä

Täysin eri mieltä

Väittämä 6 on **pankkien ja yritysten tulisi entistä enemmän tukea rahallisesti kulttuuriamme ja taidettamme**. Väittämän keskiarvoksi tulee **3.21**(kuvio 1), joten koko tutkimusaineistossa yksityiseen kulttuuritukeen asennoiduttiin jokseenkin myönteisesti. Erityisen myönteisesti sponsorityyppisen tuen lisäämiseen suhtautuivat *naiset* (liite 4), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *toimihenkilöt ja työntekijät* (liite 7) sekä *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Kielteisimmin kyseisen rahoitusmuodon laajenemiseen suhtautuivat *maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* sekä *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat*. Myös *suurituloiset* näkivät muita tuloryhmiä kielteisempänä kulttuurin sponsorituen kasvattamisen (liite 8).

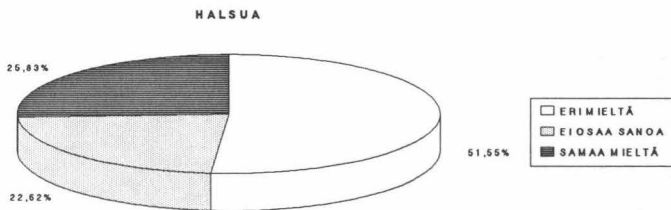
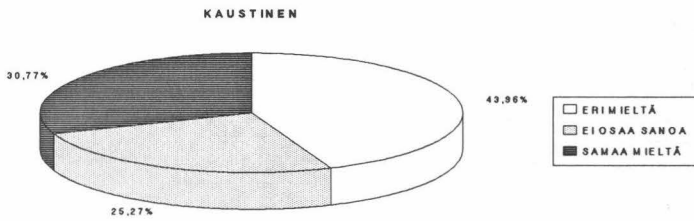
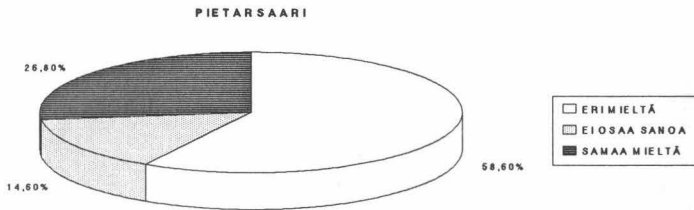
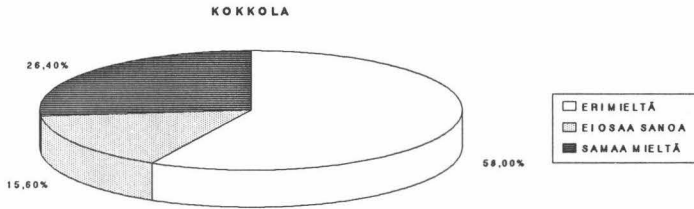
Sponsorimyönteisiä oli kokkolalaisista **50 %** ja pietarsaarelaisista **52 %**. Kaustislaisten ja halsualaisten arvostusprofiilit ovat keskenään hyvin samantyyppiset; sponsoroinnin lisäämisen vastustajia oli maaseudulla hiukan enemmän kuin puolustajia. (Kuvio 3.) Keskiarvotarkastelussa sponsorisuuntautuneisuus oli maaseudulla selvästi alhaisempi kuin kaupungeissa ja varsinkin Pietarsaareissa (liite 3).

Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yrityksiksi on väittämä numero 8. Tähän ajatukseen koko tutkimusaineistossa suuntauduttiin jyrkän kielteisesti (**ka = 1.80**) (kuvio 1). Kulttuuripalvelujen privatisoimista vastustivat varsinkin *suomenkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *toimihenkilöt, työntekijät* sekä *opiskelijat ja koululaiset* (liite 7) sekä *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). *Maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* suhtautuivat yksityistämisajatukseen vähemmän kielteisesti kuin muut sosioekonomiset ryhmät. Esimerkiksi tulojen suuruudella ei näytä olevan yhteyttä privatisoimiskannanottoon.

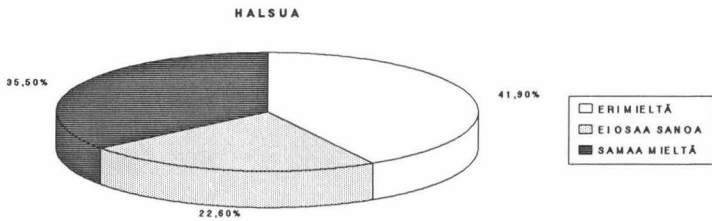
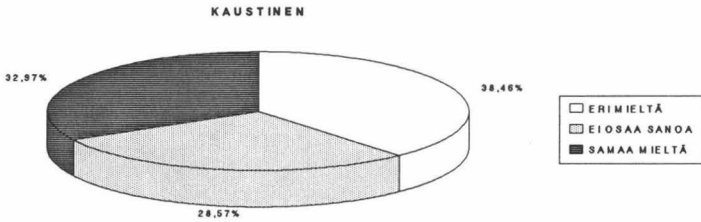
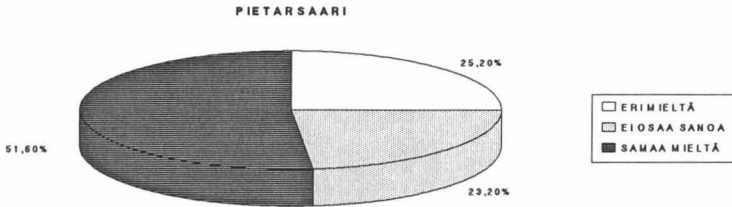
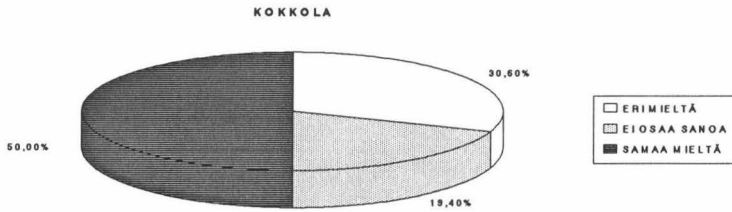
Kaikissa tutkimuskunnissa tutkittavista noin **kolme neljäsosaa** asennoitui kunnallisten kulttuuripalvelujen yksityistämiseen kriittisesti (kuvio 4 ja liite 3).

Kuntalaisille esitettiin taloudellisen laman keskellä väite (11), että **asuinkuntamme tulisi panostaa taidelaitoksiin entistä enemmän**. Koko tutkimusaineistossa vastausten keskiarvoksi muotoutui **2.61**, joka voidaan tulkita melko selkäksi varauksellisuudeksi taidelaitoksiin lisäpanostamista kohtaan. Erityisen vastahakoisia ajatukselle lisääntyvistä kunnallisista

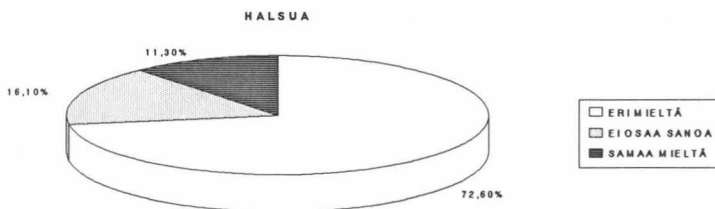
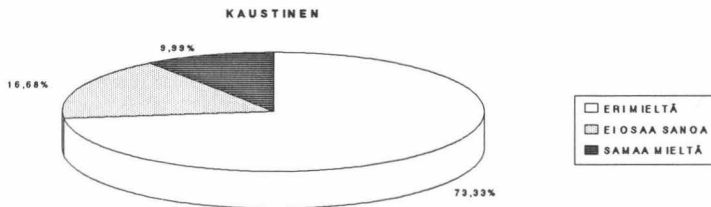
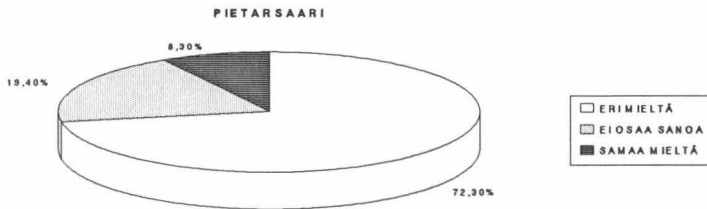
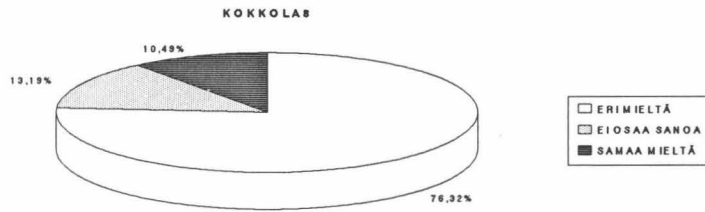
Kuvio 2.
KULTTUURIA EI PITÄISI AVUSTAA VEROVAROIN.

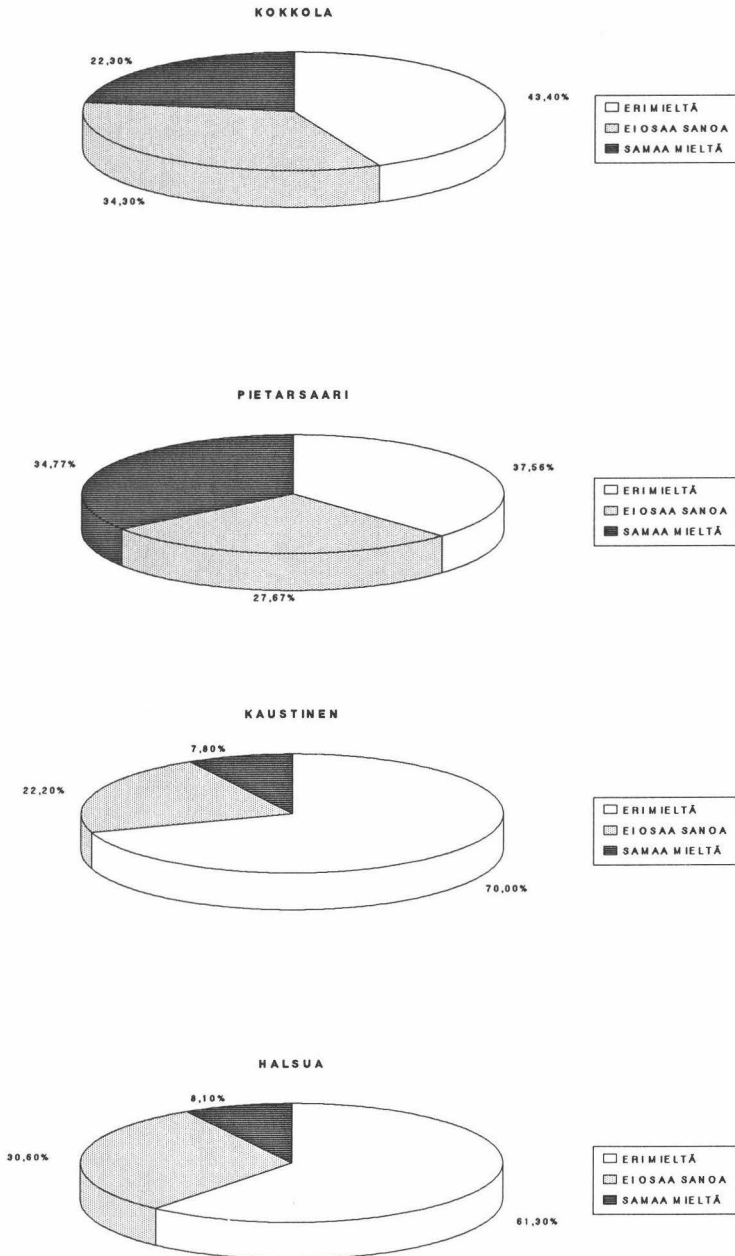
Kuvio 3.
PANKKIEN JA YRITYSTEN TULISI ENTISTÄ ENEMMÄN TUKEA
RAHALLISESTI KULTTUURIAMME JA TAIDETTAMME.

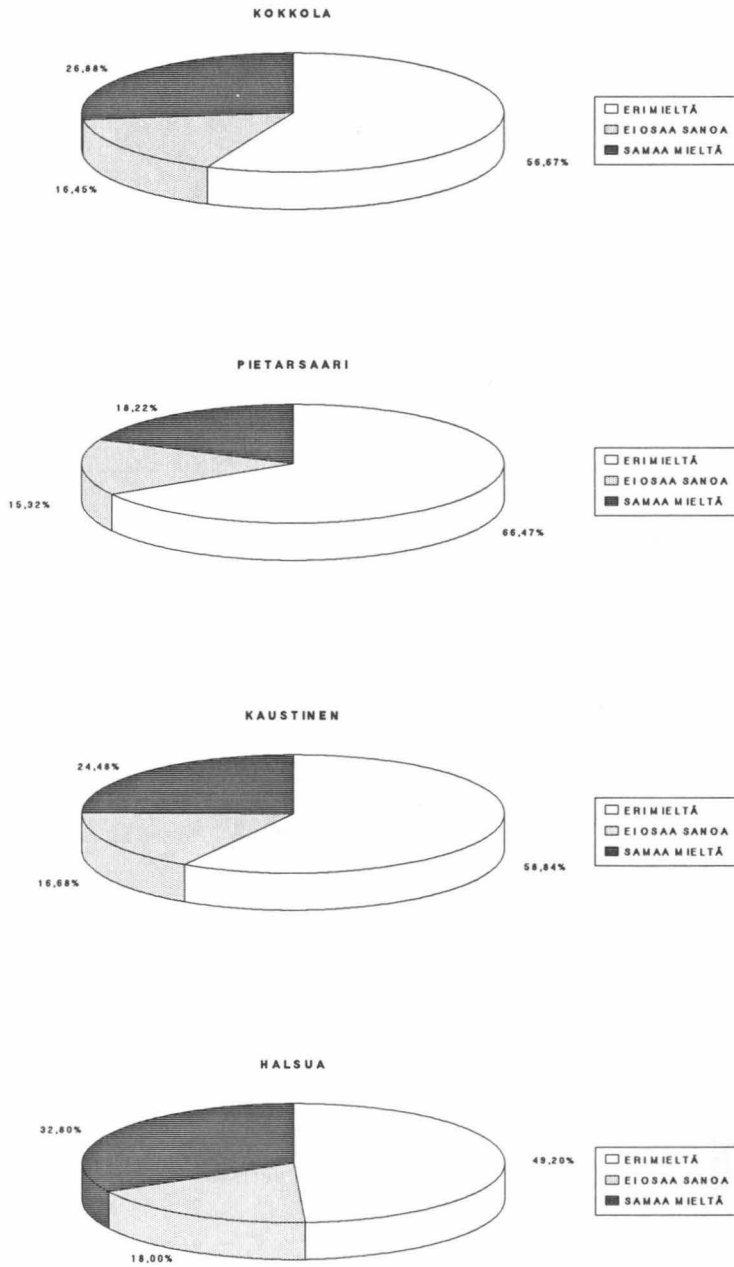
Kuvio 4.
KUNNALLISET KULTTUURIPALVELUMME (ESIM. KIRJASTO)
TULISI YKSITYISTÄÄ KAUPALLISIKSI YRITYKSIKSI.

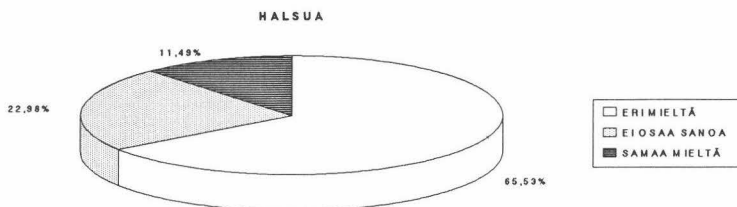
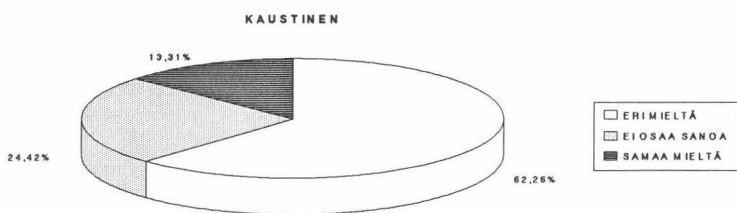
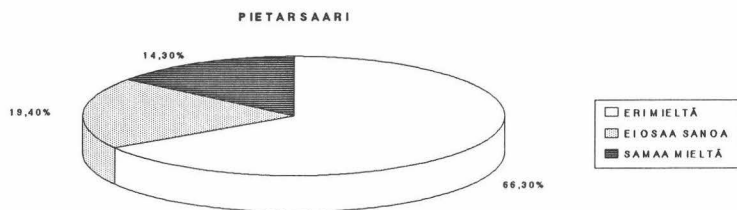
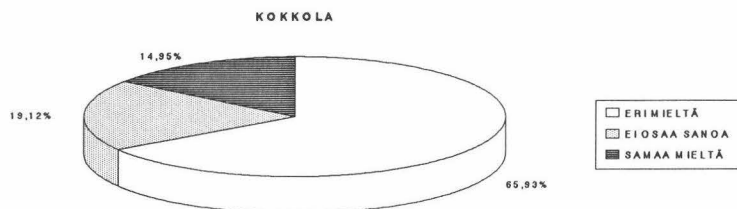
Kuvio 5.
ASUINKUNTAMME TULISI PANOSTAA TAIDELAITOKSIIN
ENTISTÄ ENEMMÄN.

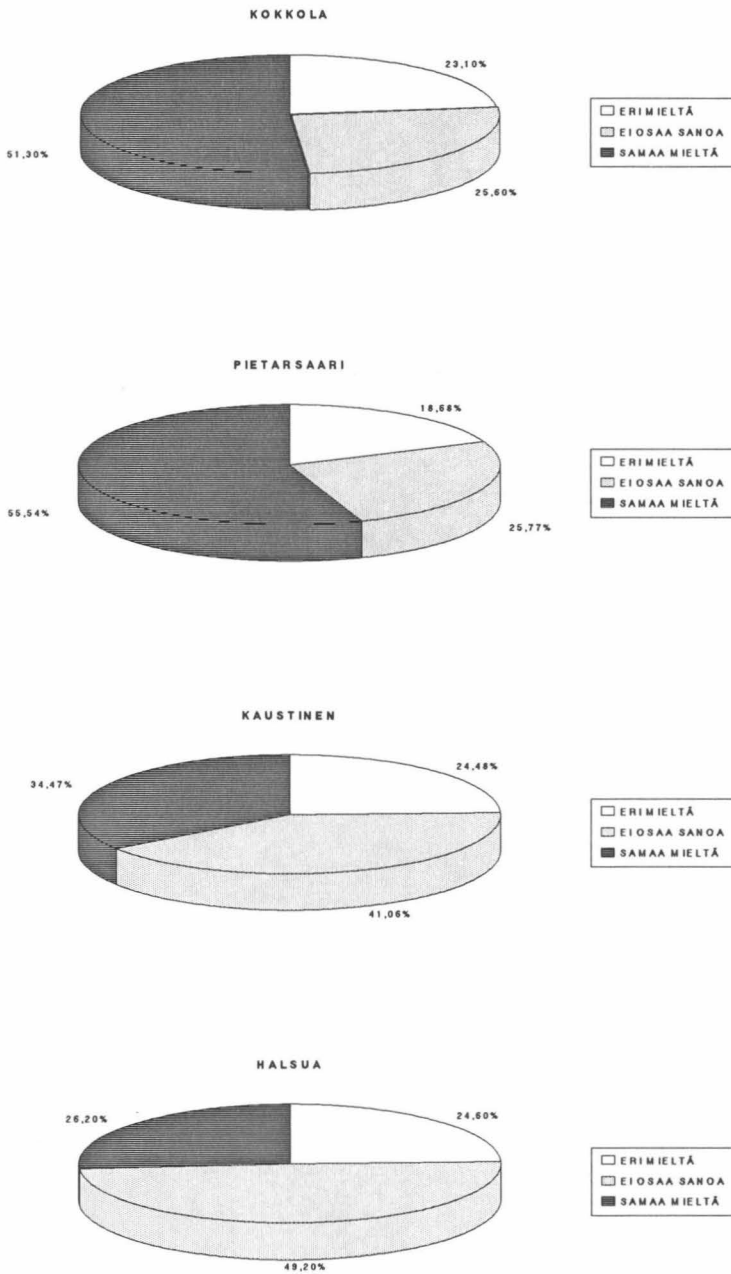
Kuvio 6.
KULTTUURITAPAHTUMIEN TALOUDELLINEN ONNISTUMINEN
TULISI TURVATA RIITTÄVÄN KORKEILLA LIPPUMAKSUILLA.

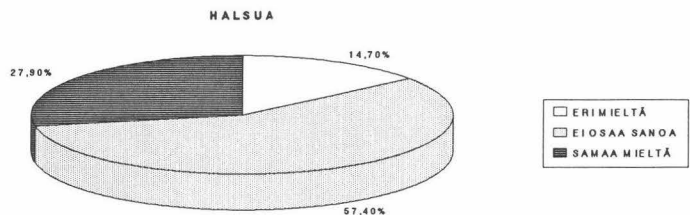
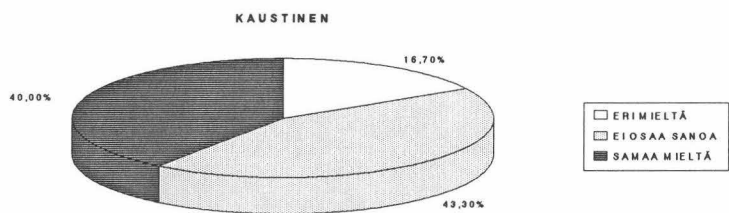
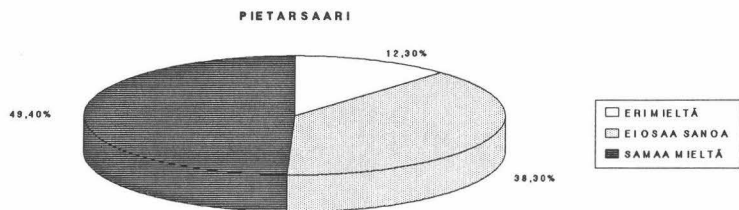
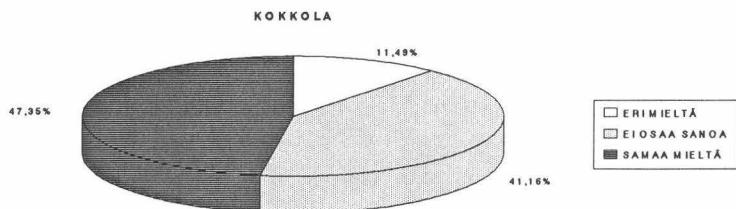
Kuvio 7.
KULTTUURITAPAHTUMIEN TULISI OLLA
SUURTA BISNESTÄ.

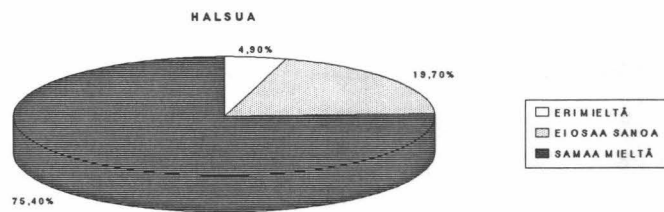
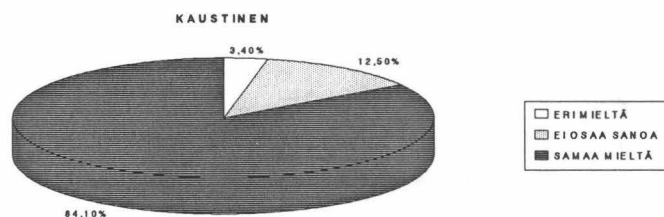
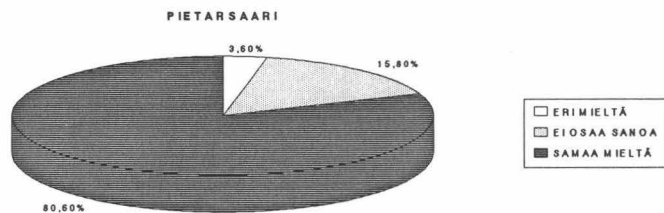
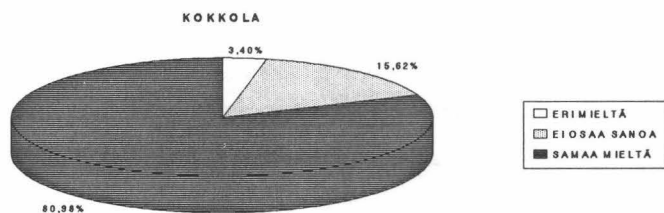
Kuvio 8.
TAITEEN EI PIDÄ SOPEUTUA KAUPALLISEEN
AJATTELUUN.

Kuvio 9.
JOS PANKIT JA YRITYKSET OTTAISIVAT PÄÄVASTUUN KULTTUURIN
RAHOITTAMISESTA, SE YKSIPUOLISTAISI HUOLESTUTTAVASTI
KULTTUURITAPAHTUMIEN OHJELMISTOA.

Kuvio 10.
KUNTAMME KULTTUURIA SUUNNITELTAESSA PITÄISI OTTAA
KUNTALAISTEN MIELIPITEET PAREMMIN HUOMIOON.

taidepanostuksista olivat *suomenkieliset* (liite 2), *miehet* (liite 4), *niukasti kouluttautuneet* (liite 6), *maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* (liite 7) sekä *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat* (liite 10). Sen sijaan taidelaitosten tuen lisäämistä jopa lievästi kannattivat *pitkälle koulutetut* ja varsinkin *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat*.

Taidelaitoksiin kohdistuvien lisäpanostusten kannalla oli kokkolalaisista **22 %**, pietarsaarelaisista **35 %**, kaustislaisista **8 %** ja halsualaisista **8 %**. Ainoastaan pietarsaarelaiset näyttävät siis olleen verrattain myönteisiä kasvaville taidepanostuksille. (Kuvio 5 ja liite 3.)

Kulttuurin rahoittamiseen liittyy myös väittämä 22 eli **kulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla**. Tässä yhteydessä oltiin yleisesti eri mieltä ($ka = 2.41$), kuten kuvioista 1 voidaan todeta. Kulttuurin edellytysten turvaamista korkeilla lippumaksuilla vastustivat varsinkin *naiset* (liite 4), *nuoret ikäryhmät* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *opiskelijat ja koululaiset* (liite 7) sekä *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Tuloryhmillä ei näytä olevan yhteyttä vastausten keskiarvoon.

Kulttuurin korkean hinnoittelun kannalla oli kokkolalaisista **27 %**, pietarsaarelaisista **18 %**, kaustislaisista **25 %** ja halsualaisista **33 %** (kuvio 6). Myös keskiarvotarkastelussa pietarsaarelaiset erottautuivat muista kielteisyydellään korkeita kulttuurihintoja kohtaan (liite 3).

Kulttuurin toivottavaa tai epätoivottavaa perusluonnetta kuvaa väittämä 21. **Kulttuuritapahtumien tulisi olla suurta bisnestä**. Väitteen luomaan todellisuuteen suhtauduttiin jyrkän kielteisesti keskiarvolla **2.11** (kuvio 1). Kielteisyys suunnassa olivat erityisesti *suomenkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *keski-ikäiset* (liite 5) ja *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7). *Maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* suhtautuivat muita sosioekonomisia ryhmiä vähemmän kielteisesti kulttuurin bisnesluonteeseen.

Kuntakohtaisessa tarkastelussa (kuvio 7) havaitaan, että **62–63 %** kuntalaisista ei halunnut kulttuuritapahtumiin valtavaa markkinahumua. Arvostusten keskiarvot eivät poikkeaa merkittävästi kunnissa (liite 3). Cantell (1991) esitti

Kaustisen festivaaliyleisölle väittämän, että "kulttuuritapahtumat ovat suurta binnestä". Yleisöstä oli eri mieltä 31 % ja samaa mieltä 38 %.

Käsityksiä taiteen sisällöllisestä muokkautumisesta markkinaperiaatteen suuntaisesti tarkastellaan väittämän 18 kautta: **Taiteen ei pidä sopeutua kaupalliseen ajatteluun.** Koko tutkimuaineistossa suuntauduttiin selvästi taiteen kaupallistumista vastaan ($ka = 3.48$) (kuvio 1). Taiteen markkinaluonnetta vastustivat varsinkin *naiset* (liite 4) ja lievästi erottautuen *kulttuuripalvelujen keski- ja suurkuluttajat* (liite 10). Vaikka muilla taustatekijöillä ei näytä olevan yhteyttä po. arvostusväittämään, taiteen markkinavastaisuus oli verrattain lievää *maatalousyrittäjien* ja *muiden yrittäjien* keskuudessa.

Kuviossa 8 havaitaan kuntakohtaisesti, että taiteen kaupallistumista vastusti kokkolalaisista 51 % ja pietarsaarelaisista 56 %. Maaseutukunnissa, varsinkin Halsualla, vastustus oli selvästi lievempää. Kaustisella ja Halsualla suurin joukko oli asian suhteen epävarma tai neutraali. Vastauksissa korkeimman keskiarvon (3.62) saivat pietarsaarelaiset ja alhaisimman keskiarvon (3.15) puolestaan halsualaiset (liite 3).

Väitteessä 24 hahmotellaan todellisuutta, jossa kulttuuritapahtumat olisivat pääasiassa sponsoreiden ylläpitämiä. Kuntalaiset ottivat siis kantaa sponsorijärjestelmän ohjelmasisällöllisiin vaikutuksiin. Väittäjä on: **Jos pankit ja yritykset ottaisivat päävastuun kulttuurin rahoittamisesta, se yksipuolistaisi huolestuttavasti kulttuuritapahtumien ohjelmistoa.** Vastaukset olivat yleisesti väittämän suuntaisia ($ka = 3.52$). Taustamuuttujien valossa ei syntynyt tilastollisesti merkitseviä eroja lukuunottamatta kulttuuripalvelujen kokonaiskäyttöä ja kuntalaisten ikää. *Kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10) ja *keski-ikäiset* (liite 5) näkivät sponsoroinnin laajentumisen aiheuttavan sen, että kulttuuritapahtumat toteutetaan pankkien ja yritysten ehdoilla. Merkillepantavaa on, että *yrittäjät* olivat verrattain vähän huolissaan tämänkaltaisesta kehityksestä (liite 7).

Huolen kulttuuritapahtumien ohjelmallisesta yksipuolistumisesta laajenevan sponsoroinnin alaisuudessa toi esille kokkolalaisista 47 %, pietarsaarelaisista 49 %, kaustislaisista 40 % ja halsualaisista vain 28 %. Epätietoisten joukko oli suuri varsinkin Halsualla. (Kuvio 9.) Keskiarvojen valossa havaitaan, että

kaupunkilaiset näkivät ohjelmistojen yksipuolistumisen uhkakuvana maaseutukuntalaisia enemmän (liite 3). Cantell (1991) esitti Kaustisen festivaaliyleisölle väittämän: "Sponsorointi yksipuolistaa kulttuuritarjontaa." Epävarmoja tai neutraaleja oli erityisen paljon eli 50 %. Väitteen kanssa samaa mieltä oli 30 % . Cantellin esittämä väittäminen on toteava, kun käsillä olevassa tutkimuksessa puolestaan lause on arvostustyyppinen ja sitä paitsi sponsoroinnin päävastuullisuutta korostava.

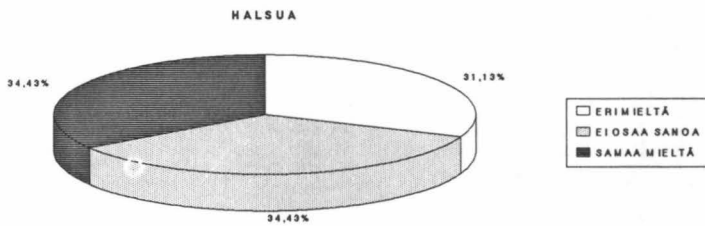
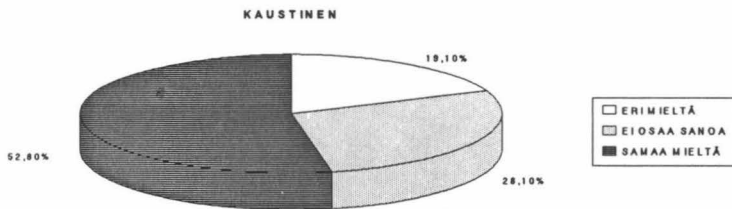
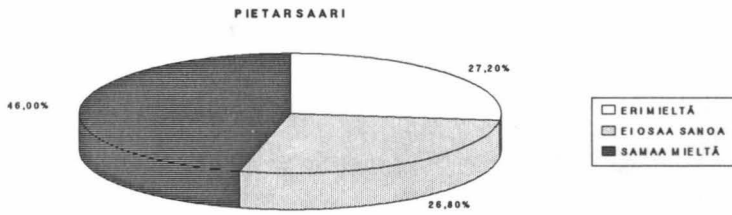
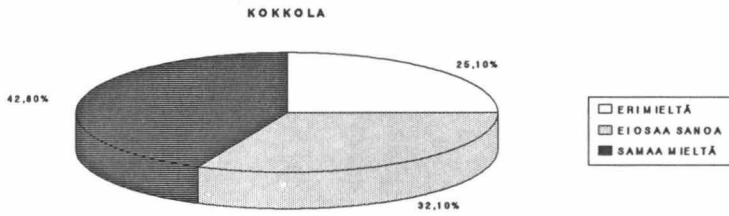
Kuntalaiset suuntautuivat selvästi väittämän 19 mukaisesti ($ka = 4.21$) (kuviot 1). He katsoivat kautta linjan, että **kunnan kulttuuria suunniteltaessa pitäisi ottaa kuntalaisten mielipiteet paremmin huomioon**. Erityisesti *naiset* olivat tätä mieltä (liite 4). Kaikista kuntalaisista vain muutama prosentti ei katsonut kuntalaisten osallistumista kulttuurin suunnitteluun tarpeelliseksi. Kaustislaisista peräti **84 %** koki osallistumisen tärkeäksi. (Kuvio 10.)

4.3. Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutukset

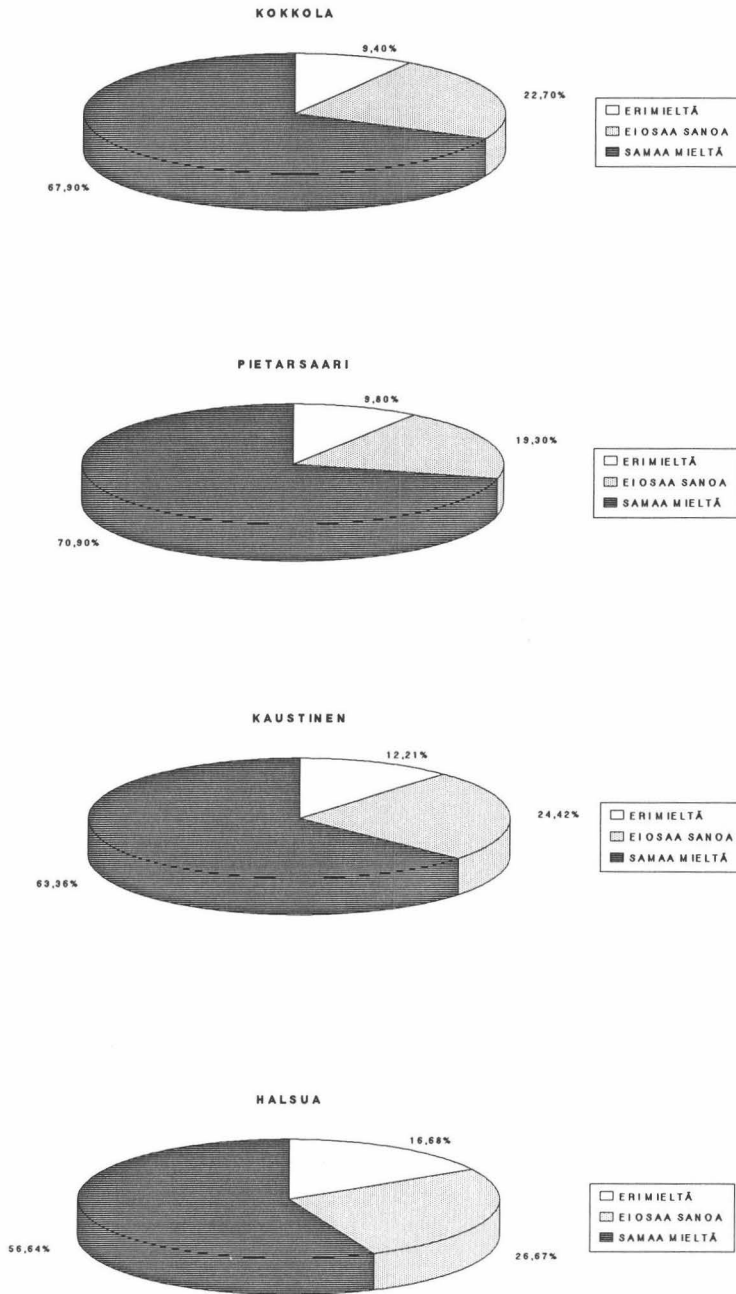
Kulttuurin välinearvoa on kiintoisaa arvioida aikana, jolloin kulttuuri entistä enemmän huolitaan osaelementiksi alueiden ja paikallisyhteisöjen profiloinnissa ja strategioinnissa. Kulttuurin projekteissa intressit suuntautuvat hyvinvoinnin, kilpailukyvyn, positiivisten mielikuvien ja taloudellisen selviytymisen parantamiseen. Tutkimuksessa tiedusteltiin kuntalaisten asenteita kulttuurin mahdollisista työllistävästä, matkailullisista ja imagollisista vaikutuksista. Kyselyn ajankohta oli "kriittinen", sillä se osui ensimmäisen lamavuoden loppupuolelle.

Kuntalaisille esitettiin väittäminen 3 eli **vilkas kulttuurielämä parantaisi paikkakuntamme työllisyyttä**. Vastauksissa korostui lievästi myönteinen trendi ($ka = 3.19$) (kuviot 1). Verrattain selkeästi kulttuurin työllistävät vaikutukset nähtiin *naisten* (liite 4), *45–54 -vuotiaiden* (liite 5), *korkeasti koulutettujen* (liite 6), *toimihenkilöiden* (liite 7) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajien* (liite 10) keskuudessa. Sen sijaan *maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* eivät painottaneet kulttuurin työllistäviä oheisvaikutuksia.

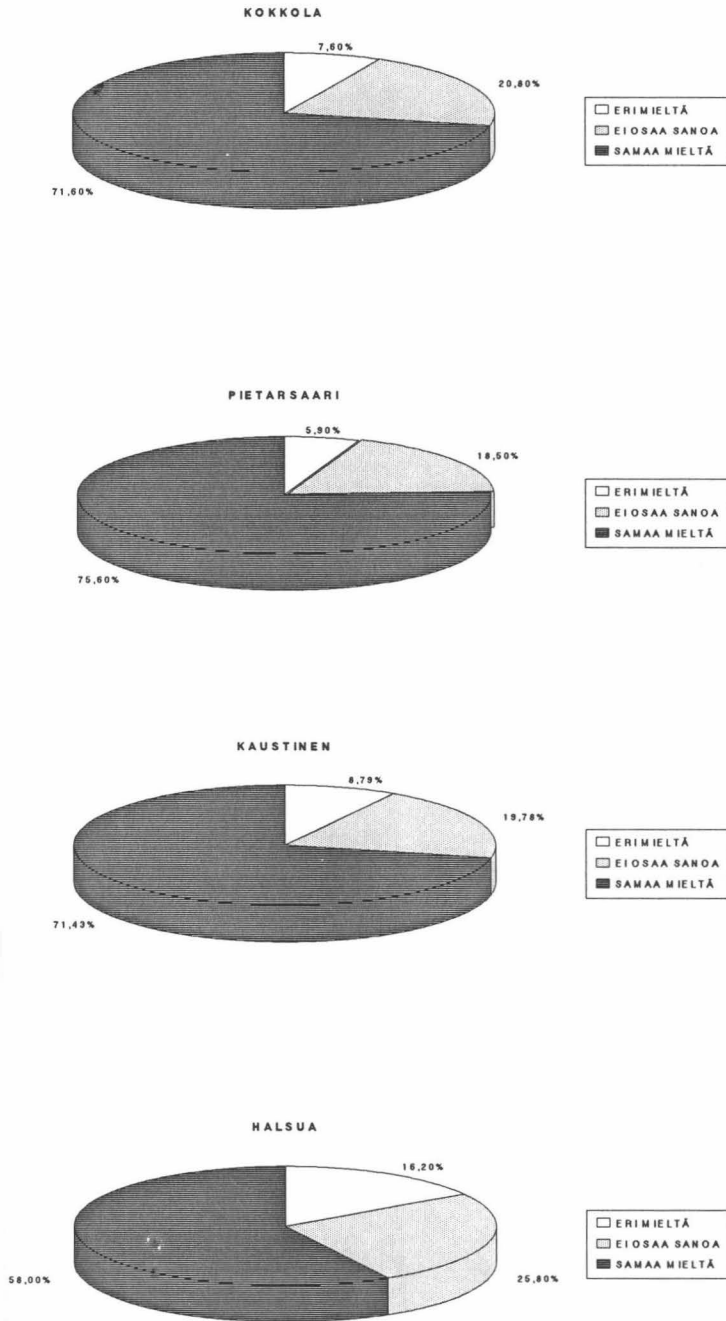
Kuvio 11.
VILKAS KULTTUURIELÄMÄ PARANTAISI PAIKKAKUNTAMME
TYÖLLISYYTTÄ.

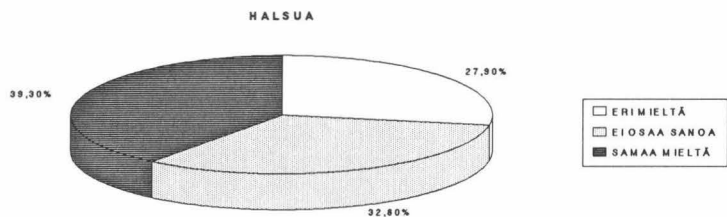
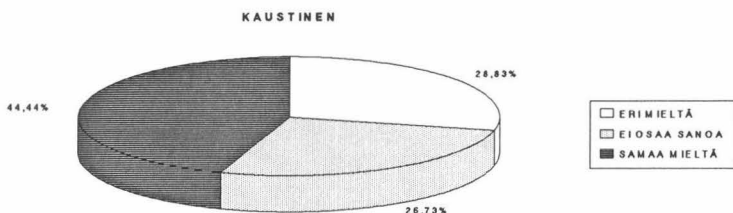
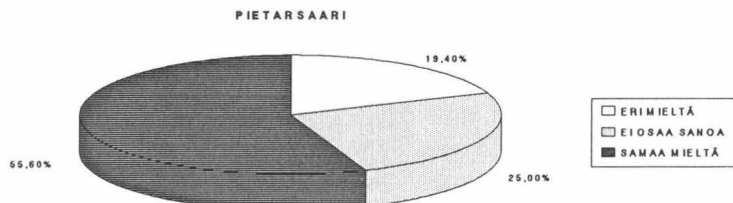
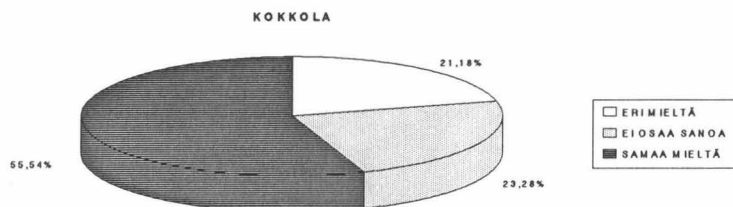
Kuvio 12.
KORKEATASOINEN KULTTUURI- JA TAIDETOIMINTA LISÄISI
MATKAILUA PAIKKAKUNNALLEMME.

Kuvio 13.
VILKAS KULTTUURIELÄMÄ LISÄISI PAIKKAKUNTAMME
PUOLENSAVETÄVYYTTÄ.

Kuvio 14.
JOKAISELLA KUNNALLA/KAUPUNGILLA TULISI OLLA JOKIN
VETÄVÄ MAINOSVALTTI, KUTEN "TAIDEKAUPUNKI KOKKOLA"
TAI "NUOREKAS NASTOLA".

Kuviossa 11 nähdään, että kulttuurin työllistävien vaikutusten kannalla oli kokkolalaisista (43 %), pietarsaarelaisista (46 %) ja kaustislaisista (53 %). Sen sijaan tässä yhteydessä halsualaisista suuri osa oli eri mieltä tai epävarma. Myös keskiarvot osoittavat kaustislaisten myönteisyyden ja halsualaisten kielteisyyden (liite 3).

Kuntalaisten käsityksiä kulttuurin matkailullisista vaikutuksista selvitettiin väitteellä 13. **Korkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisääi matkailua paikkakunnallamme.** Koko tutkimusaineistossa väite saa voimakkaan positiivisen latauksen (ka = 3.81) (kuvio 1). Erityisen selvästi kulttuurin matkailullisia vaikutuksia painottivat *45–54 -vuotiaat* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10).

Kulttuurin matkailuarvoa painotti kokkolalaisista 68 %, pietarsaarelaisista 71 %, kaustislaisista 63 % ja halsualaisista 57 % (kuvio 12). Keskiarvotarkastelussa halsualaiset olivat muihin nähden jonkin verran varauksellisempia (liite 3).

Kulttuurin imagovaikutuksia arvioitiin väittämällä (numero 26) kuntalaisille, että **vilkas kulttuurielämä lisääi paikkakunnan puoleensavetävyyttä.** Vastaustrendi oli selkeästi positiivinen keskiarvolla 3.98 (kuvio 1). Kulttuurin imagollisiin säteilyvaikutuksiin luottivat varsinkin *naiset* (liite 4), *45–54 -vuotiaat* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* mutta myös *alemmat toimihenkilöt* ja *työntekijät* (liite 7) sekä erityisen painokkaasti *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). *Nuorten* imagoinnostus oli muihin ikäryhmiin verrattuna varovaisempaa (liite 5). Verrattain varauksellisia – vaikkakin positiivisia – olivat *maatalousyrittäjät*.

Pietarsaarelaiset erottautuivat siten, että sekä jakauma- että keskiarvotarkastelun kautta arvioiden he (76 % ja ka = 4.06) suuntautuivat myönteisimmin kulttuurin imagovaikutuksiin. Vastaavat osuudet olivat Kokkolassa 72 %, Kaustisella 71 % ja Halsualla 58 %. Kokkolalaiset ja kaustislaiset suhtautuivat asiaan hyvin samantyyppisesti, mutta halsualaisten imagokäsitykset olivat muihin nähden laimeampia, joskin selvästi myönteisiä. (Kuvio 13 ja liite 3.) Kaustisen festivaaliyleisöstä peräti 88 % katsoi, että vilkas kulttuurielämä lisää paikkakunnan puoleensavetävyyttä (Cantell 1991).

Kuntalaisilta tiedusteltiin, **tulisiko jokaisella kunnalla/kaupungilla olla jokin vetävä mainosvaltti, kuten "Taidekaupunki Kokkola" tai "Nuorekas Nastola"** (väittämä 7). Koko aineistossa arvostuslinjaus oli myönteinen (**ka = 3.46**) (kuvio 1). Kaupungin tai kunnan imagolliseen merkkiyttämiseen suhtautuivat erityisen positiivisesti *vanhemmat ikäryhmät* (liite 5) ja *suurituloiset* (liite 8). Verrattain kriittisiä väittämän suhteen olivat *opiskelijat* ja *koululaiset* (liite 7) sekä ylipäänsä *nuoret ikäryhmät* (liite 5).

Imagollista merkkiä suosi kokkolalaisista ja pietarsaarelaisista **56 %**, kaustislaisista **44 %** ja halsualaisista vain **39 %** (kuvio 14). Kaupunkilaiset olivat maaseutukuntalaisia selvästi enemmän kuntaa tai kaupunkia somistavan etiketin kannalla (liite 3).

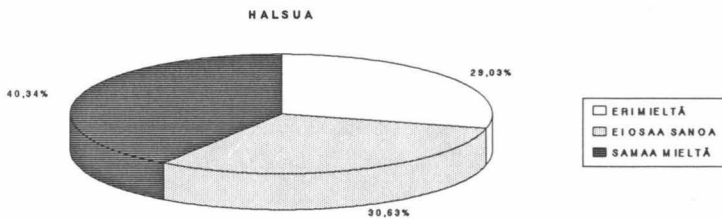
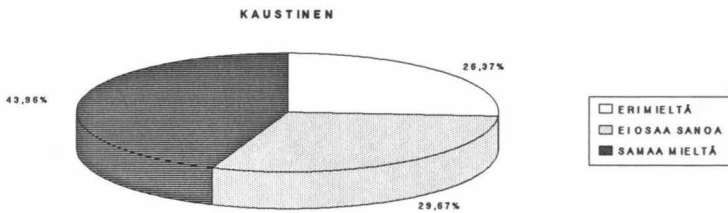
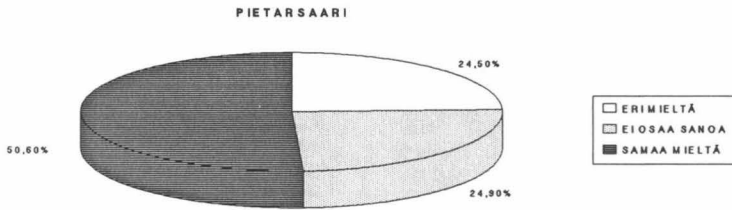
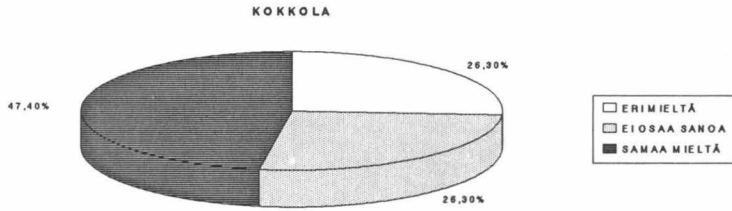
4.4. Kulttuuri ja sosiaalinen integraatio

Tässä luvussa käsitellään kulttuurin merkitystä sosiaalisuuden osatekijänä. Huomion kohteena on kulttuurin "samaisuusluonne" ihmisten lähipiiriin, paikallisuuteen, aluellisuuteen ja viimein kansainvälisyyteen. Tässä yhteydessä voidaan puhua kulttuurin tarjoamasta sosiaalisesta ja alueellisesta identiteettiaineksesta ja henkisen spatiaalisuuden muotoutumisesta.

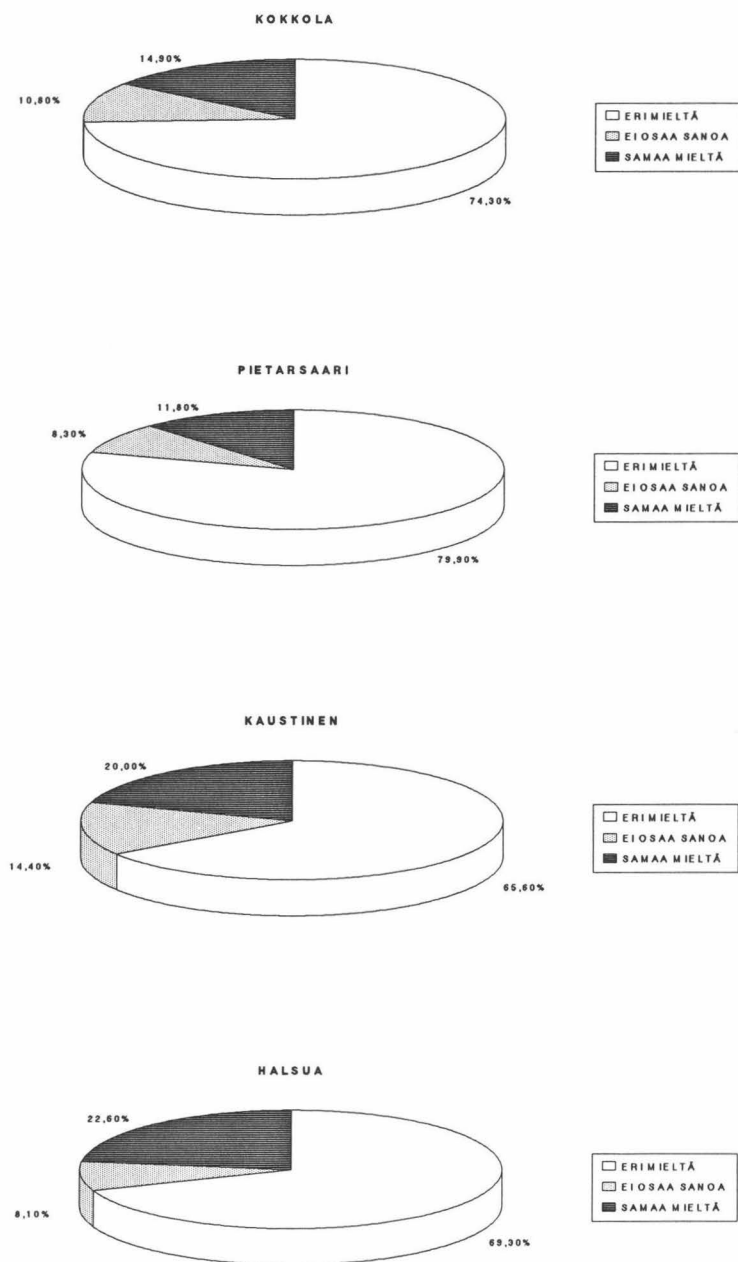
Väittämä 4 kulttuuritilaisuuksissa ihmisten tapaaminen on minulle henkisesti tärkeätä latautuu koko aineistossa lievästi positiivisesti keskiarvolla **3.25**. Kulttuuritilaisuuksien sosiaalista ulottuvuutta korostivat *ruotsinkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *vanhemmat ikäryhmät* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *koulutuksen ja työvoiman ulkopuolella olevat* (liite 7), *pienituloiset* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Esimerkiksi *yrittäjille* kulttuuritapahtumien ihmiskontakteilla ei näytä olevan erityisen myönteistä merkitystä.

Kulttuuritilaisuuksien sosiaalista luonnetta arvosti kokkolalaisista **47 %**, pietarsaarelaisista **51 %**, kaustislaisista **44 %** ja halsualaisista **40 %** (kuvio 15). Kaupunkilaiset ja kaustislaiset näkivät sosiaalisuuden halsualaisia jonkin verran tärkeämpänä (liite 3).

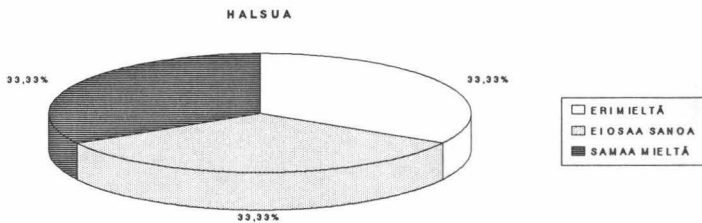
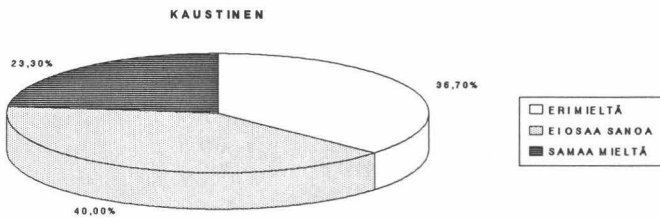
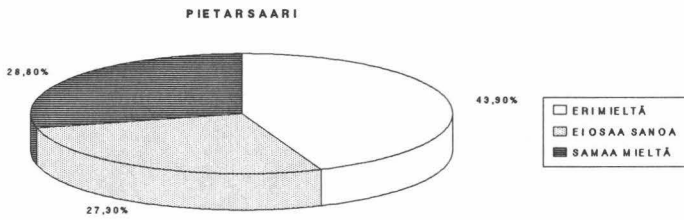
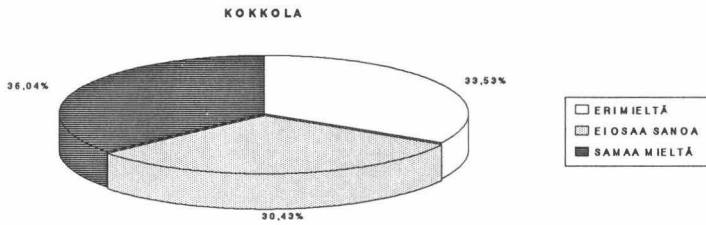
Kuvio 15.
KULTTUURITILAISUUKSISSA IHMISTEN TAPAAMINEN ON
MINULLE HENKISESTI TÄRKEÄTÄ.

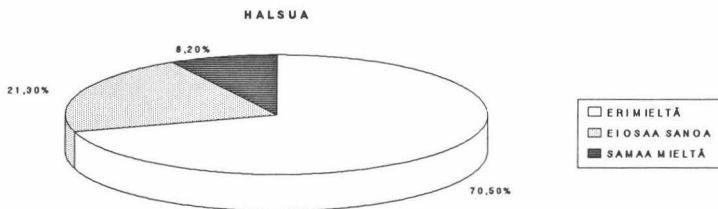
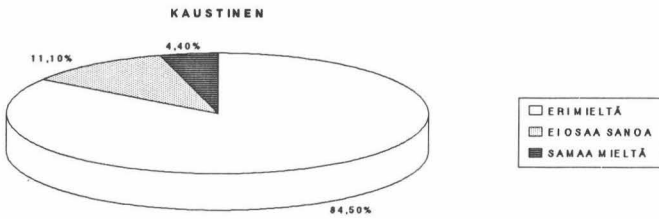
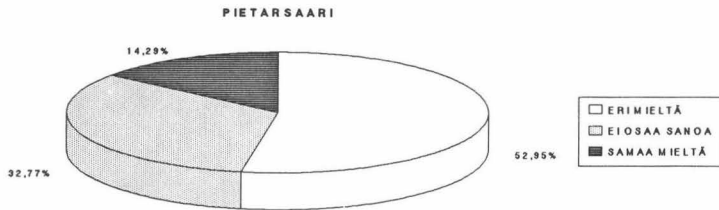
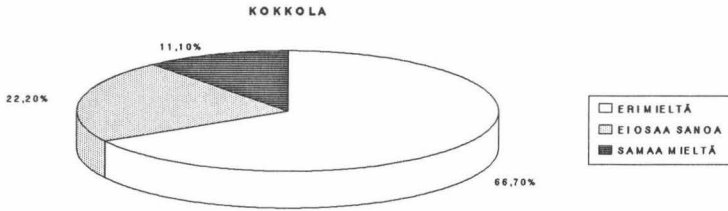
Kuvio 16.
TAIDE ON VAIN "HIENOSTOVÄEN" HARRASTUS.

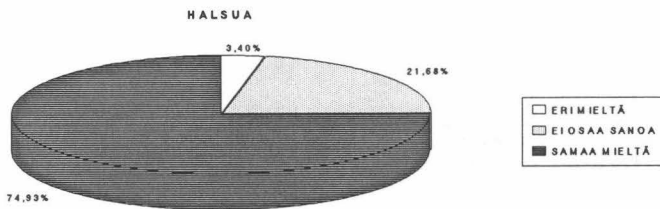
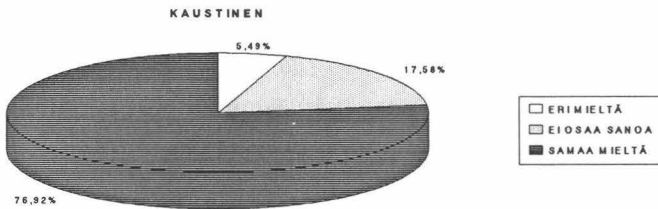
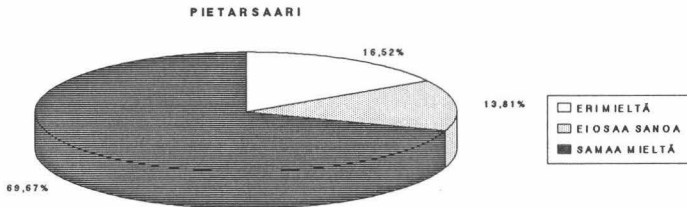
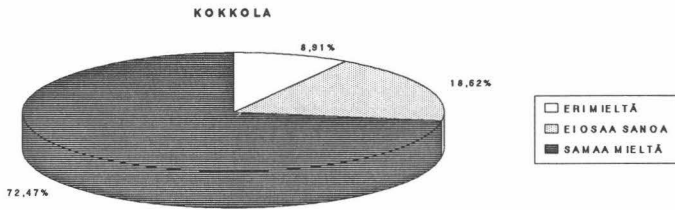
Kuvio 17.
ELINVOIMAINEN KULTTUURI EI RATKAISEVASTI EDISTÄ
IHMISEN JUURTUMISTA ASUINSEUDULLEEN.

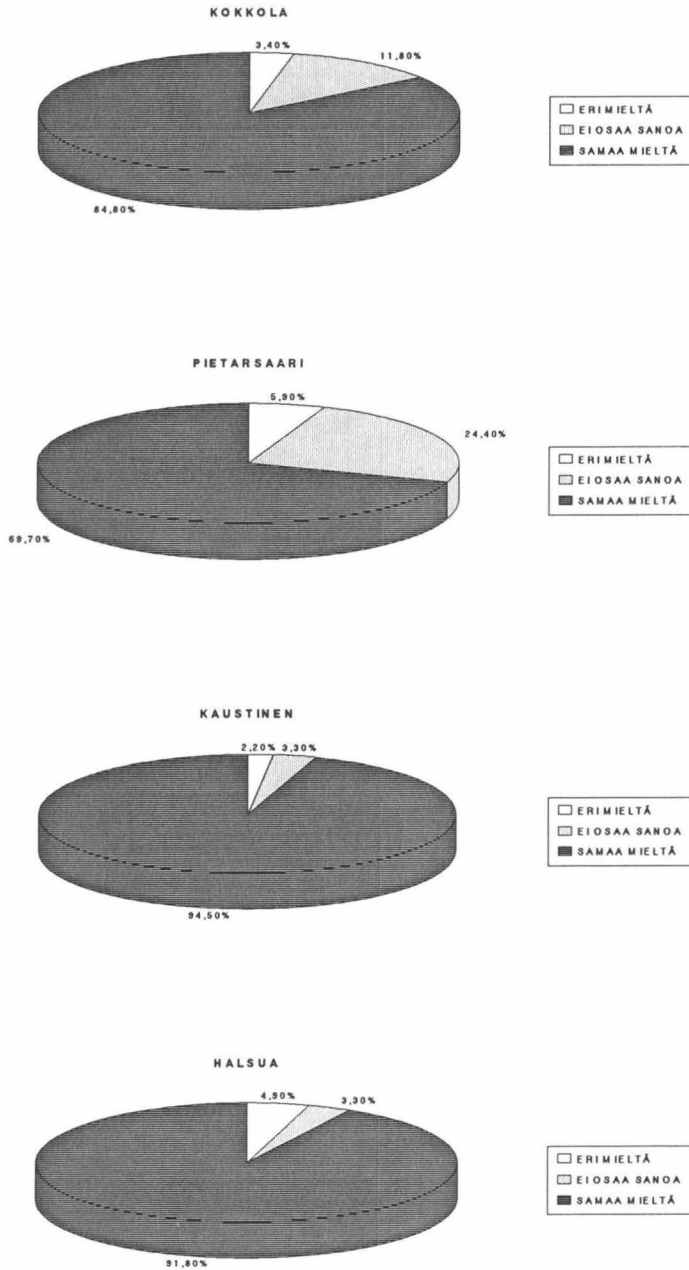
Kuvio 18.
"KESKIPOHJALAISTA KULTTUURIA" EI OLE OLEMASSA.

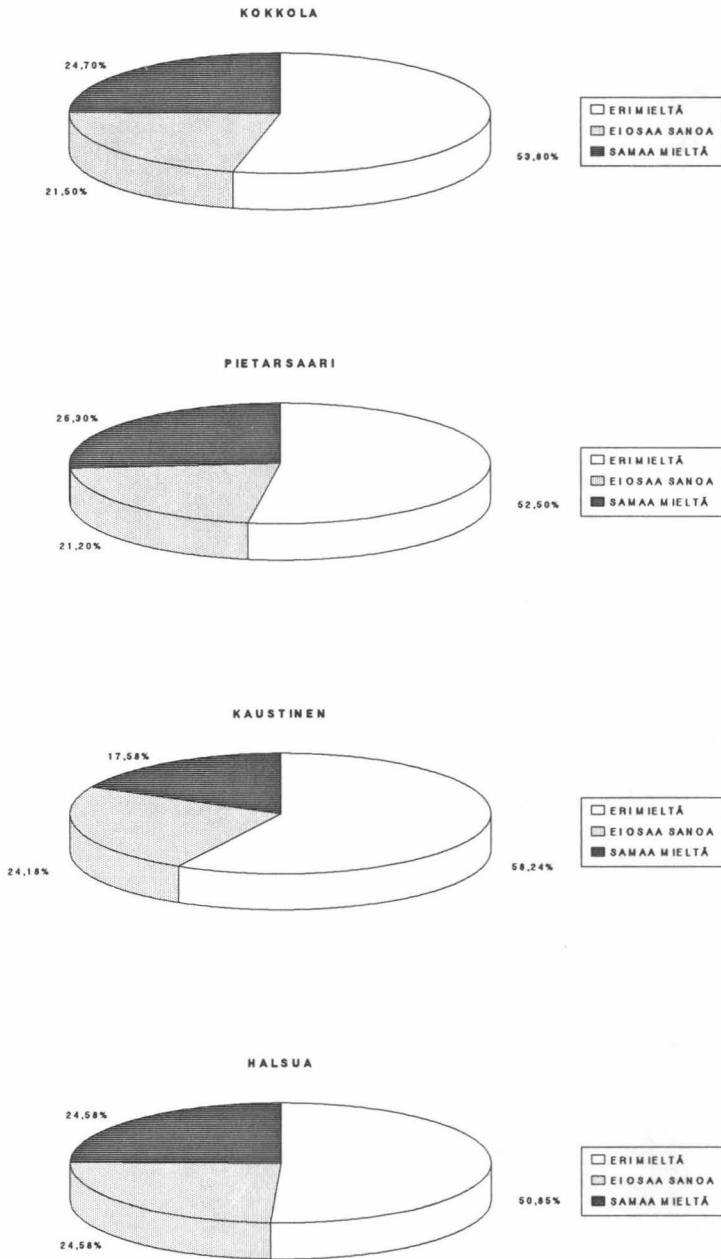
Kuvio 19.
RAKASTAN NYKYISTÄ ASUINSEUTUANI.

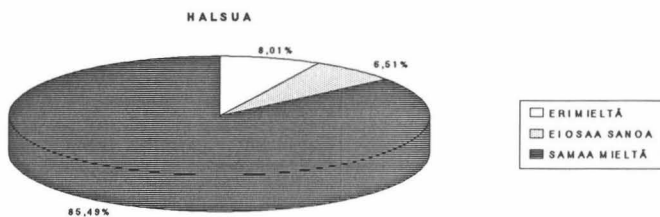
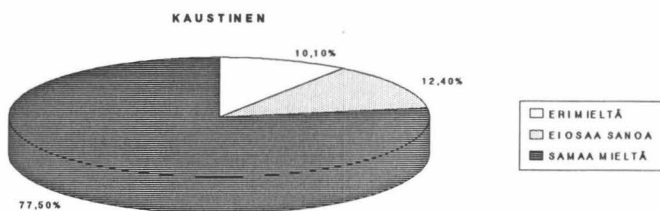
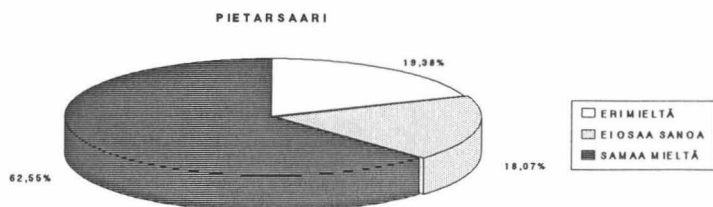
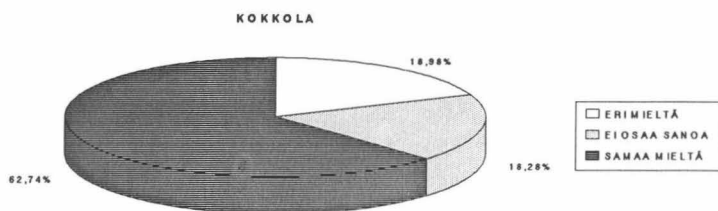
Kuvio 20.
KESKI-POHJANMAATA VOI HYVÄLLÄ SYYLLÄ LUONNEHTIA
"KANSANMUSIIKIN MAAKUNNAKSI".

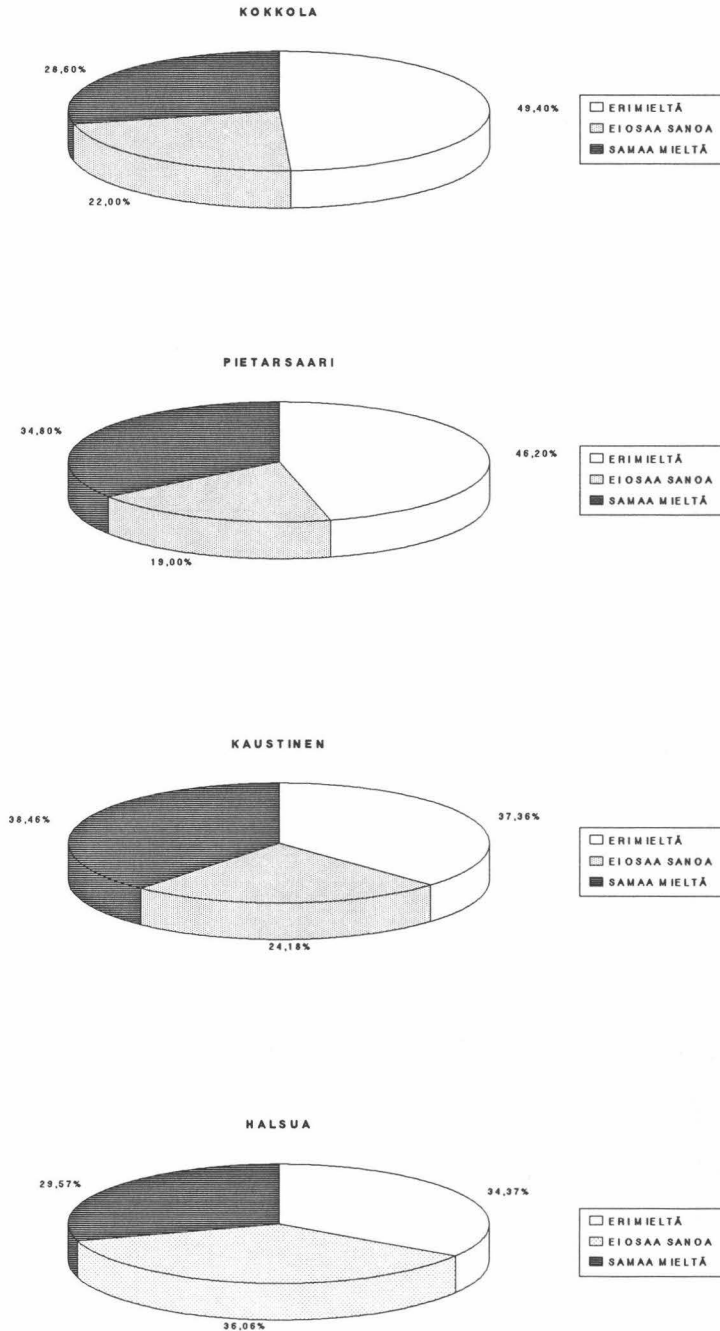
Kuvio 21.
KULTTUURIYHTEISTYÖ KESKIPOHJALAISTEN KUNTIEN JA
KAUPUNKIEN VÄLILLÄ EI KIINNOSTA MINUA LAISINKAAN.

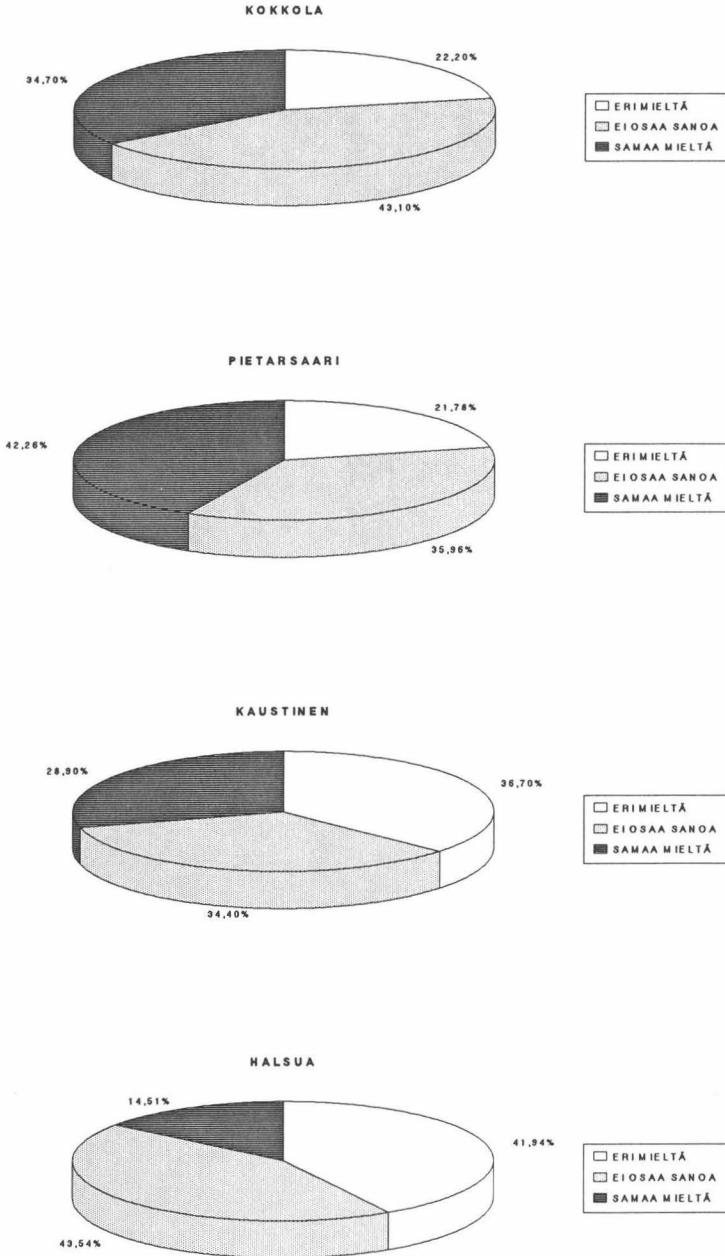
Kuvio 22.
HALUAN OLLA MIELUUMMIN "KESKIPOHJALAINEN"
KUIN "EUROOPPALAINEN".

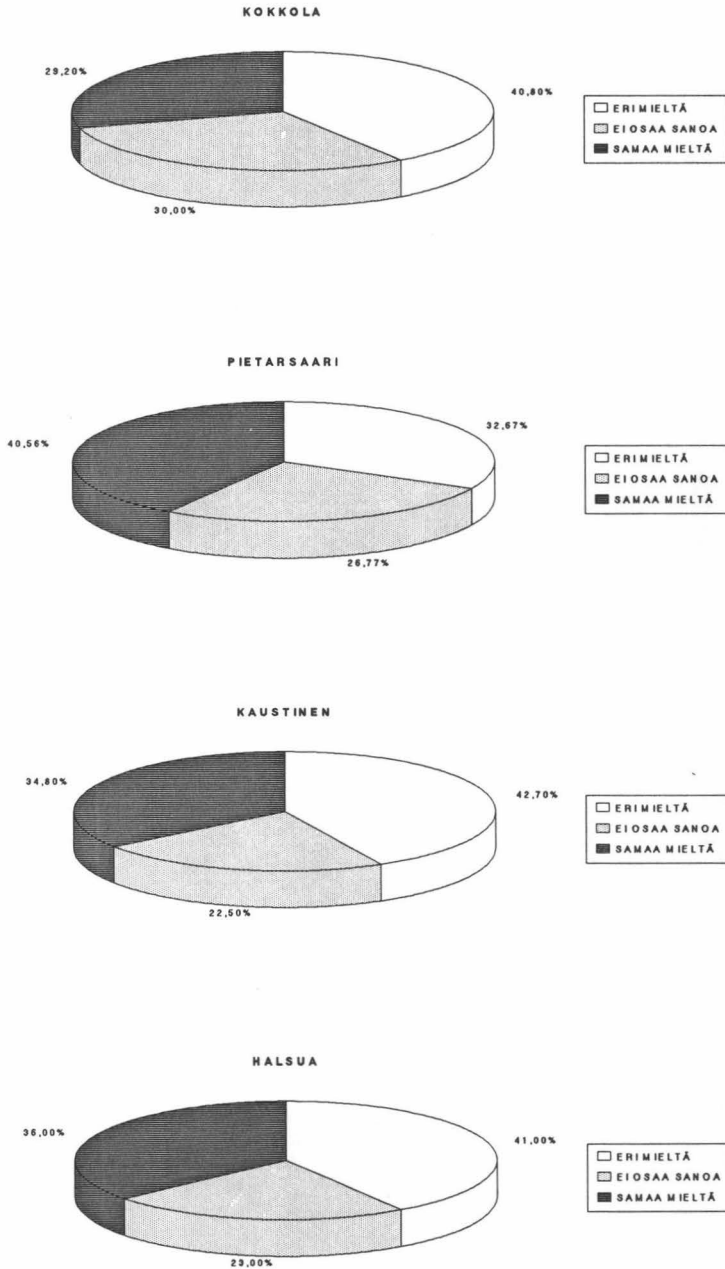
Kuvio 23.
PAIKALLISEN KULTTUURIMME TULEE SUOJATA ITSEÄÄN
KANSAINVÄLISILTÄ VAIKUTTEILTA.

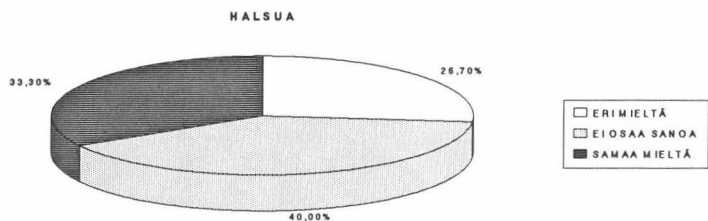
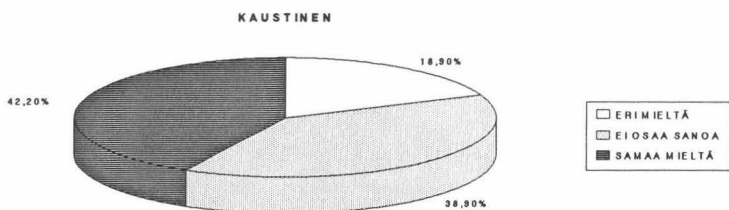
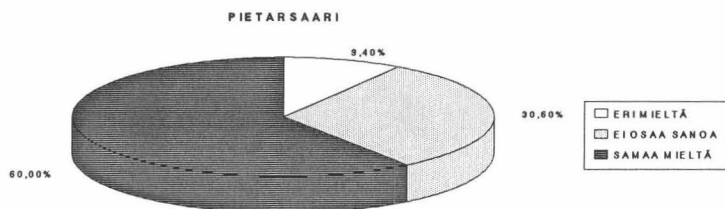
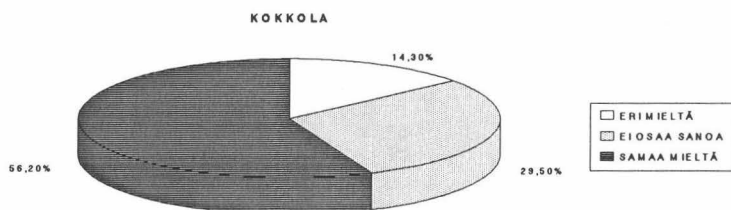
Kuvio 24.
EUROOPAN YHDENTYMINEN VOISI RIKASTUTTAA
PAIKKAKUNTAMME OMAA KULTTUURIA.

Kuvio 25.
KANSAINVÄLINEN KULTTUURI ON KIINNOSTAVAMPAA
KUIN PAIKALLINEN KULTTUURIMME.

Kuvio 26.
KUNTAMME TULISI SOLMIA ENTISTÄ ENEMMÄN POHJOISMAISIA
YHTEYKSIÄ KULTTUURIN ALALLA.

Käsityksiä taiteen kietoutumisesta yksinomaan sosiaalisen eliitin elämäntapaan ja tyyleihin tiedusteltiin hieman provokatorisesti lauseella **taide on vain "hienostoväen" harrastus** (väittäjä 15). Oletamus saa jyrkän kielteisen latauksen keskiarvolla **1.90** (kuvio 1). Taiteen eliittiluonnetta eivät hyväksyneet varsinkaan *ruotsinkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7), *suurituloiset* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Väitteen karkea läpinäkyvyys näyttää siis herättäneen erityisen vastustuksen nimenomaan ylemmissä sosiaaliryhmissä.

Kuntakohtaisessa tarkastelussa havaitaan, että taiteen eliittiluonteen kielsi kokkolalaisista **74 %**, pietarsaarelaisista **80 %**, kaustislaisista **66 %** ja halsualaisista **69 %** (kuvio 16). Keskiarvojen kautta erityisesti pietarsaarelaisten keskuudessa korostui taiteen elitistisyyden kumoaminen (liite 3).

Väitteessä 17 selvitettiin, koetaanko kulttuuri ratkaisevasti integroivana "kittinä" yksilön ja asuinseudun välillä. **Elinvoimainen kulttuuri ei ratkaisevasti edistä ihmisen juurtumista asuinseudulle** –väittäjä saa latauksen (**ka = 2.96**), joka on lähellä teoreettista keskiarvoa. Kieltolauseen sisältämää ajatusta vastustivat varsinkin *ruotsinkieliset* (liite 2), *25–44 ja 65–75 –vuotiaat* (liite 5), erityisen jyrkästi *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7), *suurituloiset* (liite 8), *lyhyen ajan kunnassa asuneet* (liite 9) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Sen sijaan kulttuurin merkitystä paikallisen integraation kannalta ei koettu tärkeänä *niukasti kouluttautuneiden, maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien, pienituloisten ja varsinkaan kulttuuripalvelujen pienkuluttajien* keskuudessa.

Väitteen kanssa samaa mieltä oli kokkolalaisista **36 %**, pietarsaarelaisista **29 %**, kaustislaisista **23 %** ja halsualaisista **33 %**. Epävarmoja tai neutraaleja oli erityisen paljon Kaustisella. (Kuvio 17.)

Väittäjä 12 **"keskipohjalaista kulttuuria" ei ole olemassa** muotoiltiin tahallisen kärkeväksi. Koko aineistossa ajatukseen suhtauduttiin hyvin kriittisesti keskiarvolla **2.12**. "Keskipohjalaisen kulttuurin" olemassaoloa puolustivat vahvimmin *suomenkieliset* (liite 2), *maatalousyrittäjät* (liite 7) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). *Ruotsinkieliset* eivät mieltäneet

samassa määrin kulttuurin painoarvoa "keskipohjalaisuuden" kautta, kuten eivät *suurituloisetkaan* (liite 8).

Ajatusta "keskipohjalaisen kulttuurin" olemattomuudesta ei hyväksynyt kokkolalaisista **67 %**, pietarsalaisista **53 %**, kaustislaisista **85 %** ja halsualaisista **71 %** (kuvio 18). Keskipohjalainen identiteetti korostui dramaattisesti maaseutukunnissa, erityisesti Kaustisella. Pietarsaarelaisten maakuntahenki oli muita lievempää. (Liite 3.)

Hieman paatoksellinen väittämä (29) **rakastan nykyistä asuinseutuani** sai hyvin voimakkaan positiivisen painoarvon (**ka = 4.01**) (kuvio 1). Ajatukseen erityisen myönteisesti suhtautuivat *ruotsinkieliset* (liite 2), *65–75 –vuotiaat* (liite 5), *niukasti koulutetut* (liite 6), *maatalousyrittäjät* (liite 7) ja *yli 20 vuotta tai koko elämänsä paikkakunnalla asuneet* (liite 9). Esimerkiksi *nuoret ikäryhmät*, *ylemmät toimihenkilöt*, *suurituloiset* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10) suhtautuivat kotiseuturakkauteen muita varauksellisemmin.

Asuinseutuaan ilmoitti rakastavansa kokkolalaisista **73 %**, pietarsaarelaisista **70 %**, kaustislaisista **77 %** ja halsualaisista **75 %**. Pietarsaareissa verrattain suuri osuus (**17 %**) oli väittämän kanssa eri mieltä. (Kuvio 19.) Maaseutukuntalaiset näyttävät olleen kaupunkilaisia jonkin verran enemmän kiintyneitä paikallisyhteisöönsä (liite 3).

Lause (28) **Keski-Pohjanmaata voi hyvällä syyllä luonnehtia "kansanmusiikin maakunnaksi"** sisältää yrityksen antaa maakunnalle kulttuurin kautta imagollinen merkki, mikä saakin erittäin positiivisen latauksen (**ka = 4.26**) (kuvio 1). Voimakkaimmin tätä mieltä olivat *suomenkieliset* (liite 2), *vanhemmat ikäryhmät* (liite 5), *niukasti kouluttautuneet* (liite 6) sekä *maatalousyrittäjät* ja *muut yrittäjät* (liite 7). Verrattain myönteisesti ajatukseen suhtautuivat myös *paikkakunnalla pitkän ajan asuneet* (liite 9). Varauksellisimmin kansanmusiikki-mielikuvaan suhtautuivat *opiskelijat* ja *koululaiset* sekä ylipäänsä *nuoret*.

Maakunnan hahmottamisen kansanmusiikin kautta hyväksyi kokkolalaisista **85 %**, pietarsaarelaisista **70 %**, kaustislaisista **95 %** ja halsualaisista **92 %** (kuvio 20). Erityisesti maaseutukuntalaiset – kärjessä kaustislaiset – identifioivat

Keski-Pohjanmaan "kansanmusiikin maakunnaksi". Pietarsaassa oli eniten epäilijöitä. (Liite 3.)

Kulttuuriin liittyvää alueellista yhteistyöhalua arvioitiin lauseella (30) **kulttuuriyhteistyö keskipohjalaisten kuntien ja kaupunkien välillä ei kiinnosta minua laisinkaan**. Se sai selvästi negatiivisen vastaanoton keskiarvolla **2.60** (kuvio 1). Kulttuuriyhteistyön kannalla olivat erityisesti *suomenkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *45–54 ja 65–75 –vuotiaat* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Alueellisesta yhteistyöstä eivät olleet niinkään kiinnostuneita *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat*.

Kiinnostusta kulttuurin alueelliseen yhteistyöhön osoitti kokkolalaisista **54 %**, pietarsaarelaisista **53 %**, kaustislaisista **58 %** ja halsualaisista **51 %**. Kaustislaiset olivat muita jonkin verran halukkaampia maakunnan sisäiseen vuorovaikutukseen. (Kuvio 21 ja liite 3.)

Kuntalaiset asetettiin varsin vaikeaan valintatilanteeseen "joko-tai" –lauseen (23)**ahaluan olla mieluummin "keskipohjalainen" kuin "eurooppalainen"** kautta. Mahdollisesti "sekä-että" –tapaukset hakeutuivat arviointiskaalan keskelle. Vastaukset suuntautuivat selvästi "samaa mieltä" –ulottuvuudelle keskiarvolla **3.90** (kuvio 1). "Keskipohjalaisuus" asetettiin "eurooppalaisuuden" edelle varsinkin *vanhempien ikäryhmien* (liite 5), *niukasti kouluttautuneiden* (liite 6), *maatalousyrittäjien, yrittäjien ja työntekijöiden* (liite 7), *paikkakunnalla yli 20 vuotta tai koko elämänsä asuneiden* (liite 9) ja *kulttuuripalvelujen pienkuluttajien* (liite 10) keskuudessa. Sekä *suomen-* että *ruotsinkieliset* suhtautuivat asiaan samalla positiivisella intensiteetillä (liite 2). *Opiskelijat ja koululaiset* sekä ylipäänsä *nuoret* eivät painottaneet "keskipohjalaisuutta" siinä määrin kuin muut.

"Keskipohjalaisuutta" priorisoi kokkolalaisista ja pietarsaarelaisista **63 %**, kaustislaisista **78 %** ja halsualaisista **86 %**. **Lähes viidennes** kaupunkilaisista suosi "eurooppalaisuutta" (kuvio 22). Maaseutukuntalaiset ankkuroituivat kaupunkilaisia enemmän maakunnalliseen tilaan ja henkeen (liite 3).

Halusivatko kuntalaiset vaalia oman kulttuurinsa "puhtautta" ja "itsenäisyyttä"? Väittämä 5 on **paikallisen kulttuurimme tulee suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta**. Näin jyrkkä separatismi sai koko aineistossa kielteisen latauksen (**ka = 2.78**) (kuvio 1), varsinkin *nuorten* (liite 5), *keski- ja korkeatason koulutuksen suorittaneiden* (liite 6), *kulttuuripalvelujen keski- ja suurkuluttajien* (liite 10) sekä *kaikkien sosioekonomisten ryhmien paitsi maatalousyrittäjien ja yrittäjien* (liite 7) keskuudessa. Esimerkiksi *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat* halusivat muita enemmän suojautua kansainvälisiltä vaikutteilta.

Kulttuurista suojautumista suosi kokkolalaisista **29 %**, pietarsaarelaisista **35 %**, kaustislaisista **39 %** ja halsualaisista **30 %**. Halsualla oli erityisen paljon (**36 %**) epävarmoja tai neutraaleja. (Kuvio 23.) Kaustislaiset olivat muita jonkin verran suojautumishaluisempia (**ka = 3.02**) (liite 3).

Alueen ja paikallisyhteisön huokoisuutta kansainvälisyydelle arvioitiin myös lauseella (20) **Euroopan yhdentyminen voisi rikastuttaa paikkakuntamme omaa kulttuuria**. Ajatusta linjattiin keskiarvolla **3.11** (kuvio 1). Tätä mieltä olivat varsinkin *ruotsinkieliset* (liite 2), *nuoret ikäryhmät* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6), *toimihenkilöt* sekä *opiskelijat ja koululaiset* (liite 7), *suurituloiset* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Jyrkän kielteisesti asiaan suhtautuivat *maatalousyrittäjät* ja myös *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat*.

Myönteisimmin asiaan suhtautuivat pietarsaarelaiset (**42 %**) ja kokkolalaiset (**35 %**). Maaseutukuntalaiset – varsinkin halsualaiset – olivat varsin kriittisiä. Kaikissa tutkimuskunnissa epävarmojen tai neutraalien osuus oli suuri, mikä selittää osittain keskiarvon osoittaman lievän positiivisuuden koko aineistossa. (Kuvio 24 ja liite 3.)

Asennetta kansainvälistymiseen arvioitiin myös väittämällä (10), että **kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuurimme**. Ajatus sai lievästi negatiivisen latauksen (**ka = 2.94**) (kuvio 1). Kansainvälistä kulttuuria priorisoivat kuitenkin *opiskelijat ja koululaiset* (liite 7) sekä ylipäänsä *nuoret* (liite 5) ja lievästi erottautuen *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat* (liite 10). Varsinkin *maatalousyrittäjät* ja *ylemmät toimihenkilöt* olivat verrattain haluttomia asettamaan kansainvälistä kulttuuria paikallisuuden

edelle. On mahdollista, että "kansainvälinen kulttuuri" oli tässä yhteydessä ymmärretty nimenomaan ulkomaisena kulttuuriteollisuutena, kuten taivaskanavat, television sarjaelokuvat, videoelokuvat sekä pop- ja rockidolit.

Enemmän kansainvälisestä kuin paikallisesta kulttuurista oli kiinnostunut kokkolalaisista **29 %**, pietarsaarelaisista **41 %**, kaustislaisista **35 %** ja halsualaisista **36 %** (kuvio 25). Myös keskiarvotarkastelussa pietarsaarelaiset erottautuvat lievällä kansainvälisyys- myönteisyydellä (liite 3).

Kansainvälisyysarvostuksia tutkittaessa erityisen kiinnostava kohde on pohjoismaisuus ja pohjoismainen yhteistyö. Lause **27 kuntamme tulisi solmia entistä enemmän pohjoismaisia yhteyksiä kulttuurin alalla** latautuu hyvin positiivisesti keskiarvolla **3.56** (kuvio 1). Tätä mieltä olivat varsinkin *ruotsinkieliset* (liite 2), *naiset* (liite 4), *65-75 -vuotiaat* (liite 5), *korkeasti koulutetut* (liite 6) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10) sekä *kaikki sosioekonomiset ryhmät paitsi maatalousyrittäjät* (liite 7). Myös *muut yrittäjät* olivat muita varauksellisempia pohjoismaisuuden suhteen.

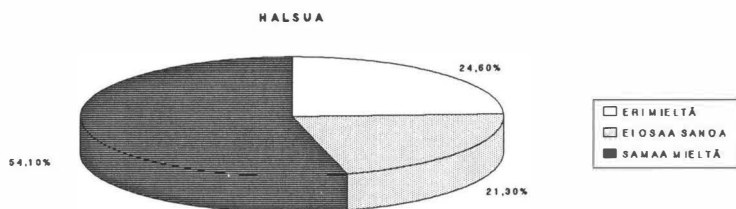
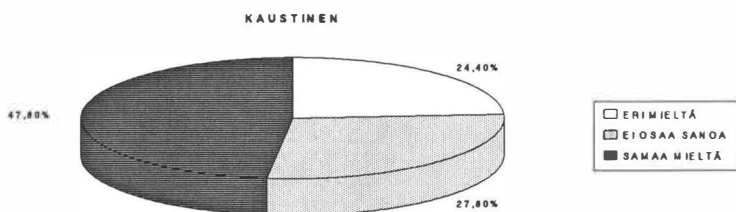
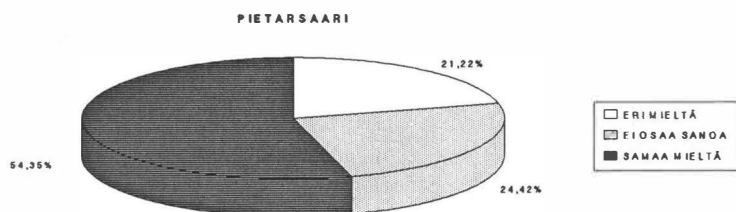
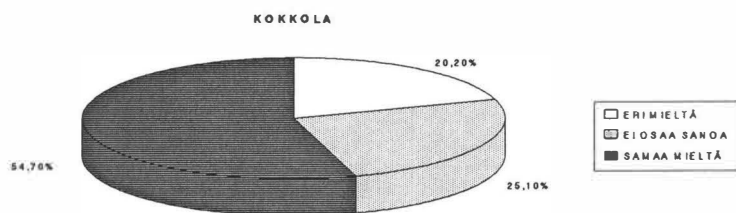
Pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön kannalla oli kokkolalaisista **56 %**, pietarsaarelaisista **60 %**, kaustislaisista **42 %** ja halsualaisista **33 %**. Erityisesti maaseutukuntalaisista suuri osa oli epävarmoja tai neutraaleja. (Kuvio 26.) Kaupunkilaiset – kärjessä pietarsaarelaiset – suuntautuivat maalaisia, etenkin halsualaisia, voimakkaammin pohjoismaisuuteen (liite 3).

4.5. Kulttuuri itseisarvona

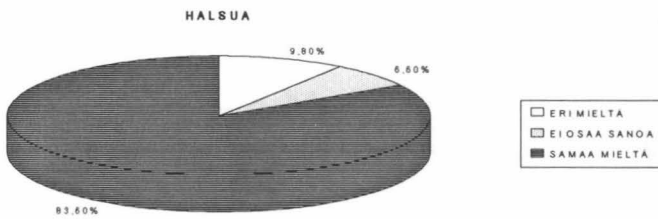
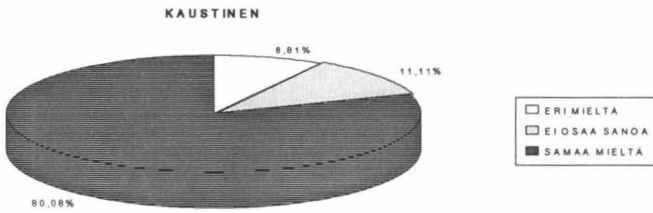
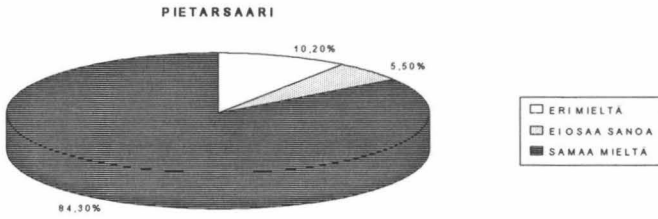
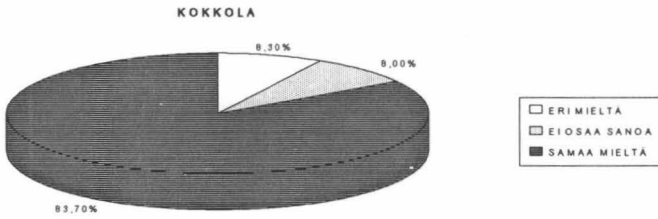
Kulttuurin ja taiteen tärkeyttä yksilölle selvitetään väittämällä, jotka kuvaavat taiteen näkemyksellistä luonnetta, rakennetun ympäristön historiallista arvoa, taiteen yhteiskunnallista merkitystä sekä ammatti- tai harrastajataiteen suosiota. Taiteen tärkeyttä arvioidaan myös asettamalla se vaihtoehdoksi urheilulle.

Taiteen henkilökohtaista tärkeyttä selvitettiin väittämällä **9 taide laajentaa näkemystä elämästäni**. Väittämään suhtauduttiin koko aineistossa selkeän

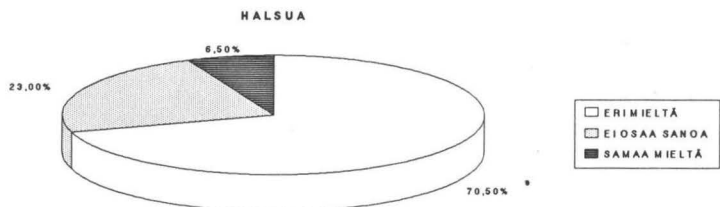
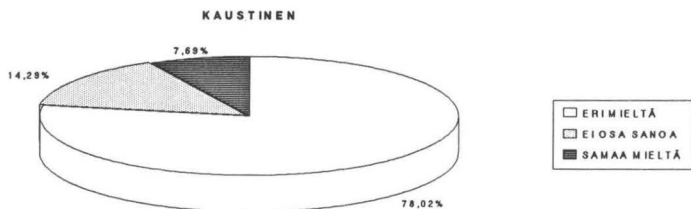
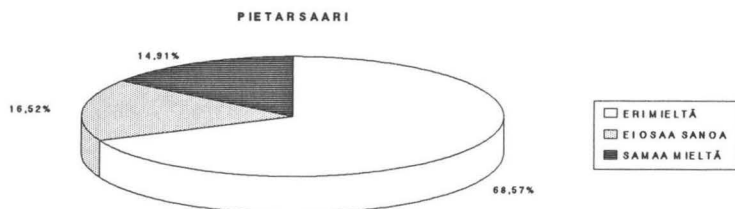
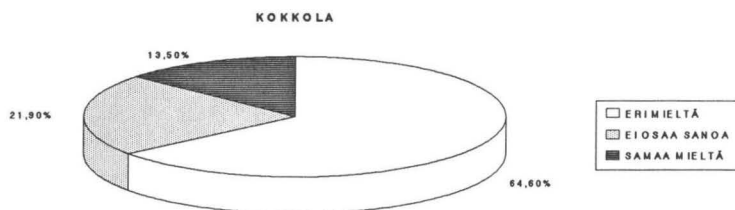
Kuvio 27.
TAIDE LAAJENTAA NÄKEMYSTÄ ELÄMÄSTÄNI.

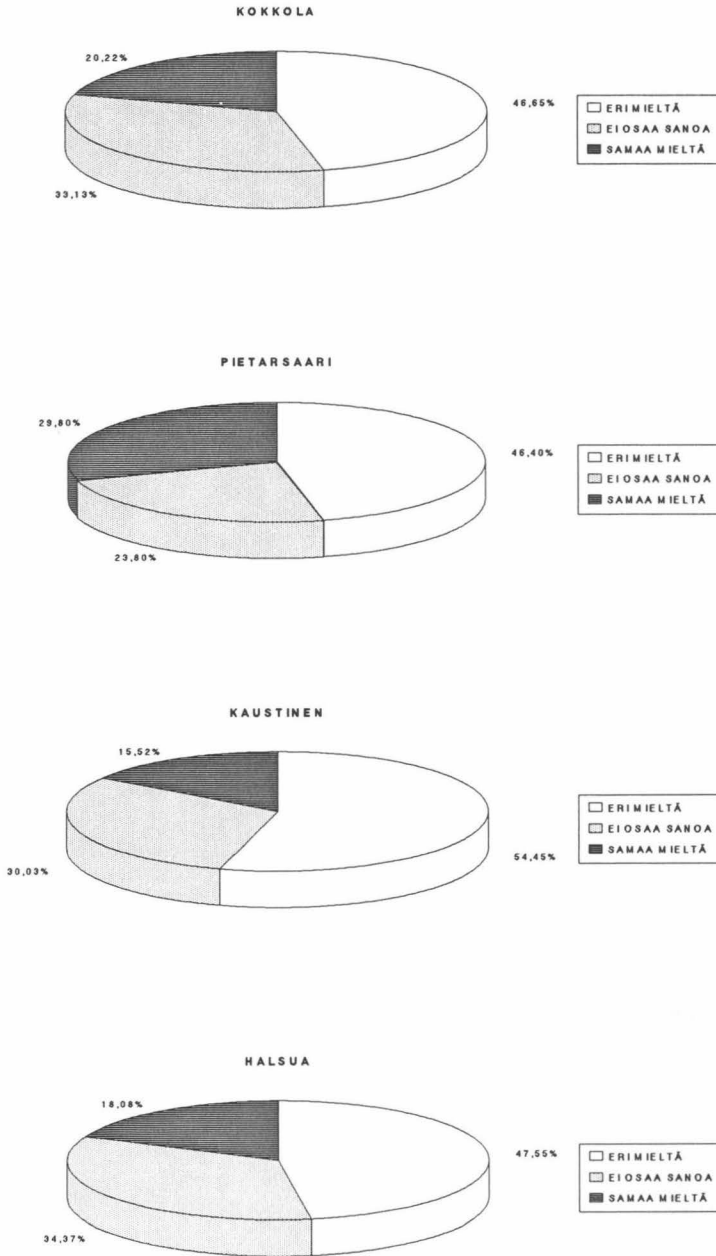
Kuvio 28.
VANHAT HISTORILISESTI MERKITTÄVÄT RAKENNUKSET
TULISI SÄILYTTÄÄ ASUINKUNNASSAMME.

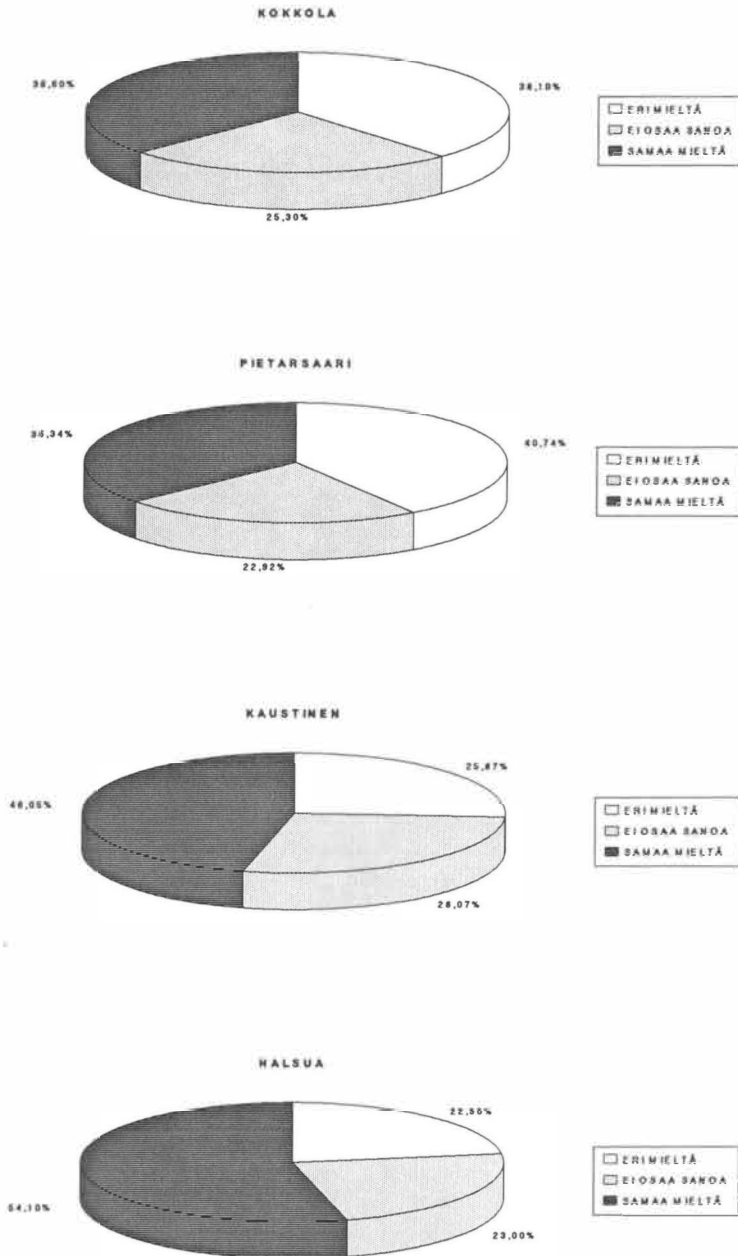
Kuvio 29.
TAITEILIJAJA ON TÄRKEÄMPI YHTEISKUNNALLE KUIN
LIKEMIES.

Kuvio 30.
AMMATTITAIDE ON KIINNOSTAVAMPAA KUIN
HARRASTAJATAIDE.

Kuvio 31.
URHEILU ON TAIDETTA TÄRKEÄMPI.

myönteisesti keskiarvolla **3.49** (kuvio 1) ja erityisen positiivisesti *naisten* (liite 4), *45–54 -vuotiaiden* (liite 5), *korkeasti koulutettujen* (liite 6), *ylempien toimihenkilöiden* (liite 7), *suurituloisten* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajien* (liite 10) keskuudessa. Taiteen näkemyksellistä merkitystä eivät kokeneet tärkeänä *yrittäjät* eivätkä *kulttuuripalvelujen pienkuluttajat*.

Taiteen ja elämän sisällöllistä yhteyttä korosti kokkolalaisista **55 %**, pietarsaarelaisista **54 %**, kaustislaisista **48 %** ja halsualaisista **54 %**. Kaupunkilaisten asenneprofiilit ovat hyvin samantyyppiset. Halsualla taiteen näkemyksellistä luonnetta painotettiin enemmän kuin Kaustisella, mutta erimielisten osuudet (**n. 25 %**) maaseutukunnissa olivat samansuuruiset. (Kuvio 27 ja liite 3.)

Asennetta vanhaa rakennuskulttuuria kohtaan tiedusteltiin väittämällä 25. **Vanhat historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää asuinkunnassamme.** Ajatusta kannatettiin hyvin selvästi kaikissa ryhmissä (**ka = 4.30**) (kuvio 1). Vanhan miljöön säilyttämistä puolsivat varsinkin *korkeasti koulutetut* (liite 6) ja *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10).

Vanhan rakennuskulttuurin säilyttämistä kannatti kokkolalaisista, pietarsaarelaisista ja halsualaisista **84 %** sekä kaustislaisista **80 %** (kuvio 28).

Taiteilijan yhteiskunnallinen merkitys joutui taloudellisen laman aikana varsin "kovaan" vertailuasetelmaan, kun kuntalaisille esitettiin väittämä **1 taiteilija on tärkeämpi yhteiskunnalle kuin liikemies.** Väitteen sisältö sai hyvin kielteisen latauksen keskiarvolla **2.10** (kuvio 1). Negatiivinen trendi ilmeni erityisesti *ruotsinkielisten* (liite 1), *miesten* (liite 4), *maatalousyrittäjien* ja *yrittäjien* (liite 7), *suurituloisten* (liite 8) ja *kulttuuripalvelujen pienkuluttajien* keskuudessa (liite 10). *Kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* priorisoivat liikemiestä selvästi muita ryhmiä lievemmin (**ka = 2.56**).

Taiteilijaa liikemiehen sijasta suosi kokkolalaisista **14 %**, pietarsaarelaisista **15 %**, kaustislaisista **8 %** ja halsualaisista **7 %**. Epävarmojen tai neuteraalisti suhtautuvien osuus Kokkolassa ja Halsualla oli huomattava. (Kuvio 29.) Kaustislaiset erottautuivat muista liikemies-sympatioillaan (liite 3).

Väittämän 14 kautta tiedusteltiin kuntalaisten asenteita taiteen ammatti- ja harrastajaluonteisuutta kohtaan. **Ammattitaide on kiinnostavampaa kuin harrastajataide** –ajatus sai varsin kielteisen vastaanoton kautta linjan keskiarvolla **2.61** (kuvio 1). Harrastajataiteen kiinnostavuuden toivat esille erityisesti *suomenkieliset* (liite 1), *naiset* (liite 4) sekä *perus- ja keskitason koulutuksen suorittaneet*. Merkillepantavaa on, että ainoastaan *yrittäjät* suosivat harrastajataiteen sijasta ammattitaidetta (**ka = 3.28**) (liite 7).

Ammattitaidetta ei pitänyt amatööritaidetta kiinnostavampana kokkolaisista **47 %**, pietarsaarelaisista **47 %**, kaustislaisista **55 %** ja halsualaisista **48 %** (kuvio 30). Erityisesti kaustislaiset suuntautuivat arvostuksissaan kaupunkilaisia enemmän harrastajataiteeseen (liite 3).

Väittämään 16 **urheilu on taidetta tärkeämpi** suhtauduttiin koko aineistossa lievän myönteisesti keskiarvolla **3.09** (kuvio 1). Sen sijaan väitteen kanssa eri mieltä olivat *naiset* (liite 4), *keski- ja varsinkin korkeatason koulutuksen suorittaneet* (liite 6), *ylemmät toimihenkilöt* (liite 7), *suurituloiset* (liite 8), *kunnassa alle kymmenen vuotta asuneet* (liite 9) ja selvästi erottautuen *kulttuuripalvelujen suurkuluttajat* (liite 10). Urheilua suosivat erityisen selkeästi *miehet, 65–75 -vuotiaat* (liite 5), *niukasti kouluttautuneet, maatalousyrittäjät ja yrittäjät, kunnassa yli 20 vuotta tai koko elämänsä asuneet ja kulttuuripalvelujen pienkuluttajat*.

Kokkolassa urheilua ja taidetta ensisijaisesti arvostavien voimasuhteet olivat lähes tasoissa. Pietarsaareissa taidetta suosi enemmistö **41 %** vs. **36 %**. Maaseutukuntalaiset olivat selvästi urheilun kannalla, varsinkin halsualaiset. (Kuvio 31 ja liite 3.)

4.6. Kulttuurin arvostusprofiilit kunnissa

Faktorianalyysin avulla voidaan yksinkertaistaa kulttuuriarvostusten "tilkkutäkkimäistä" kuvaa, ts. saada esille toisiinsa kuntakohtaisesti suhteutuvat arvostusprofiilit. Faktorianalyysin kautta hahmottuvat "suuret linjat", perusulottuvuudet, jotka edustavat keskenään voimakkaasti latautuvien

muuttujien kasautumia. Faktoreille eli perusulottuvuuksille on ominaista riippumattomuus toisistaan.

Faktorianalyttinen lähestymistapa ei anna kuvaa kulttuuriarvostusten todellisesta tasosta. Faktoripistemäärien keskiarvot havainnollistavat ennen kaikkea kuntien välisiä eroja. Koko aineiston faktoripistemäärien keskiarvo on 0, johon kuntakohtaisia arvoja verrataan. (Kuvio 32.)

Muotoutuneet neljä faktoria nimetään tässä uudelleen siten, että otsikot vastaavat mahdollisimman paljon faktoreiden sisäisiä muuttujia ja näiden latausintensiivisyyttä. Tässä faktorirakenne ja muuttujien saamat suurimmat lataukset muotoutuvat seuraavasti:

1. Taide elämäntapana

- Urheilu on taidetta tärkeämpi. -0.713
- Taide laajentaa näkemystä elämästäni. +0.677
- Taide on vain "hienostoväen" harrastus. -0.613
- Asuinkuntamme tulisi panostaa taidelaitoksiin entistä enemmän. +0.591
- Elinvoimainen kulttuuri ei ratkaisevasti edistä ihmisen juurtumista asuinseudulleen. -0.572

2. Kulttuuri välineenä

- Vilkas kulttuurielämä lisäisi paikkakuntamme puoleensavetävyyttä. +0.671
- Jokaisella kunnalla/kaupungilla tulisi olla jokin vetävä mainosvaltti. +0.640
- Kuntamme tulisi solmia entistä enemmän pohjoismaisia yhteyksiä kulttuurin alalla. +0.593
- Korkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisäisi matkailua paikkakunnallemme. +0.546
- Vilkas kulttuurielämä parantaisi paikka-kuntamme työllisyyttä. +0.433

3. Kulttuuri kansainvälistymisenä

- Haluan olla mieluummin "keskipohjalainen" kuin "eurooppalainen". -0.695
- Euroopan yhdentyminen voisi rikastuttaa paikkakuntamme omaa kulttuuria. +0.580
- Kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuuri. +0.559
- Paikallisen kulttuurimme tulee suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta. -0.476
- Rakastan nykyistä asuinseutuani. -0.459

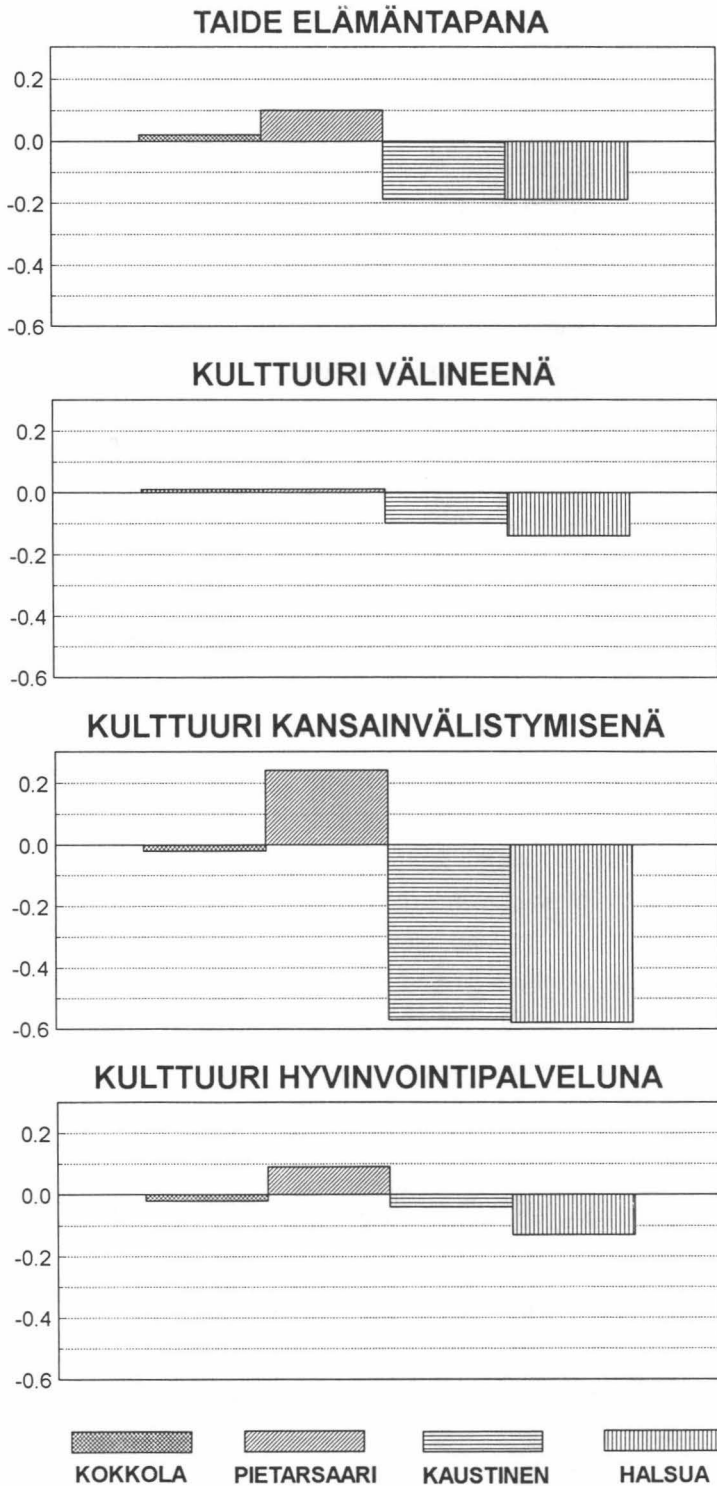
4. Kulttuuri hyvinvointipalveluna

- Kulttuuritapahtumien tulisi olla suurta bisnestä. -646
- Taiteen ei pidä sopeutua kaupalliseen ajatteluun. +.627
- Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupalliseksi yritykseksi. -507
- Kulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla. -486
- Jos pankit ja yritykset ottaisivat päävastuun kulttuurin rahoittamisesta, se yksipuolistaisi huolestuttavasti kulttuuritapahtumien ohjelmistoa. +.324

Taide elämäntapana -faktorissa painottuu inhimillinen suhde taiteeseen. Taiteella on positiivinen merkitys, ja sen toimintaedellytyksiä tulisi vahvistaa. *Kulttuuri välineenä* -ulottuvuudessa korostuvat kulttuurin instrumentaaliset puolet, kuten imagon, matkailun ja työllisyyden sekä pohjoismaisten kontaktien parantuminen. *Kulttuuri kansainvälistymisenä* -faktori sisältää suuntautumisen kansainvälisyyteen. *Kulttuuri hyvinvointipalveluna* -faktori rakentuu pitkälle "modernin projektin" kertomukselle: kulttuuri on yhteistä hyvää, ja sen tulee olla osa julkista palvelusektoria ja riippumaton markkinamekanismeista.

Kuntien keskinäisessä vertailussa näyttää siltä (ks. kuvio 32), että pietarsaarelaisilla korostui muita tutkimuskuntalaisia selkeämmin taidemyönteisyys, kulttuurin merkitys kansainvälisyytenä ja kulttuurin hyvinvointimalli. Sen sijaan kokkolalaiset olivat kaikilla perusulottuvuuksilla lähellä tutkimusaineiston keskivertoajattelua. Kaustislaiset ja halsualaiset suuntautuivat kaupunkilaisia varauksellisemmin taiteeseen ja kulttuuriin mainituissa perusulottuvuuksissa. Tämä johtuu osaksi maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien suuresta painoarvosta maaseutukuntien aineistoissa. Hehän olivat kriittisimpiä taiteen ja kulttuurin sekä varsinkin kansainvälistymisen kysymyksissä. Kaustislaiset näyttävät kuitenkin olleen halsualaisia hieman positiivisempia kaikilla ulottuvuuksilla lukuunottamatta taide elämäntapana -faktoria. Kuitenkin tulee muistaa, että varsinkin kulttuurin instrumentaaliin puoliin suhtauduttiin koko tutkimusaineistossa hyvin myönteisesti. Myös kulttuurin hyvinvointimallia arvottava "lähtötaso" oli positiivinen, varsinkin kaupungeissa.

Kuvio 32.
KULTTUURIN ARVOSTUSPROFIILIT KUNNISSA.

4.7. Yhteenveto

Avoimissa vastauksissaan **kokkolalaiset** arvostivat kaupunkinsa paino-
pistealueina rauhaa, turvallisuutta ja idylliä. Myönteisinä koettiin myös palvelut,
lyhyet etäisyydet ja hyvät kulkuyhteydet. Varsin suuren painoarvon sai luonto.
Verrattuna muihin tutkimuskuntiin Kokkolassa korostettiin urheiluun ja liikuntaan
liittyvää vapaa-aikaa. Joka kymmenes kaupunkilainen asetti arvostuksissaan
kärkisijoille kulttuurin.

Kulttuurin toimintaperiaatteita koskevissa arvostuksissaan kokkolalaiset
suuntautuivat pääasiassa kulttuurin julkisen tuen mutta myös sponsorituen
kannalle. Jyrkän kielteisesti kokkolalaiset suhtautuivat ajatukseen kunnallisten
kulttuuripalvelujen privatisoimisesta. Myöskään kulttuurin taloudellista vastuuta
ei haluttu siirtää markkinahintoina kulttuuripalvelujen käyttäjille. Enemmistö
kaupunkilaisista kuitenkin katsoi, että kaupungin ei pitäisi nykyistä enempää
panostaa taidelaitoksiin. Markkinaideaalien tunkeutumista kulttuuriin ja
taiteeseen vastustettiin selvästi. Erityisen korostuneesti haluttiin lisätä
demokratiaa ja kuntalaiskeskustelua kunnallisessa kulttuuripolitiikassa.
Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksiin kokkolalaiset suhtautuivat
ylimalkaan myönteisesti. Erityisesti kulttuurin välineelliset arvot, jotka liittyivät
matkailun lisäämiseen ja imagon parantamiseen, koettiin tärkeiksi. Suurempaa
epävarmuutta osoitettiin, kun oli kyse kulttuurin työllistävästä vaikutuksista.
Kulttuuria sosiaalisena ja alueellisena tekijänä arvostettiin siten, että
kokkolalaiset suuntautuivat kulttuurin kautta sosiaaliseen lähipiiriin verrattain
voimakkaasti, tosin vähemmän kuin pietarsaarelaiset. Kokkolalaisista kolme
neljäsosaa ei kokenut taidetta elitistisenä. Ajatus kulttuurista ratkaisevana
juurruttamisvoimana paikallisyhteisöön sai osakseen ristiriitaisen vastaanoton.
Kokkolalaisten yhteisö- ja maakuntahenki oli pietarsaarelaisiin verrattuna jonkin
verran vahvempi, mutta ohuempi kuin maaseutukunnissa. Alueellinen
identiteetti ilmeni "keskipohjalaisen kulttuurin" olemassaolon tunnistamisena,
kotiseuturakkautena, kansanmusiikin mieltämisenä maakunnan symboliksi,
alueellisen kulttuuriyhteistyön kannattamisena ja "keskipohjalaisuuden"
priorisoimisena "eurooppalaisuuden" edelle. Kansainvälisyyttä ei kuitenkaan
pääpiirteisään nähty uhkana, tosin sitä ei koettu paikalliskulttuuria kovin
rikastuttavanakaan. Paikallinen kulttuuri kiinnosti jonkin verran enemmän kuin
kansainvälinen kulttuuri. Sen sijaan pohjoismainen yhteistyö kulttuurin alalla sai

voittopuolisesti myönteisen palautteen, tosin ei siinä määrin kuin Pietarsaareissa. Suurin osa kokkolalaisista korosti **kulttuurin itseisarvoa** siten, että taiteella oli heille näkemyksellistä merkitystä ja varsinkin niin, että historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää kaupungissa. Liikemies oli kuitenkin yhteiskunnallisesti tärkeämpi kuin taiteilija. Ammattitaidetta ei pidetty kiinnostavampana kuin harrastajataidetta. Taiteen ja urheilun kannattajien osuudet olivat tasoissa.

Kokkolassa kulttuuri ja kulttuuripalvelut nähdään osana hyvinvointivaltiota, jossa julkinen ja yksityinen sektori voivat rinnakkain tukea kulttuuria ja jossa kulttuurin suunnittelu tulisi tapahtua tasavertaisen kommunikaation pohjalta. Julkista tukea institutionaaliseen taiteeseen ei pitäisi ainakaan laman aikana laajentaa. Kulttuurin valjastamista markkinaperiaatteisiin ei hyväksytä. Kulttuuri koetaan epäelitistisenä merkkiarvona, joka voi vahvistaa kaupungin kehitystä sekä kaupunkilaisten yksilöllistä, sosiaalista ja erityisesti maakunnallista identiteettiä.

Pietarsaarelaiset arvostivat ennen kaikkea kaupunkinsa rauhaa, turvallisuutta ja idylliä sekä luontoa. Myös elämän perusvälttämättömyydet, so. palvelut ja liikkumisen vaivattomuus, saivat tärkeän sijan. Myös kaksikielisyys nostettiin esille. Vapaissa vastauksissa liikuntaan, urheiluun ja kulttuuripalveluihin ei kiinnitetty erityistä huomiota.

Kun on kyse **kulttuurin toimintaperiaatteista**, Pietarsaareissa kulttuurin veropohjaiset ja myös sponsoriperustaiset tukimuodot saivat selvän kannatuksen. Ehdotus kunnallisten kulttuuripalvelujen yksityistämisestä sai hyvin kriittisen vastaanoton. Kun esitettiin lisäpanostuksia taide- ja kulttuurilaitoksiin, pietarsaarelaiden mielipiteet hajosivat, mutta olivat verrattain myönteisiä. Kulttuuripalvelujen markkinahinnoitteluun kaupunkilaiset suhtautuivat muita tutkimuskuntalaisia kriittisemmin. Kulttuuritapahtumien ja taiteen läpikaupallistuminen herättivät selvän kielteisyyden. Vaikka kulttuurin sponsorointi sai kannatusta, sen tulisi tapahtua ohjelmapolitiittisesti pyyteettömällä tavalla. Kuten kaikissa tutkimuskunnissa pietarsaarelaiset halusivat osallistua kunnallisen kulttuurin suunnitteluun. **Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksiin** Pietarsaareissa suhtauduttiin selkeän positiivisesti,

työllistäviin vaikutuksiin jopa myönteisemmin kuin kokkolalaiset ja varsinkin halsualaiset. Imagollisen merkin rakentamista kaupungille kannatettiin kokkolalaisten tavoin. **Kulttuurin sosiaalista ja alueellista merkitystä** pietarsaarelaiset hahmottivat seuraavasti: Sosiaalinen vuorovaikutus kulttuuritilaisuuksissa koettiin verrattain tärkeäksi. Ajatus taiteen eliittiluonteesta kumottiin erityisen selvästi. Kulttuurin ratkaiseva merkitys asuinseudulle juurtumisessa koettiin muita tutkimuskuntalaisia voimakkaammin. Vaikka enemmistö pietarsaarelaisista tunnisti "keskipohjalaisen kulttuurin" olemassaolon, he eivät korostaneet sitä siinä määrin kuin kokkolalaiset ja varsinkin maaseutukuntalaiset. Kotiseuturakkaus ilmeni voimakkaana mutta hieman lievempänä kuin muualla. Maakunnan symbolointi kansanmusiikin kautta sai muita varauksellisemman mutta selvästi myönteisen latauksen. Alueellinen kulttuuriyhteistyö kiinnosti. Kokkolalaisten tavoin "keskipohjalaisuus" nostettiin "eurooppalaisuuden" edelle, mutta ei siinä määrin kuin maaseutukunnissa. Paikalliskulttuurin huokoisuus kansainvälisille vaikutteille hyväksyttiin voittopuolisesti, mutta vastustajien osuus oli huomattava. Ajatus paikalliskulttuurin rikastumisesta Euroopan yhdentymisen myötä sai verrattain korostuneen hyväksynnän. Kiinnostus kansainväliseen kulttuuriin oli jonkin verran voimakkaampaa kuin muualla. Ehdotusta lisääntyvästä pohjoismaisesta kulttuuriyhteistyöstä kannatettiin erityisen voimakkaasti. **Kulttuurin itseisarvo** linjattiin Pietarsaareissa siten, että taiteella katsottiin olevan näkemyksellistä merkitystä. Muiden tutkimuskuntalaisten tavoin historiallisesti merkittäviä rakennuksia haluttiin suojella. Taiteilijan yhteiskunnallinen merkitys koettiin selvästi pienemmäksi kuin liikemiehen. Vaikka ammattitaidetta ei nähty harrastajataidetta kiinnostavampana, ammattitaiteen priorisoijia oli enemmän kuin muissa tutkimuskunnissa. Taiteen suosijoita oli kaupungissa jonkin verran enemmän kuin urheilun kannattajia.

Pietarsaarelaiset haluavat turvata kulttuurin toimintaedellytykset tasavertaiseen kommunikaatioon perustuvan hyvinvointimallin mukaisesti. Pyyteetön sponsorointi hyväksytään, mutta kulttuurin läpikaupallistuminen hylätään. Taide- ja kulttuurilaitosten julkisiin lisäpanostuksiin suhtaudutaan ristiriitaisesti mutta verrattain myönteisesti. Kulttuuri merkkiarvona voi lujittaa kaupungin kehitystä sekä kaupunkilaisten yksilöllistä, sosiaalista, paikallisyhteisöllistä ja myös

kansainvälistä identiteettiä. Ammattitaitteen tarve on verrattain suuri, ja sitä ei koeta elitistisenä.

Kaustislaiset korostivat myönteisesti kuntansa rauhaa, turvallisuutta ja idylliä sekä luontoa. Palveluihin oltiin tyytyväisiä. Arvostuksissa verrattain voimakkaan painoarvon saivat myös kulttuuri ja ihmisten kanssakäyminen.

Kulttuurin toimintaperiaatteissa kaustislaiset suhtautuivat kaupunkilaisia ja halsualaisia kriittisemmin kulttuurin veropohjaiseen tukemiseen, vaikka julkista rahoitusta kannattikin enemmistö. Myös ehdotus kulttuurin sponsorituen lisäämisestä sai voittopuolisesti kielteisen vastaanoton. Kuitenkaan kunnallisia kulttuuripalveluja ei haluttu yksityistää. Erityisen kielteisesti suhtauduttiin taidelaitosten lisäpanostuksiin. Kulttuuritapahtumien markkinahinnoittelua ei paljoakaan kannatettu, vaikka sen vastustus oli lievempää kuin kaupungeissa. Vaikka kulttuuritapahtumiin ei haluttukaan liiallista markkinahumua, ajatukseen taiteen läpikaupallistumisesta ei suhtauduttu kovin kielteisesti, sitä paitsi epävarmojen tai neutraalien osuus oli suuri. Epävarmuutta tai puolueettomuutta osoitettiin, kun oli kyse sponsoroinnin ohjelmapolitiittisista haittavaikutuksista. Erityisen selvästi kaustislaiset olivat sitä mieltä, että kunnan kulttuurisuunnittelussa kuntalaisten näkemykset tulisi ottaa paremmin huomioon. **Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksiin** – erityisesti työllistäviin vaikutuksiin – kaustislaiset suhtautuivat positiivisesti. Jokaista kuntaa tai kaupunkia somistavaa imagollista merkkiä ei suosittu Kaustisella siinä määrin kuin kaupungeissa, mikä voisi viitata siihen, että mainosvaltti ei ole kaustislaisten mielestä "nostettavissa hatusta". Kaustisella **kulttuuri ja sosiaalinen integraatio** hahmottuu seuraavasti: Kulttuuritilaisuuksien sosiaalinen merkitys ei ollut niin tärkeä kuin kaupungeissa, mutta tärkeämpi kuin Halsualla. Taiteen elitismiluonne kiellettiin, mutta ei siinä määrin kuin kaupungeissa. Kulttuuri koettiin jossain määrin ratkaisevana asuinseudulle juurtumisessa, mutta tässä kysymyksessä epävarmojen tai neutraalien osuus oli suuri. Tunne "keskipohjalaisen kulttuurin" olemassaolosta oli ylivertaisen vahva, kuten myös kotiseuturakkaus. "Kansanmusiikki" maakunnallisena symbolina nostettiin voimakkaaksi merkiksi. Kaustislaiset olivat erityisen yhteistyöhaluisia maakunnallisen kulttuurin alalla. Kaustisella "keskipohjalaisuus" ylitti "eurooppalaisuuden" selvemmin kuin kaupungeissa mutta lievemmin kuin Halsualla. Mielipiteet paikallisen kulttuurin

suojautumisesta kansainvälisiltä vaikutteilta hajosivat, mutta olivat lievästi suojautumisen kannalla. Paikallisen kulttuurin ei katsottu kulttuurisesti rikastuvan Euroopan yhdentymisen myötä, tosin tämä näkemys oli lievempi kuin Halsualla. Paikallinen kulttuuri kiinnosti enemmän kuin kansainvälinen kulttuuri. Kaustisella pohjoimaiset kulttuurikontaktit nähtiin toivottavampina kuin Halsualla. **Kulttuuri itseisarvona** linjautui niin, että taide koettiin näkemyksiä tarjoavana, mutta ei siinä määrin kuin muissa tutkimuskunnissa. Historialliset rakennukset haluttiin suojella. Verrattuna taiteilijaan liikemiehen yhteiskunnallista merkitystä korostettiin enemmän kuin muissa tutkimuskunnissa. Harrastajataide sai selvästi voimakkaamman kannatuksen kuin ammattitaide. Urheilu nähtiin taidetta tärkeämpänä, tosin lievemmin kuin Halsualla.

Kaustisella kulttuurin toimintaedellytyksiä koskevat arvostukset hajoavat hyvinvointimallin ja markkinaperustaisen mallin välimaastoon. Kriittisyys taidelaitosten julkisia lisäpanostuksia kohtaan korostuvat, ja kuntalaisten osallistuminen kulttuurisuunnitteluun koetaan tärkeäksi. Kulttuuri – erityisesti kansanmusiikki – merkkiarvona koetaan kunnan kehityksen sekä erityisesti keskipohjalaisen identiteetin kannalta merkittävänä. Kulttuuriorientaation kulmakiviä ovat "kansanomaisuus" ja "paikallisuus", jotka ovat kansainvälisen etnokulttuurin näyttämöillä edustuskelpoisia merkkejä.

Halsualaiset korostivat erityisen positiivisesti kuntansa rauhaa, turvallisuutta ja idylliä. Luontoa arvostettiin vahvasti. Joka kymmenes halsualainen mainitsi vapaissa vastauksissaan myös ihmisten karissakäymisen ja kulttuurin.

Kulttuurin toimintaperiaatteissa enemmistö halsualaisista hyväksyi kulttuurin veropohjaisen tukemisen, tosin positiivinen lataus oli pienempi kuin kaupungeissa. Pankkien ja yritysten lisääntyvää kulttuurisponsorointia kannatti vähemmistö. Muiden tutkimuskuntalaisten tavoin halsualaiset eivät hyväksyneet kunnallisten kulttuuripalvelujen, esimerkiksi kirjastotoiminnan yksityistämistä. Taidelaitoksiin ei haluttu panostaa. Kulttuuripalvelujen markkinahinnoittelu sai pääasiassa kielteisen vastaanoton, mutta sen kannattajia oli enemmän kuin muissa tutkimuskunnissa. Kulttuuritapahtumien yhtiöpäinen bisnesluonne hylättiin selvästi. Sen sijaan suhtautumitapa taiteen

läpikaupallistumiseen oli etupäässä puolueeton tai epävarma, mutta ei kovin kielteinen. Erityisen selvästi osoitettiin puolueettomuutta tai epävarmuutta kysymyksessä, joka koskee mahdollisten sponsoritahojen ohjelmapoliittisia vaikutuksia. Kuntalaiset halusivat osallistua kunnan kulttuurin suunnitteluun. **Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksiin**, varsinkin työllistäviin vaikutuksiin, halsualaiset suhtautuivat muita tutkimuskuntalaisia varauksellisemmin tai epävarmemmin, tosin suuntaus oli myönteinen. Myös imagollisen etiketin rakentaminen sai verrattain kriittisen, puolueettoman tai epävarman vastaanoton. **Kulttuurin sosiaalista ja alueellista käyttövoimaa** halsualaiset arvostivat seuraavasti: Kulttuuritilaisuuksien sosiaalinen merkitys ei ollut niin suuri kuin muissa tutkimuskunnissa. Väitettä taiteen elitismiluonteesta ei pääpiirteissään hyväksytty, mutta tosin ajattelijoita oli enemmän kuin kaupungeissa ja Kaustisella. Ajatus kulttuurin juurruttamisvoimasta kotiseudulle sai ristiriitaisen palautteen. "Keskipohjalainen kulttuuri" tunnistettiin selvästi, mutta ei siinä määrin kuin Kaustisella. Kotiseurakkaus oli ilmeinen. "Kansanmusiikin maakunta" symbolina koettiin vahvana kuten Kaustisellakin. Maakunnallista kulttuuriyhteistyötä suosittiin, mutta ei siinä määrin kuin Kaustisella. "Keskipohjalaisuus"- identifikaatio vyöryi "eurooppalaisuuden" ylitse voimakkaammin kuin muualla. Ehdotukseen paikallisen kulttuurin suojautumisesta kansainvälisiltä vaikutteilta suhtauduttiin hyvin ristiriitaisesti, mutta ei kovin myönteisesti. Euroopan yhdentymisen mahdollistamiin positiivisiin kulttuurivaikutuksiin ei uskottu. Kaustislaisten tavoin halsualaiset olivat jonkin verran kiinnostuneempia paikallisesta kuin kansainvälisestä kulttuurista. Pohjoismainen kulttuuriyhteistyö ei saanut erityisen myönteistä vastakaikua. **Kulttuuri itseisarvona** muotoutui niin, että halsualaiset myönsivät taiteen näkemyksellisen ulottuvuuden ja hyväksyivät historiallisten rakennusten säilyttämisen. Liikemiehen yhteiskunnallinen merkitys ylitti taiteilijan. Halsualaiset suosivat ammattitaiteen sijasta harrastajataidetta, ei kuitenkaan siinä määrin kuin Kaustisella. Urheilu sai selvästi suuremman kannatuksen kuin taide.

**Halsualaiset suuntautuvat – kaustislaisten tavoin – kulttuurin toiminta-
periaatteissa rahoitusmuotojen sekatalouteen ja kulttuurisuunnittelun
demokratisointiin. Laitosmaiseen taiteeseen ei haluta panostaa. Kulttuurin
myönteisiin oheisvaikutuksiin suhtaudutaan verrattain varauksellisesti.**

Keskipohjalaisuus, kansanmusiikki ja urheilu nousevat identiteettiä vahvistaviksi toteemeiksi.

Koko tutkimusaineistossa kulttuurin toimintaperiaattesiin suhtauduttiin siten, että kulttuurin hyvinvointimallia sponsoroinnilla täydennettynä kannattivat erityisesti naiset, toimihenkilöt, työntekijät, opiskelijat ja koululaiset sekä korkeasti kouluttautuneet. Myös aktiiviset kulttuuripalvelujen käyttäjät olivat tätä mieltä. Taide- ja kulttuurilaitoksiin halusivat lisäpanostuksia ainoastaan akateemisesti kouluttautuneet ja kulttuuripalvelujen suurkuluttajat. Veropohjaiseen kulttuuritukeen suhtautuivat lievästi kriittisesti ainoastaan yrittäjät, jotka maatalousyrittäjien ohella eivät kannattaneet myöskään sponsorituen lisäämistä. Nämä ryhmät erottautuivat myös siinä, että he toivoivat taiteeseen kaupallista ajattelua, vaikka eivät vaatineetkaan kunnallisten kulttuuripalvelujen yksityistämistä. **Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksia** korostivat varsinkin naiset, korkeasti koulutetut, ylemmät toimihenkilöt ja kulttuuripalveluja paljon käyttävät sekä 45–54 -vuotiaat. Ainoastaan maatalousyrittäjät ja muut yrittäjät eivät painottaneet kulttuurin työllistäviä vaikutuksia. **Kulttuurin sosiaaliset ja alueelliset merkitykset** linjautuivat seuraavasti: Kulttuuritilaisuuksien sosiaalista luonnetta korostivat muun muassa naiset, ruotsinkieliset, vanhemmat ikäryhmät, korkeasti koulutetut, koulutuksen ja työvoiman ulkopuolella olevat sekä kulttuuripalvelujen suurkuluttajat. Ajatusta taiteen eliittiluonteesta ei hyväksytty, varsinkaan ylemmissä sosiaaliryhmissä. Kulttuuri koettiin kotiseudulle juurruttavana erityisesti ruotsinkielisten, ylempien sosiaaliryhmien ja kulttuuripalvelujen suurkuluttajien sekä lyhyen ajan kunnassa asuneiden keskuudessa. Kotiseurakkaus, kansanmusiikki maakunnallisena symbolina ja "keskipohjalaisuus" korostuivat eniten maatalousyrittäjien, vanhempien ikäryhmien, paikkakunnalla pitkän ajan asuneiden ja niukasti kouluttautuneiden joukossa. Myös työntekijätaustaiset korostivat "keskipohjalaisuutta". Vaikka ruotsinkieliset painottivat kotiseurakkautta, he eivät mieltäneet kulttuuria kovin voimakkaasti "keskipohjalaisuuden" kautta. Kuitenkin ruotsinkielisetkin olivat mieluummin "keskipohjalaisia" kuin "eurooppalaisia", vaikka olivakin suomenkielisiä avoimempia kansainvälisille vaikutteille. Euroopan yhdentymistä pelkäsivät ainoastaan maatalousyrittäjät ja kulttuuripalvelujen pienkuluttajat. Opiskelijat ja koululaiset sekä ylipäänsä nuoret olivat kiinnostuneita kansainvälisestä kulttuurista enemmän kuin paikallisesta kulttuurista.

Pohjoismaisuutta suosivat painokkaasti muun muassa ruotsinkieliset, akateemisesti kouluttautuneet ja kulttuuripalvelujen suurkuluttajat. **Kulttuuria itseisarvona** korostivat varsinkin naiset, ylemmät sosiaaliryhmät ja kulttuuripalvelujen suurkuluttajat. Urheilua taiteen sijasta suosivat varsinkin miehet, niukasti kouluttautuneet, maatalousyrittäjät ja muut yrittäjät sekä tietenkin kulttuuripalvelujen pienkuluttajat.

Kulttuuriarvostukset asemoituvat sosiaalisen rakenteen mukaan siten, että kulttuuri ja taide ylipäätään saavat positiivisen leiman ylemmissä sosiaaliryhmissä, joissa myös kulttuuripalvelujen käyttö on aktiivisinta. Työntekijät ovat arvostuksissaan "keskitiellä", kun taas maatalousyrittäjille ja muille yrittäjille tyypillistä on laitospöytäkirjaan ja erityisesti taiteeseen kohdistuva varauksellisuus. Kansanmusiikkitoiminta tosin koetaan hyvin myönteisenä. Keskipohjalainen identiteetti ilmenee vahvana varsinkin työväenluokassa, maatalousväestössä ja yrittäjäpiireissä. Ylemmät sosiaaliryhmät ja nuoret suuntautuvat myös kansainvälisyyteen.

5. KULTTUURIN ARVOT STRATEGIOISSA

Kuntien vastuu kulttuurin suunnittelusta ja rahoituksesta kasvaa. Myös vapaus ja vaihtoehdot lisääntyvät. Samaan aikaan erilaiset kuntien ja alueiden kehitykseen tähtäävät *strategiat* nostetaan avainasemaan. Myös taide ja kulttuuri pyydystetään kielellisiin strategiaverkkoihin. Keskeistä on, mikä on se kieli, jolla strategiat ja niiden prosessoimat toiminnat kylläستetään ja todellisuus merkitään. Seuraavassa pohditaan, millä edellytyksillä kulttuurin strategiat saattavat muodostua yksilöiden ja yhteisöjen kannalta rajoittaviksi tekijöiksi, millä edellytyksillä puolestaan myönteisiksi mahdollisuuksiksi ja jatkuviksi keskusteluprosesseiksi. Käsitteet "moderni-postmoderni", "strategia", "imago", "merkki" ja "identiteetti" sekä "kulttuurin talous" ovat katsauksen selkärankoja.

5.1. Järjestys – kaos – järjestys?

Yhteiskuntasuunnittelun toimintatapojen ja strategioiden voidaan nähdä olevan yhteydessä länsimaisen yhteiskunnan yleisiin rakenteellisiin ja kulttuurisiin muutoksiin, joita viime vuosina on pyritty tulkitsemaan uusin, jopa hämmäntävin tavoin. Lash ja Urry (1987) katsovat, että modernisaation päätepisteessä organisoitunut kapitalismi alkaa hajota ja rakenteistua uudelleen. Kun modernia yhteiskuntaa leimasi rakenteellinen eriytyminen, ts. eri institutionaalisten ja normatiivisten sfäärien (talous, perhe, valtio, moraalit, tiede ja estetiikka) erkaantuminen toisistaan sekä hierarkkisesti että horisontaalisesti, postmodernissa on kyse siitä, että näiden toiminnan alueiden erillisyydet ja erityisyydet ovat hämärtyneet. Toiminta-alueet ovat sulautumassa toisiinsa. Kulttuurin alueella tämä merkitsee muun muassa sitä, että myös kaupallisuuden ja taiteen välinen raja hämärtyy. Yhteiskunnalliset käytännöt eivät ole entisessä määrin sidottuja jäykkiin mutta kenties turvallisiksi koettuihin rakenteisiin, vaan yhä enemmän puhuttuihin ja kirjoitettuihin kieliin, visuaalisen havaitsemisen tapoihin sekä mielikuviin, jotka ovat muuttuvia, joustavia ja huokoisia. Lash (1990) kirjoittaa "todellisuuden uudesta ohuudesta" ja "semioottisen yhteiskunnan" kasvusta. Eksyminen tykkäänään semioottisiin harsoihin herättää kysymyksen: vajoaako kapitalismi epäjärjestyksen tilaan? Callinicos (1990) suhtautuu kriittisesti ajatukseen modernin projektin murtumisesta ja

katkoksellisesta hyppäyksestä johonkin postmodernistien määrittelemään hypertodellisuuteen. Hänen mukaansa postmodernismissä on kyse pikemminkin illuusiosta, sanahelinästä.

Veggeland (1992, 46–61) turvautuu postmoderni-käsitteeseen ja toteaa, että modernin jälkeisessä maailmassa yleispätevät ideologiat ja utopiat sekä loogiset käsitejärjestelmät ovat epäuskottavina ja todellisuutta vastaamattomina osin luhistuneet. Eheät ja tiiviit "suuret kertomukset" ovat kuolleet ja nyt ympärillämme kieppuu sekava vyyhti "pieniä kertomuksia". Kun valtioita ja yhteiskuntajärjestelmiä koossapitävät jähmeät ja ihmistä sokeuttavat selitykset ovat katoamassa, huomio kiinnittyy yhä enemmän alueellisiin ja paikallisiin kulttuureihin, niiden moniarvoisuuteen ja kirjavuuteen. Postmodernistien mukaan kulttuurinen moniarvoisuus on arvo sinänsä; erilaisia elämänmuotoja, ymmärrystapoja ja kielipelejä ei pidä yrittää yhdenmukaistaa minkäänlaisen konsensuksen vuoksi, sillä inhimillinen tasapaino muotoutuu itsestään.

Habermasia mukaillen Veggeland (1992, 50) toteaa, että modernin yhteiskunnan perusta löytyi uskosta järkeen ja kansallisvaltion. Valistuksen aikana luotiin rakennuspuut rationaaliselle suunnittelulle. Modernit, kokonaisvaltaiset ja tiiviit todellisuuskäsitykset kykenivät vähitellen nujertamaan traditiot ja taikauskon. Loogiset käsitejärjestelmät toimivat luonnontieteellisinä teorioina, jotka mahdollistivat uudella tavalla tekniikan ja teknologian kehityksen ja jotka tarjosivat ihmiselle keinoja kontrolloida luontoa. Kehitettiin myös sosiaalisia hallintatekniikoita, joilla edelleenkin kontrolloidaan ihmisiä ja yhteiskuntia. Järki samastettiin tekniseen järkeen, minkä myötä rationaalinen yhteiskuntasuunnittelu sai manipulatiivisen luonteen. Tiedosta tuli valtaa.

Habermasin (1981a, 89–91) keskeinen väite on, että teknokraattinen ajattelu pyrki muotoilemaan yhteiskunnalliset ongelmat yksinomaan teknisinä. Se hylkäsi etiikan ja praksiksen merkityksen yhteiskuntaelämän ja ajattelun yleisenä perusmuotona. Teknokraattisesta tietoisuudesta kehittyi uusi, vaikeasti vastustettava ideologian muoto, joka tyypisti järkiperaisyyden päämäärärationaalisuudeksi.

Habermas ei kuitenkaan hylkää modernia, sillä se on hänen mukaansa täyttymätön mutta lupaava projekti. Sen sijaan – Veggelandin (1992, 52)

mukaan – Habermas pelkää voimattomuutta, joka sisältyy postmoderniin, epäyhtenäiseen yhteiskuntaan. Tähän pelkoon näyttää myös Veggeland yhtyvän.

Modernin kulttuuripessimismin sosiologisia alkulähteitä voi etsiä Weberiltä, jonka mielestä länsimaista rationalisointiprosessia hallitsi formaali ja kalkyloiva rationaalinen toiminta sekä byrokratian kasvu. Weberin mukaan formaali rationaalisuus mitätöi "aidot" kulttuuriarvot, vieraannutti kulttuurin ja kivettti sen mekaaniseksi koneistoksi. Habermas puolestaan katsoo tällaisen ajattelun johtavan lohduuttomaan näkökulmaan, josta ei avaudu modernisointiprosessiin sisältyviä kommunikatiivisen rationaalisuuden myönteisiä mahdollisuuksia. (Gronow 1987, 12.)

Habermas (1981b, 385–386) luokittelee toimijoiden välisen vuorovaikutuksen instrumentaaliseen, strategiseen ja kommunikatiiviseen toimintaan. Kaksi edellistä toiminnan muotoa ovat päämääräorientoituneita ja tähtäävät tapahtumien, aineellisen ympäristön ja ihmisten hallintaan ja manipulointiin sekä sitä kautta menestyksellisiin tuloksiin. Kommunikatiivisessa toiminnassa puolestaan pyritään "herruudettoman" diskurssin kautta päättämään arvo- ja normiymysmielisyyteen, jonka pohjalta toimintasuunnitelmia tehdään. Kommunikatiivisesti saavutettu konsensus on siis normatiivisesti pätevämpi kuin toimijoiden tietoisuudesta ja elämismaailmasta piittaamaton strateginen manipulaatio ja sanelu (Habermas 1981c, 179.)

Kansainvälistyminen, heikentyvät kansallisvaltiot ja vaatimukset alueiden, kuntien ja paikallisyhteisöjen lisääntyvästä itsemääräämisoikeudesta ilmenevät haasteina myös kulttuurin suunnittelutavoille. John Friedmanin (1987) mukaan läntisessä maailmassa on siirrytty viime vuosikymmenten aikana keskitetystä "top/down"-suunnittelusta eli "suurista kertomuksista" hajautettuun ja paikalliseen "bottom/up"-suunnitteluun eli "pieniin kertomuksiin". Myös talous- ja insinööritietoon elimellisesti liittyvä teknokraattinen kausaalijattelu on menettänyt osittain painoarvoansa. Tätä postmodernia vaihetta kuvaavat muun muassa sellaiset suunnittelustrategiat kuin "osallistuva suunnittelu" ja "neuvotteleva suunnittelu". Tämän ajatuksen mukaan alueiden ja paikallisyhteisöjen väestöille olisi siunaantunut aikaisempaa enemmän

vaikutusvaltaa heidän omaa elämäänsä ja lähiympäristöänsä koskevassa päätöksenteossa .

Veggeland (1992, 53–60) toki hyväksyy sen, että keskusjohtoinen, modernille aikakaudelle tyypillinen rationaalinen suunnittelu on purkautumassa ja että alueiden ja paikallisyhteisöjen kulttuurinen monimuotoisuus otetaan huomioon uusia suunnittelustrategioita luotaessa. Veggelandin mukaan keskitetystä rationaalisesta suunnittelusta ei kuitenkaan voida kokonaan luopua, sillä alueelliset ja sosiaaliset jakautumisongelmat (vahvat pärjäävät, heikot häviävät), maailmanlaajuiset ympäristöongelmat sekä kulttuurin kaupallistuminen ja välineellistyminen kärjistyvät 1990-luvulla. Veggeland tarjoaa ratkaisuksi "sosiaaliseseen oppimiseen" perustuvaa suunnittelukäytäntöä, jolla pienin askelin, reformien kautta orastavaan kaaokseen saadaan järjestystä. Hän kaipaa keskitetyn ja hajautetun suunnittelutavan vuorovaikutusta. Veggeland suosii ajatusta "suunnittelevasta yhteiskunnasta", jonka vanhanaikainen vastakohta on "suunniteltu yhteiskunta".

Yhteiskunnallista elämää järjestämään pyrkiviä suunnittelutapoja voidaan tarkastella yhtäältä rakennelähtöisesti, ts. funktionalistisesti, jossa järjestelmän tarpeet ja sille aiheutuvat seuraukset nostetaan päällimmäisiksi kiinnostuksen kohteiksi. Tässä lähestymistavassa huomiotta jätetään inhimillisten toimijoiden omat tavoitteet ja tulkinnat. Toisaalta keskittyminen pelkästään "vapaan yksilön" näkökulmaan estää näkemästä toiminnan rakenteellisia reunaehtoja. (Summa 1987, 234.) Tämän vastakkainasettelun ylittämiseksi Giddens (1984, 117–123) toteaa, että yhteiskunnallisten ja sosiaalisten järjestelmien rakenteet ovat sekä järjestelmää ylläpitävien inhimillisten toimintojen aikaansaannoksia että tuon aikaansaamisen välikappaleita. Säännöistä ja resursseista muodostuvilla rakenteilla on siis toimintaa edesauttava ja sitä rajoittava puolensa. "Rakennetta ei näin ollen tule jäsentää toiminnan esteeksi vaan oleellisena tekijänä sen toteuttamista; ja tämä pitää paikkansa silloinkin kun kyseessä ovat kaikkein radikaaleimmat muutosprosessit, jotka nekin luonnollisesti tapahtuvat ajassa. Rakenteistuminen on läsnä niin kaikkein jyrkimmissä yhteiskunnallisen muutoksen muodoissa kuin myös kaikkein jäykimmässä yhteiskunnallisen vakaisuuden ilmenemismuodoissa." (Mt., 118.) Giddensin (1986, 45) mukaan sosiaaliset järjestelmät inhimillisinä vuorovaikutuskäytäntöinä eivät itsessään ole rakenteita, vaan ne ovat sääntöjen ja resurssien rakenteistamia.

Rakennepiirteet ovat toimijoiden arkea ohjaavia periaatteita samaan tapaan kuin kielen säännöt toimivat kielenkäytön ohjaajina. Toimintakäytäntöjen rakenteistumista Giddens (mt., 169) vertaa huoneeseen, josta ei voi paeta, mutta jonka sisällä voi liikkua eri tavoin.

5.2. Kulttuurin strategiat

Kulttuuria strategioidaan ja mobilisoidaan useilla tahoilla ja tasoilla. Meneillään on muun muassa YK:n ja Unescon julistama Maailman kulttuurikehityksen vuosikymmen (1988–1997), jonka strategiaan sisältyy sarja "toisiinsa sovitettuja toimintoja, joiden tarkoituksena on palauttaa kulttuuri- ja inhimilliset arvot keskeiseen asemaansa taloudellisessa ja teknisessä kehityksessä" (Unesco 1987, 14). EY:n kulttuuripoliittikan keskeisenä tavoitteena on eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin kehittäminen moniarvoisuuden pohjalta. Merkillepantavaa on, että talouden ja kulttuurin tähän asti varsin erilaisia arvoja, normeja ja kielipelejä ollaan sulauttamassa toisiinsa. Kilvan kuljetetaan näkyviin kulttuuripoliittisia strategioita oikeuttavia teesejä "1990-luvun kulttuuriyhteiskunnista", "kulttuurin taloudellisesta kannattavuudesta", "kulttuurista paikallistekijänä", "kulttuurista kilpailutekijänä" ja "kulttuurin positiivisista imago- ja identiteettiulottuvuuksista" (esim. Lindeborg 1991a, 67–77). Erääksi käytetyimmäksi logoksi on iskostunut Åke E. Anderssonin nimeämä "K-yhteiskunta", jonka perustan muodostaa neljän K:n yhdistelmä "Kunskap, Konst, Kreativitet och Kommunikation" (Andersson et al. 1988, 7).

Suomessa tämänhetkisen hallitusohjelman kulttuuripoliittiseen osaan sisältyy lause: "Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus, tutkimus ja kulttuuri" (Arsis 1991/2, 4). Taloudellisen laman syventyessä kyseinen lause on joutunut jäämään museaaliseksi merkiksi, jonka yhteys todellisuuteen on haihtunut. Sitä paitsi sangen läpinäkyväksi tämän virallisen lupauksen tekee se postmodernilla tavalla sävytyvä taloudellis-hallinnollinen viritys, joka tiivistyy erinomaisesti nykyisen kulttuuriministerin esitykseen: "Minua kiehtoisi kovasti yhteistoiminta yritysmaailman kanssa, jossa yksi osapuoli tukee tätä ja toinen tuota" (Kauppalehti 17.5.1991).

Kulttuurin ja taiteen sekä näitä kielellisesti ja institutionaalisesti aina piirittävän kulttuuripolitiikan alueilla Suomessa kuten muissakin hyvinvointivaltioissa on nähtävissä eri aikakausille tyypillisiä, toteeminomaisia avainkäsitteitä ja –teemoja. Opetusministeriön muistiossa (1991, 45) todetaan, "että 1980-luvuna kulttuuripolitiikka on rakentunut 1960-luvulla aloitetun hyvinvointivaltioprojektina perustalle. Hyvinvointivaltio on perinteisesti merkinnyt markkinavoimien tuottamien epäkohtien korjailua. (...) Hyvinvointivaltion kulttuuripoliittisia tavoitteita toteutettiin keskitetysti ja yksityiskohtaisella lainsäädännönä normiohjauksella." Kankaan (1991, 144) mukaan julkinen hallinto ei kuitenkaan ole kyennyt – eikä pohjimmiltaan kykene – pureutumaan riittävän hyvin eriarvoisuuden vähentämiseen liittyviin kysymyksiin.

Kulttuuripolitiikan institutionalisoitumista suuntaavissa ja oikeuttavissa arvoissa ja normeissa on suuntauduttu alueellisesta ja sosiaalisesta tasa-arvoideaalista kulturalismiin, regionalismiin ja lokalismiin, joilla ideaalitermeillä traditiot ja luovuus on pyritty tuomaan kulttuuridemokratian yhteyteen (Ahponen 1990, 26). Kangas (1990, 61) toteaa, että lopputuloksellisen tasa-arvon ideaalista on luovuttu ja nyt suositaan ajatusta mahdollisuuksien tasa-arvosta. Kangas (1992, 16) viittaa hyvinvointipalvelusektorin uudelleenjärjestelyihin iskusanoina joustavuus, laatu, markkinariippuvuus, tehokkuus, erilaistuminen, lokaalisuus, uusien teknologia, pieni ja desentralisaatio, jotka sopivat varsin hyvin Veggelandinkin (1992) esittämään "pienen kertomusten" suunnitteluparadigmaan. Korpipää (1990, 4–7, 78) puolestaan kaipaa nykyisen 1960- ja 70-lukujen arvomaailmaan perustuvan kulttuurin tuki-, kulutus- ja hallintoyhteisöjen tilalle muun muassa laajempaa kulttuurin määritelmää, erillislakeihin nojautuvan sektorijärjestyksen purkamista ja tasokkaampia kulttuuripalveluja.

Tällä hetkellä erityisesti yritystalouden ja huippumodernin tavoitejohtamisen ideologiasta ammennetaan innokkaasti käsitteellistä energiaa, joka on tarkoitus muuntaa myös kulttuurin ja kulttuuripolitiikan megamoderneiksi määrittelyiksi, tavoitteiksi ja strategioiksi sekä toimenpiteiksi. Puhutaan mielellään kulttuurin ja taiteen tulostavasta, arviointimittareista, vaikutusten indikaattoreista ja erityisesti siitä, että kulttuuripoliittista päätäntävaltaa tulee hajauttaa entistä enemmän kuntatasolle. Tämä käsitevyörytys liittyy oleellisesti kulttuuripolitiikan ja –hallinnon remonttiin, toisin sanoen kuntien valtionosuusjärjestelmän

uudistamiseen, joka lisää kuntien mahdollisuuksia valita itsenäisesti rahoitettavat kulttuurin painopistealueet. Muutoksen ideologisina perusteluina toimivat sellaiset markkinavetoiset arvot ja normit, jotka aikaisemmin saattoivat vaikuttaa kulttuuripolitiikassa piiloisina ja harsomaisina, mutta jotka nyt nostetaan tabujen maailmasta esille virallisiksi veistoksiksi. Kulttuuria ja taidetta aikaisemmin jäsentänyttä ja mahdollistanutta kielellistä ja institutionaalista "rautahäkkiä" ollaan siis ainakin osittain purkamassa, mutta näyttää siltä, että tilalle kannetaan uusia valjaita, toisin sanoen markkinavoimiin ja panos-tuotos-ajatteluun tukeutuvaa strategioita. Positiivinen ideologia esitetään viekoittelevasti ajatuksella "deterministisen rationaliteetin loppumisesta" (ks. Korpipää 1990, 58) ja uudenlaisen vapauden koittamisesta toiminnan suunnittelussa. "Vapaiden" kuntien visionääriset päämäärät pyritään muodikkaasti tiivistämään kulttuuripoliittisiksi tavoitteiksi ja strategioiksi, jotka talouselämästä tutun "liikeajatuksen" ja "johtamisteoreettisen logiikan" mukaisesti edellyttävät kokonaista semioottista toimenpidekenttää. Ajatellaan, että tarvitaan talouden, hallinnon ja kulttuurin sfäärejä yhdistävä työskentelykieli ja konsensukseen perustuva näkemys kulttuurin merkkiarvoisista painopisteistä ja suunnasta.

Erityisen seikkaperäisen, Suomessakin paljon siteeratun käsikirjan kuntien kulttuuripoliittisista päämääristä ja strategioista on tehnyt Ruotsin kunnallisliitto (suom. Porna 1989). Siinä todetaan, että kunnat ovat kiinnostuneita kulttuuripoliittisista päämääristä uudella tavalla ja että kaikilla tahoilla myönnetään kulttuurin ja taiteen merkitys sekä yksilön että yhteiskunnan kehittämisessä. Vaatimukset kulttuurin tietoisista strategioista ja tehokkaammasta toiminnasta voimistuvat. (Mt., 54.) Strategiseen ajatteluun kuuluu oleellisesti tulosjohtaminen, jonka periaatteita ovat tulosajattelun korostaminen, delegointi, pyrkimys selkeisiin tavoite- ja vastuualueisiin, palvelukyvyyn ja osaamisen arvostus, joustavuus toiminnoissa, demokraattisuus sekä henkilöstön osallistuminen työtehtävien ja tavoitteiden suunnitteluun, innovatiivisuus, päätöksenteon ja toiminnan nopeus, kustannustietoisuus sekä laadun korostaminen. Keskusohjatussa, byrokraattisessa ja funktionaalisesti järjestetyssä julkisessa organisaatiossa näitä vaatimuksia ei kyetä täyttämään. (Neilimö 1992, 136–138.)

Granholm et al. (1990, 12–13) perustelevat julkisen sektorin uudelleen strategioimista julkisten rahojen niukkuudella, veronmaksuväsymyksellä sekä

julkishallinnon tehokkuuden ja laadun kyseenalaistumisella sekä julkisen sektorin kohtuuttomalla paisumisella. He katsovat, että julkinen sektori ei kykene sopeutumaan omiin markkinoihinsa ja asiakkaisiinsa, so. poliittikkoihin ja kuluttajiin. Julkisia palveluita suunnittelevien ja tuottavien käsitykset eivät voi enää perustua vanhaan viranomaisrooliin, vaan uuden roolin on nojattava ajatukseen, että julkisen sektorin käyttäjät ovat asiakkaita eivätkä alamaisia. He katsovat (mt., 67), että vaikka kaikkia julkisia palveluja ei voida ostaa ja myydä markkinoilla, julkiset palvelut "voivat hyvin", kun niitä tarkastellaan ikään kuin ne olisivat markkinoilla vapautettuina suojasta, jonka esivalta, monopoli ja vuosikymmenten perinteet niille ovat antaneet. Saman asian muotoilee kärkevämmin Sneek (1989, 55–69) kaupunkiskenaarioissaan. Hän katsoo, että elinkeinopoliittisista syistä on luotava malleja, joissa kansantalouden suljettua sektoria on avattava kilpailulle. Sääntelyyn liittyvä periaate palvelujen tasaisesta saavutettavuudesta ja oikeudenmukaisesta käyttömahdollisuudesta on korvattava jälkiliberalistisella näkemyksellä: laitostuneet kulttuuripalvelutkin voidaan – jos markkinat niin osoittavat – purkaa tai niiden käytöstä on veloitettava kustannusvastaavuusperiaatteella.

Useissa Suomen kunnissa tutkitaan, valmistellaan ja toteutetaan nyt kulttuuripoliittisia ohjelmia, joiden eräänä keskeisenä tavoitteena on kuntien imagojen ja merkkiarvojen profilointi ja tätä kautta kuntien taloudellisen kilpailukyvyyn parantaminen. Sen sijaan ajatuksia kunnallisten kulttuuripalvelujen markkinoille saattamisesta on dokumentoitu näkyville vähän. Kulttuuriprojekteja on viime vuosina toteutettu kartoituksien, toimintasuunnitelmien tai seminaarien muodossa muun muassa Kotkassa, Jämsän seudulla ja Oulussa (ks. Salonen 1991, 30–34). Karjalaisen (1988) laatima *Kainuun kulttuurikartoitus* kulminoituu kulttuurimatkailua edistämään tarkoitettuun mainosvalttiin "Kulttuurimaakunta Kainuu", johon merkkiin elämää tulisi hänen mielestään puhalttaa kulttuurimatkailupakettien, kulttuurin tuotteistamisen sekä matkailuväen, yrittäjien ja kulttuuriväen yhteistyömuotojen kautta. *Helsingin kulttuurin kehittämissuunnitelma vuosille 1991–1999* (Kulttuurisuunnitelmakomitea 1990) sisältää muun muassa hyvinvointivaltiollisen virityksen, jonka mukaan kulttuuria mobilisoimalla voidaan vähentää suurkaupunkielämän varjopuolia – sosiaalista eriarvoisuutta, yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä. Suunnitelmassa todetaan myös, että Helsingin kulttuurikehitys on koko Suomen tulevaisuuden kannalta keskeinen kysymys. Luttisen (1991) hallinnon näkökulmaan painottuvassa *Ylä-*

Savon kulttuurisuunnitelmassa on tarkoitus turvata alueen menestyminen 1990-luvulla, toisin sanoen säilyttää alue kilpailukykyisenä vaihtoehtona asumista, elämistä ja viihtymistä varten. Osatavoitteena on alueen imagon nostaminen laadukkaitten ja hyvin toimivien kulttuuripalvelujen avulla.

Salaston (1992) kokoamassa varsin laajassa ja seikkaperäisessä raportissa *"100 askelta Vaasan kaupungin kulttuurin kehittämiseksi"* keskeistä on kulttuurin strategiointi, jonka tarkoituksena on toimia kulttuuri- ja vapaa-ajan hallinnon apuvälineenä kulttuuripoliittisen keskustelun sekä hallinnonalojen ja järjestöjen välisen yhteistyön lisäämiseksi. *Kulttuurinen luovuus talouselämän voimavarana* –strategiatyöryhmän (Vaasan lääninhallitus 1992) lähtöajatuksena puolestaan on, että kulttuuritoiminnan eri muodot sekoittuvat yhä enemmän koko yhteiskuntaan. Suunnitelman pedagogisena visiona on, että talouden ja kulttuurin suhde tulisi sisäistää osaksi Vaasan läänin kehitystä "kansantalouden kestävä kehitys" pohjalta. Kulttuurin uudessa tuotannossa matkailu, kuntasuunnittelu, taloudellinen kehitys, ympäristö ja taiteet halutaan kietoa toisiinsa. "Räätälöidyt kulttuuripalvelut" muodostaisivat tuotekokonaisuuksia, joihin alueen kulttuurihallinto ja talouselämä voisivat sitoutua.

Kulttuurin strategioissa oleellinen piirre on se, että talouden, hallinnon ja kulttuurin kielelliset sfäärit pyritään sulauttamaan keskenään. Merkitseekö tämä kulttuurin sfäärille sitä, että talous ja hallinto systeemeinä kolonisoivat nyt täysin esteettä kulttuurin elämismaailmaa, puhumattakaan taiteen autonomista, osittain salaperäiseksi jäänyttä ymmärryshorisonttia? Kykeneekö kulttuurin elämismaailma kehittämään omasta piiristään instituutioita, jotka rajoittavat taloudellisen ja hallinnollisen toimintajärjestelmän omaa dynamiikkaa (Habermas 1989, 110)? Kun hyvinvointivaltiomallissa suhteellisen itsenäiset ja eriytyneet toiminta-alueet kommunikoivat keskenään säädösten, sopimusten ja normien kautta, jälkiliberalistisessa "vapaudessa" ja "positiivisuudessa" visioita rakennetaan löyhissä ja projektinomaisissa diskursseissa, strategiapalavereissa. Voidaan kysyä, halutaanko näissä hallinnon, talouden ja kulttuurin yhteistyöstrategioissa luoda pakotonta ja tasavertaista keskusteluilmapiiriä, esimerkiksi Habermasin tarkoittamassa mielessä kommunikatiivista diskurssia, jonka pohjalta arvo- ja normiyksimielisyys kulttuuripoliittisista tavoitteista ja menetelmistä olisi hiukan lähempänä

ideaalitulannetta. Jos vastaus on myönteinen, kulttuurin suunnittelu rakentuisi tällöin *kommunikatiivisten strategioiden* pohjalle.

Sen sijaan jos kulttuurin strategioinnissa lähdetään kyselemättä liikkeelle valmiista, esimerkiksi jälkiliberalistisista avainkäsitteistä ja -teemoista (kulttuurin markkinat, mittarit, kilpailu, yksityistäminen, välinearvojen korostaminen taiteen autonomian kustannuksella), joilla keskustelut ennalta ideologisesti merkitään ja samalla keskustelujen merkki- ja merkityskehikko aidataan, kyse on pikemminkin *lavasteellisista strategioista*. Tällaiset suunnittelumallit omaavat julkisuudessa pelillistä näyttöarvoa, mutta ovat näennäisestä positiivisuudestaan ja demokraattisuudestaan huolimatta alistavia ja manipulatiivisia ja edustavat silkkihansikkain varustettua vallankäyttöä, jonka kohteiksi saattavat joutua huomaamattaankin erityisesti kulttuuriluomusten tekijät, taiteen ammattilaiset ja harrastajat. Markkinahenkiseen termistöön sopeutuminen voisi merkitä sitä, että taloudellinen paine määräisi rakenteellisesti yhä olennaisemmalla tavalla esteettisten uudistusten ja kokeilujen tehtävää ja asemaa (Jameson 1989, 232). Tai *Adornoa* vapaasti mukailten voisi myös kuvitella, että taideteosten esineistyminen ja sitä kautta niiden peruuttamaton "turmeltuminen" kulutustavaroina kiihtyisi (ks. Mehtonen et al. 1991, 56).

Volosinovin (1990, 40) ja Hallin (1992, 176–179) ajatuksia lainaten lavasteellisissa strategioissa tosiasiaa hallitsisi valmiiksi hävitty kamppailu kielellisistä merkeistä ja niiden tulkinnoista, toisin sanoen diskurssin hallinnasta. Diskurssin rakenteellista eriarvoisuutta ja symbolista väkivaltaa kuvastaa erinomaisesti Hallin (1992, 181) kannanotto: "Taistelun osapuolia ovat yhtäältä ne yhdeltä tai toiselta taholta valtuutetut todistajat ja puhujat, joilla on ikään kuin lain puolesta etuoikeus julkisen diskurssin maailmaan ja joiden lausunnoille on ominaista sellainen edustavuus ja auktoriteetti, että heidän on mahdollista asettaa keskustelun ehdot tai lähtökohdat. Toisaalta ovat ne, joiden on kamppailtava ylimalkaan päästäkseen julkisen diskurssin maailmaan ja joiden sinne päästessään on *pelattava osuutensa pelille jo asetetun ongelmanmäärittelyn pohjalta*."

5.3. Kulttuurin imagot ja merkit

Imago-käsite määritellään yleisesti niiden kuvitelma- ja arvoisältöjen, ajatusten ja tuntemusten mielikuvalliseksi kokonaisuudeksi, joita yksilöllä tai joukolla on tietystä kohteesta. Imago on subjektiivinen, mutta myös kulttuurisista malleista muotoutunut todellisuuskuva, jonka kautta yksilö tulkitsee kohdettaan. Kyse ei välttämättä ole siitä, miten asiat ovat, vaan miltä ne näyttävät. (Bernstein 1984, Rope et al. 1987.) Morgan (1986) rinnastaa imagon käsitteen metaforan, kielikuvan, käsitteeseen; metaforassa kirjaimellinen merkitys saa rinnalleen sivumerkityksen, jolla varhempi merkitys saattaa kokonaan korvautua. Hall (1992, 140–141) katsoo, että eronteon denotaation (kirjaimellisen merkityksen) ja konnotaation (sivumerkityksen) välillä tulee olla ainoastaan analyyttinen. Todellisten diskurssien useimmissa merkeissä yhdistyvät niiden denotatiiviset ja konnotatiiviset puolet. Analyyttisesti katsoen erityisesti vähemmän kiteytyneiden sivumerkitysten ja miellelyhtymien joustavuutta voidaan käyttää ideologisesti hyväksi, toisin sanoen niitä voidaan muuntaa tarkoituksenmukaisilla tavoilla, kuten varsinkin mainoksissa tapahtuu. Ropen et al. (1987) mukaan yritysmaailmassa korostetaan sitä, miten liiketoiminnan menestymisen kannalta on keskeistä yritystä ja tuotteita koskevien positiivisten mielikuvien onnistunut markkinointi kohderyhmille. Mielikuvien markkinoilla pyritään psykologisen tietämyksen pohjalta tunkeutumaan ihmismielen sekä tietoisille että tiedostamattomille alueille. Yksilön mielikuvakenttä halutaan valloittaa – ja hyödyntää. Kaikki on pelissä: informatiivisuus, miellelyhtymät, emotionaalisuus ja suggestiivisuus.

Paasi (1990, 39–40) kiteyttää, että postmodernissa yhteiskunnassa todellisuus hahmottuu yhä enemmän silmänräpäyksellisinä mielikuvina, jotka ovat kauppataavaroita siinä kuin muutkin artikkelit. Imagojen rakentamisessa ja välittämisessä mainostoimistojen, konsulttien ja medioiden rooli korostuu. Ajan henkeen kuuluu se, että myös kunnat pyrkivät aktiivisesti muokkaamaan kuntakuviaan edullisemmiksi. Esimerkkinä imago- ja merkkituotannosta voidaan mainita Lehtosen (1991, 1–8) ajatus kuntakuvan kehittämisstrategiasta, joka tähtää imagon rakentamisen kautta ihmisten mielikuviin vaikuttamiseen ja käyttäytymisen muuttamiseen. Koska kuntakuvaa sellaisenaan ei voida markkinoida, se tulee aineellistaa ja operationaalistaa konkreettiseksi kielelliseksi ja kuvalliseksi sanomiksi, tietenkin myös toiminnoiksi.

Samassa teoksessa Eräsaari (1991, 12) toteaa, että vaikka urbaani rationaalisuus tuottaa itse merkityksiä ja merkkejä, näihin prosesseihin ei sisälly mitään perimmäistä ykseyttä tai identiteettiä. Rationaalisia merkkiyttämisprosesseja onkin tarkasteltava kriittiseltä etäisyydeltä erilaisina teksteinä, diskursseina ja kielipeleinä.

Mielikuvamarkkinointiin ja tavaraestetiikkaan kriittisesti suhtautuva Haug (1982) katsoo, että mainonnassa on useimmiten kyse reseptitiedosta, jolla tähdätään ihmisjoukkojen suostuttelevaan ohjaukseen, toisin sanoen ihmismielen esteettiseen hallintaan. Kielellisillä ja kuvallisilla keinoilla tuotteet kuorrutetaan ihmisten selän takana mielikuva-avaruuksilla, designeilla, kauniilla kasvoilla, jotka eivät välttämättä vastaa tuotteiden todellisia käyttöarvoja. Merkkistrategia palvelee kovan kilpailun markkinoilla imagollista erottautumista. Kulutuksen maailmassa muodikas subjekti ei ole muodin subjekti, vaan on tullut valjastetuksi yhteiskunnalliseen ylyllykejärjestelmään. "Vapaus", "yksilöllisyys" ja "identiteetti" puristuvat pelkiksi etiketeiksi, esteettisiksi käyttöarvolupauksiksi tuotteiden pintaan ja ulkoasuun. Ahponen (1991a, 257) mukaan myös "kulttuurin" julkisuusarvo merkinä lisääntyy, jolloin tärkeintä on tietää, mihin kulttuuriseen erotteluasteikkoon kukin tuote kuuluu ja mitä merkkiä se edustaa. (Post)modernisaatio prosessoi yhä enemmän ja intiimimmin ihmisten vapaa-aikaa, arkea ja jopa elämyksiä sosiaalis-kulttuuriseksi pääomaksi merkkiarvoista kulutusta varten. Postmodernissa yhteiskunnassa pyhimmäksi lanseeratusta individuaalisuudestakin rakentuu yhteiskunnallisesti arvokas merkituote. Design-tuotteisiin liimataan nostalgisia häivähdyksiä individualismin jo nohottuneesta kokemuksesta. (Ahponen 1991b, 15.)

Baudrillardin (1983, 1–13) kulttuurikritiikkiin sisältyy keskeisesti ajatus, että kaikki arvot ovat muuttuneet merkkiarvoiksi. Siksi ne ovat yhdentekevästi korvattavissa toisillaan. Merkit eivät viittaa enää niiden takaiseen todellisuuteen, sillä todellisuus on imeytynyt merkkien järjestelmään havaitsemisen malleiksi ja koodeiksi. Inhimillisesti latautuneet, "aidot" todellisuuden tulkinnat ovat tulleet mahdottomiksi. Diskurssit palautuvat omiin merkkeihinsä ilman että jälkeäkään mielestä jäisi näkyviin. Merkit ovat itsenäistyneet suhteessa reaaliseseen. (Ks. myös Aro 1990, 42–43, Arppe 1989, 182.) Asia voidaan ilmaista lievemmin: Merkkien itsenäistyneessä verkossa subjektien merkitystulkinnat alkavat noudattaa yhä enemmän samojen diskursiivisten ehtojen rajoja kuin itse

mainokset, joissa kulttuuriset merkit kahliutuvat tavaramuodon alaisuuteen (Heiskala 1991, 54). Dramaattiselta vaikuttaa myös Jamesonin (1989, 246, 254) muotoilema merkkien maailmaa kuvaava ajatus, että vähitellen menneisyyskin "tarkoitteena" sulkeistuu ja häipyy kokonaan. Meille jäävät pelkät pölyiset speaktaakkelit ja tekstit. Joudumme etsimään Historiaa – joka on meille ainaisesti tavoittamaton – "omien siitä värkkäämiemme pop-kuvien ja simulacrumien (toiston ja jäljittelyn – K.I.) kautta". Tuntemme ja historiantajumme heikkenevät, mikä on osa postmodernin kulttuurin psykopatologiaa (ks. Vainikkala 1991, 288).

Jos postmoderni kulttuuri muodostuu omalakisien ja itsenäistyneiden merkkien esteettömistä ja purkautuvista virtauksista, herää kysymys, onko kulttuurin inhimillisellä suunnittelulla enää sijaa ja tarkoitusta. Onko "suunnittelu" itsessäänkin muuntunut merkiksi muiden merkkien joukkoon ja siten liennut enintään nostalgiseksi rituaaliksi, jossa tiivistyy kaipaus kadotettuun rationaaliseen eheyteen ja yhteisöllisyyteen? Suuntauksena on ollut joka tapauksessa se, että kaikkinaisen kilpailun kiristyessä kunnissa ja alueilla on katsottu tarpeelliseksi ryhtyä merkkistrategioiden luomiseen, jonka tuloksina on synnytetty muun muassa "merikaupunkeja", "kulttuurikuntia" ja "kestävän kehityksen" periaatteita. Ytimekkäät hokemat muodostuvat kokonaisia paikallisyhteisöjä ja alueita somistaviksi merkkiarvoiksi, joiden avulla kuvitellaan kurottauduttavan imagolliseen ja viime kädessä taloudelliseen menestykseen. Naiivisti yritysmaailmaa jäljittelevissä kunta- ja aluestrategisissa imagokampanjoissa vallitsee helposti merkkien takaisen todellisuuden poissaolo ja tekninen intressi. Tällöin kulttuuri, luonto ja ihminen saavat arvonsa etupäässä manipuloinnin ja kontrollin kohteina. Kulttuurin suunnittelu kristallisoituu *kuolevien merkkien strategiaksi*. Nopeasti kiihdytetyt ja viettelevät merkit kenties myyvät hetken, mutta sammuvat nopeasti eivätkä jätä rakennuspuita yhteisön tai ohikulkijan elämismaailmaan.

Kuntien ja alueiden kulttuuristrategioita luotaessa voidaan lähteä myös siitä, että sosiaalinen yhteisö on traditioiden (vaikkakin ohentuneiden tai muuntuvien) ja kulttuurin rakenteistama kokonaisuus, jonka jatkuvuuden turvaaminen edellyttää mahdollisimman laajaa arvo- ja normipohjaista yhteisymmärrystä yhteisön tulevaisuutta koskevista tulkinnoista. Habermasin ajatteluun tukeutuen strategioita ei tulisi luoda talouden ja hallinnon valtapiireissä ihmisten selän

takana, vaan yhteisön uusintaminen ja uudelleenrakenteistuminen voisi tapahtua kielivälitteisen vuorovaikutuksen, kommunikatiivisen toiminnan, kautta. Tämä merkitsisi parhaimmillaan sitä, että yhteisössä laajenisi se piiri, jonka sisällä toimintojen koordinaatio perustuisi rationaalisen keskustelun kautta saavutettavaan pakottomaan yksimielisyyteen. Yhteisistä toimintaperiaatteista ja luovasta työstä mahdollisesti kasvavat imagot eivät typistyisi markkinoilla yhdentekevästi vaihdettaviksi, lyhtikäisiksi merkkiarvoiksi, vaan yhteisön ja yksilön identiteettiä tukeviksi elämänsisällöiksi. Tätä suunnittelun lähestymistapaa voidaan kutsua *kommunikatiivisten merkkien strategiaksi*, jonka ei tarvitse olla ristiriidassa kulttuurin taloudellisten menestysten kanssa.

Kulttuuritutkimuksen kannalta nämä kysymyksenasettelut nostavat esille kiinnostavia jännitteitä juuri nyt kun kulttuuria laajalti järjestetään, määritellään ja kenties kolonisoidaan uusin ideologisin ja strategisin keinoin. Arkihavaintojenkin perusteella voi olettaa, että nopeasti voimistuva uudenlainen kulttuuripoliittinen kielipeli ja uudet institutionaaliset ratkaisut herättävät ristiriitaisia tunteita kulttuurin ja taiteen parissa työskentelevien keskuudessa riippumatta siitä, ovatko he romanttisen, modernin, postmodernin tai ei minkään taiteilijamyytin lumoissa (taiteilijatyypeistä tarkemmin Lepistö 1991). Johtaako yhteiskunnallisia ongelmia (työttömyyttä, lamaa, tyhjyyden psykopatologiaa) positiivisesti ratkaisemaan pyrkivä (post)moderni kulttuuripolitiikka siihen, että marginaalisetkin kulttuuri- ja taidemuodot liputetaan fanfaarein sisään yhteiseen rakentavaan merkki- ja imagotuotantoon? Ilmeisesti karsiutumisen tai karkaamisen merkkiytyvästä kulttuurista merkitsisi täydellistä katoamista tai tuleamista jollekin tuntemattomalle, anarkistiselle ja ehdottomasti autonomiselle vyöhykkeelle, jota järjestäynyt yhteiskunta yleensä ennakkoluuloisesti arastelee ja hylkii.

5.4. Kulttuuri ja sosio-spatiaalinen identiteetti

Jälkiteollisen yhteiskunnan suuntaamassa kulttuurin murroksessa vanhat perinteet, tavat ja normit murenevät, ohenevat ja muuntuvat. Yhteiskunnallisten ehtojen ja kulttuuristen tulkintamallien muuttuessa yksilön psyykkiset syvärakenteetkaan eivät jää muutosten ulkopuolelle. Yksilön ja yhteisön eheys

ja jatkuvuus joutuvat uudenlaisen arvioinnin kohteiksi. Identiteetiltä ei odoteta enää taipumatonta samuutta ja pysyvyyttä. *Kulttuurinen vapautuminen* mahdollistaa identiteettien kokeilemisen, muuttamisen ja vaihtamisen, jopa perumisen. Identiteettiä ei välttämättä saada enää kokonaisvaltaisena "pakettina", vaan sen vuoksi on työskenneltävä jatkuvasti. Kulttuurisessa vapautumisessa tapahtuu yksilöllistymistä ja sosialisointia muuttumista joustavammaksi. Yksilöllisten odotusten ja unelmien liikkumatila laajenee. Kulutustakaan ei koeta tärkeäksi pelkästään omistamisen takia, vaan kulutus tulee merkitykselliseksi yhä enemmän minuuden muuttamisen, itseilmaisun ja uusien kokemusten kautta. (Ziehe 1991.)

Kulttuurisen vapautumisen käänköpuolena on jatkuvan *identiteettityön* raskaus ja kriisinomaisuus. Kun murtuneet tai ohentuneet traditiot eivät tarjoa valmiita kulttuurisia tulkintamalleja, yksilön on tulkintatyössään ponnisteltava omin päin selviytyäkseen sekä psyykkisesti että sosiaalisesti. Joillekin tämä epävarma tila voi olla sietämätön ja ahdistava. Lukuisat yksilölliset vaihtoehdot ja mahdollisuudet voidaan siis nähdä myös yksilöllisinä riskeinä. (Ziehe 1991.)

Kollektiivisuuden, yhteisöllisyyden ja identiteetin kysymysten yhteenkietoutuminen on perinteisesti kiinnostanut sosiologeja. Lainatuin heistä lienee vuosisadan vaihteen molemmin puolin vaikuttanut *Emile Durkheim* (esim. suomennetut teokset *Uskontoelämän alkeismuodot* 1980 ja *Itsemurha* 1985). Vaikka voisi ajatella, että postmoderni keskustelu olisi vaimentanut nykyisten yhteiskuntatieteilijöiden kiinnostuksen yhteisöihin, tämä ei ainakaan Lehtosen (1990) *Yhteisö*-teoksen valossa näytä pitävän paikkaansa. Lehtosen mukaan yhteisö-käsitteellä on useita merkityksiä ja lähestymistapoja. Sosiologisesta yhteisötutkimuksesta hän erottaa kaksi pääsuuntausta; yhtäältä *alueellisen* ja toisaalta *sosiaalista vuorovaikutusta korostavan* suuntauksen, jotka tosin eivät ole toisiaan poissulkevia. Alueellisessa yhteisötutkimuksessa rajataan kohteeksi esimerkiksi kylä tai kaupunki, kun vuorovaikutusta korostavassa lähestymistavassa puolestaan kiinnostus painottuu ryhmämuodostelmiin. Tämän lisäksi empiirisessä yhteisötutkimuksessa tavaksi on vakiintunut myös *yhteenkuuluvuuden tunteiden ja muiden symbolista yhteisyyttä* osoittavien ilmiöiden tarkastelu. (Mt., 14–20.) Lehtonen (mt., 23) liittyy identiteetti-käsitteen yhteisyyden muotoihin siten, että

1) jäsenten ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisen toiminnane

seurauksena ja tuloksena voi olla *toiminnallinen yhteisö*;
 2) jäsenten välille syntyy ryhmäidentiteettiä vahvistava
symbolinen yhteisyys.

Kysymys alueellisuuden tai paremminkin *spatiaalisuuden* (tilan) ja *sosiaalisuuden* vuorovaikutuksesta on kiinnostanut myös sosiologiaa lähestyviä aluetutkijoita. Tuomen (1991, 17) mukaan alueellisuutta ei ole mielekästä tarkastella kuntapohjakartan perusteella, mikä korostaisi tilaa säiliönä ja mykkänä näyttämönä (ks. Häkli 1991). Selvärajaiset maantieteelliset alueet ja jäykät spatiaaliset mallit ikäänkuin sulavat auki, kun kiinnostuksen painopiste suunnataan toimiviin, tulkitseviin ja tavoitteellisiin ihmisiin. *Relatiivisessa tilakäsityksessä* sosiaalinen ja spatiaalinen voidaan ymmärtää vuorovaikutteisina tekijöinä, jotka yhdessä muovaavat yhteiskuntaa. Tällöin puhutaan sosio–spatiaalisista prosesseista. Tätäkin pidemmälle menee *relatiivinen tilakäsitys*, jossa sosiaalinen ja spatiaalinen muodostavat ykseyden; korostetaan ilmeisesti konteksteja, joissa sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu. Myöskään *lokaliteetin* ideaa ei voida rajata tiettyyn alueeseen tai paikkaan, vaan se tulisi ymmärtää osana monitahoista ja monitasoista sosiaalisen järjestelmän ja inhimillisen toiminnan kokonaisuutta. (Mt., 32–48.) Esimerkiksi selvityksissä paljon käytetty hallinnollinen alue saattaa olla täysin epämieliekäs rajaus, vaikka hallinto kutoisikin yhteen joitakin arkielämän, politiikan ja talouden prosesseja (Paasi 1989, 305). Tilan tulkitseminen moniulotteiseksi, eläväksi, ajalliseksi ja suhteelliseksi aiheuttaa sen, että identiteettiäkin voidaan määritellä Ziehen tavoin jatkuvasti muokkautuvaksi ja huokoiseksi. Viimeistään tämä lähestymistapa synnyttää epäilyä, onko mielekästä tutkia ja määritellä identiteettiä laisinkaan tilastollisin menetelmin, vai tulisiko suuntautua kokonaan semioottiseen ja hermeneuttiseen tarkasteluun, toisin sanoen yksilöiden ja ryhmien omiin tulkintoihin ja merkityksenantoihin. Joka tapauksessa tilastomateriaalin anti identiteettitutkimuksessa rajautuu lähinnä pintoihin ja vihjeisiin.

Identiteetin muokkautumista tai hetkittäistä lukkiutumista erilaisissa trampoliinimaisissa konteksteissa voidaan peilata aluetasojen suhteen. Paasi (1988, 9) jäsentää ne globaaliseksi, kansalliseksi, regionaaliseksi ja paikalliseksi. Lisäksi "alimpana yksikkönä" on ihmisen jokapäiväisen elämän perspektiivi, jossa kaikki aluetasot saavat viime kädessä inhimillisiä

merkityksiä. Juuri yksilötasolla tapahtuu kulttuurin eri muotojen tuottaminen ja kuluttaminen, so. uusintaminen (mt., 11). Muokkautuvan identiteetin kohtaamispisteissä matkustamisen, tiedotusvälineiden ja ylikansallisen kulttuuriteollisuuden avaamat henkiset maisemat sekoittuvat paikallisuuden ja alueellisuuden kulttuurisiin aineksiin. Sitä paitsi alue- tai tilaulottuvuuksien lisäksi esimerkiksi sukupolvi, sukupuoli ja sosiaalinen asema tarjoavat edelleenkin ihmiselle samastumiskohteita (Paasi 1990, 45).

Ziehen (1991) mukaan jälkiteolliselle yhteiskunnalle on tyypillistä inhimillisten elämänalueiden teknokratisoituminen pienimpiäkin huokosia myöten. Yksilöiden ja ryhmien elämismaailmoja tarkkaillaan, mitataan, arvioidaan – ja hallitaan. Traditioiden kontrolli on vaihtunut systeemien kontrolliksi. Kuvitellaan, että kulttuurisesti vapautumassa oleva identiteetti voitaisiin hallinnoida jälleen yhtenäiseksi, samalla järjestelmien kannalta helpommin valvottavaksi ja liikuteltavaksi.

Kaupallinen tai hallinnollinen kontrolli on liitettävissä *kirjoitettujen identiteettien strategioihin*, joihin voi tutustua erilaisissa imagollisissa esitteissä ja raporteissa (vrt. Paasi 1990, 40–41). Niille on usein leimallista historiattomuus, ulkokohtaisuus ja tuotemuotoisuus. On kuitenkin ilmeistä, että traditioiden ja niiden tarjoamien psyykkisten turvasatamien murenemista ei voida peruuttaa hallinnollisilla, poliittisilla tai kaupallisilla projekteilla. Sekä jähmeät kulttuuripoliittiset strategiat että kulttuurin esineellistymistä lisäävät markkinamekanismit kykenevät ehkä luomaan vain ohikiitäviä harjoja kadonneesta yhteisöllisyydestä ja eheästä identiteetistä. Aktia seuraava pettymys voi olla silmänräpäyksellistä innostumista voimakkaampi, mikä johtaa yhdentekevyyden ja tyhjyyden tunteen lujittumiseen.

Kulttuurin suunnittelun kannalta voisi olla haastavampaa pyrkiä rakentamaan *kokemuksellisten identiteettien strategioita*, jotka sallisivat suhteellisen autonomian kulttuurin tuottajille ja vastaanottajille sekä yksilöllisen ja yhteisöllisen identiteetin työstämiselle. Erilaisten kulttuuristen elämismaailmojen kunnioittaminen ja niiden kanssa kommunikoiminen voisivat synnyttää kestävämpää optimismia yksilöissä ja jälkimoderneissa yhteisöissä. Hallinnon ja talouden roolien ei tarvitse olla kolonisoivia tai kahlitsevia, vaan kulttuurista moniarvoisuutta ja omalakisuuutta tukevia. Tällöin paikallinen ja alueellinen

kulttuuripolitiikka ei voi tähdätä yksipuolisesti esimerkiksi "osaavien", hyvin koulutettujen ihmisten houkuttelemiseen paikkakunnille, vaan Geir Breidablikin (1991, 28) ajatuksin: *Kulttuurisektorilla voi olla suuri merkitys – ei niinkään suuren yhteisyyden tunteen, vaan – yhdysiteen rakentamiseksi niiden ihmisten välille, joiden muut sosiaaliset ulottuvuudet ovat erilaiset.*

5.5. Kulttuuri ja talous

Taloudellisen tilanteen kiristyminen ja jälkiliberalistisen kielipelin voimistuminen ovat lisänneet kiinnostusta taloustieteen mahdollisuuksiin selvittää ei-kaupallisen ja ei-teollisen taiteen aineellisia edellytyksiä ja vaikutuksia. Oksanen (1988, 44) toteaa, että taloustieteen ulottamista taiteen alueelle on useilla tahoilla pidetty järjettömänä, sillä taiteen on katsottu edustavan elämänaluetta, joka arkikokemuksen tuolla puolen olevana ei palaudu aineelliseen kalkylointiin eikä rationaliteettiin. Tämän kannan mukaan taideluomuksia ei tulisi samastaa muihin hyödykkeisiin, sillä taide on kokonaisvaltaista, abstraktia, subjektiivista ja ainutlaatuista sekä hyötyä tavoittelematonta. Markkinaorientoituneen arvomaailman lujittuessa taideteoksia – mm. maalauksia, veistoksia, näytelmiä ja musiikkiesityksiä – on kuitenkin alettu rinnastaa muihin hyödykkeisiin ja palveluihin, mikä mahdollistaa taiteen ekonomistisen mittaamisen, Oksasen mukaan jopa ilman erityisiä ongelmia.

Useissa yhteyksissä kulttuuriekonomian peruspilariksi mainitaan *Baumolin* ja *Bowenin* vuonna 1966 ilmestynyt teos *Performing Arts: The Economic Dilemma*. Khakeen (1985, 578) mukaan ennen tätä ajankohtaa varsin harvat taloustieteilijät ovat kiinnittäneet huomiota kulttuurin problematiikkaan. Kulttuurin julkista ja yksityistä rahoitusta ovat aikoinaan käsitelleet ainakin *John Stuart Mill*, *Thorstein Veblen* ja *John Maynard Keynes*. Hyvinvointiteoreettisesti suuntautuneet Baumol ja Bowen katsoivat, että markkinamekanismit eivät ole järkevä perusta kulttuurin ja taiteen rahoittamiselle, sillä esittävät taiteet tuolloin joutuisivat kustannuskriisiin. Taideorganisaatiot eivät voi päästä osalliseksi yleisestä teknologian aikaansaamasta tuottavuuden kasvusta. Julkinen tuki on välttämätöntä, sillä taiteen työvoimavaltaisuuksien perustuvat kustannukset

kohoavat jatkuvasti, eikä kustannusongelmia voida ratkaista esimerkiksi nostamalla pääsylippujen hintoja. Baumol ja Bowen puolustivat taiteen julkista tukea seuraavasti:

- 1.i Ne yhteiskunnan jäsenet, joilla ei ole muutoin mahdollisuuttai kulttuurin arvostamisen opettelemiseen, saavat nyt tilaisuuden siihen.i
- 2.i Julkinen tuki edistää lasten kouluttautumista ja kiinnostumista joi varhaisessa vaiheessa kulttuurin tuntemiseen.i
- 3.i Kulttuuria voidaan luonnehtia kollektiiviseksi, yhteiseksi.i

Baumol ja Bowen luonnehtivat jo tuolloin kulttuuria kansallisen arvon rakentajaksi, elinkeinoelämän ja turismin elvyttäjäksi, tuleviin sukupolviin panostajaksi ja "hyvän yhteiskunnan" luojaksi.

Kulttuurin hyvinvointimalliin tukeutuvia taloustieteilijöitä ovat esimerkiksi myös *Peacock* teoksellaan *Welfare Economics and Public Subsidies to the Arts* (1969) ja *Scitovsky* (1976). Heistä jälkimmäinen puolustaa kulttuurin julkista tukea muun muassa siksi, että taiteen makutottumuksia tulee ohjata kollektiiviseen päätökseen perustuvalla koulutuksella eikä markkinoiden logiikalla, vaikka se johtaisikin "kulttuuriseen viranomaismentaliteettiin".

Rotsteinin (1989) mukaan viimeisten 20 vuoden aikana on tehty kovasti työtä talouden ja kulttuurin yhdistämiseksi. Kytös on tehty täysin kriittittömästi taloudellisista pmissistä käsin. Kaikki mitä on myyty ja ostettu markkinoilla, on merkitty tavaraksi tai – jos kyseessä on ollut ei-materiaalinen – palveluksi. Juuri hinta on tehnyt kulttuuristakin hyötytavarana. Hinta kolonisoi taiteen ja kulttuurin niin, että niiden sisäiset ominaisuudet, yhteiskunnalliset tehtävät ja intentiot peittyvät markkinoilla. Rotsteinin mielestä on vaara, että hypnotisoidumme kulttuuriekonomismista siinä määrin, että unohdamme tehdä eron *kulttuurin alkuperäisen tehtävän ja kulttuurin toimintasysteemin* välille. Jälkimmäinenhan voi olla hyvinkin kaupallistunut. Taloudellisen analyysin ei kuitenkaan pitäisi tunkeutua kulttuuriin itseensä. Rotstein kysyykin: Miksi kulttuuria ei voisi subventoida hyvällä omallatunnolla sen sijaan, että naamioimme kulttuurin intentiot joillakin kyseenalaisilla taloudellisilla kielipeleillä?

Arnestadin (1992a, 6) mukaan on kuitenkin suuntauksia, joissa katsotaan, että on hyödyllistä ja oikein käyttää taloustieteellisiä analyysimetoja, termejä ja valmiuksia kulttuurin alueilla. Tämä voi luoda uusia kuvakulmia ja ymmärrystapoja sekä tarjoaa perustan kulttuuripoliittisille päätöksille. Arnestad (mt., 11) toteaa omana mielipiteenään, että yhteiskunnalliset ja kulttuuriset mekanismit ovat liian monimutkaisia vangittaviksi taloustieteilijöiden yksinkertaistaviin malleihin. Yksinkertaistavat kausaalianalyysit johtavat helposti spekulatioihin, "loitsuihin" ja ideologiatuotantoon. Hänen mukaansa aluetaloudellisessa kulttuuritutkimuksessa taloustutkijat sekä kvalitatiivisesti suuntautuneet yhteiskuntatieteilijät ja humanistit voisivat tehdä poikkitieteellistä yhteistyötä.

Suomalaisista taloustutkijoista erityisen kriittisesti kulttuurin taloustieteeseen ovat suhtautuneet Rydman ja Sappinen sekä Valtonen. Rydman ja Sappinen (1988, 315–317) näkevät, että erilaiset taloustieteelliset panos-tuotos – laskelmat eivät sovellu niinkin abstrakteille alueille kuin taide ja erityisesti korkeakulttuuri. Heidän mukaansa tällöin lähestytään "postmodernia kvasitiedettä". He pitävät jopa vaarallisena sitä, että tieteenalan ulkopuolisille uskotellaan taloustieteen tarjoavan ratkaisuja kulttuuria koskeviin ongelmiin. He ironisoivat, että "teorian formalisointi toki saattaa vakuuttaa tietämättömät ulkopuoliset teorian 'tieteellisyydestä' " (mt., 317). Valtonen (1992, 7) puolestaan toteaa, että "kun taloudella ei ole voitu ratkaista edes talouden ongelmia, ei muiden elämänalojen kannata noudattaa talouden ajattelumallia".

Kansainvälisiä paraatiesimerkkejä talouden ja kulttuurin yhdistämisestä edustavat englantilaisen *John Meyerscoughin* (1988) ja ruotsalais-saksalaisen *Lisbeth Lindeborgin* tutkimukset kulttuurin taloudellisista vaikutuksista. Tässä luonnehditaan tarkemmin Lindeborgin saksalaisia kulttuuritutkimuksia ja puheenvuoroja esittelevää raporttia *Kultur som lokaliseringfaktor* (1991b).

Useissa läntisen Euroopan maissa on 1980-luvulla lisätty panostuksia kulttuuriin. On haluttu tarjota mahdollisuuksia alueilla ja paikallisyhteisöissä eläville ihmisille parantaa elämänlaatuaan ja edistää puoleensavetävien kunta- ja kaupunkiprofiilien syntymistä. Poliitikot ovat alkaneet huomata, että vanhojen teollisten yhdyskuntien pölyisille raunioille on rakennettava jotakin uutta. Muotikäsitteeksi on nostettu "kulttuuriyhteiskunta". Jälkimoderni tila näyttää kohottavan hajautetun kulttuuripoliitiikan 1990-luvulla ennennäkemättömän keskeiseen asemaan alueellisia ja paikallisia kehittämisstrategioita luotaessa.

Kulttuurin vahvistamista on puolustettava seuraavanlaisin perustein:

* Ihmisten vapaa-aika lisääntyy.a

*a Uskonnon ja ainakin politiikan (suurten kertomusten) menettäessä otetta ihmisistä kulttuuri ja taide muodostavat alueita, jotka voivat lumota ja antaa uusia elämänsisältöjä.a

*a Rajujen aineellisten ja henkisten rakennemuutosten keskellä kulttuuri ja taide tarjoavat mahdollisuuksia pohdiskella olemassaolon peruskysymyksiä.a

*a Kiinnostus kulttuuriin on lisääntymässä erityisesti korkeasti koulututtuneidena keskuudessa, joiden osuudet väestöistä kasvavat kaikkialla Euroopassa.a

* Kulttuuri on taloudellinen tekijä.

* Kulttuuri on luovuutta ja uudistuksia kirvoittava tekijä.a

*a Euroopan integraatio ja monilla tahoilla kasvava aluetietoisuus lisäävät ihmistena kiinnostusta kulttuurisen identiteetin vahvistamiseen.a

*a Lisäksi yhdentyvässä Euroopassa eletään kaupunkikulttuurin uutta nousua.a

Erityisesti suuret yritykset Saksassa tekevät sijoittautumispäätöksiä osittain sen perusteella, miten hyvin ns. pehmeät yhdyskuntatekijät, kuten vapaa-ajanviettomahdollisuudet, asuminen ja kulttuuri, on alueilla hoidettu. Ruhrin alueella tehdyssä yrityskyselyssä yli 80 % yrittäjistä katsoi, että kulttuuritarjonta määrittää alueen laadun.

Useille saksalaiskaupungeille ollaan luomassa uusia profiileja, jotka tukeutuvat paljolti kulttuuriin ja taiteeseen. Hampuri ei näyttäydy ulospäin enää yksinomaan satamakaupunkina, vaan myös mediametropolina ja musiikkikaupunkina. 35 000 asukkaan Zweibrücken oli aikaisemmin amerikkalaisten sotilaiden varuskuntakaupunki. Varuskunnan lakkauttamisen myötä kaupunki joutui äkilliseen kriisiin, josta se pyrkii selviytymään panostamalla kulttuuriin ja rakentamalla mielikuvaa "kulttuurikaupungista". Yleisesti ajatellaan, että mitä nopeammin kaupungin johto reagoi kasvavaan kulttuurikysyntään, sitä enemmän jää aikaa löytää oma kulttuuriprofiili. Järkeväksi ei katsota, että kopioitaisiin muiden kaupunkien onnistuneita projekteja, vaan kulttuuri tulisi ankkuroida oman kaupungin historiaan ja traditioihin. "Tuontikulttuurista" ei voi koskaan muodostua paikallistekijää.

Läntisessä Saksassa kulttuurin hallinto ja rahoitus on ollut pitkälle hajautettua: subventioista liittohallinto on myöntänyt 5 %, osavaltiot 40 % sekä kaupungit ja maaseutukunnat 55 %. Kulttuuria on tuettu 20 000 – 100 000 asukkaan kaupungeissa 2.7 – 3.7 %:n osuudella kuntabudjetista, suurkaupungeissa tätäkin enemmän.a

Saksalaisten selvitysten mukaan kulttuuri kannattaa taloudellisesti. Jokainen kulttuuriin sijoitettu D-markka palautuu valtiollisiin ja kunnallisiin kassoihin sekä elinkeinoelämälle yhteensä 1.20 – 5.00 D-markan suuruisena. Kulttuuri on myös runsaasti työllistävä ala. Kun liittotasavallassa vuonna 1984 työskenteli kulttuurin ja taiteen parissa 682 000 henkilöä, vastaava luku oli vuonna 1990 peräti 910 000.

Selvittäessään Bremenin teattereiden ja museoiden aikaansaamia rahavirtoja ns. vaikuttavuus-analyyseillä tutkijat päätyivät seuraaviin tuloksiin: Vuonna 1985 Bremenin kaupunki subventoi kyseisiä kulttuurilaitoksia 32.5 miljoonalla D-markalla. Kaupungin kassaan palautui lähinnä veroina 4.35 miljoonaa D-markkaa. Samaan aikaan kaupungin elinkeinoelämälle virtasi teatteri- ja museovieraiden kautta 37.2 miljoonaa D-markkaa. Yhteinen nettovoitto oli siis huomattava. Tällaisissa tapauksissa kulttuuriin "sijoittaminen" lienee "tukemista" osuvampi termi.

Kulttuurin ja talous/elinkeinoelämän välille on muodostumassa uusi hedelmällinen liitto. Mottona on, että kulttuuriin investoiminen on samalla elinkeinoelämään investoimista. Läntisessä Saksassa kulttuuri ja elinkeinoelämä ovatkin ryhtyneet vuoropuheluun, jossa aikaisemmin keskenään niin ristiriitaiset kielipelit on pyrityt ylittämään. Yhä enemmän

tuodaan esille, että kaupallinen sponsorointi voi toimia yhteiskunnallista kulttuuritukea täydentävänä rahoitusmuotona, mikä mahdollistaa paremmin kulttuurin moninaisuuden ja korkean laadun.

Vuonna 1988 elinkeinoelämä tuki liittotasavallassa kulttuuria 200 – 250 miljoonalla D-markalla. Sponsoroivista yrityksistä kulttuuria tukevien osuus (66,5 %) oli suurempi kuin urheilua (59 %) ja tiedettä (38,7 %) tukevien osuudet. Yritykset halusivat sponsoroida kulttuuria seuraavista syistä (tärkeysjärjestyksessä):

1. Tunnettiin yhteiskunnallista vastuuta.
2. Haluttiin parantaa yrityksen imagoa.
3. Oltiin henkilökohtaisesti kiinnostuneita kulttuurista.
4. Haluttiin parantaa suhteita asiakkaisiin.
5. Oltiin henkilökohtaisissa kontakteissa taiteilijoihin.
6. Haluttiin edistää henkilökunnan samastumista yritykseen.
7. Tuettiin kulttuuria sijoitusmielessä.

Lindeborg ennustaa, että kulttuurin ja taiteen sponsorointi tulee lisääntymään. Tämä on hänen mielestään myönteinen ilmiö sikäli kuin se antaa taiteentekijöille paremmat tulomahdollisuudet, vahvistaa julkista kulttuuritukea ja vapauttaa kulttuurin ja taiteen ainaisista "mankumisasemista".

Arnestad (1992b, 3–7) suhtautuu varsin kriittisesti Lindeborgin ajatuksiin, joissa painottuu se, että kulttuuripanostukset ja –strategiat mahdollistaisivat meille paremman ja elinvoimaisemman yhteiskunnan, paremman työllisyyden ja stimuloivampia ideoita. Ensinnäkin Arnestad huomauttaa, että Saksan – varsinkaan sen suurkaupunkien – esimerkkejä ei voida soveltaa Suomen ja Norjan kaltaisiin asukasluvultaan pieniin maihin. Demografiset ja hallintorakenteelliset seikat ovat Saksassa erilaiset Pohjoismaihin verrattuna. Arnestadin epäily kulminoituu myös seuraaviin väittämiin: 1) Meillä on vähän tietoa kulttuurin ja alueellisen/paikallisen kehityksen yhteyksistä. Lindeborgin argumentit rakentuvat etupäässä oletuksiin ja uskomuksiin. 2) Useissa tutkimuksissa on todettu, että kulttuurilla on suhteellisen vähäinen merkitys asuinpaikan valinnassa. 3) Ei ole kestävää empiiristä – tuskin loogistakaan – näyttöä yleiselle väittämälle, että "kulttuuri kannattaa taloudellisesti".

Arnestad (1992b, 7) jatkaa provokatorisesti, että jos kulttuurisektori aktiviteetteineen lakkautetaan, kaikki kulttuurin luomat työpaikat ja liikevaihdot eivät pitkällä tähtäyksellä toki katoa. Kulutus löytää aina muita kanavia. Nettovaikutus jää tuntemattomaksi. Sitä paitsi työnjakoon perustuvassa ja spesialisoituneessa yhteiskunnassa syntyy aina elinkeinollisia oheis- ja säteilyvaikutuksia olipa sitten kysymys maataloudesta, lasten päivähoitosta, matkustamisesta, laivanrakennuksesta tms. Kulttuurin taloudellisia vaikutuksia

tutkittaessa tulee olla siis varovainen. Sen sijaan Arnestad toivoo, että voisimme suhtautua kulttuuriin kokonaisuutena, sävykkäämmin. Tällöin huomaamme, että kulttuurin eri muodoilla on aivan toisella tavalla arvokkaat yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja inhimilliset vaikutukset. Tämän kannanoton voisi tulkita hyvinvointiprojektin puolustamiseksi.

Suomessa kulttuurin taloudellisia vaikutuksia on tutkittu varsin niukasti. Tutkimukset ovat käsitelleet yksinomaan kulttuuritapahtumien, varsinkin erilaisten musiikkijuhlien taloudellisia säteilyvaikutuksia lippu-, vero- ja elinkeinotuloineen. Selvityksiä on Savonlinnan Oopperajuhlista (Sairanen 1988), Porin jazz-juhlista (Laine & Peltonen 1990), Kaustisen kansanmusiikkijuhlista ja Kuhmon kamarimusiikkitapahtumasta (Cantell 1991) sekä Seinäjoen MaailmanKarnevaali-tapahtumasta (Jalava 1992).

6. LOPUKSI

I

*Ensin merkki oli
pisara;
pyhä ohjelma, vireä visva
ja lämmin.
Ajan analyttisessä katseessa
"merkki" on
rusementu kuori,
poissaolevan esitys,
näkiintyneille miltei
ei-mitään.*

II

*Festivaaliareenan takaa
virallisten kavalkadien varjoista
valon soturit
kantavat näkyviin
kituvaa hevosta,
uniensa taakkaa.
Yleisö kääntyy ja
vaikenee.
Suuret kertomukset palaavat
nyt
pakahduttavana kokemuksena,
eivät sanojen ruosteena.*

Päämäärärationaaliset strategiat ovat muodostuneet yhteiskunnan eri toimintalohkoilla tämän ajan iskukykyiseksi suunnittelumalliksi. Strategiatyöryhmät ovat imagojen ja virtaviivaisen merkkikielen työpajoja, joiden toimintaideaalit esittäytyvät omissa merkeissään: "projektiluonteisuus", "joustavuus", "vallan alueellinen ja alakohtainen hajauttaminen", "tehokkuus" ja "kehitysoptimismi" sekä "idearikkaus". Strategiaympäristöt ja -ihmiset näyttäytyvät ulospäin vapauden ja positiivisuuden vaalijoina, jopa suurten massojen kyvykkäinä ja luovina etujoukkoina – tai paremminkin markkinatalouden väsymättöminä uudisraivaajina. Strategisen suunnittelun kiihokkeita ovat kaikkinaisessa taloudellisessa ja imagolisessa kilpailussa menestyminen, orastavan yhteiskunnallisen kaaoksen hallinta ja lisääntyvä myöntyminen sille levottomuudelle, jonka aiheuttaa tietoisuus riskiyhteiskunnan mahdollisista ennennäkemättömistä vaaratilanteista, esimerkiksi ympäristötuhoista.

Samalla kun keskusjohtoiset hallintajärjestelmät ovat osittain murenemassa ja suuret henkiset kertomukset (myös tiede?) ovat menettämässä turvallista merkityserustaansa, yhteiskunnallinen valta ja vastuu valuu alueiden ja paikallisyhteisöjen strategisiin suunnittelukehikkoihin. Strategiset työpajat, jotka

miehitetään useimmiten oman alueen vallankäyttäjillä ja mieluiten "yhteistyöhenkisillä asiantuntijoilla", perustavat toimintansa kielellisesti hallittuihin ymmärrystapoihin, yhteiseen kielipeliin. Nopeasti näkösalle kiihdytetyt kielelliset merkit, esimerkiksi "kestävä kehitys", "kulttuurikunta", "ekokunta" ja "bisnes-kaupunki", antavat vaikutelman, että kaikkialla tapahtuu koko ajan jotakin ja että tapahtumat ovat jotenkin sysättävissä liikkeelle mielikuvallisten sopimusten ja profiloitien kautta. Jos halutaan, kaupalliset konsulttitoimistot imagotehtailun mestareina tekevät tämän vielä nopeammin, tehokkaammin ja kenties taitavammin, tosin kalliimmin. Strateginen suunnittelu näin toteutettuna muodostuu kuitenkin erityisen ongelmalliseksi, kun kohteiksi asetetaan kulttuuri ja taide.

Hyvinvointivaltioprojektin hiipuesssa markkinaideaaleihin nojaava merkkikieli ideologiana läpäisee entistä syvällisemmin ja laajemmin kaikki julkiset ja intiimit elämänalueet. Ajan pyhäksi toteemiksi nousee elämissä maailman *tuote- ja imagomuotoisuus*. Kulttuurinkin päämäärärationaalisessa strategioinnissa tämä voi merkitä sitä, että keskustelut kulttuurin toimintaperiaatteista ja tärkeydestä merkitään ja vangitaan – tietenkin suostuttelun keinoin – kielellisillä pakkopaidoilla. Kun markkinaideaalisesti värjäytynyt hallinnollis-taloudellinen kieli yhä vaativampana ulottaa katseensa kulttuurin ja taiteen toimintaedellytyksiin, se hivuttautuu samalla myös luovuuden syvimille ja osittain autonomisina säilyneille ydinalueille. Talouden ja hallinnon harjoittama kielellinen ja toiminnallinen siirtomaaherruus ajaa taiteen varsin jähmeisiin vaihtoehtoihin, joita ovat joko sopeutuminen tai karkaaminen. Jälkimmäinen vaihtoehto johtaa täydelliseen katoamiseen tai räjähtävään *Jumalan teatterin* tai *Sielun veljien* kaltaisiin symbolisiin iskuihin järjestäytyntä yhteiskuntaa vastaan, mikä taiteen itsensä kannalta saattaisikin olla hedelmällisempi tie. Täydellinen sopeutuminen strategiseen ja imagolliseen kielipeliin puolestaan voi johtaa hetkellisesti viettelevien ja myyntikelpoisten merkkien ilotulitukseen, mikä kuitenkin näännyttää ennen pitkää luovan taiteen ja kulttuurin – sekä itse merkit.

Kolmas mahdollisuus on tietenkin tasavertainen ja "herruudeton" kommunikaatio, jonka kautta kulttuurin ja taiteen toimintaedellyksiä – ei sentään taiteen sisältöjä – voidaan pohtia strategisissa, toiminnallisissa, epävirallisissa ja jatkuvasti muotoutuvissa projektiluonteisissa ryhmissä. Niissä käytettävä kieli

ja sen välittämät normit ja arvot eivät kuitenkaan voi olla ideologisesti etukäteen merkittäviä, vaan kielen tulee muotoutua toimijoiden, esimerkiksi hallintoihmisten, valtuutettujen, taiteilijoiden, taiteen harrastajien ja kuntalaisten sekä halukkaiden yritysedustajien tasavertaisten keskustelujen pohjalta. Tämä idealistinen periaate asettaa kuitenkin toimijoille vaativan haasteen: miten käytännössä toteutuu motivoituneiden ihmisten yhdistyminen, demokratia ja "herruudettomuus" kulttuurin strategioita läpivietäessä?

Tietenkin luontevimmalta saattaa tuntua eri toimintakenttien – esimerkiksi talouden, hallinnon ja kulttuurin – eristyneisyys ja niiden jättäytyminen "vapaan" keskinäisen kielikamppailun markkinoille. Kuntien itsenäisen päätäntävällän lisääntyessä ja valtiollisesti ohjattujen normatiivisten velvoitteiden osittain purkautuessa markkinoilla tapahtuva villi kielellinen kilvoittelu voi kuitenkin johtaa taiteen ja kulttuurin peruuttamattomiin tappioihin. Myytti raamatullisesta Daavidin ja Goljatin kamppailusta ja sen yllättävästä lopputuloksesta särkyy.

Kulttuurin suunnittelussa *kommunikatiivisten strategioiden* etuna on, että niissä kuntia ja alueita koskevat toimintasuunnitelmat ja kielelliset merkit voivat nousta niistä aineellisista ja henkisistä elementeistä, jotka ovat oleellinen osa yksilöllistä ja yhteisöllistä identiteettiä ja historiallisen jatkuvuuden tunnetta. Tällöin kulttuurin imago- ja säteilyvaikutuksetkin syntyvät kestävämmältä pohjalta – jos syntyvät. Kulttuurin ja taiteen aloilla on totuttu kärsivällisesti uurastamaan, etenemään pienin askelin ja välttämään helppoja oikoteitä. Mielikuvat ja merkit ovat syntyneet *toiminnan* ja *tekojen* pohjalta, eivät yksinomaan markkinahenkisten mainostempausten tai jälkibrezneviläisten suunnittelustrategioiden tuloksena.

Hyviä keskipohjalaisia esimerkkejä historiaa ja elävää toimintaa kantavista kulttuurisista merkeistä ovat Kokkolassa *Keski-Pohjanmaan Kamariorkesteri* ja *poikkitaiteelliset teatteriproduktiot*, Pietarsaassa *rakennusmiljö*, *merimuseaalinen projekti* ja *rockmusiikki*, Kaustisella *pelimanni- ja kansanperinne* sekä Halsualla varsinkin kuntalaisten museoaktiivisuuden perusteella *talonpoikaimuseo*. Lukija voi luetella niitä lisää.

Valtakunnallisissa gallupeissa esiintyneet tutkimustulokset antavat ymmärtää, että kansalaiset eivät aseta kulttuuria muihin julkisen sektorin toimintalohkoihin

verrattuna kovin korkealle. Tässä tutkimuksessa kuntalaisten kulttuuria koskeva arvostuskuva kuitenkin sirpaloitui ja moniulotteistui, jolloin kulttuurin merkitys muotoutui verrattain myönteiseksi. Varsin selkeästi kuntalaiset arvostivat kulttuurin välineellisiä, so. työllistäviä, matkailullisia ja imagollisia oheisvaikutuksia. Myös kulttuurin toimintaedellyksenä hyvinvointimalli sponsoreilla täydennettynä sai runsaasti kannatusta, varsinkin kaupungeissa. Suoranaisesta taidemyönteisyydestä ei voi kuitenkaan puhua lukuunottamatta ehkä pietarsaarelaisia. Taiteilijoille, kulttuuripoliitikoille ja kuntalaisille jää edelleenkin tiedoksi, että kulttuuri- ja taidemyönteisyyttä arvostuksina ja käyttöinä korostavat etupäässä naiset ja ylemmät sosiaaliryhmät. Tämä ei tarkoita sitä, että miehet, työväenluokka tai maatalousyrittäjät olisivat jotenkin "kulttuurittomia". Teattereiden, museoiden, kuvataidenäyttelyiden ja konserttien ulkopuolellakin koetaan elämyksiä, luodaan ja näytään.

KIRJALLISUUS

Ahponen, P. (1990) Kulttuuripolitiikan kehityslinjoista Suomessa. Teoksessa Luova ympäristö – luova ihminen. Raportti ensimmäisestä KULTI-seminaarista Oulussa 22.–23.11.1990. Toim. Marjomaa, I. & Nykyri, J. Oulun yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja nro 6.

Ahponen, P. (1991a) Kulttuuripolitiikka ja sen representaatiot. Tutkimus ylevän maallistumisesta. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 13.

Ahponen, P. (1991b) Turismi yhteisö museo. Post-eurokulttuurissa vapaa-aika-politiikka on museopolitiikkaa. Kulttuuritutkimus nro 1, 14–20.

Allardt, M., Sihvo, T. & Uusitalo, H. (1992) Mitä mieltä hyvinvointivaltiosta? Suomalaisten sosiaaliturvamielipiteet 1975–1991. Sosiaali- ja Terveys-hallituksen tutkimuksia 17. VAPK-kustannus. Helsinki.

Andersson, Å. E. & Strömquist, U. (1988) K-samhällets Framtid. Värnamo.

Arnestad, G. (1992a) Kultur i økonomisk belysning. Muligheder og begrænsninger. Foredrag NordREFO-seminar "Nordisk kultur i regional belysning" i Danmark 24.–27. 9. 1992. Vestlandsforskning. Sogndal.

Arnestad, G. (1992b) Kultur som lokaliseringfaktor. Korleis omplante dei mellomeuropeiske erfaringane til Norden? Foredrag i kulturseminar i Helsingfors 18. 2. 1992. Vestlandsforskning. Sogndal.

Aro, J. (1990) Jean Baudrillard ja modernin kulttuurin patologia. Sosiologia nro 1, 42–51.

Arppe, T. (1987) Kun kaikki arvoitukset ratkaistaan, tähdet sammuvat .. (Jälkikirjoitus) Teoksessa Baudrillard, J.: Ekstaasi ja rivous. Gaudeamus.

Arsis (1991) Hallituksen kulttuuripoliittinen linjaus. Kirj. Eija Ristimäki. Arsis nro 2, 3–4.

Baudrillard, J. (1983) Simulations. Semiotexte. New York.

Baumol, W. J. & Bowen, W. G. (1966) Performing Arts. The Economic Dilemma. The M.I.T. Press. Cambridge, Mass.

Bernstein, D. (1984) Company Image and Reality. A Critique of Corporate Communications. Holt, Rinehart & Winston. London.

Bourdieu, P. (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge & Kegan Paul. London.

Breidablik, G. (1991) *Lokalkulturen – lim eller løsemiddel? Rapport nr 21*. Vestlandsforskning. Sogndal.

Callinicos, A. (1990) *Against Postmodernism. A Marxist Critique*. Polity Press. Cambridge.

Cantell, T. (1991) *Julkaisemattomat tutkimustilastot vuoden 1991 Kaustisen Kansanmusiikkijuhlilta ja Kuhmon kamarimusiikkitapahtumasta*.

Duelund, P. (1991) *EY-yhteistyön kulttuuriset paradoksit tanskalaisen kulttuuripolitiikan valossa*. Arsis nro 4, 31–33.

Duelund, P. (red. 1992) *Kulturens spændetrøje. Om kultur og kulturforskning i Norden*. NordREFO nr 1. København.

Durkheim, E. (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot*. Tammi. Helsinki.

Durkheim, E. (1985) *Itsemurha*. Tammi. Helsinki.

Eräsaari, R. (1991) *Kaupunkikuva tilanteenmukaisen representaation lavastuksena*. Teoksessa *Kokkola-kuva*. Toim. Yli-Kokko, P. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä nro 10, 10–17.

Friedman, J. (1987) *Planning in the Public Domain. From Knowledge to Action*. Princeton University Press. Princeton.

Giddens, A. (1984) *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia*. Otava. Keuruu.

Giddens, A. (1986) *The Constitution of Society*. Polity Press. Oxford.

Granholm, A. & Karlöf, B. (1990) *Julkisen hallinnon uudet strategiat*. Asiakasnäkökulma. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Gronow, J. (1987) *Länsimainen rationalisoitumisprosessi ja modernin länsimaisen kulttuurin irrationaalisuus*. Teoksessa *Aiheita Weberistä*. Toim. Hietaniemi, T. Tutkijaliiton julkaisuja. Jyväskylä.

Habermas, J. (1989) *Moderni – keskeneräinen projekti*. Teoksessa *Moderni/postmoderni*. Toim. Kotkavirta, J. & Sironen, E. Tutkijaliiton julkaisuja nro 44. Jyväskylä.

Habermas, J. (1981a) *Technik und Wissenschaft als Ideologie*. 11. Aufl. Frankfurt am Main.

Habermas, J. (1981b) *Theorie des kommunikativen Handelns I*. Suhrkamp. Frankfurt am Main.

Habermas, J. (1981c) *Theorie des kommunikativen Handelns II*. Suhrkamp. Frankfurt am Main.

Hall, S. (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere.

Haug, W. F. (1982) *Mainonta ja kulutus*. Vastapaino. Tampere.

Heiskala, R. (1991) *Miten mainos puhuu kulttuuria? Teoksessa Mainoskuva – mielikuva*. Toim. Lehtonen, K. VAPK-Kustannus. Helsinki.

Helsingin kulttuurin kehittämissuunnitelma 1991–1999. Kulttuurisuunnitelmakomitea (1990). Kulttuuri– Helsinki.

Häkli, J. (1991) *Tilakäsitykset, aluetutkimus ja lokaleetti*. Teoksessa *Avauksia restrukturaatioon*. Toim. Häkli, J. & Kuitunen, J. Tampereen yliopisto, Alutieteen laitos, sarja A, 11. Tampere.

Ilmonen, K. (1986) *Pelimannikulttuuri ja moderni maaseutuyhteisö*. Chydenius-Instituutin julkaisuja nro 18. Kokkola.

Jalava, K. (1992) *Kulttuuritapahtuman paikalliset vaikutukset. MaailmanKarnevaali-tapahtuma Seinäjoella*. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen raporteja ja artikkeleita nro 17. Seinäjoki.

Jameson, F. (1989) *Postmodernismi eli kulttuurin logiikka myöhäiskapitalismissa*. Teoksessa *Moderni/postmoderni*. Toim. Kotkavirta, J. & Sironen, E. Tutkijaliiton julkaisuja nro 44. Jyväskylä.

Julkunen, R. (1992) *Hyvinvointivaltio käännekohdassa*. Vastapaino. Helsinki.

Kangas, A. (1990) *Kunta, taide ja markat*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 11. Helsinki.

Kangas, A. (1991) *Kuntien kulttuurilautakunnat ja 1990-luvun hallinnollinen murros*. Hallinnon tutkimus nro 2, 133–145.

Kangas, A. (1992) *Kulttuurisihteeri lähikuvassa*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 14. Helsinki.

Karjalainen, T. (1988) Kainuun kulttuurikartoitus. Kainuun maakuntaliitto.

Kauppalehti 17.5.1991. Kulttuurista kasvuvoimaa. Kulttuuriministeri Isohookana-Asunmaan haastattelu. Kirj. Lahtonen, H.

Kaustisen Kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistyksen toimintakertomus vuodelta 1991.

Khakee, A. (1985) Nationalekonomi och kultur. Meddelande nr 35. Umeå Universitet. Geografiska Institutionen.

KOP:n taloudellinen katsaus.

Korpipää, S. (1990) Kunta, kulttuuri, politiikka. Suomen kunnallisliitto. Helsinki.

Krech, D., Crutchfield, R. S. & Ballachey, E. L. (1962) Individual in Society. A Textbook of Social Psychology. McGraw-Hill Book Company, Inc. New York.

Kulttuurinen luovuus talouselämän voimavarana –strategiaryhmä (1992). Julkaisematon luonnos strategioiksi. Vaasan lääninhallitus.

Laine, S. & Peltonen, P. (1990) Tutkimus Porin jazz-juhlista. Porin koulutus- ja tutkimuskeskus. Julkaisusarja nro 2. Pori.

Laitinen, H. (1979) Kaustisen Kansanmusiikkijuhlat. Juhlakirjassa Suomalaiset merkkipäivät. Toim. Vento, U. Kalevalaseuran Vuosikirja nro 59.

Lash, S. & Urry, J. (1987) The End of Organized Capitalism. Polity Press. Cambridge.

Lehtonen, H. (1990) Yhteisö. Vastapaino. Tampere.

Lehtonen, J. (1991) Kaupunkikuvat, niiden merkitys ja niiden muuttaminen. Teoksessa Kokkola-kuva. Toim. Yli-Kokko, P. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä nro 10, 1–9.

Lepistö, V. (1991) Kuvataiteilija taidemaailmassa. Tutkijaliitto. Helsinki.

Likert, R. (1932) A Technique for the Measurement of Attitudes. Archives of Psychology 140.

Lindborg, L. (1991a) Kulturens betydelse. Exemplet Tyskland. ERU-rapport 68. Stockholm.

Lindeborg, L. (1991b) Kultur som lokaliseringsfaktor. Erfarenheter från Tyskland. Industridepartementet nr 22. Göteborg.

Luttinen, J. (1991) Ylä-Savon kulttuurisuunnitelma. Ylä-Savon Instituutin tutkimusraportti nro 5:4.

Manninen, P. (1976) Tilastotiedettä yhteiskuntatieteilijöille. Gaudeamus. Hämeenlinna.

Mehtonen, L. & Sironen, E. (1991) Frankfurtin koulu. Teoksessa Taide modernissa maailmassa. Toim. Sevänen, E., Saariluoma, L. & Turunen, R. Gaudeamus. Helsinki.

Meyerscough, J. (1988) The Economic Importance of the Arts in Britain. Policy Studies Institute. London.

Morgan, G. (1986) Images of Organization. Sage. Beverly Hills.

Neilimö, K. (1992) Johdon rooli julkisen sektorin tulosjohtamisjärjestelmän kehittämisessä. Hallinnon tutkimus nro 3, 136–143.

Oksanen, A. (1988) Taide ja taloustiede. Kansantaloudellinen aikakauskirja nro 1, 43–50.

Opetusministeriö (1991) 1980-luvun kulttuuripolitiikka. OPM:n työryhmien muistioita nro 45.

Oppenheim, A. (1966) Questionnaire Design and Attitude Measurement. Basic Books, Inc. Publishers. New York.

Paasi, A. (1988) Kulttuuri ja kansainvälinen integraatio. Yhteiskuntasuunnittelu nro 1, 7–12.

Paasi, A. (1989) Lokaliteetti-tutkimus – sosiologian ja maantieteen uusi yhteys? Sosiologia nro 4, 298–309.

Paasi, A. (1990) Kulttuuri ja alueellinen kehitys. Teoksessa Luova ympäristö – luova ihminen. Raportti ensimmäisestä KULTI-seminaarista Oulusta. Toim. Marjomaa, I. & Nykyri, J. Oulun Yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja nro 6.

Peacock, A. (1969) Welfare Economics and Public Subsidies to the Arts. The Manchester School of Economic and Social Studies. Vol. 37, nr 4.

Rope, T. & Methner, J. (1987) Mielikuva-markkinointi. Weilin + Göös. Espoo.

Rotstein, A. (1989) Economics and Culture: Separation without Divorce. Cultural Economics 88. A Canadian Perspective. University of Acron. Ohio.

Rubenowitz, S. & U. (1990) Kultur som attraktion – vilken roll spelar kulturen för valet av bostadort. ERU-rapport nr 65. Stockholm.

Ruotsin kunnallisliitto: Kuntien kulttuuripolitiikka – päämääriä ja strategioita. 1989. Suom. Porna, I. Suomen kaupunkiliitto. Helsinki.

Rydman, J. & Sappinen, J. (1988) Taide ja taloustiede: kvasitiedettä postmodernismin hengessä? Kansantaloudellinen aikakauskirja nro 3, 315–317.

Sairanen, K. (1988) Tutkimus Savonlinnan oopperajuhlissa. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus, sarja A: 6. Savonlinna.

Salasto, R. (1992) 100 askelta Vaasan kaupungin kulttuurin kehittämiseksi. Vaasan kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta. Käsikirjoitus.

Salonen, T. K. (1991) Kulttuuriprojektit kunnallisen kulttuuritoimen edistäjinä? Kulttuuritutkimus nro 1, 30–34.

Scitovsky, T. (1976) The Joyless Economy: An Inquiry into Human Satisfaction and Consumer Dissatisfaction. Oxford University Press. London.

Sneck, T. (1989) Kaupunkiskenaariot. Suomen kaupunkiliitto.

Summa, H. (1987) Byrokraatin sadetanssi. Hallinnon rituaalistuminen strukturaatioteorian valossa. Hallinnon tutkimus nro 4, 233–242.

Suomen maakuntien liitto (1992). Suomalaisten elinympäristö. Toiveet ja todellisuus. Helsinki.

Sänkiäho, R. (1989) Temput ja kuinka ne tehdään. Monimuuttujamenetelmät kansan palvelijoina. Jyväskylän yliopisto. KTL.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus 1987–88.

Tuomi, O. Hyvinvointi, alueellisuus ja tutkimuksen restruktuatiohaasteet. Teoksessa Avauksia restruktuatioon. Toim. Häkli, J. & Kuitunen, J. Tampereen yliopisto, Alutieteen laitos, sarja A, 11. Tampere.

Tutkimuskuntien verotiedot vuosilta 1989–90.

Unesco (1987) Maailman kulttuurikehityksen vuosikymmen 1988–1997. Toimintaopas. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja nro 44.

- Vaasan läänin tilastokatsaus (1992). Vaasan läänin seutukaavaliitto. Sarja C: 12. Vaasa.
- Vainikkala, E. (1991) Marxisin paradoksi ja Fredric Jameson. Teoksessa Taide modernissa yhteiskunnassa. Toim. Sevänen, E., Saariluoma, L. & Turunen, R. Gaudeamus. Helsinki.
- Valtonen, H. (1992) Kulttuuri ja kansantalouden edut. Kulttuuritutkimus nro 1, 3–10.
- Varhe, S. (1990) Asukkaiden mielipiteet hallinnosta ja palveluista Kokkolassa 1989. Suomen kaupunkiliitto. Kehittämisen toimialue.
- Varhe, S., Eliasson, A. ja Kurikka, P. (1990) Asukkaiden mielipiteet kaupunkien hallinnosta ja palveluista 1989. Suomen kaupunkiliitto.
- Vartia, Y. (1989) Tilastotieteen perusteet. Helsinki.
- Vasama, P.-M. & Vartia, Y. (1980) Johdatus tilastotieteeseen. Osa 2. Gaudeamus. Pori.
- Veggeland, N. (1992) Planlægning, kultur og postmodernitet. Teoksessa Kulturens spændetrøje. Toim. Duelund, P. NordREFO nr 1. København.
- Willis, P. (1978) Profane Culture. Routledge & Kegan Paul. London.
- Willman, G. (1982) Elämisen taso ja kulttuuritottumukset Pietarsaaren ja Kokkolan alueilla. Chydenius-Instituutin julkaisuja nro 8. Kokkola.
- Voloshinov, V. (1990) Kielen dialogisuus. Marxismi ja kielifilosofia. Vastapaino. Tampere.
- Ziehe, T. (1991) Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Vastapaino. Tampere.

LIITE 1

KUVAUS TUTKIMUKSEN SUORITTAMISESTA

Tutkimusaineisto

Tutkimuksen *perusjoukon* muodostivat kokkolalaiset, pietarsaarelaiset, kaustislaiset ja halsualaiset 15–75 –vuotiaat henkilöt. Tutkimuskuntien yhteenlaskettu väkiluku vuoden 1992 alussa oli hieman yli 60 000. Väestörekisterikeskuksen suorittamalla satunnaisotannalla tutkimusjoukon (15–75 –vuotiaat) henkilömääräksi saatiin yhteensä 1 236, joista yhden ja Pietarsaaren suomenkielisten osalta kahden lisäkyselykierroksen tuloksena palautti hyväksytysti täytetyn kyselylomakkeen 721 henkilöä. Vastausprosentiksi muotoutui 58.3, jota voitaneen sisällöltään vaikeahkossa ja kohderyhmältään suurehkossa kyselyssä pitää verrattain edustavana. Kysely suoritettiin marras–joulukuussa 1991.

Päätettäessä otosprosentista pyrittiin varmistamaan, että tutkimusryhmät ovat riittävän suuria taustamuuttujakohtaisten tarkastelujen kannalta. Kaksikielisten kaupunkien Kokkolan ja Pietarsaaren osalta haluttiin myös turvata luonnollisia osuuksia edustavat otokset sekä suomen– että ruotsinkielisestä väestöstä. Vuoden 1992 alussa ruotsinkielisten osuus kuntalaisista oli Kaustisella vain 1.8 % ja Halsualla 0.4 %. Pietarsaassa puolestaan ruotsinkielisiä oli enemmistö (55 %), ja Kokkolassakin heidän osuutensa oli 20 %.

Vastanneiden joukossa oli 10 henkilöä, jotka eivät ilmoittaneet kotipaikkaansa. Heistä 6 oli ruotsinkielisiä. Nämä vastaukset olivat mukana analyyseissa, jotka koskivat koko tutkimusaineistoa. Kyselyyn vastanneiden kokonaislukumäärä ja –osuus otoksesta laskettiin niinkään koko saadun aineiston perusteella.

Taulukossa 15 kuvataan tutkimuksen kohteena olleet *väestöryhmät, otokset ja kyselyyn vastanneet*.

Taulukko 15.

Kuntakohtaiset tiedot väkiluvuista, kielijakaumista, otoksista ja kyselyyn vastanneista.

kunta	väkiluku 1992 alku	kieli (%) su/ru	otos (%) 15-75 v	otos (N) 15-75 v	kyselyyn vast. (N)	kyselyyn vast. (%)
Kokkola	34 385	su 80 ru 20	2	418	235	56.2
Pietarsaari	19 823	su 45 ru 55	3	201	120	59.7
Kaustinen	4 496		5	169	92	54.4
Halsua	1 640		8	99	63	63.3
yhteensä	60 344			1 236	721	58.3

Taulukossa 16 esitetään kuntakohtaisesti sekä perusjoukkojen että tutkimusjoukkojen *ikäryhmäosuudet*.

Taulukko 16.

Tutkimuksessa mukana olevien ikäryhmien osuudet perusjoukoista (pe) ja tutkimusjoukoista (tu) (%).

ikäryhmä/kunta	Kokkola N = 292 pe/tu	Pietarsaari N = 261 pe/tu	Kaustinen N = 92 pe/tu	Halsua N = 63 pe/tu	kaikki N = 718 pe/tu
15-24 v	20.1/22.3	20.0/23.0	19.9/18.5	19.3/20.6	20.0/21.7
25-34 v	18.6/14.4	17.7/14.6	19.7/18.4	16.0/12.7	18.3/14.8
35-44 v	23.4/20.2	19.9/16.5	21.2/18.5	19.8/22.2	22.0/18.7
45-54 v	16.2/18.8	17.3/18.4	14.3/17.4	15.0/14.3	16.4/18.2
55-64 v	12.6/14.4	14.0/17.2	14.6/17.4	16.1/20.6	13.3/16.4
65-75 v*	9.2/9.9	11.0/10.3	10.3/9.8	13.8/9.5	10.0/10.2
yhteensä	100/100	100/100	100/100	100/100	100/100

Kokkolassa kyselyssä mukana olevista ikäryhmistä 25-44 -vuotiaat olivat hieman aliedustettuja. Nuoret ja ikääntyvät puolestaan olivat tutkimuksessa lievästi yliedustettuja. Sama suuntaus ilmeni myös Pietarsaaressa lukuunottamatta 65-75 -vuotiaita, joiden osuus hieman ylikorostui.

*) Kuntatilastoissa ikäluokka oli 65-74 -vuotiaat.

Tutkimuksessa mukana olevien kaustislaisten 15–44 –vuotiaden osuudet olivat perusjoukon vastaaviin osuuksiin nähden jonkin verran pienempiä, 45–64 –vuotiaden osuudet puolestaan suurempia. Halsualaisista tutkimushenkilöistä erityisesti 25–34 ja 65–75 –vuotiaat olivat aliedustettuja ja varsinkin 35–44 ja 55–64 –vuotiaat yliedustettuja. Koko tutkimusaineistossa painottuivat nuorten ja ikääntyvien (yli 45–vuotiaden) osuudet.

Pietarsaareissa ja Kokkolassa *naisia* oli vuoden 1992 alussa vähän yli 51 %. Kyselyyn vastanneiden naispuolisten osuus Pietarsaareissa oli 55.7 % ja Kokkolassa 53.6 %. Kaustisella naisia oli kuntatilastojen mukaan 50.1 % ja Halsualla 47.9 %. Kaustislaisista kyselyyn vastanneista 50 % oli naispuolisia, ja Halsualta kyselylomakkeen palauttaneista naisia oli 54 %. Näin ollen kaupunkien ja Halsuan osalta miesten panos tutkimuksessa oli jonkin verran aliedustettu.

Tutkimusaineiston joukko jaettiin *koulutustaustaltaan* seuraavasti: 1) kansakoulu, keski- tai peruskoulu tai ammattikoulu tai vastaava, 2) opistotasoinen koulu, ylioppilastutkinto tai ylioppilastutkinto + ammattikoulu tai opisto sekä 3) korkeakouluopintoja/korkeakoulututkinto. Tässä tutkittavat nimettiin **perus-**, **keski-** ja **korkeatason koulutuksen** suorittaneisiin. Taulukossa 17 esitetään tutkimusjoukon koulutustaustat kuntakohtaisesti.

Taulukko 17.

Tutkittavien koulutustaustat (%).

koulutus/kunta	Kokkola N = 293	Pietarsaari N = 261	Kaustinen N = 91	Halsua N = 61	kaikki N = 716
perustaso	63.1	70.9	75.9	85.2	69.8
keskitaso	25.3	17.3	15.4	13.1	19.7
korkeataso	11.6	11.8	8.7	1.7	10.5
yhteensä	100	100	100	100	100

Kaupungeissa keski- ja korkeatason kouluttautuneiden osuudet kyselyssä olivat suurempia kuin maaseutukunnissa. Kokkolalaisten ja pietarsaarelaiten

koulutustasoa vertailtaessa havaitaan, että keskitason koulutuksen saaneita oli enemmän Kokkolassa. Sen sijaan korkeakouluopintoja suorittaneiden osuudet kaupungeissa olivat samansuuruiset. Merkillepantavaa on, että kyselyssä mukana olleiden kaustislaisten koulutustaso oli keskimäärin selvästi korkeampi kuin halsualaisten, joista esimerkiksi korkeatason koulutuksen saaneita oli vain 1.7 %. Vaasan läänin tilastokatsauksen (1992, 22) mukaan korkea-asteent koulutuksen suorittaneita oli 31.12.1990 15 vuotta täyttäneistä kokkolalaisista 7.6 %, pietarsaarelaisista 8.5 %, kaustislaisista 5.8 % ja halsualaisista 4.2 %. Vastaava osuus koko maassa oli 9.7 %.

Tutkimuskuntien henkilöt ryhmiteltiin myös ammattirakenteen mukaan. Mahdollisimman kattavan *sosioekonomisen kartan* muodostamiseksi kuntalaisilta kysyttiin, mikä oli ollut heidän ammattinsa tai päätoimensa viimeisten 12 kuukauden aikana. Heitä pyydettiin mainitsemaan myös mahdollinen työttömyystilanne kuluneen vuoden aikana. Opiskelijat, kotirouvat ja avustavat perheenjäsenet yrityksessä tai maatilalla saatiin myös esille. Eläkkeellä olevia pyydettiin mainitsemaan entinen ammatti. Kyselyhetkellä työvoimaan kuulumattomia koko tutkimusaineistossa (N = 702, tässä yhteydessä puuttuvia tietoja 19) oli runsas kolmannes (N = 250), joista oli eläkeläisiä 47 %, opiskelijoita ja koululaisia 42 %, kotirouvia 7 % ja muita 4 %. Kuluneen vuoden aikana työttömänä olleiden osuus koko tutkimusaineiston työvoimasta oli 9.7 %, joka vastasi melko tarkasti tutkimuskuntien keskimääräistä työttömyysastetta vuonna 1991.

Lopullinen sosioekonominen luokittelu perustui kuitenkin kuntalaisten senhetkisiin tai (esimerkiksi eläkeläisten ja työttömien tapauksessa) entisiin ammatteihin, mikä mahdollisti perinteisemmän – ehkä myös varsin karkean – sosiaalisia kerrostumia kuvastavan tarkastelun (taulukko 18).

Taulukko 18.
Tutkittavien sosioekonominen tausta (%).

ammatti/kunta	Kokkola N = 284	Pietarsaari N = 258	Kaustinen N = 90	Halsua N = 61	kaikki N = 702
maatalousyritt.	2.1	0.8	16.7	29.5	6.0
muut yrittäjät	3.5	1.9	5.6	8.2	3.6
ylemmät toimih.	18.3	17.1	13.1	9.8	16.2
alemmat toimih.	19.7	11.6	16.7	8.2	15.7
työntekijät	33.5	46.6	27.9	19.7	36.2
opisk. ja koul.	16.2	14.3	15.6	13.1	15.1
muut	6.7	7.7	4.4	11.5	7.3
yhteensä	100	100	100	100	100

Kuntakohtaisessa sosioekonomisen rakenteen tarkastelussa havaitaan, että lähes kolmannes halsualaisista tutkimushenkilöistä ilmoitti olevansa tai olleensa päätoimeltaan maatalousyrittäjä. Myös muiden yrittäjien osuus halsualaisista oli verrattain suuri (8.2 %). Taustaltaan alempia ja ylempiä toimihenkilöitä oli Kokkolan aineistossa verrattain paljon (yhteensä 38 %). Työntekijätaustaisuus Pietarsaareissa oli selvästi vahvin (46.6 %). Maaseutukunnaksi Kaustisella toimihenkilöiden ja työntekijöiden yhteenlaskettu osuus oli huomattava (57.7 %). Ryhmä "muut" sisältää ne koulutukseen ja työelämään kuulumattomat (esim. työttömät, eläkeläiset ja kotirouvat), jotka eivät ilmoittaneet tai omanneet tarkempaa sosioekonomista taustaa.

Kuntalaisilta kysyttiin, *kuinka kauan* he *oivat asuneet* nykyisessä asuinkunnassa. Taulukosta 19 ilmenee asumisen keston vuosijakauma kunnittain (taulukko 19).

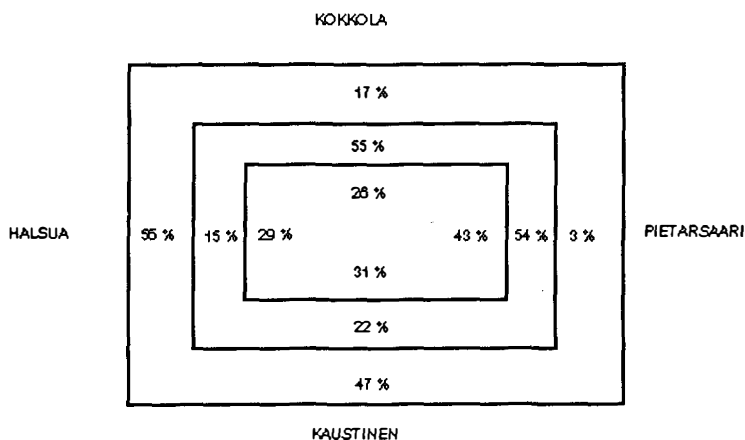
Taulukko 19.
Asumisen kesto paikkakunnalla (%).

as. kesto/kunta	Kokkola N = 293	Pietarsaari N = 258	Kaustinen N = 92	Halsua N = 63	kaikki N = 716
0– 5 vuotta	8.2	8.5	14.1	1.6	8.5
6–10 vuotta	5.5	5.0	5.4	7.9	5.4
11–20 vuotta	19.5	19.0	14.1	22.2	18.9
yli 20 vuotta/ koko elämä	66.8	67.5	66.4	68.3	67.3
yhhteensä	100	100	100	100	100

Kaupunkilaisten asumiskeston jakauma oli samankaltainen; runsas 8 % heistä oli asunut nykyisessä kotikaupungissa korkeintaan 5 vuotta. Tutkimuksessa mukana olevista kaustislaisista peräti noin 14 % oli 80-luvun loppupuolella kuntaan muuttaneita. Kaustisella korkeintaan vuoden asuneiden osuuskin oli verrattain suuri, nimittäin 5.4 %. Sen sijaan halsualaisista vain 1.6 % oli muuttanut kuntaan lähimpien vuosien aikana.

Kysyttäessä kuntalaisilta, *harkitsevatko he muuttoa* toiselle paikkakunnalle, kyllä-vastauksen antoi kokkolalaisista 8.6 %, pietarsaarelaisista 11.9 %, kaustislaisista 8.8 % ja halsualaisista 6.5 %. Muuttamishalukkuutta perusteltiin etupäässä työhön tai koulutukseen hakeutumisella ja kaupungeissa jonkin verran myös viihtymättömyydellä. Pietarsaarelaisista osa aikoi muuttaa maaseudulle.

Kuviosta 33 ilmenee, *kuinka kaukana* tutkimuksessa mukana olevat kuntalaiset *asuivat kunnan keskustasta*. Satunnaisotanta laadittiin siten, että kuntien sisäiset alueet olivat mahdollisimman todenmukaisesti edustettuna tutkimuksessa.

Kuvio 33.

Tutkittavien asumistiheydet kuntien keskustoista (%). Sisän kehikko alle 2 km, keskimäinen kehikko 2–5 km ja ulommaisn kehikko yli 5 km.

Alle 2 kilometrin säteellä kunnan keskustasta (sisän kehikko) asui Kokkolassa 28 %, Pietarsaareissa 43 %, Kaustisella 31 % ja Halsualla 29 %. Kaupunkien osalta voi todeta, että Pietarsaari (maapinta-ala 87 km) on pinta-alaltaan verrattain pieni ja asumistiheydeltään keskustapainotteinen. Kokkolassa (maapinta-ala 377 km) väkirikkaat asuntoalueet sijaitsevat osaksi kaupungin reunamilla, kuten Koivuhaassa ja Ykspihlajassa. Suurin osa kaupunkilaisista asui 2–5 kilometrin päässä keskustasta (keskimäinen kehikko), kun maaseutukunnissa, erityisesti Halsualla, asutus painottui kirkonkylästä yli viiden kilometrin päässä sijaitseviin sivukyliin (ulommaisn kehikko).

Verotoimistojen kuntatilastot osoittavat, että kokkolalaisten ja pietarsaarelaisten tulonsaajien *tulorakenne* oli profiililtaan lähes yhdennäköinen. Kokkolassa tulonsaajista ansaitsi vuonna 1990 a) alle 51 000 mk 45 %, b) 51 000 – 88 999 mk 33 %, c) 89 000 – 139 999 mk 17 % ja d) vähintään 140 000 mk 5 %. Vastaavat osuudet Pietarsaareissa vuonna 1989* olivat a) 44 %, b) 32 %, c) 19 % ja d) 5 %. Vuonna 1990 Kaustisella ja Halsualla edellä mainitut tuloluokat sisälsivät seuraavat osuudet tulonsaajista: a) 56 % ja 61 %, b) 30 % ja 28 %,

*) Pietarsaaren kaupungin verotiedot perustuivat vuoden 1989 tilastoihin, koska uudempia tietoja ei ollut saatavilla. Verotoimiston arvion mukaan tulorakenne ei ollut mainittavasti muuttunut vuoteen 1990 mennessä.

c) 11 % ja 8 % sekä d) 3 % ja 3 %. Erityisesti kaupunkilaiset mutta jonkin verran myös kaustislaiset näyttävät ansainneen tuona vuonna halsualaisia paremmin. Koko Vaasan lääniä koskevat tulonsaajaosuudet olivat kyseisenä vuonna a) 51 %, b) 31 %, c) 14 % ja d) 4 %, joihin nähden kokkolalaiset ja pietarsaarelaiset tulonsaajat sijoittautuivat edullisemmin sekä kaustislaiset ja varsinkin halsualaiset puolestaan epäedullisemmin.

Vaikka käsillä olevassa tutkimuksessa käytettiin erilaista tilastollista tuloluokitusta, edellä suoritettu perusjoukkoa koskeva tiivis sanallinen kuntavertailu sopii tutkimusaineistonkin tulostruktuurikuvaukseksi: kaupunkilaisten ansiorakenne oli ylivoimaisuudessaan likimain identtinen, halsualaisten tulot olivat vaatimattomimmat. Taulukossa 20 esitetään tutkimuksessa mukana olevien prosentuaaliset tulojakaumat.

Taulukko 20.

Tutkittavien kuuluminen eri tuloluokkiin vuoden 1990 bruttotulojen mukaan (%).

vuositulot/kunta mk	Kokkola N = 285	Pietarsaari N = 256	Kaustinen N = 90	Halsua N = 62	kaikki N = 703
alle 50 000	37	36	41	50	39
50 000–99 999	36	34	33	37	35
100 000–149 999	19	21	21	13	19
150 000 tai yli	8	9	5	0	7
yhteensä	100	100	100	100	100

Koko tutkimusaineistossa alle 100 000 markan ansainneita oli kolme neljäsosaa. Varmuudella voi todeta, että kaikkien kuntien osalta pienituloiset (alle 50 000 mk ansainneet) olivat tutkimuksessa aliedustettuja ja kaupunkien sekä Kaustisen osalta suurituloiset puolestaan yliedustettuja.

Yleisesti ottaen voi arvioida, että kyselyyn vastanneiden edustukset erilaisista tutkimuksen kannalta keskeisistä sosiaalis-taloudellisista ja demografisista osaryhmistä olivat suhteellisen hyvät. On mahdollista, että tutkimusaineistoa hallitsi symbolisella ja diskursiivisella ulottuvuudella lievästi kollektiivinen harha, joka rakenteellisesti korosti tutkimuksessa kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin

asioihin ylipäänsä verrattain aktiivisesti tai ainakin lojaalisti suhtautuvien panosta. Tämä on varovaisiinkin yleistyksiin pyrkivän kyselytutkimuksen ainainen ongelma, joka kalvaa mutta ei välttämättä hidasta tekijää tutkimuksen eteen tulevilla käänteillä.

Muuttajat ja metodit

Tutkimuksen kyselylomaketta suunniteltaessa vaikutteita otettiin etupäässä Gösta Willmanin (1982) tekemästä selvityksestä "Elämisen taso ja kulttuuritottumukset Pietarsaaren ja Kokkolan alueilla". Willman kartoitti 80-luvun alussa laajasti sosiaalisia ja kulttuurisia piirteitä, jotka koskivat mm. keskipohjalaisten uskonnollisia, poliittisia, elämäntapaan ja vapaa-aikaan liittyviä tottumuksia. Willmanin raportissa erityisesti kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuutta kuvaavat muuttajat olivat ajallisen (noin 11 vuotta) vertailun kannalta jokseenkin käyttökelpoisia myös käsillä olevassa tutkimuksessa.

Tutkimuksen **sosiaalis-taloudelliset ja demografiset taustamuuttajat** olivat **kieli, kotikunta, sukupuoli, ikä, koulutus, sosioekonominen asema, vuositulot, asumisen kesto paikkakunnalla ja kulttuuripalvelujen käyttöaktiivisuus**. Kun viimeksi mainittu variaabeli asetettiin riippuvaksi muuttujaksi, edellä lueteltujen muuttujien ohella myös **asuinpaikan etäisyys kunnan keskustasta** toimi taustamuuttujana. Taustamuuttajat olivat pääosin kvalitatiivisen asteikon muuttujia ja kuvattiin suorilla jakaumilla.

Kulttuuripalvelujen käyttöä havainnollistettiin aikavertailun mahdollistamiseksi Willmanin (1982) laatimalla kyselyrakenteella. Teatteri, musiikki- ja kirjastotoimintaan kohdistunutta käyttöaktiivisuutta arvioitiin sen pohjalta, kuinka monta kertaa kuntalaiset olivat viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käyneet edellä mainituissa kulttuurilaitoksissa. Taidenäyttelyissä ja historiallisissa museoissa käyntiä mitattiin kysymällä, olivatko kuntalaiset käyttäneet viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana tai ennen tätä ajanjaksoa ko. kulttuuripalveluja. Eräiltä osin koottua tutkimusmateriaalia voitiin varovaisesti vertailla vastaaviin valtakunnallisiin kulttuuritilastoihin ja erityisin

varauksin Länsi-Ruotsissa Rubenowitzien (1991) suorittamaan kulttuuripalvelujen käyttöä ja arvostuksia käsittelevään tutkimukseen.

Avoimilla kysymyksillä kartoitettiin, millä paikkakunnilla ja alueilla kulttuurilaitosten tarjontaa oli käytetty viimeksi. Tämä kysymyksenasettelu avasi mahdollisuuden arvioida kuntalaisten **kulttuurikäyntien** ulottumista lähialueiden ulkopuolelle ulkomaita myöten.

Sekä kulttuuripalvelujen käyttöä että kulttuurimatkailun suuntautumista kuvattiin prosentuaalisilla jakaumilla. **Kulttuuripalvelujen "käyttöindeksi"** puolestaan oli ns. summamuuttuja (ja siitä laskettu keskiarvo), joka kuvasi tässä teatteri-, musiikki-, kirjasto-, näyttely- ja museopalvelujen yhteenlaskettua käyttöintensiivisyyttä. Summamuuttujan laskeminen ordinaaliasteikollisista muuttujista ei ole oikeaoppista, joten tässä instituutiokohtaisten kulttuuripalvelujen käyttöä kuvaavat muuttujat pisteitettiin uudelleen, jolloin nämä muuttujat saivat intervalliasteikollisen luonteen. Esimerkiksi teatteria viimeisten 12 kuukauden aikana koskevat käynnit pisteitettiin seuraavasti:

- *ei yhtään teatterikäyntiä* = 1 pi
- *1-5 teatterikäyntiä* = 2 pi
- *yli 5 teatterikäyntiä* = 3 pi

Vastaavasti museossa käynti pisteitettiin siten, että henkilö, joka ei ollut käynyt museossa koskaan, sai 1 pisteen, joskus aikaisemmin museossa käynyt sai 2 pistettä ja viimeisten 12 kuukauden aikana museossa käynyt sai 3 pistettä. Näin ollen viidestä osiomuuttujasta puristetun summamuuttujan, so. kulttuuripalvelujen "käyttöindeksin" minimipistemäärä oli 5 ja maksimipistemäärä oli 15. Kulttuuripalvelujen "käyttöindeksi" luokiteltiin ja nimettiin seuraavien pistemäärien mukaan:

- **kulttuuripalvelujen pienkuluttajat** = 5-7 pi
- **kulttuuripalvelujen keskikuluttajat** = 8-12 pi
- **kulttuuripalvelujen suurkanuttajat** = 13-15 pi

Kulttuuripalvelujen kokonaiskäytön intensiivisyyttä kuvaavan summamuuttujan yhteyttä taustamuuttujiin selvitettiin riippumattomien ryhmien varianssianalyysillä.

Kuntalaisten kulttuuriarvostuksia operationaalistamaan tarkoitettujen muuttujien ideaaliset lähtökohdat haettiin osittain pohjoismaisesta KULTUR OG

REGIONAL UDVIKLING I NORDEN –tutkimusprojektista, jossa tarkastellaan kulttuurin merkitystä sosiaaliselle integraatiolle, identiteetin muodostumiselle ja taloudelliselle kehitykselle (ks. Duelund 1992). Myös eräät Timo Cantellin vuonna 1991 Kaustisen kansanmusiikkijuhlia koskevat tutkimusteemat antoivat virikkeitä mm. kulttuurin toimintaperiaatteita ja säteilyvaikutuksia kuvaavien mielipiteiden arvioimiseen. Vähemmän systemaattisesti mutta innokkaasti muuttujajideoita punottiin yhteen joidenkin paikallisten, alueellisten, kansallisten ja pohjoismaisten kulttuuria ja kulttuuripoliittikkaa käsittelevien seminaari- ja työryhmäkeskustelujen pohjalta. Myös sanomalehdissä esitetyt polemiikit ja hallinnollisissa julkaisuissa (esim. Korpipää 1991) tarjotut manifestit kulttuurin rahoituksesta ja rationaalisesta suunnittelusta sekä taloudellisista vaikutuksista loivat viitteellisen perustan kuntalaisten kulttuuriarvostuksia jäsentävien lauseiden muotoilemiseen. Tutkijan kvalitatiivista jatkotutkimusta varten tekemät teemakeskustelut kokkolalaisten taiteilijoiden ja kulttuuripoliitikkojen kanssa sekä osallistuminen eräisiin kaupungin kulttuuriprojekteihin (mm. Kaunotaiteiden Studia Generalia) nostivat esiin ajankohtaisia tulkintaesityksiä taiteen ja yhteiskunnan suhteista, mikä sekin vaikutti kyselylomakkeen arvostuslauseiden laatimiseen. Osiot ryhmiteltiin ja käsitteellistettiin seuraavasti (ks. taulukko 14):

- A. Kulttuurin toimintaperiaatteet** (väittämät 2, 6, 8, 11, 18,a 19, 21, 22 ja 24)
- B. Kulttuurin imago- ja säteilyvaikutukset** (väittämät 3, 7,a 13 ja 26)
- C. Kulttuuri ja sosiaalinen integraatio** (väittämät 4, 5, 10, 12,a 15, 17, 20, 23, 27, 28, 29 ja 30)a
- D. Kulttuuri itseisarvona** (väittämät 1, 9, 14, 16 ja 25)a

Kuntakohtaisesti kulttuuriarvostuksia tarkasteltiin prosentuaalisilla jakaumilla. Tässä yhdistettiin asteikot "täysin eri mieltä" ja "melko eri mieltä" keskenään sekä "melko samaa mieltä" ja "täysin samaa mieltä" keskenään, jotta esitystapa kolmijakoisuudessaan (eri mieltä – en osaa sanoa – samaa mieltä) olisi selkeä ja yksinkertainen. Vaarana on häiritsevä karkeus aineiston kuvailussa. Tosin tilastollistyyppisessä tutkimuksessa ohjattujen merkityksenantojen vivahteet ja semanttiset kerrokset tai jos niin halutaan – diskurssit – jäävät joka tapauksessa tarkastelun tavoittamattomiin.

Kulttuuriarvostuksia kuvaavat Likert-asteikolliset muuttujat voidaan käsittää mittaustasoltaan korkeintaan ordinaaliasteikollisiksi, jos ei nähdä havaintoarvojen välimatkalla olevan empiirisesti minkäänlaista mielekästä tulkintaa (ks. Manninen 1976, 28), kuten sillä ei vakavasti ajatellen olekaan. Kuitenkin Vartian (1989, 45) mukaan asenneasteikko (tässä asteikolla 1–5) on usein lähempänä välimatka-asteikkoa kuin järjestysasteikkoa, varsinkin jos tutkija haluaa ajatella näin. Siispä kun ordinaaliasteikon vaatimuksiin lisätään luokkien etäisyyksien järjestysrelaatio, saadaan ensimmäinen kvalitatiivinen mitta-asteikko, so. intervalliasteikko, joka mahdollistaa verrattain monipuoliset testimenettelyt, kuten keskiarvotestit (Vasama & Vartia 1980, 614). Kulttuuriarvostuksien keskiarvojen ja taustamuuttujien välistä yhteyttä tarkastellaan tässä yksisuuntaisella (riippumattomien ryhmien) varianssianalysilla, jota metodia voidaan käyttää, kun kyseessä ovat yhtäältä kvalitatiivisen asteikkotason taustamuuttujat ja toisaalta intervalliasteikollisiksi tulkitut riippuvat muuttujat (ks. Vartia 1989, 142).

Kun arvostusväittämät asetettiin sopimuksenvaraisesti "palvelemaan" mm. yläkäsitettä "kulttuurin toimintaperiaatteet", kysymys oli tietenkin siitä, että tutkija omalle kokemukselleen, teoreettiselle tietämykselleen ja intuitiolleen uskollisena pyrki saamaan tutkimusaineiston kaaokseen jotakin tolkkua, parhaassa tapauksessa teräviä ja yhtenäisiä tarkastelukulmia. Tässä yhteydessä käsitteelliset valinnat olivat tietoisia. Mutta kun pistemäisessä ja ulottuvuudettomassa tilassa olleet muuttujat asetettiin *faktorianalyysin* järjestettäväksi, syntyi tutkijasta riippumaton muuttujarakenne. Tällekin oli annettava tulkinta, jotta faktorirakenne alkaisi kielellisesti elää ja sulautuisi tutkimuksen kokonaiskehikkoon. Vaikka faktorianalyysi tarkastelutavaltaan on kvantitatiivinen tilastomenetelmä, sen yhteydessä tarvitaan siis myös intuitioon pohjautuvaa ajattelua (Sänkiaho 1989, 11–12). Siksi faktorianalyysi on lähtökohdiltaan väistämättä enemmän tai vähemmän arvosidonnainen (mt., 23). Kiehtovaksi faktorianalyysi muodostuukin vaiheessa, jossa muuttujajoukon "kylmä rakenne" sallitaan upotettavan teoreettisestikin kiinnostavaan kielelliseen horisonttiin. Tässä tutkimuksessa arvostusväittämät tiivistyivät neljäksi perusulottuvuudeksi, faktoriksi (ominaisarvot 1.5 – 5.8, selitysosuus 38.4 %), joiden kautta kulttuurin merkitystä paikallisen ja alueellisen kehityksen kannalta voitiin tarkastella uusista kuvakulmista.

Lähtökohtana oli korrelaatiomatriisi eli muuttujien väliset riippuvuudet. Matriisista suoritettiin pääkomponenttimenetelmällä faktorointi, jonka tarkoituksena oli kuvailla aineistoa mahdollisimman vähäisellä uusien ulottuvuuksien määrällä. Tämän jälkeen suoritettiin rotatointi varimax-menetelmällä, jonka kautta selityskuva yksinkertaistui eli saatiin mahdollisimman paljon suuria ja pieniä latauksia. Rotaatiossa faktoreita edustavia akseleita kierretään koordinaatistossa niin, että kunkin muuttujan varianssista saadaan mahdollisimman suuri osa lueteltua vain yhdelle faktorille. Tulosten analyysia jatkettiin kuvaamalla, miten faktoripistemäärien keskiarvot vaihtelivat kunnittain. Faktoripistemääriä voidaan pitää painotettuina summapistemääriä, jotka uusina muuttujina kuvaavat faktoreiden sisältöä. (Ks. esim. Sänkiäho 1989, 14–18.)

Myös faktorianalyyseissa ongelmat liittyvät teoreettisävytteisten käsitteiden operationaalistamiseen tai toisinpäin empiirisen havaintokielen teoreettis-käsitteelliseen hahmottamiseen. Yleensä teoreettisen viitekehyksen elementeille luodaan empiirisesti mitattavissa olevat vastineet, havaintokäsitteet, mikä onkin "objektiivisen tutkimuksen" perustavanlaatuisen kriteeri. Ensimmäinen ongelma syntyy, kun oivalletaan, että erilaisissa kieli- ja kulttuuriyhteisöissä eläneet ihmiset tulkitsevat empiirisiä havaintokäsitteitä eri tavoin. Havaintokäsitteet eivät ole siis semanttisesti yksiselitteisiä. Toinen yleisesti positivistiseen tutkimukseen liittyvä ongelma on, voidaanko teoreettisia käsitteitä – esimerkiksi "identiteettiä" tai "elämäntapaa" – kääntää tyhjentävästi havaintokielelle. Tutkimusta jäsentävien ja suuntaavien ydinkäsitteiden suhde todellisuuteen ei ole itsestään selvä. On myös kestämatöntä väittää, että empiirisille indikaattoreille saadut havaintotulokset ilman muuta viittaavat teorian ilmiöiden olemassaoloon. Käsillä olevassa tutkimuksessa esimerkiksi "taide elämäntapana" –ulottuvuutta kuvaavien havaintolauseiden myönnetään kertovan jotakin oleellista mutta ei tietenkään kaikkea yläkäsitteestään, joten naiivin kielellisen käännettävyyden harha tulee tiedostetuksi. Myös semanttiseen empirismiin sisältyvä kielen yksiselitteisyyden harha pyritään ottamaan huomioon siten, että tässä representoituvia kuntalaisten kulttuuriarvostuksia ei kirjata "semanttisina totuuksina", vaan pikemminkin vihjeinä ja pintoina.

LIITTEET 2 - 10**LYHENTEIDEN SELITYKSET:**

- * V_{ait}. = arvostusväittäjä
- * T_m. = taustamuuttuja
- * K_a = keskiarvo
- * K_h = keskihajonta
- * n = havaintoyksiköiden lukumäärä
- * p = tilastollinen merkitsevyys

LIITE 2**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT KIELIRYHMÄN MUKAAN.**

1 = suomi 2 = ruotsi

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.17	1.11	501	0.008	16	1	3.09	1.39	499	0.860
	2	1.92	1.16	202			2	3.11	1.47	202	
2	1	2.59	1.34	502	0.611	17	1	3.03	1.24	500	0.019
	2	2.53	1.37	202			2	2.79	1.26	198	
3	1	3.18	1.21	498	0.581	18	1	3.44	1.21	497	0.170
	2	3.23	1.23	202			2	3.58	1.28	199	
4	1	3.15	1.30	501	0.001	19	1	4.22	0.88	498	0.851
	2	3.50	1.30	199			2	4.20	0.91	202	
5	1	2.75	1.35	499	0.337	20	1	3.02	1.17	500	0.001
	2	2.86	1.47	202			2	3.35	1.19	201	
6	1	3.26	1.32	502	0.162	21	1	2.01	1.10	499	0.000
	2	3.10	1.34	202			2	2.35	1.20	199	
7	1	3.41	1.30	499	0.109	22	1	2.42	1.34	500	0.710
	2	3.59	1.28	201			2	2.38	1.36	200	
8	1	1.75	1.11	501	0.081	23	1	3.90	1.31	502	0.992
	2	1.92	1.25	201			2	3.90	1.39	203	
9	1	3.48	1.31	499	0.912	24	1	3.50	1.07	501	0.351
	2	3.50	1.32	202			2	3.58	1.05	201	
10	1	2.92	1.22	498	0.470	25	1	4.30	1.04	500	0.747
	2	2.99	1.27	202			2	4.28	1.06	203	
11	1	2.55	1.20	500	0.026	26	1	3.99	1.06	503	0.901
	2	2.77	1.25	200			2	3.98	0.98	203	
12	1	1.93	1.05	499	0.000	27	1	3.43	1.09	500	0.000
	2	2.58	1.17	202			2	3.89	1.10	203	
13	1	3.86	1.08	498	0.598	28	1	4.38	0.88	502	0.000
	2	3.81	1.14	201			2	3.99	1.01	203	
14	1	2.47	1.15	499	0.000	29	1	3.91	1.12	502	0.000
	2	2.96	1.36	199			2	4.26	1.05	203	
15	1	1.95	1.28	501	0.088	30	1	2.53	1.29	501	0.029
	2	1.77	1.26	202			2	2.76	1.37	204	

LIITE 3**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT KUNNITTAIN.**

1 = Kokkola 2 = Pietarsaari 3 = Kaustinen 4 = Halsua

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.18	1.11	288	0.161	16	1	3.05	1.40	289	0.016
	2	2.11	1.20	254			2	2.96	1.34	253	
	3	1.89	1.06	91			3	3.36	1.35	89	
	4	2.00	1.08	61			4	3.48	1.36	61	
2	1	2.55	1.35	288	0.404	17	1	3.07	1.23	286	0.080
	2	2.50	1.35	254			2	2.81	1.31	253	
	3	2.77	1.27	91			3	2.92	1.08	90	
	4	2.65	1.36	62			4	3.10	1.22	60	
3	1	3.14	1.20	287	0.186	18	1	3.49	1.27	285	0.008
	2	3.22	1.25	254			2	3.62	1.20	252	
	3	3.39	1.10	89			3	3.22	1.15	90	
	4	2.98	1.27	61			4	3.15	1.18	61	
4	1	3.23	1.32	285	0.648	19	1	4.22	0.85	289	0.248
	2	3.32	1.31	253			2	4.23	0.88	253	
	3	3.21	1.25	91			3	4.31	0.90	88	
	4	3.10	1.28	62			4	4.02	1.01	61	
5	1	2.68	1.35	287	0.134	20	1	3.19	1.10	288	0.000
	2	2.74	1.47	253			2	3.30	1.22	253	
	3	3.02	1.34	91			3	2.79	1.19	90	
	4	2.97	1.22	61			4	2.47	1.13	62	
6	1	3.24	1.31	288	0.000	21	1	2.08	1.16	287	0.929
	2	3.43	1.31	254			2	2.12	1.12	252	
	3	2.87	1.27	91			3	2.17	1.17	90	
	4	2.82	1.41	62			4	2.13	1.10	61	
7	1	3.56	1.31	288	0.008	22	1	2.50	1.42	287	0.018
	2	3.54	1.28	252			2	2.20	1.27	253	
	3	3.14	1.25	90			3	2.44	1.23	90	
	4	3.13	1.31	61			4	2.67	1.35	61	
8	1	1.77	1.15	288	0.830	23	1	3.80	1.35	290	0.000
	2	1.77	1.15	253			2	3.76	1.37	255	
	3	1.86	1.16	90			3	4.25	1.21	89	
	4	1.89	1.15	62			4	4.42	1.03	62	
9	1	3.53	1.34	287	0.415	24	1	3.55	1.05	289	0.052
	2	3.53	1.30	254			2	3.60	1.06	253	
	3	3.29	1.25	90			3	3.32	1.10	90	
	4	3.39	1.32	61			4	3.28	1.05	61	
10	1	2.84	1.22	287	0.415	25	1	4.32	1.01	288	0.052
	2	3.09	1.23	254			2	4.31	1.05	255	

	3	2.90	1.23	89		3	4.17	1.08	90		
	4	2.84	1.34	61	0.105	4	4.38	1.04	61	0.577	
11	1	2.66	1.15	286		26	1	3.99	1.05	289	
	2	2.90	1.28	253			2	4.06	0.95	254	
	3	1.92	1.00	90			3	3.97	1.08	91	
	4	2.16	1.01	62	0.000		4	3.65	1.19	62	0.045
12	1	2.07	1.13	288		27	1	3.61	1.09	288	
	2	2.36	1.12	235			2	3.76	1.06	255	
	3	1.64	0.93	90			3	3.24	1.09	90	
	4	1.93	1.09	61	0.000		4	2.98	1.17	60	0.000
13	1	3.85	1.05	286		28	1	4.30	0.87	289	
	2	3.94	1.07	254			2	4.04	1.00	254	
	3	3.74	1.20	90			3	4.60	0.71	91	
	4	3.65	1.22	60	0.206		4	4.52	0.96	61	0.000
14	1	2.57	1.20	287		29	1	4.02	1.11	290	
	2	2.77	1.30	252			2	3.90	1.19	254	
	3	2.34	1.16	90			3	4.14	0.94	91	
	4	2.54	1.16	61	0.033		4	4.20	0.95	60	0.138
15	1	1.92	1.27	288		30	1	2.60	1.35	288	
	2	1.72	1.20	254			2	2.62	1.30	255	
	3	2.14	1.29	90			3	2.44	1.23	91	
	4	2.10	1.46	62	0.019		4	2.66	1.34	61	0.675

LIIITE 4**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT SUKUPUOLEN MUKAAN.**

1 = nainen 2 = mies

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.24	1.12	378	0.001	16	1	2.85	1.37	377	0.000
	2	1.94	1.12	324			2	3.37	1.41	323	
2	1	2.49	1.28	379	0.049	17	1	2.90	1.24	375	0.172
	2	2.69	1.41	324			2	3.03	1.27	322	
3	1	3.32	1.15	377	0.004	18	1	3.56	1.18	374	0.038
	2	3.05	1.27	322			2	3.37	1.28	321	
4	1	3.48	1.25	378	0.000	19	1	4.33	0.80	378	0.000
	2	2.98	1.32	321			2	4.09	0.95	321	
5	1	2.76	1.40	378	0.840	20	1	3.12	1.12	378	0.929
	2	2.79	1.37	322			2	3.11	1.26	323	
6	1	3.39	1.27	379	0.000	21	1	2.01	1.07	375	0.012
	2	3.02	1.36	324			2	2.22	1.21	323	
7	1	3.52	1.27	378	0.204	22	1	2.30	1.31	377	0.019
	2	3.40	1.33	321			2	2.54	1.38	323	
8	1	1.69	1.06	378	0.010	23	1	3.89	1.33	380	0.828
	2	1.92	1.23	323			2	3.92	1.33	324	
9	1	3.67	1.22	378	0.000	24	1	3.52	1.04	377	0.938
	2	3.27	1.37	322			2	3.53	1.10	325	
10	1	2.93	1.24	379	0.799	25	1	4.39	1.00	378	0.018
	2	2.95	1.23	320			2	4.20	1.08	324	
11	1	2.81	1.23	377	0.000	26	1	4.06	1.01	379	0.035
	2	2.39	1.17	322			2	3.90	1.05	326	
12	1	2.13	1.09	378	0.668	27	1	3.64	1.08	379	0.064
	2	2.09	1.15	322			2	3.48	1.14	323	
13	1	3.89	1.08	378	0.271	28	1	4.29	0.96	379	0.555
	2	3.80	1.11	320			2	4.25	0.89	325	
14	1	2.48	1.23	375	0.002	29	1	4.06	1.15	381	0.242
	2	2.77	1.23	322			2	3.96	1.06	323	
15	1	1.75	1.21	379	0.001	30	1	2.46	1.24	380	0.002
	2	2.07	1.32	323			2	2.77	1.38	324	

LIITE 5**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT IKÄRYHMIEN MUKAAN.**

1 = 15–24 vuotta

2 = 25–34 vuotta

3 = 35–44 vuotta

4 = 45–54 vuotta

5 = 55–64 vuotta

6 = 65–75 vuotta

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.23	1.14	156	0.406	16	1	3.21	1.45	156	0.253
	2	2.01	1.03	105			2	3.01	1.44	105	
	3	2.02	1.18	131			3	3.14	1.42	132	
	4	2.20	1.18	127			4	2.98	1.37	126	
	5	2.01	1.07	114			5	2.93	1.37	113	
	6	2.06	1.22	67			6	3.38	1.41	66	
2	1	2.67	1.30	156	0.714	17	1	3.16	1.16	155	0.039
	2	2.50	1.37	105			2	2.82	1.25	105	
	3	2.57	1.31	132			3	2.77	1.16	132	
	4	2.54	1.33	127			4	2.99	1.36	126	
	5	2.66	1.51	114			5	3.13	1.35	113	
	6	2.39	1.21	67			6	2.81	1.15	64	
3	1	3.21	1.10	156	0.233	18	1	3.42	1.16	156	0.933
	2	3.13	1.25	104			2	3.45	1.22	105	
	3	3.14	1.18	132			3	3.49	1.23	133	
	4	3.40	1.29	126			4	3.55	1.22	126	
	5	3.01	1.24	114			5	3.52	1.27	109	
	6	3.25	1.26	65			6	3.39	1.34	64	
4	1	3.07	1.29	155	0.003	19	1	4.24	0.84	156	0.101
	2	2.95	1.37	105			2	4.21	0.92	105	
	3	3.21	1.30	132			3	4.05	0.91	133	
	4	3.38	1.27	127			4	4.29	0.85	126	
	5	3.54	1.31	114			5	4.34	0.87	111	
	6	3.52	1.21	64			6	4.11	0.98	66	
5	1	2.65	1.28	155	0.096	20	1	3.23	1.11	156	0.243
	2	2.49	1.35	105			2	3.28	1.12	105	
	3	2.80	1.40	132			3	3.07	1.28	133	
	4	2.92	1.44	126			4	3.10	1.25	126	
	5	2.91	1.41	114			5	2.93	1.14	113	
	6	2.94	1.43	66			6	3.05	1.16	66	
6	1	3.15	1.26	156	0.749	21	1	2.36	1.22	156	0.001
	2	3.24	1.32	105			2	2.24	1.14	105	
	3	3.10	1.37	132			3	2.05	1.07	133	
	4	3.33	1.36	127			4	1.81	1.02	127	
	5	3.23	1.37	114			5	1.97	1.10	113	
	6	3.30	1.31	67			6	2.23	1.26	62	
7	1	3.13	1.31	156	0.000	22	1	2.12	1.28	154	0.008
	2	3.19	1.32	105			2	2.31	1.20	105	
	3	3.41	1.28	132			3	2.46	1.35	133	
	4	3.81	1.21	126			4	2.40	1.38	127	
	5	3.78	1.21	113			5	2.66	1.46	113	
	6	3.55	1.33	65			6	2.72	1.35	65	

8	1	1.80	1.10	156	23	1	3.54	1.43	156	0.000
	2	1.74	1.17	105		2	3.68	1.40	105	
	3	1.72	1.17	132		3	3.93	1.33	132	
	4	1.65	1.00	127		4	4.10	1.19	127	
	5	2.11	1.35	114		5	4.25	1.14	114	
	6	1.85	1.06	65		6	4.04	1.41	68	
9	1	3.24	1.36	156	24	1	3.31	0.91	156	0.015
	2	3.33	1.43	105		2	3.44	1.01	105	
	3	3.56	1.27	132		3	3.53	1.06	132	
	4	3.81	1.15	127		4	3.76	1.12	127	
	5	3.58	1.25	114		5	3.63	1.14	112	
	6	3.38	1.35	54		6	3.48	1.19	67	
10	1	3.44	1.11	155	25	1	4.24	1.10	156	0.462
	2	2.99	1.19	104		2	4.48	0.83	105	
	3	2.89	1.20	132		3	4.29	1.03	133	
	4	2.76	1.19	127		4	4.32	1.05	126	
	5	2.56	1.30	114		5	4.26	1.16	113	
	6	2.80	1.29	65		6	4.18	1.10	67	
11	1	2.62	1.20	155	26	1	3.74	1.00	156	0.009
	2	2.63	1.33	105		2	3.98	1.00	104	
	3	2.55	1.17	132		3	4.05	1.01	133	
	4	2.82	1.20	126		4	4.19	0.96	127	
	5	2.43	1.20	114		5	3.93	1.15	114	
	6	2.62	1.27	65		6	4.10	1.07	69	
12	1	2.24	1.09	156	27	1	3.53	1.06	155	0.005
	2	2.06	1.16	105		2	3.44	0.99	105	
	3	2.09	1.14	132		3	3.36	1.17	132	
	4	2.10	1.15	126		4	3.71	0.99	127	
	5	2.00	1.07	114		5	3.53	1.28	113	
	6	2.22	1.15	65		6	3.96	1.10	68	
13	1	3.75	1.01	156	28	1	3.85	0.98	156	0.000
	2	3.85	1.04	104		2	4.16	0.88	105	
	3	3.87	1.11	132		3	4.23	0.95	133	
	4	4.10	1.00	126		4	4.54	0.75	127	
	5	3.66	1.27	113		5	4.54	0.82	112	
	6	3.80	1.18	65		6	4.48	0.98	69	
14	1	2.60	1.23	156	29	1	2.76	1.16	155	0.000
	2	2.42	1.21	105		2	3.90	1.09	105	
	3	2.43	1.15	132		3	3.84	1.25	133	
	4	2.62	1.13	125		4	4.16	1.01	126	
	5	2.65	1.34	114		5	4.24	0.95	113	
	6	3.27	1.31	63		6	4.46	0.97	70	
15	1	1.99	1.36	156	30	1	2.85	1.34	156	0.004
	2	1.82	1.23	105		2	2.81	1.36	105	
	3	1.91	1.22	132		3	2.62	1.29	133	
	4	1.86	1.19	127		4	2.32	1.25	126	
	5	1.84	1.35	114		5	2.47	1.30	114	
	6	2.03	1.34	66		6	2.38	1.26	68	

LIITE 6**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT KOULUTUKSEN MUKAAN.**

1 = perustaso

2 = keskitaso

3 = korkeataso

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.06	1.14	484	0.153	16	1	3.32	1.38	482	0.000
	2	2.15	1.11	141			2	2.74	1.44	141	
	3	2.32	1.13	75			3	2.27	1.06	74	
2	1	2.71	1.36	484	0.000	17	1	3.15	1.20	480	0.000
	2	2.42	1.23	141			2	2.79	1.27	140	
	3	1.95	1.20	75			3	2.12	1.14	75	
3	1	3.13	1.22	481	0.059	18	1	3.51	1.20	476	0.557
	2	3.28	1.16	141			2	3.38	1.30	141	
	3	3.47	1.22	75			3	3.45	1.27	75	
4	1	3.22	1.33	480	0.193	19	1	4.23	0.89	480	0.319
	2	3.29	1.25	141			2	4.13	0.90	141	
	3	3.51	1.21	75			3	4.31	0.75	75	
5	1	2.89	1.37	482	0.003	20	1	3.02	1.17	481	0.002
	2	2.47	1.38	141			2	3.23	1.19	141	
	3	2.60	1.39	75			3	3.49	1.16	75	
6	1	3.15	1.32	484	0.021	21	1	2.09	1.14	479	0.139
	2	3.26	1.38	141			2	2.26	1.19	141	
	3	3.60	1.20	75			3	1.95	1.03	75	
7	1	3.54	1.29	481	0.137	22	1	2.48	1.37	481	0.078
	2	3.30	1.27	140			2	2.30	1.34	141	
	3	3.40	1.35	75			3	2.15	1.18	75	
8	1	1.82	1.17	483	0.514	23	1	4.06	1.27	485	0.000
	2	1.81	1.16	140			2	3.63	1.41	141	
	3	1.65	0.99	75			3	3.40	1.41	75	
9	1	3.35	1.30	482	0.000	24	1	3.54	1.05	482	0.476
	2	3.60	1.29	141			2	3.44	1.12	141	
	3	4.16	1.15	75			3	3.61	1.04	75	
10	1	2.98	1.24	482	0.235	25	1	4.24	1.09	483	0.002
	2	2.89	1.27	140			2	4.28	1.02	141	
	3	2.73	1.11	75			3	4.69	0.61	75	
11	1	2.47	1.18	480	0.000	26	1	3.94	1.05	487	0.001
	2	2.83	1.21	141			2	3.94	1.06	141	
	3	3.19	1.32	75			3	4.41	0.72	74	
12	1	2.14	1.12	482		27	1	3.50	1.14	485	
	2	2.04	1.04	141			2	3.60	1.07	141	

	3	2.09	1.24	75	0.669		3	3.91	0.91	74	0.013
13	1	3.80	1.13	480		28	1	4.36	0.91	486	
	2	3.89	1.03	141			2	4.04	0.95	140	
	3	4.13	0.92	75	0.042		3	4.12	0.97	75	0.001
14	1	2.60	1.19	480		29	1	4.14	1.08	484	
	2	2.43	1.29	140			2	3.74	1.11	141	
	3	2.96	1.29	75	0.010		3	3.74	1.13	75	0.000
15	1	2.04	1.32	483		30	1	2.64	1.34	485	
	2	1.71	1.17	141			2	2.60	1.27	141	
	3	1.35	0.85	75	0.000		3	2.27	1.14	75	0.069

LIITE 7**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT SOSIOEKONOMISEN ASEMAN MUKAAN.**

1 = maatalousyrittäjät 2 = muut yrittäjät 3 = ylemmät toimihenkilöt
 4 = alemmat toimihenk. 5 = työntekijät 6 = opiskelijat ja koululaiset
 7 = työvoimaan ja koulutukseen kuulumattomat

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	1.71	1.15	42	0.019	16	1	3.44	1.42	41	0.000
	2	1.48	0.96	25			2	3.96	1.21	25	
	3	2.11	1.05	114			3	2.49	1.28	113	
	4	2.07	1.10	107			4	2.93	1.36	107	
	5	2.15	1.16	245			5	3.29	1.37	244	
	6	2.22	1.09	105			6	3.12	1.43	105	
	7	2.24	1.15	45			7	3.11	1.45	45	
2	1	2.98	1.63	42	0.000	17	1	3.32	1.27	40	0.000
	2	3.20	1.08	25			2	3.28	1.14	25	
	3	2.10	1.19	114			3	2.31	1.19	114	
	4	2.51	1.24	107			4	2.82	1.21	107	
	5	2.68	1.36	245			5	3.15	1.22	243	
	6	2.64	1.35	105			6	3.07	1.22	104	
	7	2.82	1.39	45			7	3.12	1.16	43	
3	1	2.95	1.22	41	0.162	18	1	3.27	1.40	41	0.398
	2	2.72	1.40	25			2	3.08	1.19	25	
	3	3.35	1.24	114			3	3.63	1.33	114	
	4	3.33	1.12	243			4	3.54	1.20	105	
	5	3.18	1.22	243			5	3.46	1.17	241	
	6	3.18	1.17	105			6	3.42	1.18	105	
	7	3.07	1.21	44			7	3.44	1.20	43	
4	1	3.29	1.35	41	0.087	19	1	4.12	0.98	41	0.350
	2	2.64	1.35	25			2	3.84	0.85	25	
	3	3.36	1.32	114			3	4.15	0.96	113	
	4	3.20	1.24	107			4	4.27	0.77	107	
	5	3.29	1.27	243			5	4.26	0.86	242	
	6	3.07	1.39	105			6	4.18	0.89	105	
	7	3.55	1.27	44			7	4.22	0.97	45	
5	1	3.24	1.32	41	0.003	20	1	2.24	1.12	42	0.000
	2	3.40	1.35	25			2	2.96	1.34	25	
	3	2.46	1.40	114			3	3.37	1.18	114	
	4	2.65	1.47	107			4	3.31	1.09	107	
	5	2.87	1.36	245			5	3.07	1.16	243	
	6	2.59	1.30	45			6	3.20	1.16	45	
	7	2.78	1.20	45			7	2.98	1.06	45	
6	1	2.62	1.36	42		21	1	2.39	1.22	41	
	2	2.56	1.12	25			2	2.36	1.35	25	
	3	3.39	1.40	114			3	1.86	0.99	114	
	4	3.35	1.21	107			4	2.07	1.07	107	

	5	3.38	1.32	245		5	2.14	1.16	241	
	6	3.14	1.29	105		6	2.16	1.19	105	
	7	2.96	1.24	45	0.007	7	2.30	1.23	44	0.096
7	1	3.41	1.32	41	22	1	3.00	1.50	41	
	2	3.60	1.04	25		2	2.60	1.41	25	
	3	3.52	1.33	114		3	2.37	1.29	114	
	4	3.68	1.26	107		4	2.41	1.32	108	
	5	3.54	1.24	243		5	2.52	1.37	244	
	6	3.03	1.38	105		6	1.97	1.20	103	
	7	3.27	1.30	45	0.008	7	2.32	1.36	44	0.001
8	1	2.40	1.36	42	23	1	4.62	1.01	42	
	2	2.48	1.42	25		2	4.16	1.34	25	
	3	1.65	1.03	114		3	3.60	1.34	114	
	4	1.69	1.05	107		4	3.75	1.45	107	
	5	1.79	1.16	224		5	4.14	1.18	245	
	6	1.60	0.97	105		6	3.40	1.45	105	
	7	1.84	1.28	45	0.000	7	3.96	1.21	45	0.000
9	1	3.39	1.28	41	24	1	3.45	1.19	42	
	2	2.68	1.35	25		2	3.08	1.04	25	
	3	3.99	1.21	114		3	3.59	1.05	114	
	4	3.50	1.28	107		4	3.56	1.15	108	
	5	3.42	1.27	243		5	3.58	1.07	243	
	6	3.35	1.38	105		6	3.38	0.98	105	
	7	3.27	1.19	45	0.000	7	3.55	0.98	44	0.283
10	1	2.51	1.31	41	25	1	4.17	1.21	42	
	2	3.08	1.19	25		2	4.08	1.21	42	
	3	2.72	1.18	114		3	4.50	0.91	114	
	4	3.04	1.24	107		4	4.22	1.08	107	
	5	2.84	1.19	243		5	4.23	1.11	244	
	6	3.39	1.22	104		6	4.34	0.96	105	
	7	3.18	1.23	45	0.000	7	4.41	0.90	44	0.226
11	1	2.00	1.10	42	26	1	3.57	1.25	42	
	2	1.96	0.93	25		2	3.72	1.06	25	
	3	2.99	1.33	114		3	4.29	0.84	113	
	4	2.78	1.14	107		4	4.06	1.04	108	
	5	2.51	1.19	243		5	4.03	0.98	246	
	6	2.74	1.17	104		6	3.74	1.10	105	
	7	2.40	1.21	45	0.000	7	3.91	1.08	45	0.000
12	1	1.93	1.17	41	27	1	2.95	1.28	40	
	2	2.04	0.84	25		2	3.12	1.09	25	
	3	2.12	1.20	114		3	3.68	1.03	114	
	4	2.02	1.17	107		4	3.63	1.09	107	
	5	2.09	1.08	244		5	3.36	1.08	246	
	6	2.28	1.11	105		6	3.52	1.00	45	
	7	2.07	0.99	45	0.626	7	3.64	1.00	45	0.003
13	1	3.56	1.23	41	28	1	4.62	0.54	42	
	2	3.52	1.29	25		2	4.44	0.77	25	
	3	4.01	1.10	114		3	4.27	0.83	113	
	4	3.84	1.07	107		4	4.28	0.96	108	
	5	3.88	1.04	242		5	4.35	0.90	246	
	6	3.83	1.13	105		6	3.38	1.05	105	

	7	370	1.02	44		7	4.27	1.04	44		
14	1	2.59	1.24	41		29	1	4.46	0.67	41	
	2	3.28	1.37	25			2	4.16	1.11	25	
	3	2.63	1.23	114			3	3.79	1.03	114	
	4	2.52	1.23	106			4	3.94	1.20	108	
	5	2.59	1.19	242			5	4.06	1.14	247	
	6	2.64	1.29	105			6	3.89	1.11	104	
	7	2.44	1.20	45	0.174		7	4.02	1.28	44	0.035
15	1	2.36	1.48	42		30	1	2.83	1.39	41	
	2	2.60	1.35	25			2	2.72	1.54	25	
	3	1.46	1.09	114			3	2.29	1.25	114	
	4	1.77	1.20	107			4	2.67	1.25	108	
	5	2.06	1.31	244			5	2.61	1.34	245	
	6	1.77	1.19	45			6	2.75	1.35	105	
	7	2.09	1.29	45	0.000		7	2.47	1.16	45	0.128

LIITE 8**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT VUOSITULOJEN MUKAAN.**

1 = alle 50 000 mk

2 = 50 000–99 999 mk

3 = 100 000–149 999 mk

4 = 150 000 mk tai yli

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.26	1.15	260	0.001	16	1	3.15	1.42	259	0.615
	2	2.11	1.13	240			2	3.10	1.37	239	
	3	2.01	1.16	135			3	3.03	1.42	134	
	4	1.58	0.86	50			4	2.88	1.49	50	
2	1	2.68	1.35	260	0.322	17	1	3.13	1.23	254	0.000
	2	2.53	1.30	240			2	2.97	1.24	240	
	3	2.49	1.38	50			3	2.82	1.29	135	
	4	2.38	1.37	50			4	2.36	1.14	50	
3	1	3.21	1.19	256	0.089	18	1	3.42	1.22	255	0.517
	2	3.23	1.21	240			2	3.46	1.20	238	
	3	3.13	1.22	136			3	3.61	1.21	134	
	4	3.22	1.37	50			4	3.52	1.39	50	
4	1	3.35	1.33	257	0.068	19	1	4.22	0.91	259	0.361
	2	3.34	1.22	240			2	4.25	0.82	239	
	3	3.02	1.31	136			3	4.16	0.88	133	
	4	3.12	1.47	50			4	4.02	1.10	50	
5	1	2.86	1.36	259	0.578	20	1	3.02	1.19	258	0.357
	2	2.69	1.35	239			2	3.16	1.12	239	
	3	2.82	1.49	136			3	3.19	1.25	135	
	4	2.80	1.51	50			4	3.24	1.27	50	
6	1	3.25	1.27	260	0.402	21	1	2.22	1.17	253	0.178
	2	3.25	1.31	240			2	2.08	1.12	240	
	3	3.26	1.36	136			3	1.96	1.09	136	
	4	2.92	1.55	50			4	2.16	1.23	50	
7	1	3.31	1.32	259	0.035	22	1	2.30	1.33	256	0.400
	2	3.59	1.24	239			2	2.48	1.33	240	
	3	3.46	1.34	135			3	2.37	1.32	136	
	4	3.76	1.30	50			4	2.54	1.46	50	
8	1	1.89	1.13	259	0.507	23	1	3.84	1.39	261	0.040
	2	1.74	1.14	240			2	4.08	1.23	239	
	3	1.79	1.21	136			3	3.84	1.32	136	
	4	1.74	1.24	50			4	3.56	1.47	50	
9	1	3.37	1.31	257	0.208	24	1	3.43	1.05	258	0.132
	2	3.57	1.26	240			2	3.57	1.07	239	
	3	3.51	1.39	136			3	3.65	1.06	136	
	4	3.72	1.23	50			4	3.36	1.16	50	
10	1	3.02	1.28	257		25	1	4.36	1.00	259	
	2	2.98	1.20	240			2	4.21	1.09	239	

	3	2.81	1.20	135		3	4.32	1.07	136		
	4	2.78	1.30	50	0.335	4	4.22	1.09	50	0.422	
11	1	2.60	1.22	257		26	1	3.88	1.08	262	
	2	2.60	1.17	239			2	4.05	1.00	239	
	3	2.65	1.27	136			3	4.02	1.02	136	
	4	2.64	1.38	50	0.966		4	4.12	0.98	50	0.179
12	1	2.15	1.09	258		27	1	3.53	1.16	260	
	2	2.00	1.05	239			2	3.58	1.05	239	
	3	2.06	1.09	136			3	3.57	1.13	135	
	4	2.50	1.46	50	0.030		4	3.58	1.11	50	0.974
13	1	3.79	1.13	257		28	1	4.20	1.01	262	
	2	3.89	1.02	240			2	4.32	0.87	238	
	3	3.87	1.16	134			3	4.26	0.97	136	
	4	3.92	1.16	50	0.713		4	4.40	0.87	50	0.385
14	1	2.58	1.25	256		29	1	4.08	1.15	260	
	2	2.59	1.22	240			2	4.04	1.09	241	
	3	2.58	1.17	135			3	3.92	1.06	135	
	4	2.86	1.31	50	0.502		4	3.72	1.23	50	0.132
15	1	1.94	1.31	149		30	1	2.66	1.27	261	
	2	1.90	1.25	240			2	2.51	1.31	240	
	3	1.90	1.28	136			3	2.56	1.36	135	
	4	1.60	1.05	50	0.380		4	2.62	1.38	50	0.623

LIITE 9**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT ASUMISEN KESTON MUKAAN.**

1 = 0–5 vuotta

2 = 6–10 vuotta

3 = 11–20 vuotta

4 = yli 20 vuotta/koko elämä

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	2.13	1.05	60	0.871	16	1	2.63	1.41	60	0.003
	2	2.18	1.113	38			2	2.63	1.38	38	
	3	2.13	1.103	135			3	3.05	1.39	134	
	4	2.07	1.15	465			4	3.21	1.40	464	
2	1	2.13	1.173	60	0.032	17	1	2.78	1.24	60	0.157
	2	2.38	1.44	39			2	2.84	1.123	37	
	3	2.65	1.363	135			3	2.81	1.263	134'	
	4	2.64	1.34	465			4	3.04	1.263	462	
3	1	3.17	1.33	60	0.793	18	1	3.42	1.25	60	0.627
	2	3.00	1.17	39			2	3.63	1.24	38	
	3	3.19	1.24	135			3	3.38	1.14	135	
	4	3.20	1.193	461			4	3.50	1.25	458	
4	1	3.17	1.33	60	0.357	19	1	4.12	0.83	60	0.268
	2	3.00	1.15	39			2	4.08	0.97	38	
	3	3.16	1.26	135			3	4.13	0.98	134	
	4	3.31	1.32	461			4	4.26	0.86	463	
5	1	2.45	1.38	60	0.215	20	1	3.40	1.03	60	0.140
	2	2.72	1.54	39			2	3.26	1.31	38	
	3	2.73	1.32	134			3	3.14	1.25	135	
	4	2.84	1.39	463			4	3.05	1.163	463	
6	1	3.20	1.38	60	0.973	21	1	2.25	1.163	60	0.737
	2	3.28	1.41	39			2	2.18	1.21	39	
	3	3.24	1.31	135			3	2.09	1.123	134	
	4	3.20	1.32	465			4	2.09	1.143	460	
7	1	3.25	1.34	60	0.417	22	1	2.373	1.19	60	0.679
	2	3.28	1.153	39			2	2.49	1.32	39	
	3	3.46	1.35	134			3	2.30	1.38	463	
	4	3.50	1.29	462			4	2.45	1.38	463	
8	1	1.82	1.08	60	0.878	23	1	3.42	1.45	60	0.002
	2	1.67	1.26	39			2	3.50	1.70	38	
	3	1.78	1.12	135			3	3.83	1.29	135	
	4	1.82	1.17	463			4	4.02	1.28	467	
9	1	3.48	1.40	60	0.757	24	1	3.37	1.103	60	0.554
	2	3.33	1.38	39			2	3.46	0.91	39	
	3	3.57	1.27	135			3	3.49	0.983	134	
	4	3.47	1.31	462			4	3.56	1.10	464	
10	1	2.95	1.08	60	0.757	25	1	4.23	1.08	60	0.554
	2	2.90	1.37	39			2	4.59	1.02	39	

LIITE 10**ARVOSTUSVÄITTÄMIEN KESKIARVOT KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTÖN MUKAAN.**

1 = pienkuluttajat

2 = keskikuluttajat

3 = suurkanuttajat

Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p	Väit.	Tm.	Ka	Kh	n	p
1	1	1.88	1.13	112	0.000	16	1	3.95	1.22	111	0.000
	2	2.06	1.10	466			2	3.07	1.37	466	
	3	2.56	1.17	103			3	2.20	1.19	102	
2	1	3.00	1.35	112	0.000	17	1	3.44	1.15	111	0.000
	2	2.61	1.35	467			2	3.02	1.21	465	
	3	1.97	1.16	103			3	2.13	1.11	102	
3	1	2.93	1.21	111	0.000	18	1	3.35	1.15	110	0.484
	2	3.14	1.20	464			2	3.51	1.21	463	
	3	3.70	1.16	103			3	3.51	1.33	102	
4	1	2.65	1.17	112	0.000	19	1	4.10	0.95	112	0.385
	2	3.27	1.33	464			2	4.23	0.89	464	
	3	3.83	1.06	103			3	4.21	0.84	102	
5	1	3.16	1.28	89	0.001	20	1	2.78	1.10	112	0.002
	2	2.78	1.40	465			2	3.18	1.16	464	
	3	2.42	1.38	103			3	3.27	1.32	103	
6	1	2.93	1.33	112	0.000	21	1	2.21	1.15	111	0.345
	2	3.14	1.32	467			2	2.10	1.15	463	
	3	3.82	1.23	103			3	1.98	1.07	103	
7	1	3.39	1.26	110	0.666	22	1	2.87	1.46	112	0.000
	2	3.48	1.32	465			2	2.42	1.33	464	
	3	3.38	1.25	103			3	1.84	1.02	103	
8	1	2.28	1.34	111	0.000	23	1	4.36	1.08	113	0.000
	2	1.73	1.11	466			2	3.88	1.36	466	
	3	1.63	1.03	103			3	3.46	1.30	103	
9	1	2.59	1.17	110	0.000	24	1	3.32	1.01	111	0.077
	2	3.54	1.26	466			2	3.53	1.07	466	
	3	4.27	0.98	103			3	3.64	1.06	103	
10	1	3.07	1.22	110	0.343	25	1	4.11	1.20	113	0.000
	2	2.95	1.23	465			2	4.26	1.04	466	
	3	2.83	1.25	103			3	4.64	0.77	103	
11	1	2.12	1.07	111	0.000	26	1	3.63	1.09	115	0.000
	2	2.55	1.17	464			2	3.96	1.02	466	
	3	3.44	1.23	103			3	4.46	0.84	103	
12	1	2.25	1.13	110	0.000	27	1	3.16	1.12	113	0.000
	2	2.16	1.12	466			2	3.59	1.10	466	

	3	1.89	1.13	103	0.050		3	3.92	0.93	1.02	0.000
13	1	3.44	1.11	110		28	1	4.23	0.95	115	
	2	3.88	1.09	465			2	4.27	0.90	464	
	3	4.16	1.00	103	0.000		3	4.22	1.05	103	0.856
14	1	2.72	1.08	110		29	1	4.02	1.16	115	
	2	2.61	1.26	464			2	4.08	1.05	464	
	3	2.46	1.31	103	0.299		3	3.69	1.25	102	0.005
15	1	2.70	1.38	111		30	1	3.38	1.37	115	
	2	1.82	1.23	467			2	2.52	1.26	465	
	3	1.40	0.89	103	0.000		3	2.09	1.09	103	0.000

LIITE 11

KYSELYLOMAKE

Kysymyksiä on kaavakkeessa kahdenlaisia. Useimmissa kysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, jotkut ovat avoimia kysymyksiä. Jos kysymykselle on valmiit vastausvaihtoehdot, renkastakaa mielestänne oikean vaihtoehdon numero. Jos on kyse avoimesta vastauksesta, kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan. On tärkeää, että vastaatte kaikkiin kysymyksiin!

1. Kotikunta, mainitkaa myös kaupunginosa tai kylä

2. Sukupuoli 1 nainen
 2 mies
3. Ikä 1 15—24 vuotta
 2 25—34 vuotta
 3 35—44 vuotta
 4 45—54 vuotta
 5 55—64 vuotta
 6 65—75 vuotta
4. Siviilisääty 1 naimaton
 2 kihloissa/avoliitossa
 3 naimisissa
 4 asumuserossa/eronnut
 5 leski
5. Mikä on koulutuksenne?
- 1 kansakoulu
 2 keski- tai peruskoulu
 3 ammattikoulu tai vastaava
 4 opistotasoinen koulu
 5 ylioppilastutkinto
 6 ylioppilastutkinto +
 ammattikoulu tai opisto
 7 korkeakouluopintoja/
 korkeakoulututkinto
- 9 muu, mikä _____
- _____

6. Mikä on ollut ammattinne tai päätoimenne viimeisten 12 kuukauden aikana? Jos olette kulle vuoden aikana ollut työttömänä, mainitkaa myös se sekä työttömyysaika. Mainitkaa myös, jos olette opiskelija, kotirouva tai avustava perheenjäsen yrityksessä tai maatilalla. Jos olette eläkkeellä, mainitkaa entinen ammattinne.
- _____
- _____

8. Kuinka kaukana kuntanne keskustasta asutte tällä hetkellä?

noin _____ km

7. Mitkä olivat Teidän vuositulonne (veroja vähentämättä) vuonna 1990?

- 1 alle 50 000 mk
2 50 000— 99 999 mk
3 100 000—149 999 mk
4 150 000—199 999 mk
5 yli 200 000 mk

9. Kuinka kauan olette asunut siinä kunnassa missä nyt asutte?

- 1 alle 1 vuoden
2 1—2 vuotta
3 3—5 vuotta
4 6—10 vuotta
5 11—20 vuotta
6 yli 20 vuotta, mutta en koko elämäni
7 koko elämäni

10. Harkitsetteko tällä hetkellä muuttoa toiselle paikkakunnalle?

- 1 kyllä, minne? _____
2 ei

Miksi haluaisitte muttaa? _____

11. Mitä seikkoja arvostatte eniten nykyisellä asuinpaikkakunnallanne?

12. Osallistutko uskonnollisiin tilaisuuksiin (jumalanpalvelukset, kokoukset, iltatilaisuudet tms.)

- 1 käyn säännöllisesti seurakuntani tai herätysliikkeen tilaisuuksissa
- 2 käyn silloin tällöin näissä tilaisuuksissa
- 3 en osallistu uskonnollisiin tilaisuuksiin

13. Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ollut mukana poliittisessa kokouksessa, esitelmä- tai keskustelutilaisuudessa?

- 1 ei kertaakaan
- 2 kerran
- 3 2-5 kertaa
- 4 yli 5 kertaa

14. Kuulutko jäsenenä johonkin seuraavista järjestöistä? Merkitkää (rengastamalla järjestön numero) ne järjestöt, joiden jäsenenä olette!

- 1 ammattijärjestö
 - 2 kulttuuri- tai taidejärjestö
 - 3 seurakunta tai muu uskonnollinen järjestö
 - 4 puoluepoliittinen järjestö
 - 5 nuoriso- tai koululaisjärjestö
 - 6 harrastusjärjestö (esim. metsästysseura, ompeluseura yms.)
 - 7 jokin muu järjestö, mikä?
- _____
- _____

15. Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt seuraamassa urheilukilpailuja, kuten yleisurheilu- tai hiihtokilpailuja, jalkapalloilua, raveja tai moottoriurheilukilpailuja?

- 1 ei kertaakaan
- 2 kerran
- 3 2—5 kertaa
- 4 6—10 kertaa
- 5 yli 10 kertaa

16. Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt teatterissa? Ota-kaa tällöin huomioon myös kiertävät teatterit ja harrastajanäyttämöt.

- 1 ei kertaakaan
- 2 1—5 kertaa
- 3 yli 5 kertaa

Mainitkaa, millä paikkakunnalla olitte teatterissa viimeksi.

Paikkakunta _____

17. Oletteko käynyt viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana taidenäyttelyssä, valokuvanäyttelyssä tai taidemuseossa?

- 1 kyllä
- 2 en, mutta olen käynyt joskus aikaisemmin
- 3 en ole koskaan käynyt

Mainitkaa, missä kävitte viimeksi.

Paikkakunta _____

18. Oletteko käynyt viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana historiallisessa museossa tai kotiseutumuseossa?

- 1 kyllä
- 2 en, mutta olen käynyt joskus aikaisemmin
- 3 en ole koskaan käynyt

Missä museossa kävitte viimeksi (mainitkaa myös paikkakunta)?

Museo ja paikkakunta _____

19. Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt konsertissa tai josakin muussa musiikkitalaisuudessa (esim. kirkkomusiikki, popmusiikki, sinfoniamusiikki, kansanmusiikki, kuoromusiikki)?

- 1 ei kertaakaan
- 2 1—5 kertaa
- 3 yli 5 kertaa

Missä musiikkitalaisuudessa kävitte viimeksi? Mainitkaa myös millä paikkakunnalla olitte konsertissa!

Tilaisuus _____

Paikkakunta _____

20. Kuinka monta kertaa olette viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana käynyt kirjastossa tai käyttänyt hyväksenne kirjastoauton palveluja?

1 ei lainkaan
2 1—5 kertaa
3 yli 5 kertaa

21. Kuinka monta kertaa olette käynyt elokuissa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

1 ei kertaakaan
2 1—5 kertaa
3 yli 5 kertaa

22. Osallistuitteko lukuvuonna 1990-91 (syysluku-kausi 1990 ja kevtluku-kausi 1991) johonkin kansalais- tai työväenopiston kurssiin?

1 en osallistunut
2 osallistuin yhteen kurssiin
3 osallistuin kahteen tai useampaan kurssiin

23. Oletteko osallistunut viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana seuraaventyypisiin tapahtumiin tai juhliin?

	kyllä	ei
— musiikki-, tanssi-, teatteri- yms.e kulttuuritapahtumat	1	2
— työväenkulttuuritapahtumat	1	2
— maatalous- tms. järjestöjen juhlat	1	2
— uskonnolliset tapahtumat ja juhlat	1	2
— kotiseutujuhlat	1	2
— muut tapahtumat ja juhlat (kuten erilaiset messut ja kesätapahtumat)	1	2
— kansanmusiikkitalaisuudet	1	2

24. Onko mielestänne olemassa jokin sellainen toimintamuoto, yhdistys tai kerho, joka ei tällä hetkellä toimi kuntanne alueella, mutta jonka pitäisi siellä olla? (Kysymyksessä ei ole pelkästään kulttuuriin liittyvä vaan kaikenlainen toiminta!)

Mainitkaa, mitä nämä toimintamuodot tai yhdistykset olisivat:

25. Pitäisikö Teidän mielestänne kehittää läheisemät yhteydet Pohjanmaan suomen- ja ruotsinkielisten asukkaiden väille?

1 kyllä
2 ei
3 en osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, kertokaa miten tätä yhteistyötä voitaisiin kehittää ja hahmotella?

26. Alla on luettelo muutamista toiminta-aloista. Miten näitä pitäisi mielestänne kuntanne alueella kehittää ja parantaa? Kirjoittakaa ehdotuksenne mahdollisimman tarkasti. Ilmaiskaa mielipiteenne vapaasti kuntanne asioista! Mielipiteenne pyritään ottamaan huomioon kuntanne kulttuuria suunniteltaessa!

Toimiala Ehdotuksia toiminnan parantamiseksi

KULTTUURITOIMINTA:

— teatteri _____

— musiikki _____

— kirjallisuus _____

— kuvataide _____

URHEILUTOIMINTA: _____

NUORISOTOIMINTA: _____

KOTISEUTU- JA YMPÄRISTÖTYÖ: _____

JOKIN MUU ALA (esim. elokuva, tanssi...):

27. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?
Rengastakaa valintanne jokaisesta kohdasta.

Ohje: 1 = täysin eri mieltä
2 = melko eri mieltä
3 = en osaa sanoa
4 = melko samaa mieltä
5 = täysin samaa mieltä

ERI MIELTÄ			SAMAA MIELTÄ			
1	2	3	4	5		
						Taiteilija on tärkeämpi yhteiskunnalle kuin liikemies
						Kulttuuria ei pitäisi avustaa verovaroin.
						Vilkas kulttuurielämä parantaisi paikkakuntamme työllisyyttä.
						Kulttuuritilaisuuksissa ihmisten tapaaminen on minulle henkisesti tärkeätä.
						Paikallisen kulttuurimme tulee suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta.
						Pankkien ja yritysten tulisi entistä enemmän tukea rahallisesti kulttuuriamme ja taidettamme.
						Jokaisella kunnalla/kaupungilla tulisi olla jokin vetävä mainosvaltti, kuten "Taidekaupunki Kokkola" tai "Nuorekas Nastola"
						Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yrityksiksi.
						Taide laajentaa näkemystä elämästäni.
						Kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuurimme.
						Asuinkuntamme tulisi panostaa taidelaitoksiin entistä enemmän.
						"Keskipohjalaista kulttuuria" ei ole olemassa.
						Korkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisääisi matkailua paikkakunnallamme.
						Ammattitaido on kiinnostavampaa kuin harrastajataide.
						Taide on vain "hienostoväen" harrastus.

ERI MIELTÄ			SAMAA MIELTÄ			
1	2	3	4	5		
						Urheilu on taidetta tärkeämpi.
						Elinvoimainen kulttuuri ei ratkaisevasti edistä ihmisen juurtumista asuinseudulleen.
						Taiteen ei pidä sopeutua kaupalliseen ajatteluun.
						Kuntamme kulttuuria suunniteltaessa pitäisi ottaa kuntalaisten mielipiteet paremmin huomioon.
						Euroopan yhdentymisen voisi rikastuttaa paikkakuntamme omaa kulttuuria.
						Kulttuuritapahtumien tulisi olla suurta bisnestä.
						Kulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla.
						Haluan olla mieluummin "keskipohjalainen" kuin "eurooppalainen"
						Jos pankit ja yritykset ottaisivat päävastuun kulttuurin rahoittamisesta, se yksipuolistaisi huolestuttavasti kulttuuritapahtumien ohjelmistoa.
						Vanhat historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää asuinkunnassamme.
						Vilkas kulttuurielämä lisääisi paikkakuntamme puoleensavetävyyttä.
						Kuntamme tulisi solmia entistä enemmän pohjoismaisia yhteyksiä kulttuurin alalla.
						Keski-Pohjanmaata voi hyvällä syyllä luonnehtia "kansanmusiikin maakunnaksi".
						Rakastan nykyistä asuinseutua.
						Kulttuuriyhteistyö keskipohjalaisten kuntien ja kaupunkien välillä ei kiinnosta minua laisinkaan.

SUURET KIITOKSET VAIVANNÄÖSTÄNNE!

LIITE 12**KULTTUURITILAISUUKSIA PIETARSAARESSA VUONNA 1990.**

- On.3.1. Cellomusik i museet (M. Still & P. Vartija)
 Lö 6.1.s Pietarsaaren Näyttämö, Brandkårshuset
 Sö 7.1. " "
 Sö 7.1. Gitarrafton i museet (Per Pålsson)
 On 10.1. Konservatoriets musikverkstad, sessionssalen Rådhuset
 Fr. 12.1. Rockpool (Q-stone)
 Lö 13.1. Wasa Teater "Fri kärlek", Svenska Gården
 Sö 14.1. Orgelafton, Pedersöre kyrka (Kåre Nordtoga, Oslo)
 16.1 - 2.2. Konstutställning i Tobaksmagasinet (Landskapsförb.)
 Lö 20.1. Keskipohjanmaan maakuntakuoro, Pedersöre kyrka
 Lö 20.1. Sikström-afton i BLI (Kammarkören + solister)
 On. 24.1. Författarbesök, Göran Tunström, BLI
 To 25.1. Musikinstitutets elevkonsert, Runebergssalen
 Lö 27.1. Teater Jacobs premiär, Tehuset augustimåne, Brandkårsh.
 Lö 27.1. Kammarkonsert, Jakobstads Orkester, Runebergssalen
 Sö 28.1. Teater Jacob
 Ti 30.1. Warzawa kammarorkester, Pedersöre kyrka
 Fr 2.2. Teater Jacob
 Lö 3.2. TEater Jacob
 Fr 9.2. Teater Jacob
 Lö 10.2. Teater Jacob
 Sö 11.2. Konsert, Runebergssalen (Maria Schauman & Denes Stoltz)
 Fr 16.2. Teater Jacob
 Lö 17.2. Teater Jacob
 Sö 18.2. Vålgörenhetskonsert för Jakobstads Wapen, Runebergssalen
 To 22.2. Musikinstitutets elevkonsert, Runebergssalen
 Lö 24.2. TEater Jacob
 Sö 25.2. TEater Jacob
 On 28.2. Kalevalafest, Brandkårshuset
 Fr 2.3. Teater Jacob
 Lö 3.3. Teater Jacob
 Sö 4.3. Konsert, Jakobstads Orkester, Handelsläroverket
 Lö 10.3. Teater Jacob
 Lö. 10.3. Vårkonsert, Sångens vänner
 Sö 11.3. Lions konsert i Pedersöre kyrka (Vivace, Konservat.
 Tonfallet)
 Sö 11.3. Symfonikonsert, Jakobstads Orkester, Runebergssalen
 On 14.3. ARS Musica, Konservatoriet, BLI
 To 15.3. Konsert, Trio Orbelian, Betania-kyrkan
 Lö 17.3. Teaterresa till Seinäjoki , Rosvo Roope)
 Lö 17.3. Teater Jacob
 Sö 18.3. Blåsnusik i Sursik, (P-E Timrén)
 Sö 18.3. Pianokonsert, Päivi Vartija, Runebergssalen
 Lö 24.3. Kammarkonsert, Jakobstads Orkester, Handelsläroverket
 Sö 25.3. Konsertbuss till Karleby, K-P kamariorkester, symfonikonsert
 To 29.3. Musikinstitutets elevkonsert
 Lö 31.3. Konsert, Työväenopiston viihdekuoro, Runebergssalen

- Sö 1.4. Mozarts requiem, Pedersöre kyrka
 Ti 3.4. Ars Musica, Konservatoriet, Betania-kyrkan
 Lö 7.4. Rysk orkester, "Iloinen musiikki", Brandkårshuset
 Lö 7.4. Konsert, Jakobstads Sångarbröder
 Sö 8.4. Lappjärven rovastikunnan kirkkokuorot, Jakobstads kyrka
 Sö 8.4. Kokkolan kamarikuoro, Församlingshemmet
 Sö 8.4. Bilder av kärlek i museet
 Sö 15.4. Tröjutställning i museet
 To 19.4. Konsert, Stockholms universitets stråkorkester. Handelsslärover.
 21.- 22.4. Finska ARBIS- utställning
 Lö 21.4. Vårkonsert, Pohjansointu, Runebergssalen
 Sö 22.4. Dragspelskonsert, Rådmans skola
 Sö 22.4. Finska ARBIS vårfest, Etelänummi skola
 Sö 22.4. Konsert, Wegelius kammarorkester
 Sö 22.4. Lied-afton Anna-Lisa Jakobsson, Museet
 On 25.4. Musikalis salong, BLI
 To 26.4. Musikinstitutets elevkonsert, Runebergssalen
 I.ö 28.4. Vårkonsert, Laulu-Jaakot, Runebergssalen
 Lö 28.4. Barnteater "Aarretta etsimässä" Tobaksmagasinet
 Sö 29.4. Peppi Pitkätossu, Pietarsaaren Näyttämö, Brandkårshuset
 Sö 29.4. Konsert, Pedersörenejdens sång o. musikförbund, R-salen
 Må 30.4. Peppi Pitkätossu
 Ti 1.5. Konsert, Betania
 On 2.5. Ars Musica i Museet
 Lö 5.5. Konsert, Lasse Berghagen, Kristallen
 Sö 6.5. Folkmusikinstitut. Konsert
 Sö 6.5. Mauno Anderssons diktmatiné
 On 9.5. Ars Musica, BLI
 Fr 11.5. Teaterresa, Wasa Teater Arsenik o. gamla spetsar
 Lö Vårkonsert, Tonfallet, Runebergssalen
 Lö 12.5. Betanias ungdomskörs konsert
 On 16.5. Konsert, K-P:n kamariorkesteri, Runebergssalen
 15.5 - 15.7. Utställning "Syttillbehör fr. äldre tider", Silfverbergs
 Lö 19.5. Gitarrkonsert, Kai Nieminen o. Sirpa Kovanen, Museet
 To 24.5. Musikinstitutets avslutning, Runebergssalen
 Fr 25.5. Konservatoriets avslutningskonsert, Runebergssalen
 Fr 25.5. Konser, Botvidsköre fr. Sveriges+ Hembyggdens vänner
 Må 28.5. Balettens Våruppvisning, Runebergssalen
 Fr. 1.6. Arktiska muséet Nanoqs öppning
 1.6-31.8. Ars Jakob konstutställning
 Lö 2.6. Konsert, Glomfjord Damkör o. J:stads Damkör, Tobaksmagas.
 Sö 3.6. Juniorfolkdansstämman, uppvisning på Centralplanen
 4-15.6. Konservatoriets musikakademis
 5.6. - Fartygsmodeller ur Malmska handelsflottan, Malmska gården
 On 6.6. Konstutställning, Pia-Lena Ahllund, Konstvindens
 To 7.6. Sonatafton, M. Still, P. VArtija, Malmska gården
 Fr 8.6. Konsert, Konservatoriets musikakademis
 9.6-31.7. Konstvännernas jubileumsutställning, Tobaksmagasinet
 Sö 10.6. Gymnastikfests
 To 14.6. Tidiga o. sena orgelkompositioner, Pedersöre kyrka
 Fr 15.6. Ståkgroppernas avslutningskonsert, Konservatoriets mus.ak
 Lö 16.6. Hemslöjdsdag: utställningar + demonstrationer, Silfverb.g.
 Sö 17.6. "Sången som brast", Vysotskij, Utescenen
 To 21.6. Författarbesök, Anna Zigure, Biblioteket

- Fr 22.6. Midsommarfestival, Fanta Sea -parken
 Fr 29.6. Korsholms musikfestspels konsert, Runebergssalen
 To 5.7. Konsert, S.LIndén, M. Lundgren, Pedersöre kyrka
 Fr 6.7. Konsertresa till Korsholm
 Lö 7.7. Veteranbilsrally, torget
 To 12.7. Sonatafton, Malmska gården
 Sö 15.7. Sånggruppen Kairos, Utescenen i Skolparken
 19 - 21.7. Jakobs Dagar
 To 19.7. Konsert, Sören Lillkung, Patrik Wingren (bl.a.)Malmska gården
 To 26.7. Mellaneuropeisk barockmusik, Pedersöre kyrka
 Ti 31.7. "Lemmen oppitunti"-pjäs med Tommi Rinne, Brandkärshuset
 3-23.8. Utställning, Polska affischer, Tobaksmagasinet
 To 16.7. Humlefestivalen:Fotoutst. & gitarrkonsert i Rådhuset,a
 Filmförevisning i Brandkärshuset
 Lö 18.8. Barnteater "Kuun kultainen sävel" +"Månens gyllne klang" BL
 3-23.9. Utställning, "Säven blommar/Kaisla kukkii"Tobaksmagasinet
 Fr 7.9. Rockpool, Blues Bag
 Lö 8.9. Gospelkonsert, Cyndee Peters, Pedersöre kyrka
 Sö 16.9. "Säven blommar" arbetsdemonstrationer, Tobaksmagasinet
 To 20.9. Cellokonsert, Lauri Pulakka, Malmska gårderna
 Fr 21.9. Rockpool, RAceway
 Sö 23.9. "Raamattusaaren kansa" Kortesjärven mieslaulajat, Brankisa
 Sö 23.9. Kammarkonsert, Jstads Orkester, Runebergssalen
 Fr 28.9. Rockpool, Q-stonea
 29.9. - Utställning, "Kätten työt" Villa Svedena
 Sö 30.9. "Muistikuvin piirsin kaarevan tuulen"-ohj.tuokio,Villa Sve
 Lö 29.9. Gospelkonsert, Betania-kyrkana
 1.10-30.11. Utställning, Nöjessegling mer än 100 år, Tobaksmagas.
 Lö 6.10. Kvällskonsert, violin - piano, Betania-kyrkana
 Sö 7.10. Allsångskonsert, Tonfallet/Laulu Jaakot, Runebergssalena
 On 10.10. Ars Musica, elevkonsert, gitarrmusik, solosång, BLIa
 To 11.10. Tanssiteatteri Raatikko, Danssalena
 Fr 12.10 "Säg minnes du psalmen" Caj Ehrstedt, Jstads kyrka
 Lö 13.10. Konsert, Skellefteå manskör, Handelsläroverketa
 14-21.10.Pedersöre internationella orgelfestival i Pedersöre kyrka
 Sö 14.10. Jazzkonsert, UMO, Runebergssalen (varje kväll)
 Lö 20.10. Rockpool, Flashbacksliders
 Ti 23.10. Teaterresa Kokkola: Seitsemän huivia
 Fr 26.10. Elevkonsert, Musikinstitutet, Runebergssalen
 Lö 27.10. Bändi-ilta, Tobaksmagasinet
 Sö 28.10. Kammarkonsert, Jstads Orkester, Runebergssalen
 Sö 28.10. Kaffekonsert med populärmusik, BLI
 TI 30.10. "Taidetekstiilit ennen ja nyt" tekst.tait. Ulla Soini,
 Ti 6.11. Svenska Dagen, Musikalisk afton med Paus-kvartetten,BLI
 Lö 10.11. Symfonikonsert, Jstads Orkester, Runebergssalen
 Sö 11.11. Kyrkokonsert, Laulu-Jaakot, Pedersöre kyrka
 On 14.11. Konsert (Tunkkari/Känsälä) Malmska Gården
 15-25.11. Fotoutställning, Rådhuseta
 Fr 16.11. Teater Jacob,Goja 13 -revy, Brandkärshuset
 Lö 17.11. Teater Jacob
 Lö 17.11. Teaterresa Wasa TEater Spelman på taket
 Lö 17.11. Österbottnisk ungdomskonsert, Runebergssalen
 Sö 18.11. Kammarkonsert, Jakobstads Orkester, Runebergssalen

Fr 23.11. Teater Jacob
 Lö 24.11. Konsert "Gryning", Jukka Leppilampi/-Annika Miros, BLI
 Lö 24.11. Barnfest, Gymnasiet
 Lö 24.11. Teater Jacob
 24.11. Rockpool
 Sö 25.11. Barnfest, Gymnasiet
 Sö 25.11. TEater Jacob
 On 28.11. Teaterresa Wasa Teater, Spelman på taket
 Fr 30.11. Teater Jacob
 Lö 1.12. Konsert "Nu är det kul igen", Sven-Bertil Taube, R-salen
 Lö 1.12. Teater Jacob
 Sö 2.12. Lastenjuhla Toimitalossa
 Sö 2.12. Adventsmusik i Pedersöre kyrka
 5.12 - 13.1. Konstvännernas årsutställning, Tobaksmag.+ bibliotek^{teuset}
 To 6.12. Självständighetsdagskonsert, Runebergssalen
 Fr 7.12. Teater Jacob
 Lö 8.12. Teater Jacob
 On 12.12. TEater Jacob
 On 12.12. Ars Musica, Sibeliuskonsert, BLI
 Fr 14.12. Stadsbibliotekets 90-års jubileum, museet
 Fr 14.12. Författarbesök med Lars Hulden & Aulikki Oksanen, Rådhuset
 Fr 14.12. Barnteater, Silmiveden haku, Teatteri Olga, Rådhuset
 Fr 14.12. "-Örjan, den höjdrädda örnen, Rådhuset
 Fr 14.12. "Talet till biblioteket" Nicke Andersson
 Fr 14.12. Musikinstitutets elevkonsert, Runebergssalen
 Lö 15.12. Teater Jacob
 Sö 16.12. TEater Jacob
 Sö 16.12. Julkonsert med Vasa sångargille, Pedersöre kyrka
 Må 17.12. Författarbesök, Jukka Parkkinen
 Fr 21.12. Rockpool, Deadline
 Må 31.12. Teater Jacob

Uppskattningsvis 70 saknas, bl.a. alla Musik café After Eight, 10 ggr.